

## ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

# «ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΑΠΕΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΣΚΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ»



Α.Τ.Ε.Ι ΠΑΤΡΩΝ  
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ  
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

**Σπουδάστριες :**

Κουλουκύθα Αφροδίτη (Α.Μ. 6809)

Δράκου Βικτωρία (Α.Μ. 6860)

**Εισηγήτρια**  
Κα Νίκη Γεωργιάδου

ΠΑΤΡΑ 2005



## ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

- ΣΣΕ :Συλλογική Σύμβαση Εργασίας .
- κ.λ.π : και τα λοιπά.
- κ.α :και άλλα.
- δραχ. :δραχμές.
- ΓΣΕΕ :Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος.
- ν. :νόμος.
- Ε.Κ. ;Εργατικό Κέντρο.
- ΕΟΚ :Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα.
- π.χ : παράδειγμα.
- άρθρ. :άρθρο.
- Συντ.:Συντάγματος.
- ΑΚ :Αστικού Κώδικα.
- ν.π.δ.δ :νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου.
- ΟΜΕΔ :Οργανισμός Μεσολαβητών και Διαιτησίας.
- Βλ. :βλέπε.
- κ.ο.κ :και ούτω καθ' εξής.
- ΟΤΑ :Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης.
- Ν.Δ. :Νομικό Διάταγμα.
- ΑΠ :Άρειος Πάγος.
- ΕΛΔ :Ελληνική Δικαιοσύνη.
- ΕΕΝ :Εφετείο Ελληνικής Νομοθεσίας.
- ΔΕΝ :Δελτίο Εργατικής Νομοθεσίας.
- ΜΠρ :Μονομελές Πρωτοδικείο.
- ΕΕργΔ :Επιθεώρηση Εργατικού Δικαίου.
- Αρμ. :Αρμενόπουλος.
- ΑχΝομ :Αρχείο Νομολογίας.
- Εφ. :Εφετείο.
- ΣτΕ :Συμβούλιο της Επικρατείας.
- ΔΑ :Διαιτητική Απόφαση.

# ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>Εισαγωγή</u> .....	1.
Ιστορική αναδρομή περί εργατικού δικαίου και πως καταλήξαμε στις απεργίες.....	1.
1. Οι Εγγυήσεις της Συνδικαλιστικής Ελευθερίας.....	2.
2. Το κοινωνικό φαινόμενο της απεργίας και η προϊστορία της.....	3.
3. Η Απεργία στο Φεουδαρχικό καθεστώς.....	5.
4. Η Απεργία ύστερα από την Αστικοδημοκρατική Επανάσταση.....	7.
5. Η Απεργία ύστερα από την Βιομηχανική Επανάσταση του 20 <sup>ου</sup> αιώνα.....	9.
6. Η Απεργία στην Ελλάδα.....	
1. Οι Πρώτες Απεργίες .....	11.
2. Οι Απεργίες στην περίοδο 1908-1918.....	13.
3. Οι Απεργίες στην περίοδο 1919-1944.....	16.
4. Οι Απεργίες στην περίοδο 1945-1974.....	20.
5. Οι Απεργίες στην περίοδο 1975-1983.....	22.
6. Αιτήματα απεργών και Συμπεράσματα .....	23.
<b>ΜΕΡΟΣ Α΄: ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΑΠΕΡΓΙΑΣ</b> .....	
<u>Κεφάλαιο 1<sup>ο</sup></u> : Έννοια Απεργίας.....	
1.1. Γενικά.....	26.
1.2. Συνταγματική κατοχύρωση της απεργίας.....	29.
1.3. Αντικείμενο της απεργίας.....	32.
<u>Κεφάλαιο 2<sup>ο</sup></u> : Αιτήματα Απεργίας.....	
2.1. Γνωστοποίηση Αιτημάτων.....	38.
2.2 Σχέση αιτημάτων με τη ΣΣ ή Διαιτητική απόφαση ( Αιτήματα ρυθμίσιμα με ΣΣΕ).....	43
<u>Κεφάλαιο 3<sup>ο</sup></u> : Είδη και Μορφές Απεργίας.....	
3.1. Εισαγωγή.....	46.
3.2. Ανάλογα με το αποτέλεσμα που επιδιώκει σε : i) διεκδικητική, ii) προειδοποιητική, και iii) απεργία διαμαρτυρίας.....	49.
3.3. Ανάλογα με την τακτική η απεργία διακρίνεται σε : i) γενική-μερική, ii) διαλείπουσα, iii) κυκλική-περιστροφική, iv) στάσεις εργασίας, v)λευκή.....	52.
3.4. Ανάλογα με τον φορέα, έχουμε την i) συνδικαλιστική και την ii) αδέσποτη απεργία.....	58.
3.5. Ανάλογα με το είδος του αποδέκτη έχουμε τις εξής απεργίες: i) Εργασιακή, ii) Πολιτική, και iii) Αλληλεγγύης.....	59.
<b>ΜΕΡΟΣ Β΄ : ΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΑΠΕΡΓΙΑΣ</b> .....	
<u>Κεφάλαιο 1<sup>ο</sup></u> : Κήρυξη απεργίας.....	
1.1. Σκοπός της απεργίας.....	66.

1.2. Το Όργανο που αποφασίζει την απεργία.....	67.
1.3. Αρμοδιότητα για κήρυξη της απεργίας.....	71.
<u>Κεφάλαιο 2<sup>ο</sup></u> : Προειδοποίηση της απεργίας.....	
2.1. Υποχρέωση για προειδοποίηση.....	73.
2.2. Σκοπός της προειδοποίησης.....	74.
2.3. Παράλειψη για προειδοποίηση.....	74.
2.4. Τρόπος και περιεχόμενο της προειδοποίησης.....	74.
2.5. Προσωπικό ασφαλείας.....	77.

## **ΜΕΡΟΣ Γ' : ΝΟΜΙΜΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΑΠΕΡΓΙΑ.....**

<u>Κεφάλαιο 1<sup>ο</sup></u> : Νόμιμη και Παράνομη απεργία.....	
1.1. Εισαγωγή.....	80.
1.2. Υποχρέωση Ειρήνης-Έννοια.....	80.
1.3. Η Αρχή του Εσχάτου Μέσου.....	82.
1.4. Η Αρχή της Ουδετερότητας του Κράτους.....	83.
1.5. Αντιαπεργιακά Επιδόματα.....	83.
1.6. Πολιτική επιστράτευση των απεργών.....	84.
1.7. Κήρυξη της χώρας σε Κατάσταση Πολιορκίας.....	85.

<u>Κεφάλαιο 2<sup>ο</sup></u> : Καταχρηστική και Παράνομη απεργία.....	
2.1. Η κατάχρηση δικαιώματος κατά ο Σύνταγμα.....	85.
2.2. Τα κριτήρια της καταχρηστικής άσκηση κατά το Σύνταγμα.....	86.
2.3. Τα κριτήρια της καταχρηστικής άσκησης κατά τον Α.Κ.....	88.
2.4. Περιπτώσεις καταχρηστικής απεργίας.....	89.
1.Καταχρηστική απεργία λόγω του τρόπου που ασκείται το δικαίωμα της απεργίας.....	89.
2.Χρησιμοποίηση ψευδών πληροφοριών ή γενικότερα κακόπιστης συμπεριφοράς για να προκύψει η απεργιακή κινητοποίηση.....	89.
3.Κατάληψη των χώρων εργασίας.....	90.
4.Ανεπαρκής προειδοποίηση του εργοδότη.....	90.
5.Μερική-Περιστροφική απεργία.....	90.
6.Καταχρηστική απεργία λόγω των αιτημάτων της.....	91.
7.Καταχρηστική απεργία αλληλεγγύης.....	92.
8.Ανάμιξη νομίμων και μη νομίμων αιτημάτων.....	93.
9.Καταχρηστική απεργία λόγω των συνεπειών της-Οικονομική καταστροφή της επιχείρησης.....	93.
10.Δυσαναλογία μεταξύ της ζημιάς του εργοδότη και της ωφέλειας των απεργών-Αρχή της Αναλογικότητας.....	94.

## **ΜΕΡΟΣ Δ' : ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΠΕΡΓΙΑΣ.....**

<u>Κεφάλαιο 1<sup>ο</sup></u> : Συνέπειες Νόμιμης Απεργίας.....	
1.1. Αναστολή της σχέσης εργασίας.....	96.
1.Ο χρόνος νόμιμης απεργίας ως χρόνος απεργίας για τη θεμελίωση δικαιωμάτων.....	96.
2.Ατύχημα κατά τη διάρκεια απεργίας.....	97.
3.Απεργία και άδεια με αποδοχές.....	98.

4.Αναστολή ασφαλιστικής σχέσης.....	98.
1.2. Απώλεια Μισθού.....	99.
1.3. Ημέρες αργίας κατά τη διάρκεια της απεργίας.....	100.
1.4. Καταβολή δεδουλευμένων αποδοχών.....	101.
1.5. Ασθένεια του μισθωτού κατά τη διάρκεια της απεργίας.....	101.
1.6. Λήξη της αναστολής εργασιακής σχέσης.....	101.
1.7. Απαγόρευση απολύσεων λόγω συμμετοχής σε νόμιμη απεργία- περιπτώσεις επιτρεπόμενων απολύσεων.....	102.
<u>Κεφάλαιο 2<sup>ο</sup></u> : Συνέπειες Παράνομης Απεργίας.....	
2.1. Αυθαίρετη αποχή από της εργασία.....	102.
1.Μερική εκπλήρωση της παροχής.....	103.
2.Υπολογισμός των επιδομάτων εορτών, άδειας, αποζημιώσεων κ.λ.π.....	103.
2.2. Καταγγελία λόγω συμμετοχής σε παράνομη απεργία.....	104.
2.3. Η Συμμετοχή σε παράνομη απεργία ως οικειοθελής αποχώρηση από την εργασία.....	105.
2.4. Επιπτώσεις στην ειδική προστασία των συνδικαλιστικών στελεχών.....	107.
2.5. Ευθύνη του απεργού για αποζημίωση.....	107.
2.6. Ευθύνη της συνδικαλιστικής οργάνωσης για αποζημίωση.....	108.
2.7. Ποινικές κυρώσεις.....	
1.Ποινικές κυρώσεις του προϊσχύοντος Ν. 330/1976.....	109.
2.Συσχέτιση Ποινικών κυρώσεων του Ν.330/1976 και Ποινικών κυρώσεων του Ποινικού Κώδικα.....	109.
3.Ποινικές κυρώσεις του Ποινικού Κώδικα.....	110.
<u>Κεφάλαιο 3<sup>ο</sup></u> : Συνέπειες απεργίας στους μη απεργούς.....	
3.1. Απεργία και σχέσεις εργασίας ως προς τους μη απεργούς.....	112.
3.2. Δήλωση του Υπουργού Εργασίας κατά την συζήτηση του άρθρου 22 § 2 Ν. 1264/1982.....	112.
<b><u>ΜΕΡΟΣ Ε' : ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ</u></b> .....	
- Έννοια Απεργίας.....	114.
-Άσκηση Απεργίας.....	114.
-Συνταγματικές Ρυθμίσεις.....	115.
-Νόμιμη Απεργία.....	116.
-Παράνομη Απεργία.....	116.
-Καταχρηστική Απεργία.....	116.
-Απεργία Αλληλεγγύης.....	117.
-Λευκή Απεργία.....	117.
-Προσωπικό Ασφαλείας.....	118.
-Προσωπικό για ανάγκες του κοινωνικού συνόλου.....	119.
-Απεργία δημοσίων υπαλλήλων και προσωπικό ασφαλείας.....	119.

## ΕΙΣΑΓΩΓΗ

# ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΠΕΡΙ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΠΩΣ ΚΑΤΑΛΗΞΑΜΕ ΣΤΗΝ ΑΠΕΡΓΙΑ



## ΕΙΣΑΓΩΓΗ

### Ιστορική αναδρομή περί Εργατικού Δικαίου και πως καταλήξαμε στην απεργία

Συνδικαλιστική ελευθερία είναι το δικαίωμα να ιδρύει κανείς μαζί με άλλους συνδικαλιστική οργάνωση ή να προσχωρεί σε ήδη υπάρχουσα, με σκοπό τη διαφύλαξη και την προαγωγή των εργασιακών και οικονομικών συμφερόντων του. Η συνδικαλιστική ελευθερία ως ατομικό δικαίωμα κατοχυρωμένο από το Σύνταγμα είναι δημιούργημα των νεότερων χρόνων. Προέκυψε μετά την εμφάνιση και την οριστική επιβολή των συνδικαλιστικών οργανώσεων, εφόσον πέρασε από διάφορες φάσεις αρχικά, όπως: την περίοδο της απαγόρευσης ακολούθησε η περίοδος της ανοχής ,η οποία τελικά έληξε με την αναγνώριση των συνδικαλιστικών οργανώσεων και τη συνταγματική κατοχύρωση της συνδικαλιστικής ελευθερίας. Η κατοχύρωση επομένως της συνδικαλιστικής ελευθερίας από το Σύνταγμα ήταν η **τελική φάση** της διαδικασίας αυτής.

Αρχικά η προστασία της συνδικαλιστικής ελευθερίας αναζητήθηκε στα πλαίσια του γενικού δικαιώματος του **συνεταιρίζεσθαι**. Ορισμένα ευρωπαϊκά Συντάγματα προ παντός το γερμανικό Σύνταγμα της Βαϊμάρης 1919, κατοχύρωσαν τη συνδικαλιστική ελευθερία ως αυτοτελές δικαίωμα ήδη τις πρώτες δεκαετίες του αιώνα μας . Στα περισσότερα κράτη η αναγνώριση και προστασία της συνδικαλιστικής ελευθερίας ως αυτοτελούς συνταγματικού δικαιώματος σημειώνεται μετά το β' παγκόσμιο πόλεμο.

Ιδιαίτερα υπό το Σύνταγμα του 1911 ήταν αναμφισβήτητο ότι η προστασία του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι κάλυπτε τις συνδικαλιστικές οργανώσεις των εργαζομένων. Το Σύνταγμα όμως του 1975, ακολουθώντας το παράδειγμα πολλών μεταπολεμικών Συνταγμάτων αφιέρωσε στη συνδικαλιστική ελευθερία ειδική διάταξη. Μεταξύ συνδικαλιστικής ελευθερίας και δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι υπάρχουν σημαντικές διαφορές. Συγκεκριμένα διαφέρουν:

Αναφορικά με το **σκοπό**: Το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι μπορεί να αποβλέπει σε κάθε μη κερδοσκοπικό σκοπό, ενώ ο σκοπός της συνδικαλιστικής ελευθερίας είναι ορισμένος και αποβλέπει στη διαφύλαξη και προαγωγή των εργασιακών και οικονομικών συμφερόντων των εργαζομένων.

Αναφορικά με τα **μέσα**: Η πραγματοποίηση του σκοπού της συνδικαλιστικής ελευθερίας επιδιώχθηκε με τη χρήση

συγκεκριμένων μέσων συνδ. δράσης, δηλαδή με την άσκηση πίεσεως στον κοινωνικό αντίπαλο(εργοδότης) με απεργία και με τη σύναψη συλλογικών συμβάσεων εργασίας προς κατοχύρωση των συμφωνημένων νέων όρων εργασίας. Τα δύο αυτά μέσα συνδικαλιστικής ελευθερίας (απεργία και ΣΣΕ), προστατεύονται στα πλαίσια της συνδ. ελευθερίας. Αντίθετα, το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι , προστατεύει βέβαια κι αυτό την ελεύθερη δράση των σωματείων κι ενώσεων, δεν εγγυάται όμως δικαίωμα απεργίας και συνάψεως ΣΣΕ.

Αναφορικά με το φορέα του δικαιώματος: Φορέας του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι είναι κάθε έλληνας πολίτης. Αντίθετα φορέας της συνδικαλιστικής ελευθερίας είναι ο εργαζόμενος που βρίσκεται σε σχέση εξαρτημένης εργασίας άλλα και ο εργοδότης που απασχολεί τέτοιους εργαζόμενους .

## 1. Οι εγγυήσεις της συνδικαλιστικής ελευθερίας

Το χαρακτηριστικό γνώρισμα της συνδικαλιστικής ελευθερίας είναι ότι από ένα ατομικό δικαίωμα προέκυψαν πολλές επιμέρους εγγυήσεις .Το φαινόμενο αυτό που σπάνια παρατηρείται μεταξύ ατομικών δικαιωμάτων, εξηγείται από το γεγονός ότι η συνδικαλιστική ελευθερία είναι ένα ατομικό δικαίωμα που κατευθύνεται σε ένα συγκεκριμένο σκοπό. Για να πραγματοποιηθεί όμως ο σκοπός αυτός δεν αρκεί η ίδρυση της συνδικαλιστικής οργάνωσης . Η κοινωνική εξέλιξη έδειξε ότι δύο ήταν τα σπουδαιότερα μέσα, που υπηρετούν τη πραγματοποίηση του σκοπού της συνδικαλιστικής ελευθερίας: η απεργία και η σύναψη ΣΣΕ. Τα μέσα αυτά άρχισαν να χρησιμοποιούνται στο χώρο των εργασιακών σχέσεων πολύ πριν τα αναγνωρίσει η έννομη τάξη. Σήμερα η απεργία και η συλλογική αυτονομία αναγνωρίζονται και προστατεύονται ως αναπόσπαστο τμήμα της συνδικαλιστικής ελευθερίας από όλα τα Σύντάγματα που εγγυώνται ένα ελεύθερο συνδικαλισμό.

Οι επιμέρους εγγυήσεις της συνδικαλιστικής ελευθερίας συνδέονται μεταξύ τους κι αλληλοσυμπληρώνονται. Κάθε μία από αυτές σχηματίζει τον κρίκο μιας αλυσίδας , που αρχίζει με το δικαίωμα του εργαζόμενου και εργοδότη να ιδρύουν συνδ. οργανώσεις ,συνεχίζεται με το δικαίωμα των ίδιων των συνδ. οργανώσεων να υπάρχουν να εκπονούν τα καταστατικά τους , να αυτοδιοικούνται, να προβάλλουν το έργο τους και να δρουν ελεύθερα και τελειώνει με το δικαίωμα των οργανώσεων να διεξάγουν ελεύθερες διαπραγματεύσεις με την εργοδοτική πλευρά , να κηρύσσουν απεργία και να συνάπτουν συλλογικές συμβάσεις .

Το Σύνταγμα του 1975 προστατεύει μαζί με τη συνδικαλιστική ελευθερία **«και την ακώλυτον άσκησιν των συναφών προς ταύτην**



**δικαιωμάτων»** (άρθρο 23 § 1). Τα «συναφή» δικαιώματα δεν είναι άλλο από την **απεργία** και τη **συλλογική αυτονομία**. Στην ίδια μάλιστα διάταξη το Σύνταγμα περιγράφει το σκοπό της απεργίας, ο οποίος είναι ο ίδιος με το σκοπό της συνδικαλιστικής ελευθερίας, με τη φράση: «προς διαφύλαξιν και προαγωγή των οικονομικών και εργασιακών εν γένει συμφερόντων των εργαζομένων».

## 2. Το κοινωνικό φαινόμενο της απεργίας και η προϊστορία της.

Η απεργία είναι φαινόμενο κοινωνικό, που το δημιούργησαν οι παραγωγικές σχέσεις, αφότου οι εργαζόμενοι έπαυσαν να είναι ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής. Από αυτή, την εμφάνιση της ατομικής ιδιοκτησίας στη γη και στα μέσα παραγωγής, άρχισαν να δημιουργούνται οι συνθήκες και οι προϋποθέσεις για την εμφάνιση της απεργίας, ως μέσο άμυνας των εργαζομένων της κάθε εποχής, είτε δούλοι λέγονταν, είτε δουλοπάροικοι, πληβείοι ή ειλωτες, κολλήγοι ή μουζικοί, ενάντια στα αφεντικά τους, που έπαιρναν το όφελος της δουλειάς τους.

Στην προϊστορική περίοδο, καθώς και τα προκαπιταλιστικά συστήματα παραγωγής, η απεργία αποτελούσε αυθόρμητο ξεσκήκωμα, με τη μορφή της ομαδικής εξέγερσης των εργαζομένων, δούλων ή μετοίκων, ενάντια στην κτηνώδη μεταχείρισή τους.

Τέτοιες εξεγέρσεις αναφέρονται από την ιστορία στην Αίγυπτο, κατά την εποχή της Νέας Αυτοκρατορίας των Φαραώ (17<sup>ος</sup> – 5<sup>ος</sup> π.Χ αιώνας), των εργαζομένων στα νεκροταφεία, την ταρίχευση των νεκρών και τα έργα τέχνης, καθώς και στη Βαβυλωνία το 15<sup>ο</sup> π.Χ αιώνα. Υποστηρίζεται ότι κι αυτή η έξοδος των Εβραίων από την Αίγυπτο τον 15<sup>ο</sup> π.Χ αιώνα, δεν ήταν τίποτα άλλο από μια απεργιακή εκδήλωση, με τη μορφή της εξέγερσης των σημαντικής καταγωγής εργαζομένων, ενάντια στην ανελέητη εκμετάλλευση και καταπίεσή τους από τους ηγεμόνες της Γ΄ Δυναστείας των Φαραώ, όπως αναφέρεται στη Βίβλο. Η ομαδική εγκατάλειψη της χώρας της δουλειάς, για την αναζήτηση καλύτερης τύχης στη γη της Χαναάν, που εμφανίσθηκε σαν θεϊκή εντολή για να εμψυχωθούν οι εβραίοι καταπιεζόμενοι και να οπλιστούν με την απαιτούμενη ψυχική δύναμη, στην πραγματικότητα ήταν επανάσταση κατά του καθεστώτος της εκμετάλλευσης και της καταπίεσης.

Το ίδιο φαινόμενο παρουσιάστηκε και στις αρχαίες Ελληνικές Πολιτείες και σε μικρότερο βαθμό στην Πολιτεία των Αθηνών, στην οποία το δημοκρατικό πολίτευμα επέβαλε κάποια καλύτερη μεταχείριση των δούλων, για να τους φέρνει στο φιλότιμο, ώστε να εργάζονται με

όρεξη. Αλλά και εκεί δεν έλειψαν οι εξεγέρσεις, που εκδηλωνόταν με την «τεμπελιά», που ισοδυναμεί με την σημερινή «λευκή ή αφανή απεργία», όπως μας πληροφορεί ο Ξενοφών στα «Απομνημονεύματα». Μάλιστα ύστερα από τον Πελοποννησιακό πόλεμο, στην περίοδο της παρακμής της Αθηναϊκής Δημοκρατίας, όταν η συμπεριφορά των δουλοκτητών έναντι των δούλων έγινε πιο σκληρή, οι εξεγέρσεις πλήθαιναν και γινόταν οξύτερες. Ενώ παράλληλα επεκτάθηκαν και στους μικροϊδιοκτήτες, που διεκδικούσαν αναδασμό της γης και απαλλαγή από τα χρέη και την τοκογλυφία.<sup>1</sup> Έτσι οι παραγωγικές σχέσεις δημιουργούσαν έντονες κοινωνικές συγκρούσεις, που είχαν ως επακόλουθο τη λήψη των κοινωνικών μέτρων του Σόλωνα και του Πεισίστρατου, τα οποία συντέλεσαν στην ανάπτυξη της Αθηναϊκής Δημοκρατίας.

Πιο σκληρή ήταν η εκμετάλλευση και η καταπίεση των δούλων και των αποίκων στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Γι' αυτό και πιο συχνές και πιο δυναμικές ήταν οι εξεγέρσεις τους. Ορισμένες εξεγέρσεις έπαιρναν καθαρά πολιτικό χαρακτήρα, με τη διεκδίκηση κοινωνικής απελευθέρωσης και πολιτικών δικαιωμάτων, καταλήγοντας σε κοινωνικές επαναστάσεις, όπως η γνωστή επανάσταση του Σπάρτακου. Για πρώτη φορά στο Ρωμαϊκό Κράτος η απεργία άρχισε να παίρνει την κλασική μορφή της στο χώρο των ελεύθερων επαγγελματιών, όπως των αρτοποιών, των μεταφορέων και στους εργαζόμενους σε δημόσιες υπηρεσίες, όπως των εργαζομένων στην κατασκευή των νομισμάτων. Απεργίες με ομαδική διακοπή της εργασίας εκδηλώθηκαν ακόμα και στα επαγγέλματα των νεκροθαφτών και στους εργαζόμενους στις νεκροπομπές. Έτσι το Ρωμαϊκό Κράτος, για να αντιμετωπίσει τις απεργίες, αναγκάστηκε να πάρει αυστηρά μέτρα, χρησιμοποιώντας βία και ασκώντας τρομοκρατία κατά των απεργών με φυλακίσεις και βασανισμούς.

Στην Βυζαντινή Αυτοκρατορία με την επίδραση του Χριστιανισμού είχε απελευθερωθεί μεγάλος αριθμός δούλων, που συνέχιζαν να εργάζονται σαν ελεύθεροι εργάτες. Αυτοί για να προασπίσουν τα επαγγελματικά τους συμφέροντα ίδρυσαν συντεχνίες, οι οποίες διεκδικούσαν την ελάττωση των ωρών εργασίας και την αύξηση της αμοιβής. Όταν όμως η δραστηριότητα των συντεχνιών έγινε επικίνδυνη στο Κράτος, ο Αυτοκράτορας Ζήνων με δυο νομοθετήματά του που απαγόρευσε την ίδρυση και την λειτουργία τους. Τα νομοθετήματα αυτά συμπεριλήφθηκαν στον Ιουστινιανό Κώδικα και ίσχυσαν ως διατάξεις του Βυζαντινορρωμαϊκού δικαίου, έως το Σύνταγμα του 1864, που αναγνώρισε το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι.

---

<sup>1</sup> Κορδάτος Ιστορίας της Αρχαίας Ελλάδας τόμος III σελ.222, Θωμαΐδης Ξ. «Η απεργία στην Ελληνική αρχαιότητα υπό το φως των επιγραφών και των παπύρων» ΕΕΔ 42, 489 επομ.

### 3. Η απεργία στο φεουδαρχικό καθεστώς.

Ύστερα από την μεγάλη επιδρομή των Γερμανικών λαών τον 5<sup>ο</sup> μ.Χ. αιώνα και την κατάρρευση του Ρωμαϊκού Κράτους, το φεουδαρχικό καθεστώς που εγκαθιδρύθηκε στις χώρες της κεντρικής και νότιας Ευρώπης, έφερε ως επακόλουθο τη μεταβολή των παραγωγικών σχέσεων. Η γη παραχωρήθηκε από τους κατακτητές ηγεμόνες ή αρχηγούς των εκστρατειών στους στρατηγούς διοικητές των κατακτημένων επαρχιών. Αυτοί μοίραζαν κατά μεγάλα τμήματα στους αξιωματούχους ευπατρίδες ή ευγενείς, που είχαν την υποχρέωση να διατηρούν ετοιμοπόλεμο στρατό για την άμυνα κατά των επιδρομών άλλων εισβολέων και για τυχόν νέους κατακτητικούς πολέμους.

Οι χωρικοί της κατακτώμενης περιοχής μεταβαλλόταν σε δουλοπάροικους, οι οποίοι υποχρεώνονταν να καλλιεργούν τη γη, πληρώνοντας στο φεουδάρχη αντάλλαγμα σε είδος από τα παραγόμενα προϊόντα, ενώ οι γυναίκες τους δούλευαν στα εργαστήρια και στους πύργους σαν δούλες.. Η μια γενιά των δουλοπάροικων διαδεχόταν την άλλη, μη έχοντας το δικαίωμα να εγκαταλείψουν τη γη, στην οποία γεννήθηκαν. Η οικονομία των δουλοπάροικων ήταν σχεδόν περιορισμένη στα γεωργικά προϊόντα για τις ανάγκες της οικογένειάς τους και για το νοίκι της γης, με υποτυπώδη συναλλακτική παραγωγή, για τα είδη που δεν μπορούσαν να κατασκευάσουν οι ίδιοι και τα οποία προμηθευόταν από τους εμποροπρομηθευτάδες ή τις συντεχνίες των ελεύθερων επαγγελματιών.

Στα αστικά κέντρα οι εργαζόμενοι σε βιοτεχνικά επαγγέλματα, για να εξασφαλίσουν το μονοπώλιο του επαγγέλματος και να αντιμετωπίσουν τις αυθαιρεσίες των φεουδαρχών, συνιστούσαν συντεχνίες, στις οποίες, εκτός από δασκάλους ή μάστορες, μετείχαν και οι τεχνίτες ή βοηθοί και ένας περιορισμένος αριθμός μαθητευομένων.

Αλλά την διοίκηση και την διαχείριση είχαν οι μάστορες, οι οποίοι στην μοιρασιά των κερδών έπαιρναν την μερίδα του λέοντος. Οι τεχνίτες έπαιρναν ένα μικρό ποσοστό, ανάλογα με την παραγωγική τους απόδοση, από το οποίο πλήρωναν τους μαθητευόμενους που είχε ο καθένας. Έτσι οι τεχνίτες γίνονταν υποκείμενα εκμετάλλευσης των μαστόρων, ενώ οι μαθητευόμενοι αντιμετώπιζαν διπλή εκμετάλλευση, μία από τους μάστορες και μία από τον τεχνίτη τους<sup>2</sup>. Πάνω απ' όλους ήταν ο φεουδάρχης, που επέβαλε φόρους στις συντεχνίες και είχε το δικαίωμα να επιστρατεύει τους εργαζόμενους σε καιρό πολεμικής δράσης.

---

<sup>2</sup> Με μια Γαλλική ordonnance του 1024 απαγορεύτηκε η πώληση των μαθητευομένων πριν περάσει ένας χρόνος από την πρόσληψή τους. Συνεπώς ο μάστορας ή ο δάσκαλος μπορούσε να πωλεί τους μαθητευόμενους .Βλ. Franchini «L' apprendisato negli statuti medioevali» σελ. 3.

Με τον τρόπο αυτόν το τιμαριωτικό σύστημα παραγωγής είχε επεκταθεί και στις πόλεις, με συνέπεια να εγκατασταθεί μια τοπική τυραννία των φεουδαρχών. Αλλά όταν η δύναμη της εξουσίας των ευγενών αυξήθηκε σε επικίνδυνο βαθμό, αυτοί για να την εξουδετερώσουν άρχισαν να παραχωρούν στους αστούς διάφορα προνόμια, όπως απαλλαγή από τους φόρους, διπλώματα για την άσκηση του επαγγέλματος, δικαίωμα να εμπορεύονται κλπ. Έτσι στους κόλπους του φεουδαρχικού καθεστώτος γεννήθηκε το κύτταρο της αυτοκαταστροφής του, η αστική τάξη των εμπόρων και των βιομηχάνων της εποχής εκείνης. Το παραγωγικό αυτό σύστημα και η κοινωνική δομή του φεουδαρχικού κράτους δεν άφηναν περιθώρια στην εκδήλωση και ανάπτυξη ταξικών απεργιακών αγώνων. Ωστόσο από τον 11<sup>ο</sup> αιώνα, όταν άρχισε να γίνεται αφόρητη η εκμετάλλευση της τάξης των βοηθών και μαθητευομένων από τους μάστορες και οι συντεχνίες να δέχονται αυξημένη καταπίεση και φορολογία από τους φεουδάρχες, η απεργία άρχισε να εμφανίζεται σαν ιστορική αναγκαιότητα, με διάφορες μορφές και ονομασίες. Κύριοι πρωταγωνιστές ήταν είτε οι ίδιες οι συντεχνίες που διεκδικούσαν προνόμια, απαλλαγή από φόρους ή κατοχύρωση του μονοπωλίου του επαγγέλματος, είτε οι ανοργάνωτες ομάδες εργαζομένων, που στρεφόταν κατά των «συντεχνιών» και «αδελφάτων» διεκδικώντας αύξηση μισθού, ελάττωση ωρών εργασίας, περιορισμό του αριθμού των μαθητευομένων, τη μη πρόσληψη εργατών εκτός της συντεχνίας κλπ.

Στη Γαλλία τέτοιες απεργίες αναφέρονται αρκετές από τους ιστορικούς, ανάμεσα στις οποίες οι πιο αξιόλογες ήταν των υφαντουργών της Rouen το 1820, του Beauvais το 1233, στην οποία φυλακίσθηκαν 1500 απεργοί και δολοφονήθηκε ο δήμαρχος της πόλης, του Montpellier του 1313, της Provins του 1820, των υπογραφών της Λυών στην περίοδο 1539-1572 και το 1744, του Παρισιού το 1724, στην οποία οι απεργοί κλείστηκαν στην Βαστίλη και 4 καταδικάστηκαν στην ποινή του *carcan*.

Οι απεργίες άρχισαν να πληθαίνουν και να γίνονται οξύτερες, ιδίως σε περιόδους οικονομικής κρίσης, επεκτείνονταν δε και στα ελεύθερα επαγγέλματα, όπως των δικηγόρων, των εμπορικών αντιπροσώπων κλπ., στρεφόμενες κυρίως κατά τα κλειστά επαγγέλματα, με αιτήματα την είσοδο σ' αυτά νέων εργαζομένων.

Στην Γερμανία κατά τον 13<sup>ο</sup> αιώνα οι εργαζόμενοι άρχισαν να οργανώνονται σε μαχητικές οργανώσεις και να χρησιμοποιούν την απεργία και το σαμποτάζ σαν αγωνιστικά μέσα για τις διεκδικήσεις τους κατά των αφεντικών τους και των φεουδαρχών. Σαν πιο αξιόλογες απεργίες αναφέρονται οι απεργίες των ζωνοποιών, του Breslau, των υφαντουργών του Speir και των βυρσοδεψιών του Strasburg το 1329. Το ίδιο έγινε και στην Ιταλία όπου το 1371 στη Siena ξέσπασε μια μεγάλη απεργία των υφαντουργών. Μεγαλύτερη έκταση πήραν οι απεργίες στην

Αγγλία, που έφταναν και σε στάσεις επαναστατικού χαρακτήρα, με τη συμπαράσταση της αναπτυσσόμενης αστικής τάξης.

Έτσι στα τέλη του Μεσαίωνα είχαν πια ωριμάσει οι συνθήκες για τη δημιουργία καθαρής ταξικής πάλης των εργαζομένων με την συμμαχία των εμπόρων, για ελεύθερη εργασία, μεγαλύτερο μεροκάματο, ελάττωση των ωρών εργασίας και καλύτερευση των συνθηκών εργασίας. Οι ηγεμόνες για να αντιμετωπίσουν τις απεργίες, που κλόνιζαν τα θεμέλια του φεουδαρχικού καθεστώτος, απαγόρευαν την απεργία και την ίδρυση επαγγελματικών οργανώσεων έξω από τις συντεχνίες, επιβάλλοντας αυστηρές και απάνθρωπες τιμωρίες στους απεργούς<sup>3</sup>. Αλλά κανένα μέτρο, όσο και αν ήταν αυστηρό και απάνθρωπο, δεν στάθηκε ικανό να δοκιμάσει το κοινωνικό φαινόμενο της απεργίας. Αντίθετα οι απεργίες έγιναν οξύτερες και επιτάχυναν την αποσύνθεση του φεουδαρχικού καθεστώτος, που τελικά ανατράπηκε με την αστικοδημοκρατική επανάσταση του 18<sup>ου</sup> αιώνα. Στον κοινωνικό αυτό μετασχηματισμό οι απεργίες των εργαζομένων έπαιξαν τον πιο σημαντικό ρόλο.

#### **4. Η Απεργία ύστερα από την αστικοδημοκρατική επανάσταση.**

Η Γαλλική επανάσταση του 1789 έφερε στην εξουσία την αστική τάξη των εμπόρων και βιομηχάνων της εποχής εκείνης, η οποία, κυριαρχούμενη από το ατομικιστικό φιλελεύθερο πνεύμα, επεδίωκε να κατοχυρώσει την ελεύθερη οικονομία, παραμερίζοντας τα μονοπώλια των συντεχνιών. Δεν είχε όμως συμφέρον να καταργήσει τις προυφιστάμενες απαγορεύσεις της ίδρυσης επαγγελματικών οργανώσεων και της απεργίας των εργαζομένων, γιατί παραχωρώντας τέτοια δικαιώματα θα αντιμετώπιζε και η ίδια προβλήματα στη νέα μορφή της παραγωγικής διαδικασίας και στη διακίνηση των παραγόμενων προϊόντων. Γι' αυτό το λόγο και όχι μόνο δεν κατήργησε τις απαγορεύσεις, αλλά αντίθετα τις αποδέχθηκε και τις κατοχύρωσε νομοθετικά, σε ευρύτερη έκταση, απαγορεύοντας με το νόμο του Chapelier του 1791 κάθε συνένωση ατόμων του ίδιου επαγγέλματος, που είχε σαν σκοπό την προετοιμασία ομαδικής παύσης της εργασίας ή την διεκδίκηση καλύτερων όρων στην άσκηση του επαγγέλματος. Η απεργία των εργαζομένων αποτελούσε ποινικό αδίκημα και τιμωρούνταν αυστηρά. Ενώ η απεργία των εργοδοτών τιμωρούνταν με μόνο αν ήταν άδικη και καταπιεστική. Η διάκριση αυτή καταργήθηκε με τον νόμο της 27 Νοέμβρη 1824 με εισήγηση του Υπουργού E. Olivier. Η απαγόρευση

<sup>3</sup> Εκτός από την ποινή του carcan που αναφέραμε πιο πάνω, στην Αγγλία οι απεργοί τιμωρούνται με το κόψιμο των αυτιών τους.

ίσχυε ως το 1864, οπότε ο νόμος του W. Rousseau της 25-5-1864 αναγνώρισε το δικαίωμα της ίδρυσης επαγγελματικών οργανώσεων και κατάργησε το ποινικό αδίκημα της συνένωσης, που είχε καθιερωθεί με τα άρθρα 414 και 415 του Ποινικού Κώδικα. Έτσι αναγνωρίστηκε και το δικαίωμα της απεργίας, ως σύμφυτος με το συνδικαλιστικό δικαίωμα. Αλλά και προηγούμενα κάτω από το απαγορευτικό νομοθετικό καθεστώς, οι απεργίες στη Γαλλία δεν ήταν σπάνιες. Αξιόλογες είναι οι απεργίες των αλαντοποιών του Παρισιού το 1822, των νηματουργών της Rouen το 1830, των μεταξουφαντουργών της Lyon το 1831, των μεταλλωρύχων του Anzin το 1833 κ.α. Ένα μεγάλο κύμα απεργιών ξέσπασε στη Γαλλία το 1834, εξαιτίας της ψήφισης του αντεργατικού νόμου της 10 Απρίλη 1834, οι οποίες είχαν τραγικό τέλος με την σφαγή της οδού Transno-main της 13 Απρίλη 1834. Παρόλη την τρομοκρατία και τις νομοθετικές απαγορεύσεις της απεργίας και των ενώσεων των εργαζομένων, λίγα χρόνια αργότερα το 1839 και 1840 οι απεργίες συνεχίστηκαν στη Lyon με την ίδια οξύτητα, όπως των ραπτών, των τσαγκαράδων, των ξυλουργών, των αρτοποιών κ.α., με καθαρή επαγγελματική μορφή ή ως απεργίες αλληλεγγύης.

Το ίδιο καθεστώς επικράτησε και στην Ιταλία, στην οποία είχε επεκταθεί η εφαρμογή των απαγορευτικών νόμων του 1791 και του Γαλλικού Ποινικού Κώδικα από τον Ναπολέοντα, που καταργήθηκαν κάτω από την πίεση των αγωνιστικών ακινητοποιήσεων των εργαζομένων το 1853.

Στην Γερμανία στα τέλη του Μεσαίωνα είχαν ιδρυθεί επαγγελματικές οργανώσεις κατά επάγγελμα, με αξιόλογες αγωνιστικές εκδηλώσεις, οι οποίες αντιμετώπιζονταν με αστυνομικές επεμβάσεις. Ο νόμος του 1731 απαγόρευσε την ίδρυση και λειτουργία των εργατικών ενώσεων, ενώ επέτρεψε τις εργοδοτικές, τη δε απεργία κατέστησε ποινικό αδίκημα.

Αλλά οι απαγορεύσεις αυτές αγνοήθηκαν από τους εργαζόμενους, όπως και στη Γαλλία, και τελικά καταργήθηκαν με τη Reichsgewerbeordnung της 21 Μάη 1869.

Και στην Αγγλία επιβλήθηκαν οι ίδιες απαγορεύσεις για την ίδρυση επαγγελματικών ενώσεων και την απεργία, με τις Combination acts του 1799-1800. Οι προβλεπόμενες ποινές ήταν πιο αυστηρές για τους παραβάτες. Αλλά οι ενώσεις εξακολούθησαν να υπάρχουν και να λειτουργούν, η δε αγωνιστική τους διάθεση να αυξάνει. Έτσι στην περίοδο 1824-1842 κηρύχθηκαν αλληπάλληλες απεργίες σ' όλους τους κλάδους και τα επαγγέλματα, ακόμα και των εργατών γης στην περιοχή του Dorset (1834), με επιστέγασμα τη γενική απεργία του 1842. Επίσης το 1852 ξέσπασε νέο κύμα απεργιών στα ναυπηγεία, τα ανθρακωρυχεία και στα εργοστάσια κατασκευής μηχανών.

Κάτω από την πίεση των απεργιακών αγώνων, το νεογέννητο αστικό καθεστώς των εμποροβιομηχάνων αναγκάστηκε να αναγνωρίσει το συνδικαλιστικό δικαίωμα των εργαζόμενων και να αποποινικοποιήσει την απεργία, αναζητώντας άλλες μεθόδους για την εξασφάλιση της ομαλής λειτουργίας των επιχειρήσεων και εκμεταλλεύσεων, κάνοντας όσο ήταν δυνατό λιγότερες παραχωρήσεις στους εργαζόμενους. Η υποχώρηση άρχισε από την Γαλλία όπου το 1848, ύστερα από τη δεύτερη δημοκρατική επανάσταση και την κατάλυση του μοναρχικού καθεστώτος, ψηφίσθηκε το Διάταγμα της 25-2-1848 με το οποίο αναγνωριζόταν η ελευθερία του «συνεταιρίζεσθαι».

Ακολούθησε η Αγγλία, όπου το 1824 καταργήθηκαν οι Combination acts του 1799-1800, με την Combination laws repeat act. Αλλά ουσιαστική κατάργηση της απαγόρευσης των ενώσεων και της απεργίας, έγινε το 1871 με τον Trade-Union act. Κάτω από την πίεση των συγκλονιστικών απεργιών. Έτσι το Κράτος αναγκάστηκε να αναγνωρίσει την ελευθερία της ίδρυσης συνδικάτων, καθώς και την απεργιακή δραστηριότητά τους, η οποία έπαυσε να θεωρείται ως εγκληματική πράξη. Και με το νόμο του 1875 νομιμοποιήθηκαν οι απεργοφρουροί.

Στην Γερμανία οι περιορισμοί στο δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι και της απεργίας καταργήθηκαν με τη Reichsgewerbeordnung της 21 Μάη 1869, οι οποία αναγνώρισε το δικαίωμα ίδρυσης και λειτουργίας ενώσεων και κατάργησε τις ποινικές κυρώσεις.

Στην Ιταλία επίσης οι απαγορεύσεις καταργήθηκαν το 1853 με το άρθρο 203 του Codice Toscano.

## **5. Η απεργία ύστερα από τη βιομηχανική επανάσταση του 20<sup>ου</sup> αιώνα.**

Η βιομηχανική επανάσταση, που άρχισε να συντελείται στις αρχές του 20<sup>ου</sup> αιώνα και ιδίως ύστερα από τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, δημιούργησε ευνοϊκότερες συνθήκες για την ανάπτυξη των εργατικών απεργιακών κινητοποιήσεων. Οι μεγάλες βιομηχανικές μονάδες, με τα τελειοποιημένα μέσα μαζικής και τυποποιημένης παραγωγής, χρειάστηκαν νέα εργατικά χέρια, τα οποία προσελκύνθηκαν από την ύπαιθρο και τους μικροπαραγωγούς και μικροβιοτέχνες. Έτσι η τάξη των προλετάρων πληθύνθηκε και συγκεντρωμένη στα βιομηχανικά και αστικά κέντρα, είχε την δυνατότητα να οργανωθεί και διαμορφώσει ταξική συνείδηση. Η αποδέσμευσή της από τους περιορισμούς και τις απαγορεύσεις των σωματειακών ενώσεων του περασμένου αιώνα της επέτρεψε να ιδρύει μαζικά εργατικά συνδικάτα και να διεκδικεί ανθρώπινους όρους εργασίας και μεγαλύτερη αμοιβή. Οι προκαταλήψεις για τη φυσική ή θεική μοίρα των εργατών άρχισαν να υποχωρούν και η

μαρξιστική θεωρία της πάλης των τάξεων, για την οικονομική και κοινωνική απελευθέρωση από όλη την Ευρώπη, να τους εξοπλίσουν ιδεολογικά για αποφασιστικούς και μαχητικούς αγώνες.

Ύστερα από τη λήξη του πρώτου παγκόσμιου πολέμου και την επικράτηση της Ρωσικής προλεταριακής επανάστασης, οι νικήτριες καπιταλιστικές χώρες αντιλήφθηκαν, πως παράλληλα με το οικογενειακό τους πρόβλημα του μεταξύ τους ανταγωνισμού στις διεθνείς αγορές, είχαν να αντιμετωπίσουν ένα καινούριο κοινό ενδογενή κίνδυνο, την ενωμένη εργατική τάξη και τους ιδεολογικά προσανατολισμένους αγώνες της. Έτσι οι ηγέτες των χωρών, που συγκεντρώθηκαν στις Βερσαλλίες τον Ιούνιο 1919, για να διαπραγματευτούν τους όρους Συνθήκης Ειρήνης, σκέφτηκαν πως η ίδρυση ενός Διεθνούς Οργανισμού, που θα επέλυε ειρηνικά τις μεταξύ τους οικογενειακές διαφορές, δεν ήταν αρκετή να αντιμετωπίσει τα νέα προβλήματα, τα οποία ήλθαν στην επιφάνεια από την εμφάνιση και την ανάπτυξη της οργανωμένης επαναστατικής δύναμης των εργαζομένων.

Γι' αυτό με τη Συνθήκη των Βερσαλλιών αποφάσισαν την ίδρυση και μιας άλλης Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας, που θα φρόντιζε σε διεθνή επίπεδο για τη δημιουργία καλύτερων όρων εργασίας και τη βελτίωση της οικονομικής θέσης των εργαζομένων, με τη συνεργασία Κρατών-μελών και εκπροσώπων εργοδοτών και εργαζομένων, γιατί, όπως διακηρύσσεται στο προοίμιο του Κεφαλαίου XII της Συνθήκης αυτής, η αδικία, η αθλιότητα και οι στερήσεις των εργαζομένων προκαλούν τη δυσφορία των λαών σε επικίνδυνο για την ειρήνη βαθμό και πως η εδραίωση της παγκόσμιας ειρήνης δεν μπορεί να επιτευχθεί δίχως οικονομική και ηθική εξύψωση των εργαζομένων.

Έτσι με τη Συνθήκη των Βερσαλλιών του 1919 ιδρύθηκε η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας με τους απώτερους στόχους τον προσανατολισμό των εργατικών μαζών από τους ταξικούς κοινωνικούς αγώνες και τη διατήρηση της εσωτερικής ειρήνης των χωρών, με ανεκτές στους καπιταλιστές παραχωρήσεις και όχι από πόνο ή από ανθρωπιστικές αντιλήψεις για τους εργαζομένους.

Αναμφισβήτητα η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας στα 65 χρόνια της λειτουργίας της επιτέλεσε ένα σοβαρό προοδευτικό έργο, που απεικονίζεται στις 160 περίπου Διεθνείς Συμβάσεις Εργασίας και τις 170 Συστάσεις, με τις οποίες αναγνωρίστηκαν θεμελιώδη δικαιώματα των εργαζομένων και η συνδικαλιστική δραστηριότητα, στην οποία περιλαμβάνεται και το δικαίωμα της απεργίας, η προστασία των συνδικαλιστικών αντιπροσώπων και της εργασίας κατά των απολύσεων καθώς και άλλα ατομικά ή συλλογικά δικαιώματα.



## **6. Η απεργία στην Ελλάδα**

### 1. Οι Πρώτες Απεργίες

Η επανάσταση του 1821 είχε εθνικοαπελευθερωτικό χαρακτήρα και όχι αστικοδημοκρατικό, όπως οι επαναστάσεις του 18<sup>ου</sup> αιώνα στις Ευρωπαϊκές χώρες. Η σύνθεση του πληθυσμού ήταν στο μεγαλύτερο ποσοστό αγροτική και η αστική τάξη ήταν ανίκανη να επωφεληθεί τις περιστάσεις, ώστε να μπορέσει να διαδραματίσει τον ιστορικό της ρόλο, στον αστικοδημοκρατικό μετασχηματισμό της απελευθερούμενης Ελλάδας, υλοποιώντας τις φιλελεύθερες κοινωνικές αντιλήψεις του Ρήγα Φεραίου, που είχε διατυπώσει στο Σύνταγμά του. Έτσι η εξουσία περιήλθε στα χέρια των κοτζαμπάσηδων και των παλιών και νέων τσιφλικάδων, που στάθηκαν εμπόδιο στη βιομηχανική και οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Οι μικρές βιοτεχνίες και τα υποτυπώδη εργοστάσια είχαν συνήθως οικογενειακό χαρακτήρα, ήταν διασκορπισμένα και απασχολούσαν ελάχιστο αριθμό εργατών. Οι παραγωγικές αυτές συνθήκες δεν παρείχαν πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη του εργατικού κινήματος, παρόλο που οι όροι εργασίας και η αμοιβή ήταν άθλια και απάνθρωπα.

Ωστόσο οι εργατικές διεκδικήσεις των λίγων εργατών δεν άργησαν να εμφανισθούν σποραδικά και ανοργάνωτα στη διάρκεια του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα.

Η πρώτη γνωστή απεργία στη νεώτερη Ελλάδα εκδηλώθηκε στις 14 Μάρτη 1826, από τους τυπογράφους της «Γενικής Εφημερίδας της Ελλάδος», που εκδίδονταν τότε στο Ναύπλιο και ήταν η επίσημη εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Αίτημα της απεργίας ήταν η πληρωμή των μισθών σε χρήμα και όχι σε «εθνικές ομολογίες», τις οποίες οι εργαζόμενοι εξαργύρωναν σε εξευτελιστικές τιμές.

Η συμμετοχή στην ανοργάνωτη αυτή απεργία ήταν σημαντική και έκανε αδύνατη την έκδοση της εφημερίδας. Τότε το Υπουργείο Εσωτερικών για να σπάσει την απεργία διέταξε την Αστυνομία του Ναυπλίου να συλλάβει και να φυλακίσει τον πρωτοστατούντα αρχιτυπογράφο Κ. Τόμπρα. Έτσι κάτω από την τρομοκρατία οι άλλοι απεργοί αναγκάστηκαν να διακόψουν την απεργία τους.

Οι αυστηρές ποινές σε συνδυασμό με το μικρό αριθμό των μισθωτών και την άφθονη προσφορά εργατικών χεριών, δεν παρείχαν δυνατότητες για απεργιακές κινητοποιήσεις, παρόλο που η αγανάκτηση των εργαζομένων ήταν κορυφωμένη, γιατί υποχρεούταν να δουλεύουν 14 ώρες με μεροκάματο, που δεν επαρκούσε ούτε για το ψωμοτύρι τους. Στην αγροτική οικονομία οι συνθήκες εργασίας ήταν ακόμη χειρότερες, παρόμοιες με αυτές των δουλοπάροικων.

Οι προϋποθέσεις για την εμφάνιση του κοινωνικού φαινομένου της απεργίας άρχισαν να δημιουργούνται στην τελευταία εικοσιπενταετία του 19<sup>ου</sup> αιώνα, όταν είχαν ιδρυθεί μερικές αξιόλογες βιομηχανίες σε ορισμένα αστικά κέντρα, στα οποία συγκεντρώθηκε σχετικά μεγάλος αριθμός εργαζομένων<sup>9</sup>.

Το Σύνταγμα του 1864 είχε αναγνωρίσει το δικαίωμα του «συνεταιρίζεσθαι». Αλλά η απεργία εξακολουθούσε να αποτελεί ποινικό αδίκημα. Οι εργάτες όμως των ναυπηγείων της Σύρας, αγανακτισμένοι από την εξαντλητική εργασία και το μηδαμινό μεροκάματο αφήφισαν τις απειλούμενες από τον νόμο αυστηρές ποινικές κυρώσεις και στα μέσα του Φλεβάρη του 1879 κήρυξαν την πρώτη τους απεργία. Αίτημα της απεργίας ήταν η αύξηση του μεροκάματος, που είχε μειωθεί λόγω της νομισματικής υποτίμησης και της ακρίβειας. Οι εργασίες των ναυπηγείων σταμάτησαν για μια βδομάδα και οι εργοδότες-εργολάβοι, αιφνιδιασμένοι από την απεργία, αναγκάστηκαν να δεχτούν το αίτημα των απεργών και έτσι λύθηκε η απεργία. Αλλά η υποχώρηση των εργοδοτών αποτελούσε ένα ελιγμό, για να τους δοθεί χρόνος να προσλάβουν άλλους εργάτες. Αυτό κορύφωσε την αγανάκτηση των εργαζομένων, οι οποίοι αναγκάστηκαν να κηρύξουν νέα απεργία, που κράτησε τρεις μήνες.

Πριν ακόμα λήξει η απεργία των εργατών των ναυπηγείων, ξέσπασε η απεργία των βυρσοδεψεργατών. Αιτήματα της απεργίας ήταν: α) η αύξηση του μεροκάματος κατά 27%, όση ήταν και η υποτίμηση του νομίσματος, β) Η πληρωμή των μεροκάματων να γίνεται σε γερό νόμισμα σύμφωνα με τη διατίμησή του, γ) Να καταργηθεί η κατ' αποκοπή εργασία, δ) Να παρθεί πρόνοια για την εξάλειψη της ανεργίας, ε) Να ελαττωθούν οι ώρες εργασίας και στ) Να καταργηθεί η δίωρη αγγαρεία της Κυριακής, στην οποία οι εργαζόμενοι δούλευαν χωρίς να πληρώνονται. Η απεργία πήρε μαχητικό χαρακτήρα που ξεσήκωσε όλη τη Σύρα. Ο Νομάρχης, ύστερα από τα επεισόδια που έγιναν, κλείσθηκε στο κτίριο της Νομαρχίας και ζήτησε στρατιωτική ενίσχυση από την Αθήνα, η οποία και έφθασε την επόμενη μέρα. Με την επέμβαση του στρατού αποκαταστάθηκε η τάξη και αμέσως άρχισαν οι συλλήψεις αυτών που πρωτοστάτησαν στην απεργία. Οι απεργοί όμως δεν πτοήθηκαν και συνέχισαν την απεργία, ώσπου έγιναν αποδεκτά τα περισσότερα από τα αιτήματά τους.

Χαρακτηριστικό της απεργίας των βυρσοδεψεργατών της Σύρας είναι η προβολή για πρώτη φορά του κοινωνικού αιτήματος της λήψης μέτρων κατά της απεργίας.

Οι δυο μεγάλες και μαχητικές απεργίες της Σύρας είχαν απήχηση στους εργάτες της Αθήνας και του Πειραιά, καθώς και στους

<sup>9</sup> Αναφέρεται όμως από το Ν. Δραγούμη στο Εγκόλλιο του Εργατικού Λαού, ότι και πριν από το 1869 έγιναν μερικές απεργίες. Βλ. Κορδάτου ο.π., σελ.27

μεταλλωρύχους του Λαυρίου. Για να προλάβουν το ξεσήκωμά τους, οι αντιδραστικοί με την συμπαράσταση των κληρικών ίδρυσαν συλλόγους οι οποίοι άρχισαν τη «διαφώτιση», με την κυκλοφορία εντύπων. Με αυτά συνιστούσαν στους εργαζόμενους να είναι πειθαρχικοί, φρόνιμοι και υπάκουοι στα αφεντικά τους, *«γιατί είναι θέλημα Θεού οι εργάτες να είναι υπομονετικοί και να κάνουν ό,τι τους προστάζουν τα αφεντικά τους, για να κερδίσουν την προστασία του Χριστού και τη βασιλεία του ουρανού»*.

Μέσα στον ίδιο μήνα κήρυξαν απεργία οι βιβλιοδέτες της Αθήνας και οι εργάτες των εργοστασίων του Πειραιά. Ακολούθησαν οι απεργίες των τσαγκάρηδων και των ραπτεργατών Αθήνας και Πειραιά, τις οποίες έσπασαν οι εργοδότες, φέρνοντας εργάτες από την Πόλη και τη Σμύρνη. Το 1883 απέργησαν για πρώτη φορά οι εργάτες των μεταλλείων της Σέριφου και του Λαυρίου. Η δεύτερη απεργία των μεταλλωρύχων του Λαυρίου κηρύχθηκε το 1887, με αιτήματα την αύξηση του μεροκάματου, τη λήψη μέτρων ασφαλείας των εργατών, για να μην σκοτώνονται από τα ατυχήματα και την κατάργηση της εργασίας της Κυριακής.

Εννιά χρόνια περίμεναν οι μεταλλωρύχοι την εκπλήρωση των υποσχέσεων, ώσπου στο τέλος αναγκάστηκαν να κηρύξουν στις 8 Απριλίου νέα απεργία, η οποία αποτέλεσε σταθμό στην ιστορία του Ελληνικού Εργατικού Κινήματος.

Απεργίες κηρύχθηκαν και στην Πάτρα το 1896, των σταφιδοκιβωτοποιών, στον Πειραιά των μηχανοεργατών και στο Βόλο των καρακλάδων.

Το 1906 οι μεταλλωρύχοι του Λαυρίου ίδρυσαν σωματείο με 5.000 μέλη εξαιτίας του σκοτωμού ενός εργάτη από εργατικό ατύχημα, κήρυξαν νέα απεργία, η οποία καταπνίγηκε με την τρομοκρατία, που εξαπόλυσε και πάλι η Κυβέρνηση, στέλνοντας στο Λαύριο στρατό και δύο πολεμικά πλοία.

## 2. Οι Απεργίες στην περίοδο 1908-1918.

Σε δεύτερη φάση πέρασε ο απεργιακός αγώνας των Ελλήνων εργαζομένων, ύστερα από την ίδρυση των πρώτων Εργατικών Κέντρων στο Βόλο (1908), στη Λάρισα (1910), στην Αθήνα (1910), στον Πειραιά (1911), στην Πάτρα (1912). Η απεργία έπαυσε να είναι ένα αυθόρμητο ξέσπασμα των εργαζομένων. Πήρε οργανωμένη μορφή και απόκτησε υπεύθυνη καθοδήγηση. Οι σοσιαλιστικές θεωρίες που είχαν μεταφτευθεί και στη χώρα μας, από διανοούμενους και προοδευτικούς συνδικαλιστές, άρχισαν να δίνουν στην απεργία το χαρακτήρα της ταξικής πάλης.

Στις 13 Ιουνίου 1908 στην Πάτρα εκδηλώθηκε η πρώτη οργανωμένη πανεργατική απεργία, που κηρύχθηκε από την «Ελληνική

Εργατική Ένωση», η οποία είχε σοσιαλιστικές τάσεις. Οι αρχές φοβούμενες την επέκτασή της, άσκησαν ωμή και απροκάλυπτη τρομοκρατία, συλλαμβάνοντας πολλούς απεργούς, που τους παρέπεμψαν σε δίκη για παράβαση του άρθρου 167 Ποινικού Κώδικα. Έτσι η απεργία έσπασε.

Την πρωτοπορία σε μαχητικές απεργίες είχε ο Βόλος, που συγκέντρωνε τότε μεγάλο αριθμό καπνεργατών και τσιγαράδων, οι οποίοι δούλευαν με μεροκάματο πείνας 3,50-4 δραχ. Με εξαντλητικό ωράριο 12 ωρών εργασίας και άθλιες συνθήκες εργασίας, από τις οποίες οι περισσότεροι καπνεργάτες προσβάλλονταν από φυματίωση. Η ίδρυση του Εργατικού Κέντρου και η συμπαράσταση των προοδευτικών διανοούμενων ενθάρρυναν τους αγανακτισμένους καπνεργάτες στον αγώνα τους. Έτσι στις 23 Φλεβάρη 1909 οι 2.000 καπνεργάτες του Βόλου κήρυξαν απεργία αόριστης διάρκειας, με αιτήματα την αύξηση του μεροκάματου, ελάττωση των ωρών και βελτίωση των όρων εργασίας στα καπνομάγαζα, που ήταν μπουντρούμια. Στις 2 Μαρτίου η απεργία πήρε επαναστατικό χαρακτήρα.

Τότε συγκεντρώθηκαν στην πλατεία Ελευθερίας και από εκεί πήγαν στις καπνοθήκες για να εξαναγκάσουν τους απεργοσπάστες να σταματήσουν τη δουλειά. Αφού έβγαλαν τους απεργοσπάστες έξω, έσπασαν με πέτρες και ξύλα τις πόρτες και τα τζάμια των καπναποθηκών. Όταν όμως επέστρεφαν στην πόλη δέχθηκαν την επίθεση της χωροφυλακής και στρατού, με αποτέλεσμα να γίνει σφοδρή σύγκρουση και να τραυματιστούν τρεις από τους απεργούς, από τους οποίους ο ένας σοβαρά.

Το απόγευμα της ίδιας μέρας οι απεργοί συγκεντρώθηκαν και πάλι στο προαύλιο της Εκκλησίας της Ανάληψης, όπου εξέλεξαν 12μελή Επιτροπή και σε συνέχεια παρήλασαν με τάξη στους κεντρικούς δρόμους της πόλης και κατέληξαν στην Νομαρχία. Εκεί ο Νομάρχης τους ανακοίνωσε, πως οι καπνέμποροι δέχτηκαν τα αιτήματά τους και τους παρακάλεσε να διαλυθούν ήσυχα. Την άλλη μέρα, 3 Μαρτίου, υπογράφηκε το πρακτικό της συμφωνίας και έτσι τέλειωσε η απεργία αυτή με δικαίωση των απεργών. Οι συλληφθέντες όμως παραπέμφθηκαν σε δίκη και αποφυλακίστηκαν ύστερα από κράτηση 25 ημερών με απαλλακτικό βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών.

Τον ίδιο χρόνο 1909 εκδηλώθηκαν δυο σοβαρές απεργίες των τραμβαγέρηδων της Αθήνας. Η μία στις 6 Ιουνίου και η άλλη στις 10 Σεπτεμβρίου.

Το Μάρτη του 1910 ξέσπασε μαχητική απεργία των ναυτοθερμαστών στον Πειραιά με αιτήματα την καλύτερευση της τροφής και την ελάττωση των ωρών εργασίας. Οι εφοπλιστές αρνήθηκαν την ικανοποίηση των αιτημάτων, αν οι ναυτεργάτες δεν διέλναν τα σωματεία της. Οι ναυτεργάτες δεν δέχθηκαν τον όρο των εφοπλιστών και

συνέχισαν την απεργία τους. Τότε όλα τα εργατικά σωματεία της Αθήνας αποφάσισαν να γίνει κοινό συλλαλητήριο για συμπαράσταση στους ναυτοθερμαστές.

Έτσι στις 9 Απριλίου 1910 πάνω από 3.000 εργάτες της Αθήνας, μαζί με τους ναυτεργάτες, συγκεντρώθηκαν στο εργοστάσιο Φιξ στη λεωφόρο Συγγρού και όλοι μαζί έκαναν διαδήλωση έως τις στήλες του Ολυμπίου Διός. Όταν επέστρεψε η Επιτροπή και ανακοίνωσε στους απεργούς, πως ο πρωθυπουργός «επιφυλάχθηκε» ν' απαντήσει στα αιτήματα, οι απεργοί εξαγριώθηκαν και έγινε μεγάλος ξεσηκωμός.

Στις 10 Μαΐου ξέσπασε στον Πειραιά μια άλλη μαχητική απεργία. Των τσιγαράδων, εξαιτίας της εγκατάστασης των πρώτων σιγαροποιητικών μηχανών στο καπνεργοστάσιο του Βάρκα. Οι τσιγαράδες, φοβούμενοι πως οι μηχανές θα δημιουργήσουν ανεργία στο επάγγελμά τους και επηρεασμένοι από αναρχικές αντιλήψεις, εισέβαλαν στο εργοστάσιο και έσπασαν τις μηχανές.

Τον Οκτώβρη του 1910 ακολούθησαν δύο μεγάλες απεργίες, των σιδηροδρομικών και μεταλλωρύχων του Λαυρίου, οι οποίες ήταν καλά οργανωμένες από τα μαζικά σωματεία τους και πέτυχαν.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το Ελληνικό εργατικό κίνημα παρουσιάζει η απεργία των Τραμβαγέρηδων της Αθήνας το Γενάρη του 1911, η οποία πήρε επαναστατικό χαρακτήρα, παραλύοντας ολότελα τις αστικές συγκοινωνίες.

Η απεργία αυτή προβλημάτισε την Κυβέρνηση και, η οποία για να αμβλύνει την αγανάκτηση των εργαζομένων, άρχισε να δίνει υποσχέσεις πως θα θέσπιζε μια σειρά φιλεργατικών νομοθετημάτων.

Τα νομοθετήματα αυτά όμως καθυστερούσαν, γιατί έλλειπε ο συντονισμός του εργατικού αγώνα και η Κυβέρνηση εύκολα μπορούσε να σπάει τις εκδηλούμενες σποραδικά απεργίες, πότε με υποσχέσεις και πότε με τη βία και την τρομοκρατία.

Η ανάγκη του συντονισμού του εργατικού κινήματος άρχισε να γίνεται πια συνείδηση στα ηγετικά εργατικά στελέχη. Γι' αυτό στις 21 Δεκεμβρίου 1911, με πρωτοβουλία της διοίκησης του Εργατικού Κέντρου της Αθήνας, συγκλήθηκε το πρώτο Πανελλαδικό Εργατικό Συνέδριο με σκοπό τον συντονισμό του απεργιακού αγώνα. Στο συνέδριο αποφασίσθηκε η γενική κινητοποίηση των εργαζομένων και στάλθηκε τηλεσίγραφο στην Κυβέρνηση, με το οποίο δηλωνόταν πως θα προχωρούσαν στη γενική πανελλαδική απεργία, αν δεν ψηφίζονταν τα νομοσχέδια που είχε υποσχεθεί. Κάτω από την πίεση της απειλούμενης γενικής απεργίας ψηφίσθηκαν οι πρώτοι φιλεργατικοί νόμοι του 1912.

Υστερα από την κήρυξη του Βαλκανικού πολέμου του 1912 οι απεργιακοί αγώνες σταμάτησαν για χάρη των εθνικών συμφερόντων και οι εργαζόμενοι πολέμησαν με φανατισμό και αυτοθυσία για την απελευθέρωση της Μακεδονίας και της Θράκης.

Τον Ιούνιο του 1913 κήρυξαν νέα απεργία οι Σιδηροδρομικοί εξαιτίας της άρνησης των Σιδηροδρομικών Εταιρειών να εφαρμόσουν τον Κανονισμό Υπηρεσίας των Σιδηροδρομικών και Τροχιοδρομικών Υπαλλήλων, που είχε ψηφισθεί από τη Βουλή. Η Κυβέρνηση για να καλμάρει το ξέσπασμα της αγανάκτησης των εργατών αναγκάστηκε να φέρει στη Βουλή νέα φιλεργατικά νομοσχέδια που αποτελούσαν τους νόμους 281/1914, 551/1915, 271/1914, 1234/1918. Παράλληλα όμως ψηφίστηκε και ο αντεργατικός νόμος 325/1914, που επέτρεψε την επιστράτευση των απεργών σιδηροδρομικών, υπαλλήλων ΤΤΤ, ναυτικών και εργαζομένων σε επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας.

Συγκλονιστική ήταν η απεργία των μεταλλωρύχων της Σερίφου τον Αύγουστο του 1916. Οι μεταλλωρύχοι, εργαζόμενοι κάτω από άθλιες συνθήκες με εξευτελιστικό μεροκάματο, ίδρυσαν σωματείο και αποφάσισαν να ζητήσουν από τον Γερμανό Γρόμμαν, που ήταν ο ιδιοκτήτης της επιχείρησης, αύξηση του μεροκάματος και ελάττωση των ωρών εργασίας. Η Εταιρεία αντί να απαντήσει στα αιτήματα που υπέβαλε η Επιτροπή, κήρυξε λοκάουτ, κλείνοντας το μεταλλείο και αρνούμενη να δεχτεί την εργασία των μεταλλωρύχων, για να τους εξαναγκάσει στην παραίτηση από τις διεκδικήσεις μπροστά στο φάσμα της πείνας. Τότε οι εργάτες ζήτησαν την επέμβαση της Κυβέρνησης, η οποία απάντησε με την αποστολή στη Σέριφο μεγάλης στρατιωτικής δύναμης για την τήρηση της τάξης. Οι απεργοί εξαγριωθέντες άρχισαν να επιτίθενται με πέτρες και ρόπαλα ενάντια στους αστυνομικούς και στο στρατό. Ο απολογισμός της μάχης αυτής ήταν 4 νεκροί, 34 βαριά τραυματισμένοι απεργοί και από την πλευρά των αστυνομικών 3 νεκροί και 20 περίπου τραυματισμένοι.

Από τις περιόδους της χρονικής αυτής περιόδου 1908-1918 φαίνεται καθαρά, πως ο εργατικός αγώνας άρχισε να παίρνει ταξικό χαρακτήρα, αλλά του έλειπε ο συντονισμός, που αναπληρωνόταν με τη μαχητικότητα των εργαζομένων, η οποία σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως στους τσιγαράδες του Πειραιά, ακολούθησε την εσφαλμένη τακτική της καταστροφής των μηχανών. Χαρακτηριστικό των απεργιών είναι η εμφάνιση της ευρύτερης εξωτερικής αλληλεγγύης των εργαζομένων, καθώς και της κοινωνικοποίησης των αιτημάτων, πράγμα που συντέλεσε στην ψήφιση των προοδευτικών νόμων των ετών 1912-1915.

### 3. Οι απεργίες στην περίοδο 1919-1944

Όπως έχει αναφερθεί, ιστορικό σταθμό για το Ελληνικό εργατικό κίνημα αποτελεί η ίδρυση της ΓΣΕΕ και των 8 πρώτων Ομοσπονδιών, στους πιο βασικούς κλάδους. Στις 21-28 Οκτωβρίου 1918, με πρωτοβουλία του Εργατικού Κέντρου Θεσσαλονίκης, συγκλήθηκε στην

Αθήνα πανελλαδικό εργατικό Συνέδριο, το οποίο, για την ενοποίηση του εργατικού κινήματος και την ενιαία καθοδήγησή του, αποφάσισε την ίδρυση της ΓΣΕΕ. Αμέσως μετά ακολούθησε η ίδρυση των οκτώ βασικών Ομοσπονδιών.

Τη σημασία της ενοποίησης του συνδικαλιστικού κινήματος, με τη στέγασή κάτω από ενιαίο καθοδηγητικό όργανο, αντιλήφθηκε η Κυβέρνηση και η εργοδοτική πλευρά. Γι' αυτό και προσπάθησαν με κάθε μέσο να διασπάσουν τη διοίκηση της ΓΣΕΕ, για να μπορούν να την ελέγχουν με φιλοκυβερνητικούς συνδικαλιστές. Η πρώτη κυβερνητική προσπάθεια απέτυχε και η πλειοψηφία της διοίκησης περιήλθε στα χέρια της σοσιαλιστικής παράταξης. Αλλά η κυβέρνηση δεν απογοητεύτηκε και περίμενε τη νέα κατάλληλη στιγμή, η οποία και δόθηκε με την απεργία των τραπεζοϋπαλλήλων, που κηρύχθηκε τον Ιούνιο του 1919.

Οι απεργοί αντιμετωπίζοντας της Κυβερνητικές πιέσεις και απειλές, ζήτησαν τη συμπαράσταση της νεογέννητης ΓΣΕΕ με την επέκταση της απεργίας και σ' άλλους κλάδους. Η Κυβέρνηση εξαγοράζοντας ένα μέλος της σοσιαλιστικής παράταξης της διοίκησης, κατόρθωσε να παρθεί αρνητική απόφαση, με ψήφους 6 έναντι 5. Για να εξουδετερωθεί δε ολότελα η σοσιαλιστική παράταξη, η μειοψηφία της διοίκησης που έγινε πλειοψηφία, αποφάσισε τη διαγραφή των πέντε διαφωνούντων μελών της. Η Κυβέρνηση φοβούμενη το ξεσήκωμα των εργαζομένων από τους διαγραφέντες, εξόρισε τέσσερις από αυτούς στη Φολέγανδρο. Η Κυβερνητική αυτή ενέργεια προκάλεσε άμεση και δυναμική αντίδραση των εργαζομένων, με την κήρυξη γενικής πολιτικής απεργίας, τον Ιούλιο του 1919, της οποίας αίτημα ήταν η απελευθέρωση των εξορισθέντων συνδικαλιστικών στελεχών.

Το 1920 κατέβηκαν σε απεργία διάρκειας τριών μηνών οι μηχανουργοί του Πειραιά και οι αρτεργάτες Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Βόλου. Το Φλεβάρη του 1921 ξέσπασε η μεγάλη μαχητική καπνεργατική απεργία του Βόλου με πολιτικό χαρακτήρα διαμαρτυρίας κατά της ακρίβειας και της Κυβερνητικής οικονομικής πολιτικής. Οι απεργοί έκανα διαδηλώσεις στους κεντρικούς δρόμους της πόλης και συγκρούστηκαν με την Αστυνομία. Το αποτέλεσμα ήταν να τραυματισθούν πολλοί απεργοί και να συλληφθούν 15, οι οποίοι παραπέμφθηκαν σε δίκη.

Τον Μάη και τον Νοέμβρη 1921 κήρυξε δύο απεργίες η Ομοσπονδία Ηλεκτρισμού, οι οποίες βύθισαν στο σκοτάδι την Αθήνα, τον Πειραιά και τα περίχωρα και σταμάτησαν τα τραμ. Η δεύτερη απεργία του Νοέμβρη χαρακτηρίστηκε στάση κατά του Κράτους και η Κυβέρνηση διέταξε την επιστράτευση των απεργών. Οι απεργοί όμως επέμειναν στην αποχή και η Αστυνομία συνέλαβε 11 στελέχη της Ομοσπονδίας, τα οποία παραπέμφθηκαν στο Στρατοδικείο και καταδικάστηκαν σε 6-8 χρόνια. Η απεργία επαναλήφθηκε λίγο

αργότερα, οπότε συνελήφθησαν 1500 απεργοί από τους οποίους οι περισσότεροι στάλθηκαν στο μέτωπο της Μ. Ασίας.

Τον ίδιο χρόνο ξεσηκώθηκαν και οι δημόσιοι υπάλληλοι των ΤΤΤ, καθώς και οι σιδηροδρομικοί, διεκδικώντας αύξηση μισθών. Η Κυβέρνηση του Γούναρη για να σπάσει τις απεργίες επιστράτευσε τους απεργούς. Εφαρμόζοντας το ν. 325/1914.

Νέα έξαρση πήραν οι απεργιακές κινητοποιήσεις ύστερα από την τραγική έκβαση του Μικρασιατικού πολέμου και τον κατακλυσμό της Ελλάδας από τους πρόσφυγες της Μ. Ασίας και της Ανατολικής Θράκης.

Τον Αύγουστο 1923 η ΓΣΕΕ, της οποίας η διοίκηση είχε επανέλθει στα χέρια της Αριστερής Παράταξης, κήρυξε γενική πανεργατική απεργία. Η επαναστατική Κυβέρνηση του Πλαστήρα, για να αντιμετωπίσει την κατάσταση, κήρυξε τη χώρα σε κατάσταση πολιορκίας και επέβαλε το στρατιωτικό νόμο. Παρόλα αυτά οι εργαζόμενοι του Πειραιά, αψηφώντας το στρατιωτικό νόμο, συγκεντρώθηκαν στο Πασσαλιμάνι, όπου και χύθηκε άφθονο αίμα των απεργών από την επίθεση του στρατού. Επιστέγασμα ήταν η διάλυση από την Κυβέρνηση όλων των σωματείων που μετείχαν στην απεργία.

Η πρωτομαγιά του 1924 γιορτάστηκε με γενική απεργία. Παρά την απαγόρευση των συγκεντρώσεων οι εργάτες της Αθήνας συγκεντρώθηκαν έξω από το Ε. Κ. στην πλατεία Δημαρχείου, όπου δέχθηκαν την επίθεση του στρατού και της Αστυνομίας, με αποτέλεσμα να σκοτωθεί ένας εργάτης και να τραυματισθούν πολλοί.

Το 1924 κηρύχθηκαν πολλές απεργίες, από τις οποίες πιο δυναμικές και μαχητικές ήταν της Ομοσπονδίας Ηλεκτρισμού, της Ναυτικής Ομοσπονδίας, και η πανεργατική της Καβάλας. Στην τελευταία οι απεργοί συγκεντρώθηκαν στην παραλία και εμπόδισαν την φόρτωση στο πλοίο ακατέργαστων καπνών, η εξαγωγή των οποίων θα αποστερούσε την εργασία σε χιλιάδες καπνεργάτες. Από την σύγκρουση που ακολούθησε με την χωροφυλακή, σκοτώθηκαν δύο εργάτες, ο επικεφαλής αξιωματικός της χωροφυλακής και ένας ενωμοτάρχης. Το αίτημα της απεργίας έγινε δεκτό από την Κυβέρνηση, η οποία κι απαγόρευσε την εξαγωγή ανεπεξέργαστων καπνών.

Το 1925 οι ΣΕΚ απόλυσαν 1500 σιδηροδρομικούς,. Στις απολύσεις αυτές αντέδρασε η Ομοσπονδία σιδηροδρομικών κηρύσσοντας απεργία με αίτημα την επαναπρόσληψη των απολυθέντων. Παράλληλα κήρυξαν απεργίες συμπαράστασης στους σιδηροδρομικούς οι ομοσπονδίες Ηλεκτρισμού και Επισιτισμού, καθώς και οι καπνεργατικές οργανώσεις.

Οι απεργιακές κινητοποιήσεις σταμάτησαν στη διάρκεια της δικτατορίας του Πάγκαλου γιατί όλα τα αριστερά συνδικαλιστικά στελέχη συνελήφθησαν και εξορίστηκαν ή φυλακίστηκαν. Από τότε η ΓΣΕΕ περιήλθε στα χέρια της δεξιάς παράταξης με ένα συνέδριο, που έγινε το Μάρτη 1926 με την ευλογία της δικτατορίας. Μετά την πτώση



της Παγκαλικής δικτατορίας και την επιστροφή των εξόριστων και φυλακισμένων στελεχών, το εργατικό κίνημα αναζωπυρώθηκε και με την καθοδήγηση της «αριστερής παράταξης» ξέσπασαν το 1927 οι απεργίες των καπνεργατών, οι οποίες συνεχίστηκαν και το 1928-1929.

Η Κυβέρνηση του Ελ. Βενιζέλου έφερε τότε στην Βουλή νομοσχέδιο, το οποίο αποτέλεσε τον περίφημο νόμο 4229/1929 περί προστασίας του «κοινωνικού καθεστώτος», και είχε σκοπό τη δημιουργία κλίματος τρομοκρατίας και αποθάρρυνσης της απεργιακής δραστηριότητας.

Αλλά ούτε ο νόμος αυτός ούτε η αντεργατική νομολογία μπόρεσαν να δαμάσουν το εργατικό κίνημα και τις απεργιακές κινητοποιήσεις. Έτσι οι απεργίες συνεχίστηκαν.

Το 1933 κηρύχθηκαν πάνω από 250 απεργίες. Από αυτές σπουδαιότερες ήταν των υφαντουργών της Νάουσας, των εργατών της Θεσσαλονίκης, των καπνεργατών της Καβάλας, των μεταλλωρύχων του Αλιβερίου και των υπαλλήλων ΤΤΤ με συμμετοχή 7.000 εργαζομένων.

Το Μάη του 1934 κατέβηκαν σε απεργία οι λιμενεργάτες και μυλεργάτες της Καλαμάτας, στην οποία από την σύγκρουση με την Αστυνομία σκοτώθηκαν 7 απεργοί και τραυματίστηκαν άλλοι 26.

Οι πιο αξιοσημείωτες απεργίες του 1935 ήταν η πανεργατική του Ηρακλείου, η πανεργατική των Πατρών και του Αιγίου, στην οποία οι απεργοί κατέστρεψαν μέρος της σιδηροδρομικής γραμμής.

Στις αρχές του 1936 το εργατικό κίνημα μπροστά στον αιωρούμενο κίνδυνο του φασισμού, που είχε εγκαθιδρυθεί στην Γερμανία και στην Ιταλία, ενοποιήθηκε με την συγχώνευση των τριών Συνομοσπονδιών στη ΓΣΕΕ. Το γεγονός αυτό γιορτάστηκε την Πρωτομαγιά του 1936 με γενική πανελλαδική απεργία και με συγκεντρώσεις.

Στην τετραετία της Μεταξικής δικτατορίας το εργατικό κίνημα απονεκρώθηκε. Όλοι οι συνδικαλιστές που δεν υποτάχθηκαν στην δικτατορία, συνελήφθηκαν και φυλακίστηκαν ή εκτοπίστηκαν στα ξερονήσια. Τα βασανιστήρια δεν λύγισαν τους εργαζόμενους και ο πατριωτισμός τους που είχε αμφισβητηθεί από το δικτάτορα, αποδείχθηκε στις 28 Οκτώβρη 1940, όταν όλοι οι φυλακισμένοι και εξόριστοι αγωνιστές της εργατικής τάξης ζήτησαν να μεταφερθούν στα Αλβανικά βουνά, για να πολεμήσουν τους εισβολείς φασίστες.

Στα χρόνια της ιταλογερμανικής κατοχής 1941-1944 οι εργαζόμενοι συνέδεσαν τον αγώνα για επιβίωσή τους, με τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα. Οι πιο πολλοί εντάχθηκαν στην εθνική αντίσταση και πολέμησαν τους κατακτητές.

Όσοι έμειναν στις πόλεις συνέχισαν τον απεργιακό αγώνα με στόχο να δυσκολέψουν τον ανεφοδιασμό των στρατευμάτων κατοχής.

Αξιόλογες ήταν και οι απεργίες των υπαλλήλων ΤΤΤ (1942), των δημοσίων υπαλλήλων (1943), των δικαστικών υπαλλήλων (1943), των Τραπεζουπαλλήλων (1944). Ιστορικές θα μείνουν οι διαδηλώσεις της Αθήνας της 5 και 25 Μαρτίου 1943.

#### 4. Οι απεργίες στην μεταπολεμική περίοδο 1945-1974.

Ύστερα από την απελευθέρωση τη Ελλάδα η αντιδραστική δεξιά, με συμπαράσταση των Άγγλων προστατών της, προσπάθησε να εντοπίσει από το πολιτικό προσκήνιο τις προοδευτικές δημοκρατικές δυνάμεις και να καθυποτάξει το αριστερό εργατικό κίνημα, που είχε επιβληθεί στη διάρκεια της κατοχής με τους αγώνες και τις θυσίες των εργαζομένων. Η λαθεμένη πολιτική της ηγεσίας του ΚΚΕ δημιούργησε τα Δεκεμβριανά, που τα επιδίωκαν η δεξιά και οι Άγγλοι, για να τους δοθεί η ευκαιρία να εξοντώσουν τις δημοκρατικές δυνάμεις και το εργατικό κίνημα, με την ένοπλη βία. Ένα δεύτερο λάθος, που ήταν η συμφωνία της Βάρκιζας, έδωσε το πράσινο φως για την εγκαθίδρυση της ωμής βίας και τρομοκρατίας, από τους δοσίλογους συνεργάτες του φασισμού και τους ταγματασφαλίτες.

Μέσα στην ίδια νύκτα της 12 Φλεβάρη του 1945, είχαν συλληφθεί και φυλακισθεί όλα σχεδόν τα συνδικαλιστικά στελέχη και οι αγωνιστές της εθνικής αντίστασης.

Οι συνεχιζόμενες διώξεις των αγωνιστών και στελεχών του εργατικού κινήματος είχαν σαν φυσικό επακόλουθο τον εμφύλιο πόλεμο 1947-1950, ο οποίος ανέκοψε κάθε απεργιακή κινητοποίηση.

Το εργατικό κίνημα άρχισε να αναζωογονείται μετά από την λήξη του εμφύλιου πολέμου. Το 1952 ξέσπασαν 195 απεργίες με συμμετοχή 153.000 εργατών και απώλεια 1.615.400 ωρών εργασίας.

Το 1953, 198 απεργίες με συμμετοχή 49.000 εργατών και απώλεια 312.000 ωρών εργασίας. Τα αιτήματα των απεργιών αυτών ήταν οικονομικά, γιατί με τη συνεχή άνοδο του τιμάριθμου τα μεροκάματα συνεχώς υποβιβάζονταν.

Με την επάνοδο των φυλακισμένων και εξόριστων το 1955 ιδρύθηκε, εκτός ΓΣΕΕ, η συνδικαλιστική παράταξη «Δημοκρατικό Συνδικαλιστικό Κίνημα», με την καθοδήγηση του οποίου άρχισε να αναπτύσσεται αξιόλογη συνδικαλιστική δραστηριότητα και να ξεσπούν συχνές απεργίες.

Κατά μέσο όρο στην περίοδο 1956-1967 αντιστοιχούν κατ' έτος 98 περίπου χαμένες ώρες εργασίας, δηλαδή 12,2 περίπου ημέρες ανά 100 μισθωτούς, με βάση του συνολικού εργατικού δυναμικού 1.900.000 μισθωτών. Εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι ό,τι ενώ ο αριθμός των απεργών ήταν περιορισμένος σε σχέση με το σύνολο του εργατικού

δυναμικού, οι χαθείσες ώρες εργασίας κατά έτος ανά 100 μισθωτούς ήταν αυξημένες, σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, πράγμα που σημαίνει πως οι απεργίες ήταν μεγάλης διάρκειας.

Στην επταετή περίοδο της δικτατορίας των Συνταγματαρχών το εργατικό κίνημα νεκρώθηκε για τρίτη φορά, κάτω από την ωμή βία, τα βασανιστήρια, τις συλλήψεις, φυλακίσεις και εξορίες των συνδικαλιστικών στελεχών και συνειδητών αγωνιστών.

Κλείνοντας την περίοδο αυτή μπορούμε να πούμε πως το Ελληνικό εργατικό κίνημα, λόγω του κατακερματισμού του και των αντίξοων περιστάσεων που αντιμετώπιζε, δεν υποδουλώθηκε και πως διεξήγαγε σθεναρά τον ταξικό απεργιακό αγώνα, με σοβαρές αιματηρές θυσίες, τέτοιες που δεν είχαν τα εργατικά κινήματα των άλλων Ευρωπαϊκών χωρών. Δεν ήταν σε θέση όμως να προβάλλει και να διεκδικήσει ουσιαστικά κοινωνικά αιτήματα.

#### Πίνακας Απεργιών των Ετών 1955-1967

1955	210	50.000	553.000
1956	-	-	-
1957	169	115.000	1.138.000
1958	113	92.000	874.000
1959	100	42.000	469.000
1960	135	56.000	650.000
1961	115	53.000	705.000
1962	182	57.000	1.030.000
1963	228	100.600	2.652.000
1964	339	164.000	2.771.000
1965	434	255.000	3.631.000
1966	609	349.000	5.695.000
1967	89	91.000	911.000

## Οι Απεργίες στην περίοδο 1975-1983

Η αποκατάσταση των δημοκρατικών θεσμών τον Ιούλιο του 1974 άνοιξε και πάλι τον δρόμο για την ανασύνταξη των συνδικαλιστικών οργανώσεων και την επανάληψη του αγώνα της εργατικής τάξης. Αλλά την προσωρινή Εθνική Κυβέρνηση διαδέχθηκε, ύστερα από τις βουλευτικές εκλογές του 1974, η Κυβέρνηση της δεξιάς, η οποία με την πλειοψηφία που διέθετε στην βουλή, επέβαλε το προσφορότερο γι' αυτή νομοθετικό καθεστώς, ώστε να διατηρεί τον έλεγχο του εργατικού κινήματος στην κορυφή του και να κάνει εφιαλτική τη συμμετοχή των εργαζομένων στους απεργιακούς αγώνες.

Τα πρώτα δύο χρόνια 1974 και 1975 χρειάστηκαν για την επανασύσταση και αναδιοργάνωση των συνδικαλιστικών οργανώσεων και την εκλογή τακτικών διοικήσεων, που διενεργήθηκαν από τις διορισμένες προσωρινές διοικήσεις, κάτω από την εποπτεία μιας Ανώτατης Εφορευτικής Επιτροπής, ελεγχόμενης έμμεσα από τον Υπουργό Εργασίας.

Παρόλα αυτά ο απεργιακός αγώνας άρχισε να παίρνει διαστάσεις από τον Σεπτέμβρη του 1975. Μέσα στο τελευταίο τετράμηνο του 1975 ξέσπασαν 371 απεργίες με απώλεια εργασίας 1.743.000 ωρών, δηλαδή 218.000 ημερών.

Μια από τις κυριότερες αιτίες των απεργιών αυτών ήταν η απόλυση συνδικαλιστικών στελεχών και η παρεμπόδιση από τους εργοδότες της ίδρυσης σωματείων. Το ίδιο συνεχίστηκε και το 1976, οπότε στο χρονικό διάστημα των πρώτων 8 μηνών είχαν απολυθεί 1300 μισθωτοί για συνδικαλιστική δράση, από τους οποίους 233 ήταν μέλη διοικήσεων συνδικαλιστικών οργανώσεων.

Στην περίοδο 1975-1982 η εξέλιξη των απεργιακών κινητοποιήσεων είχε μια συνεχή ανοδική πορεία, όπως φαίνεται από τον παρακάτω πίνακα, πλην των δύο τελευταίων ετών 1981 και 1982. Γιατί το 1981 ήταν χρόνος βουλευτικών εκλογών και η Κυβέρνηση ήταν φυσικό να είναι πιο ευλύγιστη στις διεκδικήσεις των εργαζομένων, το δε 1982 οι εργαζόμενοι διατήρησαν κάποια επιφυλακτικότητα έναντι της νέας Κυβέρνησης αναμένοντας την εκπλήρωση των υποσχέσεων της «αλλαγής».

Στην δετία 1975-1982 ο μέσος όρος των ημερών εργασίας που χάθηκαν εξαιτίας των απεργιών έφτασε κατά μέσο όρο το χρόνο σε 65,70 ημέρες ανά 100 μισθωτούς, ενώ σε άλλες χώρες, πλην Ιρλανδίας και Ιταλίας, το ποσοστό των ημερών που χάθηκαν ήταν πολύ χαμηλότερο, όπως φαίνεται από τον παρακάτω πίνακα, βάσει των στοιχείων της ΕΟΚ και του Β.Ι.Τ.

## Πίνακας Απεργιών των Ετών 1975-1982.

1975	371	-	1.743.000	218.000
1976	949	300.933	3.164.283	770.535
1977	569	560.000	9.545.000	1.272.666
1978	614	471.305	7.406.087	1.021.390
1979	588	1.262.403	12.255.273	1.726.000
1980	729	1.407.799	20.933.501	2.990.500
1981	313	361.106	5.690.988	836.900
1982	948	232.714	9.745.965	1.443.370

### 6. Αιτήματα απεργιών και συμπεράσματα.

Στην περίοδο πριν από τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, οι απεργίες στην Ελλάδα αποτελούσαν κατά το περισσότερο ποσοστό αυθόρμητο ξέσπασμα της αγανάκτησης των εργαζομένων, που δούλευαν κάτω από άθλιες συνθήκες και με μεροκάματο πείνας. Στρεφόταν αποκλειστικά ενάντια στους εργοδότες και τα αιτήματά τους ήταν η αύξηση του μεροκάματου και η ελάττωση της 14ωρης εξαντλητικής δουλειάς. Το εργατικό κίνημα βρισκόταν τότε στα σπάργανά του και αδύναμο να προβάλλει ευρύτερες κοινωνικές διεκδικήσεις.

Για πρώτη φορά η απεργία χρησιμοποιήθηκε ως μέσο πίεσης κατά του Κράτους στην περίοδο του Φιλελευθερισμού 1910-1920 και η πρώτη ουσιαστική πολιτική απεργία ανακηρύχθηκε το 1919, με αίτημα την απελευθέρωση των συλληφθέντων και εξορισθέντων στη Φολέγανδρο 4 μελών της διοίκησης της ΓΣΕΕ.

Η υποανάπτυκτη Ελληνική βιομηχανία με περιορισμένη ζήτηση εργασίας, σ' αντίθεση με την άφθονη προσφορά εργασίας, ο συνεχής πληθωρισμός με την αντίστοιχη μείωση της αγοραστικής δύναμης του μεροκάματου και η συμπαρατάξη του Κράτους και εργοδοσίας δεν άφηναν περιθώρια για διεκδικήσεις, πέραν από τις στενές οικονομικές ή το πολύ για τη ματαίωση ομαδικών απολύσεων. Εξαίρεση αποτελούν ορισμένες απεργίες της περιόδου του μεσοπολέμου.

Χαρακτηριστικό των απεργιών, έως το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, ήταν η μαχητικότητα και η αποφασιστικότητα των εργαζομένων από τη μια μεριά και η σκληρή αντίσταση των εργοδοτών και του Κράτους από την άλλη. Έτσι οι απεργίες κατέληγαν συχνά σε αιματηρές συγκρούσεις.

Αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στην καθυστερημένη βιομηχανική ανάπτυξη - και τη έλλειψη ανταγωνιστικότητας των Ελληνικών προϊόντων, την οποία οι βιομήχανοι προσπαθούσαν να εξουδετερώσουν σε βάρος των εργαζομένων.

Κατά δεύτερο λόγο οφείλεται στη μεγάλη επιβράδυνση του αστικοδημοκρατικού μετασχηματισμού της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ζωής του τόπου, πάνω στις σύγχρονες αντιλήψεις, καθώς και στην εμμονή των Κυβερνήσεων της δεξιάς στις απαρχαιωμένες θέσεις του άκρατου φιλελευθερισμού.

Ένας σπουδαίος λόγος της καθυστέρησης του αστικοδημοκρατικού μετασχηματισμού ήταν η εξάρτηση της εθνικής οικονομίας από το ξένο κεφάλαιο, που περιόριζε την ανάπτυξή της σε δευτερεύοντες μεταποιητικούς ρόλους. Και δεν ήταν μόνο τα οικονομικά προνόμια που απολάμβαναν οι ξένες εταιρείες αλλά και το ίδιο το Κράτος γινόταν άγρυπνος φρουρός του ξεζουμίσματος των εργαζομένων από τις ντόπιες και ξένες πολυεθνικές εταιρείες.

Τέλος αιτία ήταν οι οργανωτικές αδυναμίες και ο κατακερματισμός του εργατικού κινήματος, που δεν του επέτρεπαν ν' αξιοποιήσει τη μαχητικότητα των εργαζομένων, για να επιβάλλει νέους θεσμούς και ιδίως το σεβασμό της αυτονομίας και της ανεξαρτησίας του από το Κράτος.

Γι' αυτούς τους λόγους το κέρδος ήταν ασήμαντο και δυσανάλογο με τις θυσίες, περιοριζόμενο συνήθως σε μικροαυξήσεις των μισθών, που την άλλη μέρα υπερκαλύπτονταν από τον πληθωρισμό και την αύξηση των τιμών.

Στην περίοδο μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και τον εμφύλιο πόλεμο, το εργατικό κίνημα είχε πολύ ευνοϊκότερες συνθήκες για να προωθήσει τις θέσεις του. Δυστυχώς όμως με την εξόντωση των ικανών συνδικαλιστικών στελεχών από τις δύο δικτατορίες και τα έκτακτα Στρατοδικεία, το συνδικαλιστικό κίνημα βρέθηκε υπό την ηγεσία καιροσκόπων ή ανίκανων να αντιληφθούν τους νέους ορίζοντες και να οραματισθούν τους ευρύτερους στόχους που θα έπρεπε να θέσουν.

Η διεθνής ιστορία των εργατικών αγώνων έχει αποδείξει, πως η επιτυχία μιας αποφασιστικής σημασίας απεργίας εξαρτάται από την ύπαρξη οικονομικά ισχυρού Απεργιακού Ταμείου, που να είναι σε θέση να ενισχύει τους απεργούς, των οποίων ο μισθός αποτελεί το καθημερινό μέσο συντήρησής τους. Τέτοιο ζήτημα δεν αντιμετώπισαν ποτέ στα σοβαρά οι συνδικαλιστικές οργανώσεις. Τα αιτήματα κοινωνικού περιεχομένου ποτέ δεν αποτέλεσαν αντικείμενο διαπραγματεύσεων και αιτήματα απεργιών. Τα κοινωνικά αιτήματα περιορίστηκαν στη μείωση του ωραρίου εργασίας, στη βδομάδα των πέντε ημερών εργασίας και τα διάφορα επιδόματα τα οποία αποσκοπούν στην έμμεση αύξηση των αποδοχών ορισμένων κατηγοριών μισθωτών.

Όλα αυτά οφείλονται σήμερα περισσότερο στις εγγενείς αδυναμίες του εργατικού κινήματος και στην έλλειψη μελετημένης στρατηγικής και λιγότερο σε αντικειμενικούς λόγους.

ΜΕΡΟΣ Α'

**ΈΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΑΠΕΡΓΙΑΣ**





## ΜΕΡΟΣ Α΄

### Κεφάλαιο 1<sup>ο</sup> : Έννοια απεργίας

#### 1.1 Γενικά

Από τη σκοπιά του συλλογικού εργατικού δικαίου ,ο εργασιακός αγώνας είναι πειστικό μέσο για την επίλυση συλλογικών διαφορών .Στην έννοια του ανήκει κάθε συνειδητή παρενόχληση της εργασιακής ειρήνης με συλλογικά μέσα, είτε από την πλευρά των εργοδοτών ,με σκοπό την άσκηση πίεσης στην άλλη πλευρά για την υπέρ των απόψεων των εργαζομένων επίλυση συλλογικής διαφοράς και με την βούληση της επανάληψης κανονικών σχέσεων στη συνέχεια.<sup>10</sup>

Όταν το δίκαιο ,σεβόμενο την αρχή της συλλογικής αυτονομίας ,δεν αναγνωρίζει την υποχρεωτική διαιτησία ,ο εργασιακός αγώνας συνιστά το μοναδικό μέσο επίλυσης όσων συλλογικών διαφορών δεν έχουν λυθεί με διαπραγματεύσεις .Κι όταν το δίκαιο επιβάλλει σύστημα υποχρεωτικής διαιτησίας ,τότε η σημασία του εργατικού αγώνα υποβαθμίζεται, αφού παύει να είναι το μοναδικό μέσο επίλυσης των εκκρεμών συλλογικών διαφορών.

Στο πλαίσιο του εργασιακού αγώνα, τα σημαντικότερα πολεμικά μέσα είναι η απεργία και η ανταπεργία.<sup>11</sup>

Για απεργία ,ως πολεμικό μέσο του εργασιακού αγώνα ,μπορεί να γίνει λόγος μόνο όταν οι μετέχοντες σ' αυτήν έχουν την ιδιότητα του μισθωτού δηλαδή συνδέονται με σχέση εξαρτημένης εργασίας με κάποιον εργοδότη.

Στην πρακτική συνηθίζεται να αποκαλείται απεργία όχι μόνο η αγωνιστική αποχή μισθωτών από την εργασία τους, αλλά και γενικά οποιαδήποτε με αγωνιστικό σκοπό συλλογική αποχή από επαγγελματικές ή κι από άλλες δραστηριότητες ,όπως πχ η αποχή των δικηγόρων από τα δικαστήρια και ποικιλία δυναμικών κινητοποιήσεων διαμαρτυρομένων όπως η αποχή μαθητών από τα σχολεία. Όμως το συλλογικό εργατικό δίκαιο ενδιαφέρεται για τον εργασιακό αγώνα ,ο οποίος συνίσταται στη συλλογική αντιπαράθεση εκμισθωτών και μισθωτών εργασίας ,δηλαδή από τη μια πλευρά μόνον εκείνων που παρέχουν υπό οποιαδήποτε μορφή και σχέση εξαρτημένη εργασία και από την άλλη πλευρά εργοδοτών .Και όσα φαινόμενα βρίσκονται έξω από το πλαίσιο του εργασιακού αγώνα ,δεν απασχολούν το συλλογικό εργατικό δίκαιο.

<sup>10</sup>Παπασταύρου :Άρθρο 19,κεφάλαιο Οίη-παράγραφος 1:Α)Απεργία και εργασιακός αγώνας .

<sup>11</sup>Παπασταύρου

Σε ακολουθία με τα παραπάνω ,η απεργία είναι μέσο του εργασιακού αγώνα και συνίσταται στην προσχεδιασμένη πρόσκαιρη συλλογική αποχή μισθωτών από την εργασία ,με σκοπό την άσκηση πίεσης κατά κανόνα στον εργοδότη τους ,ενδεχομένως και σε τρίτο, και με τη βούληση της επανάληψης της ομαλής παροχής της εργασίας μετά τη λήξη της αγωνιστικής δράσης .<sup>12</sup>

Κατά τον παραδοσιακό αυτό ορισμό η απεργία :

α Είναι συλλογικό μέσο .

β Συνίσταται στην προσχεδιασμένη προσωρινή αποχή μισθωτών από την εργασία .Ως αποχή δεν νοείται μόνο η μη προσέλευση στην εργασία, αλλά και η μερικότερη υπό ορισμένες προϋποθέσεις μη εκπλήρωση υποχρεώσεων που απορρέουν από τις ατομικές σχέσεις εργασίας .

Έχει απαραίτητως αγωνιστικό σκοπό. Απεργία χωρίς αγωνιστικό σκοπό δε νοείται .

δ Λόγω του χαρακτήρα της ,ως προσωρινής αποχής προϋποθέτει βούληση για επανάληψη της ομαλής λειτουργίας της εργασιακής σχέσης .Η έλλειψη της βούλησης αυτής σημαίνει λύση της εργασιακής σχέσης και επομένως, εφόσον δεν υφίσταται πλέον εργασιακή σχέση ,δεν μπορεί να γίνει λόγος για απεργία .

Όσον αφορά την έννοια της «απεργίας» ο κ.Ντάσιος υποστηρίζει πως ο όρος «απεργία» σημαίνει προσωρινή άρνηση εκπλήρωσης κάποιας νόμιμης συμβατικής ή φυσικής παροχής ,που γίνεται ομαδικά από περισσότερους υπόχρεους σ' αυτή με σκοπό την άσκηση πίεσης σε βάρος του δικαιούχου ή δικαιούχων της παροχής ,για την επίτευξη του επιδιωκόμενου αποτελέσματος ,το οποίο είναι και το αντικείμενο της απεργίας. Με απλά λόγια είναι η άσκηση πίεσης των αδυνάτων σε βάρος των ισχυρών ,που αδικούν ή καταπιέζουν και πως η δραστηριότητα του μέσου αυτού στηρίζεται στην αλληλεγγύη των πολλών.

Στον χώρο των παραγωγικών σχέσεων η έννοια της απεργίας των εργαζομένων είναι ολότελα διάφορη. Βέβαια κι αυτή στηρίζεται στη δύναμη της αλληλεγγύης των μισθωτών και έχει συλλογικό χαρακτήρα. Διαφέρει όμως βασικά ως προς τον τρόπο άσκησης και τους επιδιωκόμενους σκοπούς. Γιατί οι πρώτες αποτελούν μια απλή παθητική αντίσταση ή άμυνα ενάντια σε μια κατάσταση ,που εκδηλώνεται μέσα στα πλαίσια της έννομης τάξης. Ενώ η απεργία των εργαζομένων αποτελεί όπλο ταξικής πάλης ,που στρέφεται όχι μόνο κατά των εργοδοτών ,αλλά και κατά της υπάρχουσας έννομης τάξης ,με ευρύτερες κοινωνικές προεκτάσεις .Σκοπός της δεν είναι η αποκατάσταση του δικαίου ,όπως το εννοεί και το θέλει το δίκαιο της συγκεκριμένης εποχής και χώρας αλλά όπως το εννοούν και το θέλουν να είναι οι εργαζόμενοι ,ως ισότιμοι

---

<sup>12</sup>Παπασταύρου

πολίτες και ισάξιοι παραγωγικοί και κοινωνικοί φορείς .Έτσι η απεργία στο χώρο των παραγωγικών σχέσεων επιδιώκει την ανατροπή της υπάρχουσας έννομης τάξης ,σε μικρή ή μεγάλη έκταση ,ανάλογα με τις συνθήκες παραγωγής ,τη μορφή και την έκταση της απεργίας και τη δύναμη που διαθέτει το συνδικαλιστικό εργατικό κίνημα ,για να ιδρυθεί μια νέα έννομη τάξη ,η οποία θα προσφέρεται στην καλύτερη εξυπηρέτηση των συμφερόντων της εργατικής τάξης ,με αντίστοιχο περιορισμό της εκμετάλλευσης της εργασίας από τους ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής .

Με άλλα λόγια η απεργία των μισθωτών αποτελεί μία κοινωνική επανάσταση, μικρής ή μεγάλης έκτασης ανάλογα με τη δύναμη που διαθέτει το συνδικαλιστικό κίνημα και δημιουργεί μια ιδιόμορφη εμπόλεμη κατάσταση ανάμεσα στις δύο αντίπαλες κοινωνικές τάξεις των εργαζόμενων και των εργοδοτών .Σ' αυτή τη σύγκρουση αναγκαστικά εμπλέκεται το Κράτος ,ως ρυθμιστής της έννομης τάξης ,αλλά και ως άμεσα ή έμμεσα προσβαλλόμενο από την απεργία .Και είναι φυσικό να αντιμετωπίζεται από αυτό η απεργία σαν ανεπιθύμητο κακό, οποιαδήποτε κι αν είναι η ιδεολογική τοποθέτηση των ασκούντων την εξουσία .Το καπιταλιστικό σύστημα παραγωγής ,στηριζόμενο στην εκμετάλλευση της εργασίας των πολλών από τους λίγους ,που είναι οι φορείς των παραγωγικών μέσων ,δεν επιτρέπει διάφορη θεώρηση της απεργίας ,αφού κλονίζει τα θεμέλια του αστικού Κράτους και απειλεί την υπόστασή του.

Αν το κράτος αναγνώρισε και κατοχύρωσε συνταγματικά το δικαίωμα της απεργίας των εργαζομένων ,τούτο δεν οφείλεται στην καλή του πρόθεση ,ούτε στις φιλελεύθερες δημοκρατικές ή και σοσιαλίζουσες ιδεολογίες της οποιασδήποτε Κυβέρνησης .Η αναγνώριση ήταν συνέπεια των μακροχρόνων αποφασιστικών αγώνων της εργατικής τάξης ,κάτω από την πίεση των οποίων αναγκάστηκε να καταργήσει τις απαγορευτικές διατάξεις και να την αναγνωρίσει ως δικαίωμα ,εντάσσοντας την στο δικαίωμα, καπιταλιστικό σύστημα ως θεσμό . Στην πραγματικότητα αποτελεί υποχώρηση –ελιγμό ,που έγινε με σκοπό να θεσπισθούν προϋποθέσεις και διατυπώσεις για την άσκηση του δικαιώματος , ώστε να ελέγχεται από πλευράς νομιμότητας . Έτσι η απεργία δεν αποτελεί δικαίωμα δοτό από το Κράτος ,αλλά δικαίωμα που πηγάζει από την υπόστασή του ανθρώπου που κατακτήθηκε με αιματηρούς αγώνες και θυσίες . Το αν ο πόλεμος μπορεί να υπαχθεί σε ρυθμιστικούς κανόνες είναι άλλο ζήτημα ,το οποίο έχει κατανοηθεί από τις οικονομικά αναπτυγμένες χώρες ,οι οποίες και απόφυγαν σκόπιμα τη θέσπιση ρυθμιστικών κανόνων.

Παρά το ότι η απεργία απόκτησε νομικό μανδύα και έγινε νομική έννοια ,σε καμία χώρα δεν έχει προσδιορισθεί νομοθετικά το περιεχόμενο της . Τούτο οφείλεται στο ότι ο προσδιορισμός αυτός παρουσιάζει πολλές δυσχέρειες ,λόγω πολυμορφίας της απεργίας και των συνεχών εξελίξεων της. Ως κοινωνικό φαινόμενο αναγκαστικά προσαρμόζεται στις

παραγωγικές συνθήκες και στις δυνατότητες του συνδικαλιστικού κινήματος της κάθε εποχής ,για να μπορεί να διατηρεί τη δραστηριότητα της ,σαν όπλο εκσυγχρονισμένο ,που αντιπαρατίθεται στις εκάστοτε παραγωγικές ανακατατάξεις .

Έτσι το τι νοείται απεργία ,ποιες οι μορφές της και ποιο το περιεχόμενο της έχει αφεθεί στην πρακτική και τη θεωρία ,η οποία προσπάθησε να δώσει κάποιο προσδιορισμό με τα διδάγματα της κοινής πείρας ,δίχως και να το επιτύχει κατά τρόπο αναμφισβήτητο . Συμφωνούν όμως στα βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία της ,τα οποία οι άλλοι τα διευρύνουν για να στενέψουν την έννοια της απεργίας και οι άλλοι τα γενικεύουν για να συμπεριλάβουν όλες τις γνωστές στην πρακτική μορφές απεργίας .

Τα βασικά αυτά στοιχεία είναι : Η προσωρινή παύση της εργασίας, β) ο συλλογικός χαρακτήρας της παύσης και η ύπαρξη αγωνιστικού σκοπού.

Σ' αυτά μερικοί συγγραφείς προσθέτουν και άλλα δύο στοιχεία α) την προαπόφαση για την αποχή και β) την πρόθεση της επανάληψης της εργασίας ύστερα από την ικανοποίηση των αιτημάτων ή την λήξη της απεργίας .Αλλά η μεν προαπόφαση υπάρχει στη συλλογικότητα της αποχής , η οποία προϋποθέτει κάποια προσυννενόηση έστω κι άτυπη ,που συνάγεται από τα πράγματα .Η δε πρόθεση της επανάληψης της εργασίας προκύπτει από τον προσωρινό χαρακτήρα της αποχής και τον αγωνιστικό σκοπό ,που σημαίνουν εμμονή στην εργασιακή σχέση με καλύτερους όρους εργασίας.<sup>13</sup>

## **1.2 Συνταγματική κατοχύρωση της Απεργίας**

Σύμφωνα με το άρθρο 23 § 1 του Συντάγματος : «*Το κράτος λαμβάνει τα προσηκόντα μέτρα για τη διασφάλιση της συνδικαλιστικής ελευθερίας και την ανεμπόδιστη άσκηση των συναφών μ' αυτή δικαιωμάτων εναντίον κάθε προσβολής τους, μέσα στα όρια του νόμου*».<sup>14</sup> Η συνταγματική αυτή διάταξη ,που διασφαλίζει τη συνδικαλιστική ελευθερία ,κατοχυρώνει τον εργασιακό αγώνα ως το κύριο αντικείμενο συνδικαλιστικής δράσης ,επομένως και την απεργία που αποτελεί το σημαντικότερο μέσο του και ανάγει σε δικαιώματα τη χρήση του μέσου αυτού ,δηλ. την προσφυγή στην απεργία ή ,με άλλα λόγια ,την

<sup>13</sup> Ντάσιος : § 97 Η έννοια και σκοπός της απεργίας .

<sup>14</sup> Ο ν.1532/1985 έχει κυρώσει το Διεθνές Σύμφωνο του 1966 για τα οικονομικά ,κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα κατά το άρθρο 8 § του οποίου «Τα συμβαλλόμενα κράτη αναλαμβάνουν να εξασφαλίσουν.....δ) Το δικαίωμα απεργίας που ασκείται σύμφωνα με τους νόμους κάθε χώρας».

πραγματοποίηση ή την διεξαγωγή απεργίας καθώς και τη συμμετοχή σε απεργία , τα οποία και εγγυάται όπως όλα τα συναφή με τη συνδικαλιστική ελευθερία δικαιώματα.<sup>15</sup>

Ειδική μνεία της απεργίας γίνεται στην πρώτη περίοδο της § 2 του άρθρου αυτού ,όπου ορίζεται ότι «η απεργία αποτελεί δικαίωμα και ασκείται από τις νόμιμα συστημένες συνδικαλιστικές οργανώσεις για τη διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών και εργασιακών γενικά συμφερόντων των εργαζομένων».Η διάταξη αυτή ,με την καθιερωμένη ,όχι, όμως νομοτεχνικά επιτυχή ,παραδοσιακή διατύπωση «η απεργία αποτελεί δικαίωμα»,έχει ως αντικείμενο, όχι την επανάληψη της εγγύησης δικαιώματος κατοχυρωμένου από την § 1 του ίδιου άρθρου ,άλλα την εξειδίκευση της έννοιας της συνταγματικά ανεκτής απεργίας στην οποία και προβαίνει:

προσδιορίζοντας περιοριστικά τις νόμιμα συστημένες συνδικαλιστικές οργανώσεις των μισθωτών ως υποκείμενο του απεργιακού δικαιώματος και

καθορίζοντας κι οριοθετώντας τους απεργιακούς σκοπούς.

Ακολουθεί η δεύτερη περίοδος της ίδιας παραγράφου ,η οποία με την επίσης παραδοσιακή και νομοτεχνικά ανεπιτυχή διατύπωση «απαγορεύεται η απεργία», σε συνδυασμό με τις εκφράσεις «το δικαίωμα της προσφυγής σε απεργία» και «κατάργηση του δικαιώματος της απεργίας» , που δεν διακρίνονται από ακριβολογία ,δεν αναφέρεται μόνο στο δικαίωμα χρήσης του απεργιακού μέσου αλλά και στο δικαίωμα συμμετοχής σε απεργία .Συγκεκριμένα η διάταξη αυτή ,χωρίς να απαγορεύει δικαιώματα που δεν υπάρχουν :

οριοθετεί τις οργανώσεις ,στις οποίες παρέχεται το εργασιακό δικαίωμα , καθώς και τα άτομα που έχουν δικαίωμα συμμετοχής σε απεργία και

συμπληρώνει την εξουσιοδότηση, που παρέχει η § 1 στο κοινό νομοθέτη ,κατευθύνοντας τον να επιβάλλει περιορισμούς στο απεργιακό δικαίωμα ,καθώς και στο δικαίωμα συμμετοχής σε απεργία ,σε συγκεκριμένους κρίσιμους ,κατά την αντίληψη του συντακτικού νομοθέτη, για το κοινωνικό σύνολο τομείς .

Η παραδοσιακή διδασκαλία επιμένει να ταυτίζει την απεργία ως μέσο με την απεργία ως δικαίωμα ,καθώς και με το δικαίωμα συμμετοχής σε απεργία και να θεωρεί την απεργία αλλού επιτρεπόμενη κι αλλού απαγορευμένη.<sup>16</sup>

<sup>15</sup> Εντούτοις σε άλλα κράτη, των οποίων η δημοκρατικότητα και η ανάπτυξη συμβαίνει να μην αμφισβητείται ,η συμμετοχή σε απεργία θεωρείται ως παράνομη ή αντισυμβατική συμπεριφορά και αποτελεί λόγο απόλυσης –π.χ. στην Ελβετία ,η απεργία θεωρείται ως πολιτική και όχι συνδικαλιστική δράση και η λόγω συμμετοχής σε απεργία απόλυση είναι δικαιολογημένη και νόμιμη, έτσι η από 18.2.1998 απόφαση του Δικαστηρίου του καντονίου της Ζυρίχης στην υπόθεση Gasser κατά SIB (πρόκειται για το Συνδικάτο Βιομηχανίας και Οικοδόμησης).

<sup>16</sup>Παπασταύρου-Β. Συνταγματική κατοχύρωση της απεργίας.

πραγματοποίηση ή την διεξαγωγή απεργίας καθώς και τη συμμετοχή σε απεργία , τα οποία και εγγυάται όπως όλα τα συναφή με τη συνδικαλιστική ελευθερία δικαιώματα.<sup>15</sup>

Ειδική μνεία της απεργίας γίνεται στην πρώτη περίοδο της § 2 του άρθρου αυτού ,όπου ορίζεται ότι «η απεργία αποτελεί δικαίωμα και ασκείται από τις νόμιμα συστημένες συνδικαλιστικές οργανώσεις για τη διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών και εργασιακών γενικά συμφερόντων των εργαζομένων».Η διάταξη αυτή ,με την καθιερωμένη ,όχι, όμως νομοτεχνικά επιτυχή ,παραδοσιακή διατύπωση «η απεργία αποτελεί δικαίωμα»,έχει ως αντικείμενο, όχι την επανάληψη της εγγύησης δικαιώματος κατοχυρωμένου από την § 1 του ίδιου άρθρου ,άλλα την εξειδίκευση της έννοιας της συνταγματικά ανεκτής απεργίας στην οποία και προβαίνει:

προσδιορίζοντας περιοριστικά τις νόμιμα συστημένες συνδικαλιστικές οργανώσεις των μισθωτών ως υποκείμενο του απεργιακού δικαιώματος και

καθορίζοντας κι οριοθετώντας τους απεργιακούς σκοπούς.

Ακολουθεί η δεύτερη περίοδος της ίδιας παραγράφου ,η οποία με την επίσης παραδοσιακή και νομοτεχνικά ανεπιτυχή διατύπωση «απαγορεύεται η απεργία», σε συνδυασμό με τις εκφράσεις «το δικαίωμα της προσφυγής σε απεργία» και «κατάργηση του δικαιώματος της απεργίας» , που δεν διακρίνονται από ακριβολογία ,δεν αναφέρεται μόνο στο δικαίωμα χρήσης του απεργιακού μέσου αλλά και στο δικαίωμα συμμετοχής σε απεργία .Συγκεκριμένα η διάταξη αυτή ,χωρίς να απαγορεύει δικαιώματα που δεν υπάρχουν :

οριοθετεί τις οργανώσεις ,στις οποίες παρέχεται το εργασιακό δικαίωμα , καθώς και τα άτομα που έχουν δικαίωμα συμμετοχής σε απεργία και

συμπληρώνει την εξουσιοδότηση, που παρέχει η § 1 στο κοινό νομοθέτη ,κατευθύνοντας τον να επιβάλλει περιορισμούς στο απεργιακό δικαίωμα ,καθώς και στο δικαίωμα συμμετοχής σε απεργία ,σε συγκεκριμένους κρίσιμους ,κατά την αντίληψη του συντακτικού νομοθέτη, για το κοινωνικό σύνολο τομείς .

Η παραδοσιακή διδασκαλία επιμένει να ταυτίζει την απεργία ως μέσο με την απεργία ως δικαίωμα ,καθώς και με το δικαίωμα συμμετοχής σε απεργία και να θεωρεί την απεργία αλλού επιτρεπόμενη κι αλλού απαγορευμένη.<sup>16</sup>

<sup>15</sup> Εντούτοις σε άλλα κράτη, των οποίων η δημοκρατικότητα και η ανάπτυξη συμβαίνει να μην αμφισβητείται ,η συμμετοχή σε απεργία θεωρείται ως παράνομη ή αντισυμβατική συμπεριφορά και αποτελεί λόγο απόλυσης –π.χ. στην Ελβετία ,η απεργία θεωρείται ως πολιτική και όχι συνδικαλιστική δράση και η λόγω συμμετοχής σε απεργία απόλυση είναι δικαιολογημένη και νόμιμη, έτσι η από 18.2.1998 απόφαση του Δικαστηρίου του καντονίου της Ζυρίχης στην υπόθεση Gasser κατά SIB (πρόκειται για το Συνδικάτο Βιομηχανίας και Οικοδόμησης).

<sup>16</sup> Παπασταύρου-Β. Συνταγματική κατοχύρωση της απεργίας.

κατάσταση της αναστολής της λειτουργίας των ατομικών συμβάσεων. Όμως όταν κατά την αδόκιμη έκφραση του συντακτικού νομοθέτη , «απαγορεύεται» η απεργία (όπως στην περίπτωση των δικαστικών λειτουργών ), η επέλευση του ανασταλτικού αποτελέσματος δεν εξαρτάται από την νομιμότητα της ενάσκησης του απεργιακού δικαιώματος ,ούτε και του δικαιώματος συμμετοχής ,γιατί δεν υπάρχει δικαίωμα ικανό να διαπλάσει την κατάσταση αναστολής των συμβάσεων κι επομένως η επέλευση του ανασταλτικού αποτελέσματος είναι αδύνατη.

### 1.3 Αντικείμενο της απεργίας<sup>12</sup>

Κατά το Σύνταγμα ,σκοπός του απεργιακού δικαιώματος είναι η διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών και εργασιακών γενικά συμφερόντων των μισθωτών.

Σύμφωνα με το άρθρο 19 § 1 του ν.1264 ,σκοπός του απεργιακού δικαιώματος είναι η διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών, εργασιακών συνδικαλιστικών και ασφαλιστικών συμφερόντων των μισθωτών και η εκδήλωση αλληλεγγύης προς άλλους μισθωτούς.

Η διαφορά μεταξύ του Συντάγματος και του ν.1264 αναφορικά με τον προσδιορισμό του απεργιακού σκοπού, προκαλεί προβληματισμό. Έχει υποστηριχθεί ότι ο κοινός νομοθέτης μπορεί να προσθέτει απεργιακούς σκοπούς ,οπότε η με τέτοιο πρόσθετο σκοπό απεργία δεν καλύπτεται με την εγγύηση του Συντάγματος κι έτσι ο κοινός νομοθέτης είναι ελεύθερος να επιβάλλει περιορισμούς. Όμως το Σύνταγμα ήταν ελεύθερο να μην ορίσει τον απεργιακό σκοπό. Και εφόσον τον όρισε και μάλιστα με ρυθμιστική πληρότητα και χωρίς επιφύλαξη νόμου, η οποιαδήποτε επέμβαση του κοινού νομοθέτη ,περιοριστική ,επεκτατική ή κατά οποιοδήποτε τρόπο αλλιώτικη της συνταγματικής διατάξεις απαγορεύεται. Το Σύνταγμα δεν εγγυήθηκε απλώς το απεργιακό δικαίωμα ,αλλά καθόρισε και τη συνταγματικά ανεκτή απεργία , προσδιορίζοντας τη με την οριοθέτηση του σκοπού της .Κι αφού έτσι συγκεκριμενοποίησε τον ανεκτό και προστατευόμενο πυρήνα της απεργίας και τα όρια του ,η οποιαδήποτε διεύρυνση ή συρρίκνωση του πυρήνα αυτού βρίσκεται έξω από την εξουσιοδότηση προς τον κοινό νομοθέτη να ρυθμίζει τη συνδικαλιστική ελευθερία και τα συναφή δικαιώματα, στα οποία ανήκει και η απεργία .

Η αναφορά της συνταγματικής διάταξης σωρευτικώς στα οικονομικά και εργασιακά συμφέροντα των μισθωτών ,σαν να πρόκειται για δυο διακεκριμένες κατηγορίες συμφερόντων ,είναι ατυχής. Ως εργασιακά συμφέροντα ο συντακτικός νομοθέτης εννοεί τα συνδεδόμενα με

<sup>12</sup>Άρθρο 19: ( 029-034) Παπασταύρου:Απεργιακός σκοπός-Αντικείμενο της.

τη σχέση εξαρτημένης εργασίας. Και ως οικονομικά δεν εννοεί συμφέροντα άσχετα με τις εργασιακές σχέσεις ,αλλά τις οικονομικές διεκδικήσεις των μισθωτών στο πλαίσιο πάντοτε της σχέσης εξαρτημένης εργασίας εργοδότη-μισθωτού, δηλαδή εργασιακά συμφέροντα για ζητήματα, των οποίων η ρύθμιση θα μπορούσε να συμφωνηθεί με ατομική ή συλλογική σύμβαση εργασίας .Συμφέροντα άσχετα με την εργασιακή σχέση ,όπως εκείνα που αφορούν στο μισθωτό ως φορολογούμενο, καταναλωτή, αποταμιευτή ,βρίσκονται έξω από το πλαίσιο του συνταγματικά οροθετημένου απεργιακού σκοπού.

Τα εργασιακά συμφέροντα των μισθωτών καλύπτουν ολόκληρο το φάσμα της διασφάλισης της απασχόλησης και της βελτίωσης των όρων εργασίας. Όμως ,η αξίωση ικανοποίησης των συμφερόντων αυτών δεν είναι απεριόριστη, αλλά οριοθετείται από τις ρήτρες της διάταξης ΕΚ 281, με κύριο γνώμονα τον επιχειρηματικό κίνδυνο ,που φέρει ο εργοδότης.<sup>13</sup>

Το συνταγματικά προσδιοριζόμενο απεργιακό σκοπό δεν παραβιάζει η αναφορά του άρθρου 19 § 1 ν.1264 στα συνδικαλιστικά συμφέροντα, αφού αυτά ανήκουν στα εργασιακά γενικά συμφέροντα .Πρόβλημα ,όμως προκαλεί η προσθήκη της διαφύλαξης και της προαγωγής των ασφαλιστικών συμφερόντων .

Βεβαίως και τα ασφαλιστικά συμφέροντα των μισθωτών ανήκουν στον κύκλο των κατά το Σύνταγμα οικονομικών και εργασιακών γενικά συμφερόντων .Όμως ,σύμφωνα με το άρθρο 22 § 5 του Συντάγματος ,η ρύθμιση της υποχρεωτικής ασφάλισης ,κύριας και επικουρικής ,ανάγεται στην αποκλειστική εξουσία του κράτους ή νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου. Η ασφαλιστική αυτή σχέση είναι δημοσίου δικαίου και αναφέρεται στο νομικό δεσμό μεταξύ του κράτους ή του δημόσιου δικαίου ασφαλιστικού φορέα και του ασφαλιζόμενου.

Επομένως η απεργία για τη διαφύλαξη και προαγωγή των ασφαλιστικών συμφερόντων που ανάγονται στην υποχρεωτική ασφάλιση και μπορούν να ικανοποιηθούν μόνο από την κρατική εξουσία και όχι από τον εργοδότη, έχει σαφώς πολιτικό χαρακτήρα και βρίσκονται έξω από το πλαίσιο της ανεκτής απεργίας κατά το Σύνταγμα ,το οποίο πάντως δεν θέλησε να νομιμοποιήσει την πολιτική απεργία. Κατά συνέπεια μόνο ως βραχύχρονη απεργία διαμαρτυρίας μπορεί να είναι ανεκτή .

Το προισχύσαν δίκαιο ,με τη διάταξη της § 3 του άρθρου 21 του ν 3239/1955 ,απέκλειε τη ρύθμιση των θεμάτων αυτών με συλλογική σύμβαση ή διαιτητική απόφαση .ήδη τα ρυθμίσιμα με συλλογική σύμβαση θέματα απαριθμεί ο ν.1876/1990 στο άρθρο 2,το εδ. α' του 3 του οποίου έχει ως εξής: «3. Ζητήματα κοινωνικής ασφάλισης ,εκτός από τα συνταξιοδοτικά ,εφόσον δεν έρχονται σε αντίθεση με τη συνταγματική τάξη

<sup>13</sup> Παπασταύρου :Απεργιακός σκοπός



και την πολιτική των δημόσιων φορέων κοινωνικής ασφάλισης». Η διάταξη αυτή ,στην οποία περιλήφθηκε η εξαίρεση των ζητημάτων ,που «έρχονται σε αντίθεση με τη συνταγματική τάξη και την πολιτική των δημοσίων φορέων κοινωνικής ασφάλισης «,επέτρεψε την άποψη ότι κάμπτεται την αποκλειστικότητα του κράτους για τα θέματα της κοινωνικής ασφάλισης. Όμως ,σε αντίθεση με τη συνταγματική τάξη τελεί κάθε επέμβαση συλλογικής σύμβασης ή διαιτητικής απόφασης σε οποιοδήποτε θέμα της υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης .Και η σχολιαζόμενη διάταξη δεν είναι δυνατό να ερμηνευθεί ,παρά ως διευκρινιστική της εξαίρεσης της κοινωνικής ασφάλισης από τα ρυθμίσιμα με συλλογική σύμβαση αντικείμενα . Αλλά ακόμη κι αν η διατύπωση της διάταξης εκληφθεί ότι οφείλεται στην επιδίωξη των συντακτών του νόμου ,να καμφθεί η συνταγματική απαγόρευση ,δεδομένου ότι με κοινό νόμο δεν είναι δυνατή η τροποποίηση συνταγματικών διατάξεων ,το άρθρο 22 § 5 του Συντάγματος επικρατεί και επομένως στα ασφαλιστικά ζητήματα, που μπορούν να ρυθμιστούν με συλλογική σύμβαση ή διαιτητική απόφαση ,δεν περιλαμβάνονται εκείνα που αφορούν στην ανήκουσα στο δημόσιο δίκαιο υποχρεωτική ασφάλιση.

Αντίθετα, αν το απεργιακό αίτημα αφορά σε ζητήματα ιδιωτικής ασφάλισης ,όπως πχ στον εξαναγκασμό του εργοδότη να συνάψει σύμβαση με ιδιωτικό φορέα για την καθιέρωση ιδιωτικής ασφάλισης των μισθωτών ή για τη βελτίωση των όρων της ,τότε η απεργία από την άποψη του αιτήματος αυτού είναι νόμιμη. Κι αυτό όχι λόγω της από το ν.1264 επέκτασης του απεργιακού σκοπού ,αλλά σύμφωνα με την ορθή ερμηνεία του άρθρου 23 § 2 του Συντάγματος .

Το άρθρο 19 § 1 περ. α ορίζει ότι το απεργιακό δικαίωμα ασκείται «και ως εκδήλωση αλληλεγγύης για τους αυτούς σκοπούς» οι οποίοι , κατά την ίδια διάταξη ,συνίστανται στη «*διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών ,εργασιακών ,συνδικαλιστικών και ασφαλιστικών συμφερόντων των εργαζομένων*».<sup>14</sup>

Η απεργία ως εκδήλωση αλληλεγγύης ,καθιερώθηκε να διακρίνεται σε εσωτερικής και εξωτερικής αλληλεγγύης, ανάλογα με την απεργία που υποστηρίζει. Ως εσωτερικής αλληλεγγύης νοείται εκείνη που επιδιώκει την υποστήριξη άλλης απεργίας , η οποία πραγματοποιείται από άλλη συνδικαλιστική οργάνωση κατά του κοινού εργοδότη. Και ως εξωτερικής αλληλεγγύης χαρακτηρίζεται εκείνη που αποβλέπει στη συμπαράσταση σε άλλη απεργία η οποία διεξάγεται από άλλη οργάνωση και στρέφεται κατά άλλου εργοδότη. Βασικό χαρακτηριστικό της απεργίας εξωτερικής αλληλεγγύης είναι ότι η δυνατότητα ικανοποίησης των απεργιακών αιτημάτων δεν εξαρτάται από τον πληττόμενο εργοδότη ,αλλά από τρίτο.

---

<sup>14</sup> Παπασταύρου

Επομένως η απεργία αυτή μπορεί να είναι νόμιμη μόνο ως βραχύχρονη απεργία διαμαρτυρίας.

Πάντως η έννοια του νόμου δεν είναι ότι σε κάθε περίπτωση επιτρέπεται η απεργία για λόγους αλληλεγγύης ,έτσι ώστε να μπορούν να απεργούν οποτεδήποτε όλοι για όλους, αλλά για να μη γεννηθεί ζήτημα καταχρήσεως του απεργιακού δικαιώματος ,πρέπει :

Να πραγματοποιείται ήδη άλλη απεργία ,για την υποστήριξη της οποίας γίνεται η απεργία αλληλεγγύης .

Η απεργία αλληλεγγύης να είναι σε θέση να βοηθήσει την υποστηριζόμενη απεργία ,όπως όταν ο εργοδότης είναι κοινός ή όταν υπάρχει εξάρτηση ή στενή οικονομική σχέση μεταξύ των πληττόμενων εργοδοτών.

Η υποστηριζόμενη απεργία να είναι νόμιμη.

iv. Να συντρέχουν λόγοι νομιμοποιητικοί της απεργίας αλληλεγγύης ,όπως π.χ. ενδεχόμενη επιρροή της έκβασης της κύριας απεργίας στα συμφέροντα των υπό αλληλεγγύη απεργών.

Η βοηθητική απεργία να μη διαρκεί περισσότερο από την κύρια.

Στη θεωρία και στην πράξη ως εσωτερικής αλληλεγγύης χαρακτηρίζεται ακόμη και η απεργία που επιδιώκει τη ματαίωση ή την ανάκληση απολύσεων ή την συμπάρσταση σε μεμονωμένα άτομα. Πρόκειται για διεκδικητική απεργία, της οποίας ο σκοπός είναι νόμιμος ,όταν με τις απολύσεις πλήττεται το συλλογικό συμφέρον ,ακόμη κι αν πρόκειται για μεμονωμένη απόλυση ,αν αυτή στοχεύει στην αποδυνάμωση του συνδικαλισμού ή αποτελεί αντίποινο εναντίον νόμιμης συνδικαλιστικής δράσης . Αντίθετα, όταν ο απεργιακός σκοπός συνίσταται απλώς στη συμπάρσταση σε μεμονωμένα άτομα, χωρίς αυτή να επιβάλλεται από το συλλογικό συμφέρον ,η απεργία πάσχει εξαιτίας του σκοπού της αυτού και επομένως η λόγω συμμετοχής σ' αυτή αποχή από την εργασία συνιστά παραβίαση της ατομικής σχέσης εργασίας. Αλλά ακόμη κι αν με τις επικείμενες ή τις πραγματοποιηθείσες απολύσεις πλήττεται το συλλογικό συμφέρον, όταν αυτές δικαιολογούνται από επιχειρηματικούς λόγους ,ο απεργιακός σκοπός είναι παράνομος. Ειδικότερα :

Όταν ο απεργιακός σκοπός συνίσταται στην άσκηση πίεσης για να αποφευχθούν επικείμενες απολύσεις , οφειλόμενες σε επιχειρηματικούς λόγους, η απεργία είναι καταρχήν παράνομη ,γιατί προσβάλλει τον πυρήνα του εργοδοτικού διευθυντικού δικαιώματος, που απορρέει από τη διάταξη ΑΚ652. Η αντίθετη άποψη , κατά την οποία η απεργία είναι νόμιμη όταν διεκδικεί τη ματαίωση ή την ανάκληση απολύσεων ,ακόμη κι αν αυτές οφείλονται σε οικονομικούς λόγους, δεν λαμβάνει υπόψη τα ενδεχόμενα προβλήματα της επιχείρησης ή εκμετάλλευσης , η μη επιτυχής αντιμετώπιση των οποίων μπορεί να προκαλέσει την απώλεια

μεγαλύτερου αριθμού θέσεων εργασίας, ενώ συγχρόνως παραβλέπει ότι τον κίνδυνο της επιχείρησης φέρει ο επιχειρηματίας, που δικαιούται να επιδιώκει την αποφυγή ζημιών.

Όταν ο απεργιακός σκοπός συνίσταται στην ανάκληση απολύσεων, ισχύουν όσα και προκειμένου για την απεργία που επιδιώκει αποφυγή απολύσεων. Κι αν ο λόγος, για τον οποίο διεκδικείται η ανάκληση, εξαντλείται στην αμφισβήτηση της νομιμότητας των απολύσεων, τότε επιδιώκεται η επίλυση νομικών διαφορών και επομένως η απεργία είναι για το λόγο αυτό παράνομη.

Σχετικά με το αντικείμενο της απεργίας η άποψη του κ. Καρακατσάνη είναι η εξής:<sup>20</sup>

Η απεργία αναγνωρίζεται δικαίωμα, όταν αποσκοπεί στη διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών και εργασιακών γενικά συμφερόντων των μισθωτών (άρθρο 23 § 2). Ο Ν. 1264/1982 πρόσθεσε (άρθρο 19§ 1) στα αντικείμενα νόμιμης απεργίας τα ασφαλιστικά και συνδικαλιστικά συμφέροντα.

Δημιουργείται το ζήτημα, αν τα οικονομικά και εργασιακά συμφέροντα των μισθωτών είναι δύο κατηγορίες ανεξάρτητες και άσχετες μεταξύ τους ή μήπως το σύνταγμα και ο νόμος, όταν αναφέρονται στα οικονομικά συμφέροντα, ευνοούν την οικονομική πλευρά των εργατικών διεκδικήσεων, το μισθολογικό θέμα στις διάφορες μορφές του.

Η διατύπωση του άρθρου του συντάγματος ευνοεί την ένταξη των οικονομικών συμφερόντων στο πλαίσιο των σχέσεων μισθωτών – εργοδοτών. Ο συνταγματικός νομοθέτης, όταν ομιλεί «περί οικονομικών και εργασιακών εν γένει συμφερόντων», φαίνεται ότι απλώς αποχωρίζει την οικονομική πλευρά των εργασιακών σχέσεων από τα υπόλοιπα εργασιακά θέματα. Έτσι πρέπει να γίνει δεκτό ότι ως οικονομικά συμφέροντα υποστηρίξιμα με απεργία πρέπει να θεωρηθούν οι οικονομικές διεκδικήσεις των μισθωτών στο πλαίσιο των εργασιακών τους σχέσεων. Ήδη ο ν. 1876/1990 στο άρθρο 2§1 ορίζει ως αντικείμενο συλλογικής συμβάσεως ζητήματα σχετικά με τους όρους λειτουργίας της εργασιακής σχέσεως.

Είναι νοητά και οικονομικά αιτήματα με αποδέκτη όχι τους εργοδότες αλλά το κράτος – για παράδειγμα, απεργία για την οικονομική πολιτική, την πολιτική επενδύσεων, τη φορολογική πολιτική, την πολιτική τιμών και μισθών κ.α. Τέτοια αιτήματα με στενότερη ή απώτερη σχέση με τα οικονομικά των μισθωτών, τα οποία ανάγονται σε γενικότερα θέματα πολιτικής, όπου κατά τεκμήριο σταθμίζονται τα συμφέροντα του κοινωνικού συνόλου, οδηγούν στο ευρύτερο θέμα της πολιτικής απεργίας.

---

<sup>20</sup> Καρακατσάνης : (Ο σκοπός του δικαιώματος απεργίας: Το αντικείμενο της απεργίας. Παράγραφοι 439-440.

Εργασιακά συμφέροντα, εκτός από τα οικονομικά, μπορεί να είναι όσα σχετίζονται με οποιοδήποτε σημείο των ατομικών και συλλογικών εργασιακών σχέσεων ,π.χ. άδειες, θέματα σχετικά με την άσκηση του διευθυντικού δικαιώματος του εργοδότη κ.α. ζητήματα συλλογικών σχέσεων στο ενοχικό μέρος των συλλογικών συμβάσεων.<sup>16</sup>

Η ένταξη της απεργίας στο σύστημα των ανταγωνιστικών σχέσεων μισθωτών εργοδοτών υπαγορεύει και εδώ την ένταξη των εργασιακών συμφερόντων ,τα οποία είναι υποστηρίξιμα με απεργία ,στις σχέσεις των μισθωτών με την εργοδοτική πλευρά. Τέτοια ζητήματα είναι αυτά, των οποίων η ρύθμιση θα μπορούσε να περάσει στις ατομικές σχέσεις εργασίας ή στις συλλογικές σχέσεις των κοινωνικών ανταγωνιστών για να τις διαμορφώσει αντίστοιχα με τα μέσα, τα οποία παρέχει στα μέρη τους η έννομη τάξη.

Ασφαλώς κι εδώ είναι νοητά εργασιακά συμφέροντα, τα οποία δεν είναι δυνατό να τα ικανοποιήσει η εργοδοτική πλευρά, αιτήματα με αποδέκτη αποκλειστικά το κράτος, όπως ζητήματα που ρυθμίζονται μόνο νομοθετικά, ή που αναφέρονται σε κατάργηση ή τροποποίηση διατάξεων της εργασιακής νομοθεσίας ,και άλλα τα οποία είναι δυνατό να έχουν σχέση με την κοινωνική πολιτική της κυβερνήσεως.

Απεργία για τα τελευταία αυτά συμφέροντα κρατική αρμοδιότητας και πολιτικής, έχει και πολιτική πλευρά με ιδιαίτερα προβλήματα.

Συνδικαλιστικά συμφέροντα είναι όσα έχουν σχέση με τη συνδικαλιστική ελευθερία και δράση. Εδώ ανήκουν μεταξύ άλλων τα δικαιώματα στους τόπους εργασίας ,ρυθμίσεις ευνοϊκότερες για την προστασία των συνδικαλιστικών στελεχών ή για τις διευκολύνσεις τους, όπως οι συνδικαλιστικές άδειες, ζητήματα σχέσεων των συνδικαλιστικών οργανώσεων με την άλλη πλευρά .<sup>17</sup>

Η απεργία πάλι για τα ασφαλιστικά συμφέροντα, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν περιεχόμενο συλλογικής συμβάσεως (άρθρο 2 § 3 ν.1876/1990) είναι εργασιακή απεργία. Από την άλλη πλευρά απεργία για κοινωνικοασφαλιστικά θέματα ,τα οποία ανήκουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της κοινωνικής ασφαλίσεως της χώρας μας (ασκείται αποκλειστικά από ειδικούς φορείς –νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, που υπάγονται στην κρατική εποπτεία, ακολουθούν την εκάστοτε κυβερνητική ασφαλιστική πολιτική και λειτουργούν με κανόνες δημοσίου δικαίου),φαίνεται να είναι μία επιτρεπόμενη περίπτωση πολιτικής απεργίας, η οποία θα έχει όρια που επιβάλλονται από τη φύση της.

---

<sup>16</sup> 441 παράγραφος- Καρακατσάνης

<sup>17</sup> 442

## 2.1 Γνωστοποίηση αιτημάτων<sup>23</sup>

Προκειμένου για απεργία των εργαζομένων στο δημόσιο τομέα και στις επιχειρήσεις ,που αναφέρονται στο άρθρο 19 § 2 ν. 1264/1982, απαιτείται η γνωστοποίηση των αιτημάτων και των λόγων που τα θεμελιώνουν με έγγραφο, το οποίο κοινοποιείται με δικαστικό επιμελητή στον εργοδότη ή στους εργοδότες στο Υπουργείο το οποίο ασκεί τη σχετική εποπτεία και στο Υπουργείο Εργασίας, 4 πλήρεις ημέρες πριν από την έναρξη της απεργίας , η δε απεργία που θα κηρυχθεί δεν μπορεί να έχει διάφορα αιτήματα από τα γνωστοποιηθέντα.

Η υποχρέωση αυτή δεν ισχύει για την απεργία των εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα. Πλην όμως επιβάλλεται η τήρηση της, γιατί διαφορετικά η απεργία μπορεί να χαρακτηριστεί καταχρηστική.



### ΕΡΓΑΣΙΑΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ<sup>24</sup>

Το άρθρ. 23 § 2 του Συντ. προσδιορίζει το σκοπό του δικαιώματος απεργίας με τη γενική διατύπωση : *«προς διαφύλαξιν και την προαγωγήν των οικονομικών και εργασιακών εν γένει συμφερόντων των εργαζομένων»*. Το άρθρ. 19 § 1 Ν.1264 προσθέτει στα εργασιακά και οικονομικά συμφέροντα τα συνδικαλιστικά και τα ασφαλιστικά. **Εργασιακά** είναι τα συμφέροντα που συνδέονται με τη ρύθμιση των όρων της **εξαρτημένης** εργασίας, δηλ. με την πρόσληψη, τους όρους και τις συνθήκες παροχής της εργασίας, την αμοιβή της εργασίας, τη λύση της εργασίας.

Προϋπόθεση επομένως για να υπάρχουν εργασιακά συμφέροντα, κατά την έννοια του άρθρ.19 § 1 Ν.1264 και 23 § 2 του Συντ., είναι να υπάρχει σχέση εξαρτημένης εργασίας. Γενικά η άσκηση του δικαιώματος απεργίας προϋποθέτει σχέση εξαρτημένης εργασίας, γιατί η συνταγματική και η νομοθετική κατοχύρωση του δικαιώματος απεργίας αναφέρονται μόνο στους εργαζομένους με σχέση εξαρτημένης εργασίας και όχι στους ελεύθερους επαγγελματίες.

Τα αιτήματα απεργίας είναι εργασιακά , εφ' όσον συνδέονται κατά τρόπο άμεσο ή τουλάχιστον έμμεσο, αλλά πάντως κατά τρόπο ορατό και σαφή, με τη ρύθμιση των όρων εργασίας. Ο σύνδεσμος αυτός δεν υπάρχει, όταν η τυχόν ικανοποίηση των αιτημάτων , δεν θα έχει κατά την κοινή πείρα και λογική επιπτώσεις στην ήδη υπάρχουσα ρύθμιση των όρων εργασίας των απεργών . Τα εργασιακά αιτήματα μπορεί να έχουν οποιοδήποτε περιεχόμενο, να έχουν δηλ. οικονομικό ή μη χαρακτήρα, να

<sup>23</sup> § 104 Ντάσιος :Έννοια και σκοπός της απεργίας-Ε' Γνωστοποίηση αιτημάτων

<sup>24</sup> § 37 Κουκιάδης : Αιτήματα απεργίας.

αφορούν τη λήψη μέτρων για τη βελτίωση του περιβάλλοντος της εργασίας, βελτίωση της ασφάλειας και υγιεινής της εργασίας. Το γεγονός ότι η απεργία διεκδικεί εργασιακά αιτήματα δεν σημαίνει βέβαια ότι είναι κατ' ανάγκη και νόμιμη. Υπάρχουν εργασιακά αιτήματα η διεκδίκηση των οποίων με απεργία δεν επιτρέπεται. Π. χ. δεν αποτελεί νόμιμο αίτημα απεργίας η αξίωση να προσλαμβάνονται από τον εργοδότη μόνο όσοι μισθωτοί είναι συγκεκριμένου σωματίου. Επίσης δεν αποτελεί νόμιμο αίτημα απεργίας η αξίωση των εργαζομένων να τροποποιηθούν ισχύοντες κανόνες δικαίου ή να θεσπιστούν νέοι.



### ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ

Τα οικονομικά συμφέροντα ταυτίζονται με τα εργασιακά, όταν αναφέρονται στην κάθε μορφής αμοιβή (σε χρήμα ή σε είδος) για την παρεχόμενη εργασία. Όταν όμως τα οικονομικά συμφέροντα δεν σχετίζονται με την αμοιβή της εργασίας, αλλά αφορούν γενικά την οικονομική θέση των εργαζομένων μέσα στο κοινωνικό και οικονομικό μας σύστημα, τότε δεν συνδέονται με τη σχέση εξαρτημένης εργασίας, αλλά αφορούν περισσότερο τους μισθωτούς ως κοινωνική ομάδα, ταυτίζονται δηλ. με τα «κοινωνικά συμφέροντα» των εργαζομένων. Κατά μία άποψη και τα ευρύτερα αυτά οικονομικά (κοινωνικά) συμφέροντα μπορούν να αποτελέσουν νόμιμο αίτημα απεργίας. Ως επιχείρημα προβάλλεται ότι κατά το νόμο (άρθρ.4 § 1 Ν.1264) στους νόμιμους σκοπούς των συνδικαλιστικών οργανώσεων ανήκει και η προαγωγή των κοινωνικών συμφερόντων των εργαζομένων. Εφ' όσον λοιπόν η προάσπιση των ευρύτερων αυτών συμφερόντων είναι ο νόμιμος σκοπός της συνδικαλιστικής δράσης, επόμενο είναι ότι η προαγωγή των συμφερόντων αυτών μπορεί να επιδιωχθεί με οποιοδήποτε νόμιμο μέσο, κατά συνέπεια και με νόμιμη απεργία.

Η παραπάνω άποψη παραβλέπει ότι αυτός ο νόμος (άρθρ.19 § 1) διατυπώνει τους σκοπούς της απεργίας κατά τρόπο στενότερο από τους σκοπούς των συνδικαλιστικών οργανώσεων (άρθρ.4 § 1). Το άρθρ. 19 § 1 του Σχεδίου του Ν.1264 ανέφερε αρχικά την προαγωγή και των «κοινωνικών συμφερόντων» ως νόμιμο σκοπό της απεργίας. Κατά την ψήφιση όμως του άρθρ.19 στην Ολομέλεια της Βουλής ο Υπουργός Εργασίας πρότεινε με τροπολογία του τη διαγραφή των λέξεων «κοινωνικά συμφέροντα» για να «μην προκύψουν προβλήματα και διαφορετικές ερμηνείες σχετικά με την έννοια τους». Επομένως η στενή διατύπωση του άρθρ.19 § 1 είναι ενσυνείδητη απόφαση του νομοθέτη που αποβλέπει στη μεγαλύτερη κατά το δυνατό σαφήνεια σχετικά με τους νόμιμους σκοπούς της απεργίας. Εξ άλλου η διαγραφή των «κοινωνικών συμφερόντων» ανταποκρίνεται στην εύλογη αντίληψη ότι κάθε αίτημα

που μπορεί να προβάλλουν οι συνδικαλιστικές οργανώσεις στην κοινή γνώμη ή στο Κράτος δεν σημαίνει ότι κατ' ανάγκη μπορεί να το διεκδικούν με το όπλο της απεργίας.

Σύμφωνα με τα παραπάνω , τα οικονομικά συμφέροντα που αποτελούν αιτήματα της απεργίας πρέπει να συνδέονται με τους όρους και τις συνθήκες εργασίας κατά έμμεσο τουλάχιστον, αλλά πάντως ορατό τρόπο. Έτσι δεν αποτελεί νόμιμο αίτημα απεργίας η κυβερνητική πολιτική των τιμών, χρηματοδοτήσεως των επιχειρήσεων , επενδύσεων, φορολογική πολιτική.

#### ↓ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ

**Συνδικαλιστικά** είναι τα συμφέροντα των εργαζομένων που συνδέονται με την άσκηση της συνδικαλιστικής ελευθερίας, κάθε τι δηλ. που ενισχύει και διευκολύνει τη συνδικ. δράση των εργαζομένων ή της συνδ. οργάνωσης ή προάγει τη συνδ. αλληλεγγύη μεταξύ τους. Στα συνδικαλιστικά συμφέροντα ανήκει π.χ. η προστασία της συνδικαλιστικής δράσης μέσα στην επιχείρηση, η μη απόλυση μισθωτών για τη συνδικαλιστική τους δράση, γενικότερα η αντιμετώπιση κάθε μέτρου του εργοδότη που έχει σκοπό να περιορίσει τη συνδικαλιστική δράση του προσωπικού. Η συνδικαλιστική δράση προστατεύεται ήδη στο Σύνταγμα, στα πλαίσια της συνδικαλιστικής ελευθερίας. Τα συνδικαλιστικά συμφέροντα των εργαζομένων συνδέονται άμεσα με τη σχέση εξαρτημένης εργασίας, είναι δηλ. και εργασιακά συμφέροντα. Η ειδική μνεία των συνδικαλιστικών συμφερόντων στο Ν. 1264 οφείλεται στη σπουδαιότητα τους και στη συχνότητα των συγκρούσεων με αντικείμενο την προάσπιση συνδικαλιστικών συμφερόντων. Στη χώρα μας συνηθέστερη περίπτωση απεργιών με συνδικαλιστικά αιτήματα αποτελούν απεργίες με αίτημα τη μη απόλυση ή την επαναπρόσληψη μισθωτών που απολύθηκαν λόγω της συνδικαλιστικής τους δράσης. Οι απεργίες αυτές εσφαλμένα χαρακτηρίζονται από τη νομολογία ως απεργίες αλληλεγγύης.

#### ↓ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ

Τα ασφαλιστικά συμφέροντα αφορούν τη διαμόρφωση των όρων και προϋποθέσεων της κοινωνικής ασφάλισης των εργαζομένων. Η ρύθμιση των όρων και προϋποθέσεων της κοινωνικής ασφάλισης ανήκει σήμερα στην **αποκλειστική** αρμοδιότητα της πολιτείας. Κατά συνέπεια απεργίες με ασφαλιστικά αιτήματα στρέφονται ουσιαστικά κατά του κράτους, πράγμα που έχει επιπτώσεις στην άσκηση του δικαιώματος απεργίας.



## ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Η άσκηση του δικαιώματος απεργίας προβλέπει στη διαφύλαξη και προαγωγή συλλογικών συμφερόντων των εργαζομένων .Κατά συνέπεια αντικείμενο της απεργίας είναι η επίλυση συλλογικών κι όχι ατομικών διαφορών. Ατομικές διαφορές εργασίας , δηλ. διαφορές μεταξύ συγκεκριμένου μισθωτού ή συγκεκριμένων μισθωτών και του εργοδότη δεν αποτελούν νόμιμο αντικείμενο εργασίας. Π. χ. δεν είναι νόμιμη η απεργία για την αύξηση αποδοχών ή τη βελτίωση των όρων εργασίας συγκεκριμένου ή συγκεκριμένων μισθωτών , με αποτέλεσμα να προκύψουν εξατομικευμένες ρυθμίσεις για συγκεκριμένο ή συγκεκριμένους μισθωτούς. Κατ' εξαίρεση ατομικές διαφορές εργασίας είναι δυνατό να αποτελέσουν αντικείμενο εργασίας, εφ' όσον υπό την ατομική διαφορά υποκρύπτεται νόμιμο **συλλογικό** συμφέρον εργαζομένων. Π. χ. θεωρείται νόμιμη η απεργία που έχει ως αίτημα την επαναπρόσληψη συγκεκριμένων μισθωτών που απολύθηκαν λόγω της συνδικαλιστικής τους δράσης ή την άρση μεταθέσεως ή άλλων περιοριστικών μέτρων κατά συγκεκριμένων μισθωτών που επιβλήθηκαν λόγω της συνδικαλιστικής τους δράσης . Στις παραπάνω ατομικές διαφορές εργασίας προέχει η διασφάλιση της συνδικαλιστικής δράσης των εργαζομένων, δηλ. η προάσπιση **συνδικαλιστικών συμφερόντων**. Αντίθετα δεν συντρέχει η προάσπιση της συνδ. δράσης ή άλλου συλλογικού συμφέροντος των εργαζομένων ,όταν π. χ. επιδιώκεται με την απεργία ο παραμερισμός προσωπάρχη από τις διαπραγματεύσεις με το προσωπικό ή όταν επιδιώκεται η επαναπρόσληψη μισθωτών που απολύθηκαν λόγω οικονομοτεχνικών λόγων ή ακαταλληλότητας. Στις περιπτώσεις αυτές η απεργία είναι παράνομη.



## NΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

*Αντικείμενο της απεργίας* είναι η επίλυση συλλογικών διαφορών συμφερόντων και όχι νομικών διαφορών. Νομικές διαφορές σχετικά με την ερμηνεία και την εφαρμογή ισχυόντων κανόνων δικαίου. Η επίλυση των νομικών διαφορών ανήκει στη δικαστική εξουσία (άρθρ. 94 του Συντ.).Δεν είναι δυνατό με την άσκηση του δικαιώματος απεργίας να επιδιώκεται αυτοδύναμη ικανοποίηση των αξιώσεων των μισθωτών. Για το λόγο αυτό δεν επιτρέπεται ,κατά την κρατούσα άποψη ,τα αιτήματα της απεργίας να αναφέρονται στην επίλυση νομικών διαφορών. Κατά το Γερμανικό Εργατικό Ακυρωτικό : «ανήκει στις θεμελιώδεις αρχές του κράτους δικαίου, ότι οι κοινωνικοί απέχουν από την αυτοδύναμη



πραγμάτωση πραγματικών ή υποθετικών δικαιωμάτων τους. Κατά συνέπεια, όταν είναι δυνατή η επίλυση μιας διαφοράς μέσω δικαστικής οδού, τότε δεν επιτρέπεται η προσφυγή στην απεργία.

Υποστηρίζεται όμως κατ' εξαίρεση μπορεί να γίνει απεργία και για νομικές διαφορές. Αυτό συμβαίνει όταν ο εργοδότης παραβιάζει κανόνες του εργατικού δικαίου σε συλλογική έκταση π.χ. αρνείται να εφαρμόσει Σ.Σ.Ε. που τον δεσμεύει, παραβιάζει νόμιμες υποχρεώσεις του σχετικά με τη λήψη μέτρων ασφαλείας και υγιεινής. Στις περιπτώσεις αυτές, για να επιλυθεί η νομική διαφορά, θα πρέπει **όλοι** οι εργαζόμενοι να κάνουν αγωγές, πράγμα που απαιτεί χρόνο και δαπάνες και προκαλεί αναταραχή.

Για το λόγο αυτό, υποστηρίζεται, στις παραπάνω περιπτώσεις η συλλογική έκταση της εργοδοτικής παρανομίας δημιουργεί τις προϋποθέσεις για να εμφανισθεί το συλλογικό συμφέρον και να δικαιολογηθεί η απεργία. Κατά την άποψη μάλιστα του Ντάσιου, οι νομικές διαφορές που έχουν συλλογική έκταση μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο απεργίας, ανεξάρτητα από το αν οι βλαπτόμενοι μισθωτοί προσέφυγαν στα πολιτικά δικαστήρια και εκκρεμεί σχετική αγωγή τους ή αν ακόμη εκδόθηκε εις βάρος τους δικαστική απόφαση.

Οι παραπάνω απόψεις διευρύνουν αδικαιολόγητα τα περιθώρια για απεργίες με αντικείμενο νομικές διαφορές. Κατά πρώτον, όταν ο εργοδότης παραβιάζει σε συλλογική έκταση ισχύοντες κανόνες δικαίου, οι βλαπτόμενοι μισθωτοί μπορούν να ασκήσουν συλλογικά το δικαίωμα επισχέσεως και να απέχουν από την εργασία τους για όσο χρόνο διαρκεί η παράνομη συμπεριφορά του εργοδότη. Επομένως και στις περιπτώσεις νομικών διαφορών οι εργαζόμενοι διαθέτουν ένα μέσο αυτοδύναμης προστασίας. Εξ άλλου το γεγονός ότι μια νομική διαφορά εμφανίζεται με συλλογική έκταση δεν μεταβάλλει το χαρακτήρα της ως νομικής διαφοράς, η επίλυση της οποίας ανήκει στη δικαστική εξουσία. Ούτε επίσης το συλλογικό ενδιαφέρον των μισθωτών να επιλυθεί νομική διαφορά κατά τρόπο σύμφωνο με τα συμφέροντα τους μπορεί να θεμελιώσει την άσκηση του δικαιώματος της απεργίας. Π.χ. το εύλογο ενδιαφέρον των εργαζομένων να ερμηνευθεί προς το συμφέρον τους μία διάταξη νόμου δεν μπορεί να αποτελέσει νόμιμο αντικείμενο απεργίας.

Γενικότερα, συλλογικά συμφέροντα που ταυτίζονται ή συνδέονται με την επίλυση νομικών διαφορών δεν είναι προστατεύσιμα με απεργία. Πολύ περισσότερο βέβαια, αν για τις νομικές αυτές διαφορές έχουν ήδη εγερθεί αγωγές και εκκρεμούν σχετικές δίκες ή έχουν εκδοθεί δικαστικές αποφάσεις. Τέλος, δεν ευσταθεί η άποψη του Ντάσιου, ότι η διατύπωση του άρθρου 23§ 2 του Συντ., σύμφωνα με την οποία η απεργία ασκείται όχι μόνο προς προαγωγή αλλά και «προς διαφύλαξιν» των εργασιακών συμφερόντων, έχει την έννοια ότι το δικαίωμα απεργίας ασκείται και για την προστασία υπαρχόντων δικαιωμάτων, δηλ. Για την επίλυση νομικών διαφορών. Από τη διατύπωση του άρθρου 23§ 2 προκύπτει ακριβώς το

αντίθετο, ότι δηλ. η απεργία αποβλέπει στην προαγωγή και διαφύλαξη μόνο συμφερόντων και όχι δικαιωμάτων. Η διαφύλαξη των εργασιακών συμφερόντων είναι ευνόητος στόχος της απεργίας, αφού τα εργασιακά συμφέροντα είναι δυνατό με νέες ρυθμίσεις (π.χ. ΣΣΕ ,ΔΑ, ατομικές συμβάσεις) να μεταβληθούν όχι μόνο προς όφελος αλλά και εις βάρος των εργαζομένων.

Το **συμπέρασμα** είναι ότι νομικές διαφορές δεν επιτρέπεται να αποτελέσουν αντικείμενο απεργίας. Τα συλλογικά συμφέροντα που δικαιολογούν την απεργία, έστω και αν προβάλλονται με αφορμή κάποια νομική διαφορά, δεν πρέπει να ταυτίζονται ή να εξαρτώνται από τη λύση της νομικής αυτής διαφοράς. Π.χ. απεργία με αίτημα την επαναπρόσληψη μισθωτού δεν είναι νόμιμη, εφ' όσον δεν προκύπτει εξ αφορμής της συγκεκριμένης νομικής διαφοράς ( δηλ. της απόλυσης του μισθωτού) μια γενικότερη αντισυνδικαλιστική συμπεριφορά του εργοδότη, ότι η εργοδοτική πλευρά υπονομεύει με συγκεκριμένα μέτρα τη συνδικαλιστική δράση του προσωπικού. Η μέχρι τώρα νομολογία θεωρεί ως προϋπόθεση για τη νομιμότητα της απεργίας με απεργία με αίτημα την επαναπρόσληψη, την ύπαρξη συλλογικού συμφέροντος και στηρίζει την ύπαρξη του συλλογικού συμφέροντος στην έννοια της αλληλεγγύης ή θεωρεί δεδομένη την ύπαρξη συλλογικού συμφέροντος όταν διαπιστώνεται ότι η απόλυση του μισθωτού έγινε για συνδικαλιστικούς λόγους. Η πρακτική αυτή είναι εσφαλμένη. Η ύπαρξη του συλλογικού συμφέροντος πρέπει να προκύπτει από περισσότερα πραγματικά περιστατικά.

Κατ' εξαίρεση πρέπει να γίνει δεκτό ότι επιτρέπεται απεργία για νομική διαφορά, εφ' όσον από τη συγκεκριμένη νομική διαφορά δεν προκύπτει για το βλαπτόμενο μισθωτό ατομική (αγώγιμη) αξίωση. Π.χ. ο εργοδότης παραβιάζει νόμιμες υποχρεώσεις του, για την εκπλήρωση των οποίων δεν παρέχεται ατομική αξίωση κατά του εργοδότη, αλλά προβλέπονται άλλου είδους κυρώσεις π. Χ. διοικητικές ή ποινικές.

## **2.2 ΣΧΕΣΗ ΑΙΤΗΜΑΤΩΝ ΜΕ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ Ή ΔΙΑΙΤΗΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ (Αιτήματα ρυθμίσιμα με ΣΣΕ)**

Έχει υποστηριχθεί πως τα αιτήματα της απεργίας πρέπει να έχουν περιεχόμενο, που μπορεί να υπαχθεί στη συλλογική ρύθμιση, γιατί η απεργία σχετίζεται με την υπογραφή συλλογικής σύμβασης και σ' αυτή πρέπει να καταλήγει για την επίλυση της συλλογικής διαφοράς .

Η άποψη αυτή δεν γίνεται πια δεκτή, γιατί διαψεύδεται ιστορικά και βρίσκεται σε αντίθεση με την έννοια και τους σκοπούς της απεργίας, που είναι πολύ ευρύτεροι από το αντικείμενο των συλλογικών συμβάσεων.

Σ' όλες τις καπιταλιστικές χώρες και στη Γερμανία, όπου κυρίως υποστηρίχτηκε η παραπάνω άποψη , δίχως να επικρατήσει, η απεργία έχει

προηγηθεί και επιβληθεί σαν δικαίωμα πολύ νωρίτερα από το θεσμό των συλλογικών συμβάσεων, ο οποίος δεν είναι παρά ένα μέσο ειρηνικής επίλυσης των συλλογικών διαφορών, στις περιπτώσεις που είναι εφικτή από τα πράγματα.

Στη χώρα μας η απεργία εμφανίσθηκε πριν από ένα αιώνα, ενώ ο θεσμός των συλλογικών συμβάσεων καθιερώθηκε για πρώτη φορά μόλις το 1935. Ο ετεροχρονισμός των δύο αυτών θεσμών αποδεικνύει πως δεν ταυτίζονται, ως προς τους επιδιωκόμενους σκοπούς. Ο πρώτος είναι αγωνιστικό μέσο κι ο άλλος ένας από τους πολλούς τρόπους επίλυσης των συλλογικών διαφορών.

Τούτο προκύπτει και από τις ίδιες Συνταγματικές και νομοθετικές διατάξεις που διέπουν την απεργία και τη συλλογική σύμβαση. Γιατί σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 23§ 2 του Συντάγματος και του άρθρ.19 ν.1264/1982 ,οι σκοποί της απεργίας είναι υποκειμενικά και αντικειμενικά ευρύτεροι από τους της συλλογικής σύμβασης. Το αντικείμενο της δεύτερης περιορίζεται, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρ.2§1 ν. 3239/1955, αποκλειστικά σ' ότι μπορεί ν' αποτελέσει όρο των ατομικών εργασιακών σχέσεων και αφορά μόνο τις σχέσεις μεταξύ εργαζόμενων και εργοδοτών, που δεσμεύονται από αυτήν. Ενώ η απεργία ασκείται για την προστασία και προαγωγή όχι μόνο εργασιακών συμφερόντων έναντι των εργοδοτών , αλλά και των συνδικαλιστικών και ασφαλιστικών συμφερόντων έναντι του Κράτους, ως φορέας της πολιτικής και νομοθετικής εξουσίας, τα οποία δεν μπορούν λόγω της φύσης τους να ρυθμιστούν με συλλογική σύμβαση ή διαιτητική απόφαση.

Αλλά κι όταν τα αιτήματα είναι εργασιακά μπορεί να μην είναι εφικτή η υπογραφή συλλογικής σύμβασης. Τούτο συμβαίνει στις περιπτώσεις που δεν υπάρχει αντίστοιχη οργάνωση του εργοδότη ή πρόκειται για εργοδότη, ο οποίος δεν είναι μέλος της αντίστοιχης εργοδοτικής οργάνωσης ή όταν αυτή αρνείται να υπογράψει συλλογική σύμβαση.

Εξ άλλου η απεργία μπορεί να αποσκοπεί σε μία απλή διαμαρτυρία των εργαζομένων κατά του εργοδότη ή του Κράτους ή στην εκδήλωση της αλληλεγγύης των εργαζομένων προς άλλους αγωνιζόμενους συναδέλφους τους, οπότε δεν υπάρχει συγκεκριμένο εργασιακό αίτημα, που να μπορεί να επιλυθεί με την υπογραφή συλλογικής σύμβασης. Μπορεί ακόμα ν' αφορά την προστασία των Συνταγματικών θεσμών, ενάντια στο σφετερισμό της λαϊκής κυριαρχίας ή την προστασία των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων ή την υπεράσπιση της εθνικής ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας, οπότε αποτελεί και εθνικό καθήκον, επιβαλλόμενο από το άρθρ. 120 του Συντάγματος .

Σ' όλες τις περιπτώσεις αυτές, παρόλο που δεν είναι εφικτή η ρύθμιση των αιτημάτων της απεργίας με συλλογική σύμβαση, το δικαίωμα της άσκησης της απεργίας είναι αναμφισβήτητο, πράγμα που σημαίνει πως

οι δύο θεσμοί, αν και εξυπηρετούν τον ίδιο σκοπό, δεν αλληλεξαρτώνται, ούτε ο ένας υποτάσσεται στον άλλο.

Ωστόσο η συλλογική σύμβαση μπορεί να αποτελέσει μέσο επίλυσης των αιτημάτων της απεργίας, όταν αυτά είναι επιδεκτικά τέτοιας ρύθμισης. Τούτο όμως δεν σημαίνει πως στην περίπτωση αυτή η απεργία που κηρύχθηκε δίχως να προηγηθούν διαπραγματεύσεις προς υπογραφή συλλογικής σύμβασης, είναι παράνομη. Εκτός αν από τις ειδικές περιπτώσεις προκύπτει καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος. Όπως λ.χ. όταν η εργατική οργάνωση κλήθηκε από την αντίστοιχη εργοδοτική οργάνωση προς υπογραφή συλλογικής σύμβασης για επίλυση των αιτημάτων και η πρώτη αρνήθηκε σκόπιμα, για να πραγματοποιήσει την απειληθείσα απεργία. Αλλά και στην περίπτωση αυτή, αν είχε εκδηλωθεί με οποιαδήποτε τρόπο η βούληση της εργοδοτικής οργάνωσης για τη μη πλήρη ικανοποίηση αιτημάτων ή αν οι διαπραγματεύσεις, που επιζητήθηκαν, αποσκοπούσαν στην αναβολή της απεργίας για να δοθεί χρόνος προετοιμασίας του εργοδότη προς απόκρουση της απεργίας, δίχως πρόθεση ικανοποίησης των αιτημάτων, δεν υπάρχει καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος της απεργίας.

Μια άλλη περίπτωση σύνδεσης των αιτημάτων της απεργίας με τη συλλογική σύμβαση υπάρχει, όταν αυτά έχουν επιλυθεί με ισχύουσα συλλογική σύμβαση, οπότε, κατά την κρατούσα γνώμη, η συνδικαλιστική οργάνωση δεσμευόμενη από τους ενοχικούς όρους της σ.σ., υποχρεούται να διατηρήσει την εργασιακή ειρήνη και ν' αποφύγει τον απεργιακό αγώνα για την ανατροπή ή μεταρρύθμιση της γενόμενης ρύθμισης, σ' όλη τη διάρκεια της ισχύος της σ.σ.

Κατά την ορθότερη όμως γνώμη, από τις διατάξεις των άρθρ.4 και 15§1 και 2 ν.3239/1955 συνάγεται, πως ναι μεν κατά το χρόνο της ισχύος της σ.σ. για να δημιουργηθεί συλλογική διαφορά για τα ρυθμισθέντα θέματα είναι αναγκαία η καταγγελία, πλην όμως η μη τήρηση της διατύπωσης καλύπτεται, αν διαπιστωθεί από το διαιτητικό Δικαστήριο η συνδρομή της ουσιώδους μεταβολής δημιουργεί συλλογική διαφορά, η δε διατύπωση της ακολουθεί, δεν υπάρχει δέσμευση για την προβολή αιτήματος απεργίας, που έχει ρυθμιστεί από τη σ.σ.. Έτσι η νομιμότητα της απεργίας θα κριθεί εκ των υστέρων, όχι από πλευράς νομιμότητας, δηλαδή της τήρησης των διατυπώσεων, αλλ' από πλευράς καταχρηστικής άσκησης του δικαιώματος, από το αρμόδιο Μον. Πρωτοδικείο, το οποίο στην περίπτωση αυτή θα κρίνει για την ουσιώδη μεταβολή των συνθηκών, υποκαθιστώντας το διαιτητικό Δικαστήριο.

Η ορθότητα της άποψης αυτής συνεπικουρείται και από το ότι το δικαίωμα της απεργίας των εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα κατοχυρώνεται από το άρθρ. 23§2 του Συντάγματος, δίχως επιφύλαξη της ρύθμισης του από το νόμο που σημαίνει ότι ο απεργιακός αγώνας δεν μπορεί να υπαχθεί σε κανένα νομοθετικό ή συμβατικό περιορισμό, παρά

μόνο αν προσκρούει στις αρχές της καλής πίστης, με τη στενή έννοια του άρθρου 281 ΑΚ.

Τη δέσμευση αυτή από την ισχύουσα συλλ. Σύμβαση η κρατούσα γνώμη την επεκτείνει και στις διαιτητικές αποφάσεις, με το επιχείρημα ότι κι αυτές κατά πλάσμα του νόμου περιέχουν ενοχικούς όρους, εφόσον εξομοιούνται με τις σ.σ.. Το επιχείρημα δεν είναι πειστικό, γιατί η εξομοίωση γίνεται ως προς το κανονιστικό περιεχόμενο και την καταγγελία, όχι και ως προς το ενοχικό μέρος, το οποίο προϋποθέτει ελεύθερη δήλωση της βούλησης των συμβαλλόμενων μερών, η οποία δεν υπάρχει στη διαιτητική απόφαση, λόγω της υποχρεωτικής υπαγωγής στη διαδικασία της διαιτησίας. Εκτός αυτού ο θεσμός της υποχρεωτικής διαιτησίας, όπως ρυθμίζεται από το ν.3239/1995, αντίκειται στη 98 Διεθνή Σύμβαση εργασίας, γιατί η σύνθεση των Διαιτητικών Δικαστηρίων δεν εγγυάται την εξισορρόπηση των συμφερόντων των δύο αντίπαλων μερών.

Σε καμία περίπτωση δεν υπάρχει δέσμευση ως προς τα αιτήματα της απεργίας από την υποχρεωτική επέκταση των σ.σ. ή δ.α. με υπουργική απόφαση, που εκδίδεται κατά τις διατάξεις των άρθρ. 5§3 ν.3239/1995, εφόσον οι συνδικαλιστικές οργανώσεις που κηρύσσουν την απεργία δεν υπέγραψαν τη συλλογική σύμβαση ή δεν μετείχαν στη διαιτητική διαδικασία ως διάδικοι. Και πολύ περισσότερο δεν δεσμεύουν οι Υπουργικές αποφάσεις, που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση του α.ν. 435/1968 ή του ν.δ. 1198/1972, οι οποίες έχουν προσωρινή ισχύ και εφαρμόζονται έως ότου συναφθεί συλλογική σύμβαση.

## Κεφάλαιο 3<sup>ο</sup> : Είδη και μορφές απεργίας.

### 3.1 Εισαγωγή<sup>25</sup>

Το δικαίωμα της απεργίας αναγνωρίζεται και κατοχυρώνεται από το Σύνταγμα ως αγωνιστικό μέσο των εργαζόμενων, δίχως να προσδιορίζεται η έννοια και το περιεχόμενο του. Αλλά και οι νόμοι, που ρυθμίζουν τον τρόπο άσκησης του, δεν καταπιάνονται με θέματα οργανωτικής δομής, αφήνοντας πρωτοβουλία στους εργαζόμενους να επιλέγουν την προσφορότερη γι' αυτούς μορφή απεργίας, ανάλογα με τις περιστάσεις, τις συνθήκες εργασίας και το συσχετισμό των εκατέρωθεν δυνάμεων.

---

<sup>25</sup> Κουκιάδης : § 38 ΕΙΔΗ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΑΠΕΡΓΙΑΣ

Έτσι οι εργαζόμενοι στην άσκηση του δικαιώματος τους χρησιμοποιούν διάφορες μορφές και είδη απεργιών ,που η ανάγκη τους έκανε να επινοήσουν, για να εξουδετερώσουν τις ισχυρότερες δυνάμεις των εργοδοτών, επιλέγοντας την προσφορότερη μορφή κατά τη δική τους κρίση , για να ασκείται η μεγαλύτερη δυνατή πίεση με το λιγότερο δυνατό κόστος και βάρος τους.

Από τα δεδομένα της πρακτικής οι απεργίες μπορούν να καταταχθούν σε ορισμένες κατηγορίες ανεξάρτητα από τη νομιμότητα τους, με γενικά εσωτερικά κριτήρια, που αναφέρονται στα πρόσωπα τα οποία αποφασίζουν, οργανώνουν και διευθύνουν την απεργία, στους επιδιωκόμενους σκοπούς, την έκταση, τη διάρκεια και την τακτική της διεξαγωγής του απεργιακού αγώνα.

Από το ποιος κηρύσσει και διευθύνει την απεργία, οι απεργίες διακρίνονται σε *οργανωμένες ή συνδικαλιστικές* και σε *αδέσποτες*. Οι πρώτες αποφασίζονται, κηρύσσονται και οργανώνονται από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, ενώ οι δεύτερες από ομάδα εργαζόμενων, που ευκαιριακά συγκροτείται για το σκοπό αυτό.

Η διάκριση αυτή έχει πρακτική σημασία μόνο στις χώρες όπου η άσκηση του δικαιώματος της απεργίας επιτρέπεται αποκλειστικά στις συνδικαλιστικές οργανώσεις, ενώ στις άλλες έχει απλή θεωρητική σημασία, εκτός αν πρόκειται για καταλογοισμό των αστικών ευθυνών.

Από τους *επιδιωκόμενους σκοπούς* οι απεργίες μπορούν να καταταχθούν σε πέντε κύριες κατηγορίες: *α)Τις επαγγελματικές ή εργασιακές* απεργίες που αποσκοπούν στην προστασία και προαγωγή των επαγγελματικών και εργασιακών γενικά συμφερόντων των εργαζομένων, *β)Τις πολιτικές*, οι οποίες αποβλέπουν στην άσκηση πίεσης στο Κράτος ως φορέας της πολιτικής, νομοθετικής ή δικαστικής εξουσίας για την ενέργεια ή παράλειψη πράξεων, που άμεσα ή έμμεσα ενδιαφέρουν τους εργαζόμενους, είτε σε σχέση με την απασχόληση ή τις κοινωνικές παροχές και τις συνδικαλιστικές ελευθερίες, είτε των πολιτών. *γ)Τις απεργίες διαμαρτυρίας ή επίδειξης ή προειδοποίησης*, στις οποίες δεν προβάλλονται αιτήματα για επίλυση, αλλ' απλώς εκδηλώνεται η αντίθεση των εργαζόμενων στα αποσκοπούμενα να ληφθούν μέτρα ή ενέργειες του εργοδότη ή του Κράτους, *δ)Τις απεργίες αλληλεγγύης*, στις οποίες δεν προβάλλονται διεκδικήσεις των απεργών, αλλ' εκδηλώνεται η συμπαράσταση τους προς τους άλλους εργαζόμενους της ίδιας ή ξένης χώρας, που διεξάγουν αγώνα για οποιοσδήποτε επαγγελματικές, πολιτικές ή κοινωνικές διεκδικήσεις ,επιδιώκοντας ν' ασκήσουν πίεση στην Ελληνική και τη διεθνή κοινή γνώμη και μέσω αυτής στους ενδιαφερόμενους εργοδότες ή Κράτη, για την ικανοποίηση των αιτημάτων των αγωνιζόμενων συναδέλφων τους και *ε)Τις επαναστατικές απεργίες*, που συνιστούν γενική εξέγερση των εργαζομένων για την ανατροπή του πολιτικού ή κοινωνικού καθεστώτος.

Από πλευρά έκτασης οι απεργίες διακρίνονται: α) σε γενικές, στις οποίες συμμετέχουν σε εθνικό επίπεδο εργαζόμενοι όλων των κλάδων της εθνικής οικονομίας και β) σε μερικές στις οποίες συμμετέχουν ορισμένοι κλάδοι ή επαγγέλματα ή οι εργαζόμενοι ορισμένων περιφερειών. Αυτές υποδιαιρούνται σε κλαδικές, ομοιοεπαγγελματικές, τοπικές, επιχειρησιακές, διεπαγγελματικές ανάλογα με την έκταση τους.

Από τη διάρκεια οι απεργίες διακρίνονται : στις απεργίες αόριστης διάρκειας, των οποίων η λήξη εξαρτάται από την ικανοποίηση των αιτημάτων ή από μεταγενέστερη απόφαση των εργαζόμενων ή του αρμόδιου οργάνου τους, β) στις απεργίες ορισμένης διάρκειας, που προαποφασίζεται κατά την κήρυξη της απεργίας και γ) στις στάσεις εργασίας, που έχουν ολιγόωρη διακοπή της εργασίας και οι οποίες συνήθως επαναλαμβάνονται και συνοδεύονται από την κατάληψη του χώρου εργασίας.

Πολυμορφία απεργιών υπάρχει από τον τρόπο και την τακτική της διεξαγωγής του απεργιακού αγώνα, γιατί οι εργαζόμενοι και οι συνδικαλιστικές οργανώσεις αναγκάζονται να προσαρμόζουν την τακτική του αγώνα τους στις εκάστοτε παραγωγικές συνθήκες και τις δυνατότητες που υπάρχουν, ώστε να υπάρχουν περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας της απεργίας.

Για το λόγο αυτό έχουν διαμορφωθεί στην πρακτική πολλές μορφές απεργιών από τις οποίες κυριότερες είναι :

α) Η κλασική ή πλήρης απεργία που εκδηλώνεται με την ομαδική παύση της εργασίας και την απομάκρυνση των απεργών από το χώρο εργασίας σ' όλη τη διάρκεια της, αφού προηγούμενα η συνδικαλιστική οργάνωση γνωστοποιήσει στον εργοδότη τους λόγους και τα αιτήματα.

β) Η αιφνιδιαστική απεργία που κηρύσσεται δίχως προειδοποίηση για να αιφνιδιάσει τον εργοδότη και βρεθεί ανέτοιμος στην αντιμετώπιση της απεργίας.

Σ' όλες τις χώρες στις οποίες δεν υπάρχει διάταξη του νόμου, που να επιβάλλει την προειδοποίηση, όπως στη Γαλλία, Ιταλία, Γερμανία, Ολλανδία, η αιφνιδιαστική απεργία θεωρείται νόμιμη.

γ) Η περιστροφική ή κυκλική απεργία, στην οποία τα τμήματα ή οι ειδικότητες μιας επιχείρησης ή ενός κλάδου δεν απεργούν ταυτόχρονα, αλλά διαδοχικά βάσει προγράμματος, με συνέπεια να παραλύουν οι επιχειρήσεις, δίχως μεγάλο κόστος των εργαζομένων.

δ) Οι διαλείπουσες απεργίες, στις οποίες η απεργία επαναλαμβάνεται σε ορισμένα χρονικά διαστήματα, αφήνοντας ενδιάμεσα χρόνο εργασίας. Η μορφή αυτή χρησιμοποιείται συνήθως στις απεργίες μικρής διάρκειας.

ε) Η αφανής ή λευκή απεργία, η οποία εκδηλώνεται με τη συλλογική επιβάρυνση του ρυθμού της εργασίας και τη μείωση της αποδοτικότητας των απεργών, ώστε να μειώνεται αντίστοιχα και η παραγωγή. Μορφή της απεργίας αυτής είναι και αυτή, που αντί της επιβράδυνσης του ρυθμού της

εργασίας, οι απεργοί χειροτερεύουν την ποιότητα της παρεχόμενης εργασίας.

Στο σημείο αυτό θα γίνει πιο λεπτομερής αναφορά της απεργίας ανά κατηγορία:

### **3.2 Ανάλογα με το άμεσο αποτέλεσμα που επιδιώκει σε *ί)διεκδικητική, *ίι)προειδοποιητική, και *ίίι) απεργία διαμαρτυρίας.*****

#### **I. Διεκδικητική απεργία**

Είναι η κλασσική μορφή απεργίας, κατά την οποία οι απεργοί προβάλλοντας συγκεκριμένα αιτήματα επιδιώκουν να κάμψουν τη θέληση του εργοδότη και να επιτύχουν άμεση ικανοποίηση των αιτημάτων τους. Η απεργία αυτή είναι πολλές φορές αόριστης διάρκειας και παρατείνεται μέχρι να υποκύψει η εργοδοτική πλευρά ή να εξαντληθούν τα όρια αντοχής των απεργών.

#### **II. Προειδοποιητική απεργία**

Η προειδοποιητική απεργία, αν και προβάλλει συγκεκριμένα αιτήματα, επιδιώκει απλώς να υπογραμμίσει στην εργοδοτική πλευρά την αγωνιστικότητα και αποφασιστικότητα των απεργών να διεκδικήσουν με δυναμικό τρόπο ( δηλ. με απεργία διαρκείας)- αν χρειασθεί-την ικανοποίηση των αιτημάτων τους. Η προειδοποιητική απεργία διαφέρει από την απεργία κλασσικής μορφής κατά το ότι δεν έχει άμεσο στόχο την ικανοποίηση των αιτημάτων, αλλά τη διαδήλωση της αποφασιστικότητας των απεργών αποτελεί , με άλλα λόγια « **επίδειξη δυνάμεως** » στην εργοδοτική πλευρά. Η προειδοποιητική απεργία είναι από τη φύση της απεργίας μικρής διάρκειας και πραγματοποιείται συνήθως κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων. Και η προειδοποιητική απεργία, όπως κάθε απεργία, πρέπει να κηρύσσεται για συγκεκριμένα αιτήματα, έστω κι αν προέχει σ' αυτήν η διαδήλωση της αποφασιστικότητας των απεργών. Κατά συνέπεια δεν είναι νόμιμη η προειδοποιητική απεργία που κηρύσσεται για αόριστα ή ασαφή αιτήματα π.χ. «λήψη μέτρων υπέρ των εργαζομένων».

Πρόσφατα αμφισβητείται, στη γερμανική κυρίως θεωρία, η νομιμότητα της προειδοποιητικής απεργίας. Επειδή η προειδοποιητική



απεργία πραγματοποιείται συνήθως κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, προσκρούει, όπως υποστηρίζεται, στη θεμελιώδη αρχή **του εσχάτου μέσου**. Σύμφωνα με την αρχή αυτή η απεργία πρέπει να είναι το έσχατο μέσο στην επίλυση των συλλογικών διαφορών εργασίας. Δηλ. δεν επιτρέπεται η προσφυγή στην απεργία, αν προηγουμένως δεν έχουν εξαντληθεί όλα τα ειρηνικά μέσα επιλύσεως των συλλογικών διαφορών, κατά κύριο λόγο βέβαια οι συλλογικές διαπραγματεύσεις με τον εργοδότη και η κίνηση της προαιρετικής διαιτησίας, όπου προβλέπεται. Επειδή λοιπόν η προειδοποιητική απεργία λαμβάνει χώρα **πριν** ολοκληρωθούν οι συλλογικές διαπραγματεύσεις, παραβιάζει την αρχή του εσχάτου μέσου και είναι γι' αυτό κυρίως λόγω *παράνομη*. Αντίθετα το γερμανικό εργατικό ακυρωτικό έκρινε νόμιμη, προειδοποιητική απεργία σύντομης διάρκειας που ασκεί ήπια πίεση στον εργοδότη. Η απόφαση αυτή του γερμανικού ακυρωτικού προκάλεσε την παραπάνω κριτική της θεωρίας.

Η αρχή του εσχάτου μέσου ισχύει αναμφισβήτητα και στο ελληνικό δίκαιο. Επομένως η απεργία πρέπει να κηρύσσεται αφού προηγουμένως έχουν εξαντληθεί όλα τα ειρηνικά μέσα επιλύσεως της συλλογικής διαφοράς κατά κύριο λόγο οι συλλογικές διαπραγματεύσεις. Πολύ συχνά λοιπόν θα είναι παράνομη η προειδοποιητική απεργία, όταν π.χ. πραγματοποιείται πριν καν αρχίσουν διαπραγματεύσεις ή ενώ διεξάγονται διαπραγματεύσεις με την εργοδοτική πλευρά. Σε άλλες όμως περιπτώσεις η προειδοποιητική απεργία θα είναι νόμιμη όπως π.χ. όταν ο εργοδότης αρνείται τις διαπραγματεύσεις, δεν έχει πρόθεση για σοβαρό διάλογο με τους απεργούς, επιδεικνύει στρεψόδικη ή κακόπιστη συμπεριφορά κατά τις διαπραγματεύσεις. Νόμιμη είναι επίσης η προειδοποιητική απεργία όταν έχει το χαρακτήρα απεργίας διαμαρτυρίας. Κατά συνέπεια η νομιμότητα της προειδοποιητικής απεργίας πρέπει να κρίνεται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση.

### **III Απεργία Διαμαρτυρίας**

Με την απεργία διαμαρτυρίας διαδηλώνουν οι απεργοί τη γνώμη τους ή εκφράζουν την έντονη διαμαρτυρία τους αναφορικά με συγκεκριμένα εργασιακά θέματα. Και η απεργία διαμαρτυρίας προβάλλει συγκεκριμένα αιτήματα, έχει όμως ως άμεσο στόχο τη διαδήλωση διαμαρτυρίας ή γνώμης των απεργών σχετικά με τα αιτήματα αυτά.

Η απεργία διαμαρτυρίας είναι από τη φύση της σύντομης διάρκειας. Συχνά η απεργία διαμαρτυρίας μεταβάλλεται κατά την πορεία της σε διεκδικητική απεργία, δηλ. σε απεργία που παρατείνεται χρονικά και επιδιώκει να κάμψει τη θέληση του εργοδότη.

Τα αιτήματα που διαδηλώνει η απεργία διαμαρτυρίας πρέπει να αναφέρονται στους νόμιμους σκοπούς της απεργίας. Στο γαλλικό δίκαιο γίνεται δεκτό ότι είναι νόμιμη και η **γενική** απεργία διαμαρτυρίας, δηλαδή

η απεργία εκείνη με την οποία δεν διαδηλώνονται συγκεκριμένα αιτήματα. Άλλοι πάλι υποστηρίζουν ότι με την απεργία διαμαρτυρίας μπορεί να προβάλλονται και μη εργασιακά, πολιτικά ή κοινωνικά αιτήματα. Οι παραπάνω απόψεις δεν μπορούν να ισχύσουν στο ελληνικό δίκαιο. Τόσο το Σύνταγμα όσο και ο Ν. 1264 εξειδικεύουν τους σκοπούς της απεργίας. Τα αιτήματα της απεργίας διαμαρτυρίας, όπως ακριβώς και κάθε απεργίας, δεν πρέπει να υπερβαίνουν τους σκοπούς που καθορίζει ο νόμος. Κατά συνέπεια δεν είναι νόμιμη η απεργία διαμαρτυρίας που δεν προβάλλει αιτήματα ή διαδηλώνει μη εργασιακά π.χ. πολιτικά αιτήματα. Ούτε εξάλλου η επίκληση της ελευθερίας γνώμης μπορεί να θεμελιώσει τη νομιμότητα της απεργίας διαμαρτυρίας με μη εργασιακά αιτήματα. Η απεργία μπορεί να χρησιμοποιείται ως μέσο για την έκφραση ή διάδοση της γνώμης εφ' όσον όμως ταυτόχρονα υπηρετεί τον ειδικότερο σκοπό του δικαιώματος, δηλ. την προαγωγή των εργασιακών και οικονομικών συμφερόντων.

Συχνά ουσιαστικός αποδέκτης των αιτημάτων της απεργίας διαμαρτυρίας δεν είναι ο εργοδότης αλλά το κράτος. Π. χ. με την απεργία διαμαρτύρονται οι εργαζόμενοι για το περιεχόμενο εργατικού νομοσχεδίου, για την εισοδηματική πολιτική της κυβερνήσεως.

Η απεργία διαμαρτυρίας που απευθύνεται στο κράτος και αφορά εργασιακά αιτήματα είναι κατ' αρχήν νόμιμη. Τα όρια όμως της απεργίας διαμαρτυρίας είναι περιορισμένα σε σύγκριση με τα όρια της διεκδικητικής απεργίας. Αυτό καίτοι δεν ορίζεται ρητά στο Σύνταγμα ή στο Ν.1264, προκύπτει αναμφισβήτητα από τη συστηματική ερμηνεία του άρθρου 23 § 2 του Συντάγματος. Αντίκειται σε θεμελιώδεις συνταγματικές διατάξεις το να υποθέσει κανείς, ότι η άσκηση του δικαιώματος απεργίας μπορεί να έχει ως σκοπό τον εξαναγκασμό των πολιτειακών οργάνων να ασκήσουν την αποκλειστική ρυθμιστική εξουσία που τους αναγνωρίζει το Σύνταγμα κατά τον ένα ή άλλο τρόπο.

Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις αποτελούν ασφαλώς ομάδες πίεσεως, η πίεση όμως που ασκούν δεν επιτρέπεται αν ξεπερνά ορισμένα όρια. Το Σύνταγμα δεν επιτρέπει την εξάρτηση των πολιτειακών οργάνων, που ασκούν τη νομοθετική, εκτελεστική ή δικαστική εξουσία, από τα οργανωμένα συμφέροντα. Για το λόγο αυτό, όταν η απεργία διαμαρτυρίας παρατείνεται πέρα από τα ορισμένα χρονικά όρια, υπερβαίνει το σκοπό της και γίνεται **καταχρηστική**.

### 3.3 Ανάλογα με την τακτική η απεργία διακρίνεται σε : ι) γενική-μερική, ιί) διαλείπουσα, ιίι) κυκλική- περιστροφική, ιν) στάσεις εργασίας, ν) λευκή.

#### ❖ Γενική απεργία<sup>26</sup>

Γενική είναι η απεργία στην οποία συμμετέχουν σε εθνική έκταση όλοι ή οι σπουδαιότεροι κλάδοι εθνικής οικονομίας, με μεγάλο ποσοστό συμμετοχής εργαζόμενων.

Η απεργία αυτή είναι η πιο επικίνδυνη, γιατί παραλύει την οικονομική ζωή της χώρας και προκαλεί τεράστιες ζημιές στην εθνική οικονομία και στο κοινωνικό σύνολο. Γι' αυτό και θεωρείται ως «επαναστατική» απεργία ή ως μέσο επαναστατικής διεξαγωγής της πάλης των τάξεων που χρησιμοποιήθηκε στην περίοδο του επαναστατικού συνδικαλισμού από τους σοσιαλιστές και τους μαχητικούς θεωρητικούς του συνδικαλισμού.

Μ' αυτή την έννοια της γενικής απεργίας έχει συνδεθεί και το όνομα του επιφανούς Γάλλου πολιτικού Αριστ. Μπριάν ο οποίος στην αρχή της πολιτικής του ζωής ήταν ένθερμος υποστηρικτής της. Αυτός με την περίφημη και ιστορική εισήγηση του στο συνέδριο του Σοσιαλιστικού Κόμματος στη Μασσαλία το 1892 εισηγήθηκε την υιοθέτηση από το Κόμμα της γενικής απεργίας ως μέσου της πάλης των τάξεων για την κατάληψη της εξουσίας από την εργατική τάξη. Η εισήγηση του εγκρίθηκε με μεγάλη πλειοψηφία από το συνέδριο της Tours το 1897. Η γενική απεργία, λόγω των πολλών δυσχερειών που παρουσιάζει στην οργάνωση και διεξαγωγή της, σε πολύ λίγες περιπτώσεις χρησιμοποιήθηκε για καθαρά οικονομικά και εργασιακά συμφέροντα, ιδίως στις χώρες στις οποίες υπάρχει μονολιθικό εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα όπως στις ΗΠΑ, στην Αγγλία και στη Γερμανία.

Έτσι παρά τις ζημιές που προξενεί στην εθνική οικονομία έχει και θετικές συνέπειες, γιατί εξαναγκάζει τον εκσυγχρονισμό του καπιταλιστικού καθεστώτος και την προσαρμογή του στις νέες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Όλοι οι πολιτικοί μετασχηματισμοί, που συντελέστηκαν στις οικονομικά και βιομηχανικά αναπτυσσόμενες ευρωπαϊκές χώρες ύστερα από τους δύο παγκόσμιους πολέμους, οφείλονται κυρίως σε γενικές ή ευρείας έκτασης μερικές απεργίες.

Η γενική απεργία κηρύσσεται από την τριτοβάθμια συνδικαλιστική οργάνωση, που εκπροσωπεί τα συμφέροντα των εργαζόμενων σε εθνικό επίπεδο, ύστερα από απόφαση του Διοικητικού της Συμβουλίου, εκτός αν το Καταστατικό της ορίζει διαφορετικά. Αν υπάρχουν περισσότερες

<sup>26</sup> Ντάσιος § 113 :Είδη και Μορφές της Απεργίας.

τριτοβάθμιες οργανώσεις, η κάθε μία μπορεί ν' αποφασίσει την κήρυξη της τα δε μέλη των άλλων ,καθώς και οι ανοργάνωτοι εργαζόμενοι μπορούν να προσχωρήσουν σ' αυτή , δίχως να δεσμεύονται από την απόφαση της οργάνωσης. Γι' αυτό το λόγο στην περίπτωση της συνύπαρξης περισσότερων τριτοβάθμιων οργανώσεων η επιτυχία της γενικής απεργίας εξαρτάται από την σύμπραξη όλων ή των πιο μαζικών οργανώσεων. Αλλά και δίχως αυτή δεν αποκλείεται η συμμετοχή στη γενική απεργία και των μη μελών της οργάνωσης που την κήρυξε, γιατί εργαζόμενοι του κλάδου ή της επιχείρησης, οι οποίοι δεν είναι μέλη της συνδικαλιστικής οργάνωσης που κήρυξε την απεργία ,μπορούν να λάβουν μέρος σ' αυτή. Τούτο ισχύει και όταν η οργάνωση στην οποία είναι μέλη πήρε αρνητική θέση έναντι της γενικής απεργίας . Η συμμετοχή τους σ' αυτή δεν γίνεται παράνομη, αλλ' απλώς δημιουργεί πειθαρχικές ευθύνες έναντι της οργάνωσης στην οποία ανήκουν.

Σε γενική απεργία μπορούν να εξελιχθούν και οι μερικές απεργίες, που κηρύσσονται από δευτεροβάθμιες ή πρωτοβάθμιες οργανώσεις, όταν σε συμπαράσταση αυτών ή για τα ίδια αιτήματα γενικεύεται η απεργία σ' όλους ή τους σπουδαιότερους κλάδους και επαγγέλματα της εθνικής οικονομίας. Στην περίπτωση αυτή δεν είναι καν αναγκαία η απόφαση τριτοβάθμιας συνδικαλιστικής οργάνωσης, γιατί αυτή αντικαθίσταται από τις κατά μέρους αποφάσεις των δευτεροβάθμιων και πρωτοβάθμιων οργανώσεων, που μετέχουν στην γενική απεργία.

## ❖ Μερική

Μερική απεργία είναι η απεργία όταν η έκταση της περιορίζεται σε μία ή περισσότερες επιχειρήσεις ή κλάδους ή επαγγέλματα και δεν έχει τη μορφή της καθολικότητας, όπως η γενική απεργία. Η διάκριση δεν γίνεται από το βαθμό ή το ποσοστό συμμετοχής, αλλ' από τον κύκλο των μισθωτών που μπορούν να συμμετάσχουν στην απεργία. Έτσι στη γενική απεργία, που κηρύσσεται από την τριτοβάθμια συνδικαλιστική οργάνωση, δικαιούνται να συμμετάσχουν όλοι οι μισθωτοί ανεξάρτητα από τον κλάδο ή το επάγγελμα στο οποίο υπάγονται και από το αν η πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια οργάνωση στην οποία τυχόν ανήκουν ,ενώ στη μερική απεργία μπορούν να συμμετάσχουν μόνο οι μισθωτοί των οποίων τα συμφέροντα εκπροσωπεί η συνδικαλιστική οργάνωση, που κήρυξε την απεργία, ανεξάρτητα από το αν είναι μέλη της.

Για την μερική απεργία ο ορισμός που δίνεται από τον Ντάσιο είναι η ακόλουθη :

Μερική απεργία είναι η απεργία, όταν δεν απεργεί όλο το προσωπικό της εκμεταλλεύσεως ή επιχειρήσεως αλλά μόνο ορισμένοι μισθωτοί που κατέχουν θέσεις κλειδιά. Αποτέλεσμα της μερικής απεργίας

είναι συνήθως ότι ακινητοποιείται ολόκληρη η εκμετάλλευση ή επιχείρηση, γιατί λόγω της αλληλεξάρτησης των διαφόρων τμημάτων της επιχείρησης ο εργοδότης δεν είναι δυνατόν αποδεχθεί την εργασία των μισθωτών που δεν απεργούν, π. χ. απεργία πιλότων αεροπορικής εταιρείας, χειριστών ηλεκτρονικών υπολογιστών σε Τράπεζες κ.λ.π. Η μερική απεργία είναι μία πολύ αποτελεσματική μορφή απεργίας, γιατί προκαλεί στον εργοδότη μεγαλύτερη ζημιά από τη συνηθισμένη απεργία.

Στη μερική απεργία χάνουν την αξίωση για το μισθό τους οι ελάχιστοι μισθωτοί απεργούν. Το μεγαλύτερο όμως μέρος του προσωπικού, που προσφέρει φαινομενικά την εργασία του στον εργοδότη, ενώ στην πραγματικότητα γνωρίζει ότι ο εργοδότης δεν είναι δυνατό να αποδεχθεί την εργασία αυτή, διατηρεί την αξίωση για το μισθό. Κατά συνέπεια οι εργαζόμενοι, με τη μικρότερη δυνατή θυσία πραγματοποιούν το καλύτερο αποτέλεσμα. Το αποκορύφωμα αυτής της στρατηγικής βρίσκεται στην κυκλική ή περιστροφική απεργία, όπου τα διάφορα τμήματα της επιχείρησης απεργούν διαδοχικά, αλλά η επιχείρηση παραμένει πάντα κλειστή.

Οι μερικές απεργίες διακρίνονται σε επιχειρησιακές, τοπικές, κλαδικές ή ομοιοεπαγγελματικές και σε διακλαδικές ή διεπαγγελματικές.<sup>27</sup>

*Επιχειρησιακή απεργία* είναι αυτή που αφορά τους εργαζόμενους μιας συγκεκριμένης επιχείρησης. Μπορεί να είναι γενική ή μερική, δηλαδή ν' αφορά όλους τους μισθωτούς της επιχείρησης ή μια ή περισσότερες ειδικότητες ή τμήματα. Μπορεί ακόμα τα διάφορα τμήματα να απεργούν διαδοχικά, όπως στην περιστροφική απεργία. Η κήρυξη της γίνεται από το επιχειρησιακό σωματείο, που εκπροσωπεί τα συμφέροντα του συνόλου των εργαζομένων, ανεξάρτητα από τον αριθμό των μελών του. Από την προαναφερθείσα διάταξη προκύπτει πως το δικαίωμα του Εργατικού κέντρου να αποφασίσει για την κήρυξη της επιχειρησιακής απεργίας είναι επικουρικό, εφόσον παρέχεται μόνο για την περίπτωση, που δεν υπάρχει επιχειρησιακό ή κλαδικό σωματείο με μέλη περισσότερους από τους μισούς εργαζόμενους στην επιχείρηση ή εκμετάλλευση ή δημόσια υπηρεσία. Έγινε όμως αφορμή για να υποστηριχθεί πως δημιουργεί προτεραιότητα στη λήψη της απόφασης της απεργίας, όταν υπάρχουν και λειτουργούν παράλληλα επιχειρησιακό και κλαδικό σωματείο ή ακόμα και ένωση προσώπων.

Κατά μια άποψη στην περίπτωση της συνύπαρξης επιχειρησιακής και κλαδικής οργάνωσης το δικαίωμα να κηρύξει την απεργία έχει η πιο αντιπροσωπευτική από αυτές οργάνωση, δηλαδή αυτή που έχει τα περισσότερα μέλη από τους εργαζόμενους στην επιχείρηση ή εκμετάλλευση ή υπηρεσία, γιατί σ' αυτή βρίσκεται πλησιέστερα στους εργαζόμενους που θα απεργήσουν.

---

<sup>27</sup> Κουκιάδης § 38

2) *Τοπική απεργία* είναι αυτή στην οποία μπορούν να συμμετάσχουν οι μισθωτοί μιας γεωγραφικής περιοχής (πόλης, επαρχίας, νομού, περιφέρειας) ανεξάρτητα από τον κλάδο, το επάγγελμα ή την ειδικότητα απασχόλησης. Η τοπική απεργία ασκείται συνήθως για αιτήματα τοπικού ενδιαφέροντος ή σε εκδήλωση αλληλεγγύης εργαζόμενων της ίδιας περιοχής που διεξάγουν απεργιακό αγώνα επιχειρησιακής ή κλαδικής έκτασης. Η τοπική απεργία αποφασίζεται από το εργατικό κέντρο της περιφέρειας, το οποίο εκπροσωπεί σε περιφερειακή έκταση τα συμφέροντα των εργαζόμενων σ' αυτή, ως δευτεροβάθμια συνδικαλιστική οργάνωση. Δεν αποκλείεται όμως μια επιχειρησιακή ή κλαδική απεργία να εξελιχθεί σε τοπική, με απόφαση όλων ή των περισσότερων πρωτοβάθμιων οργανώσεων, ανεξάρτητα από τη θέση που θα πάρει το Εργατικό Κέντρο.

*Κλαδική απεργία* είναι αυτή στην οποία μπορούν να συμμετάσχουν οι εργαζόμενοι που απασχολούνται σε επιχειρήσεις ή εκμεταλλεύσεις ή υπηρεσίες του κλάδου οικονομίας, στον οποίο αφορά η συνδικαλιστική οργάνωση που την κηρύσσει.

Η κλαδική απεργία μπορεί να είναι τοπικής ή πανελλήνιας έκτασης. Στην πρώτη περίπτωση αποφασίζεται από την πρωτοβάθμια, που καλύπτει τον κλάδο στην περιοχή ή από δευτεροβάθμια συνδικαλιστική οργάνωση. Στη δεύτερη περίπτωση αποφασίζεται από την Ομοσπονδία ή από πρωτοβάθμια οργάνωση ευρύτερης ή πανελλήνιας έκτασης. Δεν αποκλείεται όμως και οι τοπικού χαρακτήρα πρωτοβάθμιες κλαδικές οργανώσεις να συναποφασίσουν την κήρυξη πανελλήνιας κλαδικής απεργίας, αν δε υπάρχει Ομοσπονδία ή όταν η υπάρχουσα αδιαφορεί, αλλά μόνο στην έκταση που αυτές καλύπτουν.

Ακόμα και μια κλαδική τοπική απεργία μπορεί να εξελιχθεί σε πανελλήνια, αν και οι άλλες ομοειδείς πρωτοβάθμιες συνδ. οργανώσεις ακολουθήσουν στη λήψη της σχετικής απόφασης για τα ίδια κοινά αιτήματα ή σε συμπαράσταση των άλλων.

4) *Ομοιοεπαγγελματική απεργία* υπάρχει όταν συμμετέχουν εργαζόμενοι των επαγγελμάτων ή ειδικοτήτων των οποίων τα συμφέροντα εκπροσωπεί η συνδικαλιστική οργάνωση που την κηρύσσει, ανεξάρτητα από τον κλάδο στον οποίο υπάγεται η επιχείρηση στην οποία απασχολούνται, όπως των λογιστών, των ηλεκτρολόγων, των μηχανικών ή θερμαστών κλπ. Όπως προαναφέρθηκε για την περίπτωση της επιχειρησιακής απεργίας, η ομοιοεπαγγελματική οργάνωση δεν δικαιούται να κηρύξει επιχειρησιακή απεργία, εκτός αν όλοι οι εργαζόμενοι στην επιχείρηση απασχολούνται στο επάγγελμα ή την ειδικότητα που αφορά η οργάνωση.

5) *Διακλαδική ή διεπαγγελματική απεργία* υπάρχει όταν σ' αυτήν μπορούν να μετάσχουν μισθωτοί περισσότερων κλάδων της οικονομίας ή επαγγελμάτων ή ειδικοτήτων. Η απεργία αυτή κηρύσσεται από τις αντίστοιχες πρωτοβάθμιες ή δευτεροβάθμιες οργανώσεις, όταν είναι

τοπικής έκτασης και από τις αντίστοιχες δευτεροβάθμιες οργανώσεις, όταν είναι ευρύτερης ή πανελλήνιας έκτασης. Τέτοιες απεργίες είχαν εκδηλωθεί στην περίοδο 1976-1981, όταν οι 16 πιο μαζικές Ομοσπονδίες βρισκόταν έξω από τη ΓΣΕΕ και είχαν συντονίσει τον απεργιακό τους αγώνα με διάφορα ανεπίσημα όργανα ή επιτροπές, όπως το Συντονιστικό όργανο των 70 ή των 120 σωματείων, τη ΣΑΔΕΟ (Συνεργαζόμενες Αγωνιστικές Δημοκρατικές Εργατοϋπαλληλικές Οργανώσεις).

Τη διακλαδική ή διεπαγγελματική απεργία μπορεί να κηρύξει και η τριτοβάθμια συνδικαλιστική οργάνωση ως υπερκείμενη.

### ❖ Στάσεις εργασίας και διαλείπουσα απεργία

Διαλείπουσα είναι η απεργία, όταν η αποχή των δεν είναι συνεχής, αλλά διακόπτεται κατά χρονικά διαστήματα. Η διαλείπουσα απεργία χαρακτηρίζεται συνήθως ως στάσεις εργασίας, όταν οι αποχές των απεργών καλύπτουν τμήμα μόνο του ημερήσιου ωραρίου (π. χ. 2-3 ώρες εργασίας) και επαναλαμβάνονται π. χ. μέσα στην ίδια ημέρα ή εβδομάδα ή μία φορά την εβδομάδα κ.α. Οι στάσεις εργασίας αποτελούν αναμφισβήτητα μορφή απεργίας. Οι στάσεις εργασίας και η διαλείπουσα απεργία θεωρούνται ως μία ενιαία απεργία, εφόσον πραγματοποιούνται για τα ίδια αιτήματα και δεν μεταβάλλεται η περιοδικότητα των αποχών.

Οι στάσεις εργασίας είναι πολύ συνηθισμένη και ιδιαίτερα αποτελεσματική μορφή απεργίας, γιατί η τεχνική της μοιάζει πολύ με την τεχνική της μερικής απεργίας. Στις στάσεις εργασίας, όπως ακριβώς και στη μερική απεργία, οι απεργοί χάνουν ένα μικρό μόνο μέρος του ημερομίσθιου, που αντιστοιχεί στο χρόνο της αποχής. Πλήττουν όμως καιρία τον εργοδότη, γιατί ακινητοποιούν την επιχείρηση σε ώρες αιχμής, σε ώρες δηλαδή που η αποδοτικότητα της εργασίας και η παραγωγικότητα της επιχειρήσεως είναι πολύ υψηλή, ενώ προσφέρουν κανονικά την εργασία τους στο υπόλοιπο ωράριο, όταν δηλαδή η παραγωγικότητα της επιχειρήσεως είναι μειωμένη. Κλασσικό παράδειγμα οι στάσεις εργασίας στα μέσα μαζικών μεταφορών π. χ. στις αστικές συγκοινωνίες.

Οι στάσεις εργασίας και η διαλείπουσα απεργία είναι καταρχήν νόμιμη μορφή απεργίας. Από την προστασία του δικαιώματος απεργίας προκύπτει η ευχέρεια των εργαζομένων να επιλέγουν τη μορφή εκείνη εργατικού αγώνα που είναι πιο αποτελεσματική. Σε ορισμένες περιπτώσεις ο Ν. περιέχει ειδικές ρυθμίσεις για τις στάσεις εργασίας. Πρέπει να λαμβάνεται υπόψη τόσο κατά την τήρηση των προϋποθέσεων για την άσκηση του δικαιώματος απεργίας όσο και κατά την εκτίμηση της νομιμότητας της συγκεκριμένης απεργίας.

## ❖ Λευκή ή αφανής απεργία

Λευκή ή αφανής απεργία ονομάζεται η απεργία εκείνη, κατά την οποία οι απεργοί απέχουν από την εργασία τους, παρέχουν όμως εργασία μειωμένης ποσότητας, εργάζονται δηλ. με μικρότερη από τη συνηθισμένη αποδοτικότητα. Η μείωση της ποσότητας της εργασίας επιτυγχάνεται με διάφορους τρόπους :με επιβράδυνση του ρυθμού παραγωγής , με τη σχολαστική τήρηση των κανονισμών και τυπικών διατυπώσεων της εργασίας, ώστε να προκύπτει μείωση της παραγωγής, με την επίδειξη υπερβολικού αλλά βέβαια φαινομενικού ζήλου, ώστε πάλι να επέρχεται μείωση της παραγωγής .**ΔΕΝ** αποτελούν λευκή απεργία η μείωση της ποιότητας της εργασίας, π.χ. η παραγωγή ελαττωματικών προϊόντων, η καταστροφή εργαλείων, πρώτων υλών, μηχανημάτων κ.λ.π. της επιχειρήσεως , η παρεμπόδιση των συναλλαγών της επιχειρήσεως. Τα παραπάνω μέσα πίεσεως δεν αποτελούν καν μορφές απεργίας, γιατί δεν εμφανίζουν το κύριο χαρακτηριστικό της απεργίας, γιατί δεν εμφανίζουν το κύριο χαρακτηριστικό της απεργίας, που είναι η **αποχή** από την εργασία ή η παροχή **μειωμένης** εργασίας. Τα μέσα αυτά πίεσεως είναι σαμποτάζ ή μπούκοτάζ.

Η νομιμότητα της λευκής απεργίας αμφισβητείται. Πολλοί θεωρούν τη συλλογική και προσχεδιασμένη μείωση της ποσότητας της εργασίας ως αθέτηση των ατομικών συμβάσεων εργασίας και κατά συνέπεια πράξη παράνομη. Τη θέση μάλιστα αυτή ακολουθεί σταθερά η γαλλική νομολογία. Άλλοι αντίθετα, δέχονται ότι η λευκή απεργία είναι μια νόμιμη μορφή απεργίας, η οποία διαφέρει από τη συνηθισμένη απεργία κατά το ότι εκδηλώνεται με μειωμένη απόδοση στην εργασία και όχι με πλήρη αποχή από αυτή. Νόμιμη θεωρεί επίσης τη λευκή απεργία και η ελληνική νομολογία.

Η λευκή απεργία αποτελεί, κατά τη γνώμη μας, νόμιμη μορφή απεργίας. Η λευκή απεργία εμφανίζει βέβαια ιδιομορφία σε σχέση με τη κλασική απεργία. Η ιδιομορφία της συνίσταται στο ότι οι απεργοί προσέρχονται στην επιχείρηση, προσφέρουν όμως εργασία μειωμένης ποσότητας, δηλ. προσφέρουν εργασία λιγότερη από τη συνηθισμένη. Πάντως και στη λευκή απεργία υπάρχει το στοιχείο της αποχής, το κύριο χαρακτηριστικό της απεργίας. Η λευκή απεργία αποτελεί ήδη στην ελληνική πρακτική μία γνωστή μορφή απεργίας. Και επειδή από τη συνταγματική προστασία της συνδ. δράσης και της απεργίας προκύπτει η θεμελιώδης αρχή ότι οι εργαζόμενοι έχουν δικαίωμα να επιλέξουν τη μορφή εκείνη απεργίας που θεωρούν πιο αποτελεσματική, για το λόγο αυτό πρέπει, πιστεύουμε, να θεωρηθεί κατ' αρχήν νόμιμη η λευκή απεργία. Το επιχείρημα της αντίθετης γνώμης ότι η λευκή απεργία είναι παράνομη, γιατί είναι μία «κεκαλυμμένη» απεργία(όπως δηλώνει άλλωστε και ο όρος «αφανής»), αφού οι απεργοί αποκρύπτουν την απεργία ,ενώ



παράλληλα πλήττουν καίρια τον εργοδότη, δεν ευσταθεί. Για να είναι νόμιμη η λευκή απεργία πρέπει να τηρηθούν όλες οι διατυπώσεις για τη νόμιμη άσκηση του δικαιώματος της απεργίας(απόφαση γενικής συνελεύσεως ,γνωστοποίηση των αιτημάτων, προειδοποίηση), διαφορετικά η απεργία είναι παράνομη.

Η λευκή απεργία, όταν είναι νόμιμη, προκαλεί μερική αναστολή της εργασιακής σχέσης κατά το ποσό που μειώθηκε η εργασία. Κατά συνέπεια ο εργοδότης απαλλάσσεται από την υποχρέωση καταβολής τμήματος του μισθού που αντιστοιχεί στη μείωση της εργασίας. Συχνά είναι πολύ δυσχερής ο προσδιορισμός του ποσού κατά το οποίο μειώθηκε η εργασία.

### 3.4 **Ανάλογα με τον φορέα έχουμε την ι) συνδικαλιστική και την ιί) αδέσποτη απεργία.**

#### **Συνδικαλιστική και μη συνδικαλιστική (αδέσποτη) απεργία**

**Συνδικαλιστική** είναι η απεργία που πραγματοποιείται με την καθοδήγηση και ευθύνη κάποιας συνδικαλιστικής οργάνωσης. **Μη συνδικαλιστική ή αδέσποτη** ονομάζεται η απεργία που πραγματοποιείται από ομάδα μη συνδικαλιστικών μισθωτών. Κατά το άρθρο 23 § 2 του Συνταγμ. «η απεργία αποτελεί δικαίωμα, ασκείται δε υπό των νομίμως συνεστημένων συνδικαλιστικών οργανώσεων...». **Φορέας** του δικαιώματος απεργίας είναι κατά το Σύνταγμα και το Ν.1264 **κάθε** εργαζόμενος. Επομένως και ο μη συνδικαλισμένος μισθωτός έχει δικαίωμα να συμμετέχει σε απεργία που κηρύσσεται νόμιμα. Προϋπόθεση όμως για την άσκηση του δικαιώματος απεργίας είναι ότι κάποια συνδικαλιστική οργάνωση αναλαμβάνει την ευθύνη για την πραγματοποίηση της. Κατά συνέπεια το Σύνταγμα δεν επιτρέπει τη μη συνδικαλιστική ή αδέσποτη απεργία. Και πριν από το Σύνταγμα του 1975 έχει επικρατήσει στη νομολογία η άποψη ότι η αδέσποτη απεργία είναι παράνομη. Αντίθετα η θεωρία ήταν διχασμένη. Σύμφωνα με την παραπάνω νομολογία μόνο «τα αναγνωρισμένα επαγγελματικά σωματεία παρέχουν την εγγύηση ότι η απόφαση για απεργία θα λαμβάνεται υπεύθυνα αφού εξαντληθούν όλα τα ηπιότερα μέσα και ότι κατά τη πραγματοποίηση της απεργίας δεν θα παραβιάζονται οι καθιερωμένοι χάριν του κοινωνικού συνόλου και της εθνικής οικονομίας αγωνιστικοί κανόνες και οι άλλες νομοθετικές διατάξεις...».Οι σκέψεις αυτές επηρέασαν προφανώς το συνταγματικό νομοθέτη και οδήγησαν στη ρύθμιση του άρθρου 23 § 2 του Συντάγματος.

### 3.5 Ανάλογα με το είδος του αποδέκτη έχουμε τις εξής απεργίες: 1.εργασιακή, 2.πολιτική και 3.αλληλεγγύης.<sup>28</sup>

#### 1. Εργασιακή

Οι απεργίες διακρίνονται σε εργασιακές ή επαγγελματικές και σε πολιτικές. Η διάκριση ανάμεσα στις δύο αυτές κατηγορίες απεργιών είναι αρκετά δύσκολη στις σημερινές συνθήκες του αναπτυσσόμενου αστικοδημοκρατικού καθεστώτος, στο οποίο οι εργατικές διεκδικήσεις έχουν προωθηθεί σε ευρύτερο κοινωνικό πεδίο, με συνέπεια να εμπλέκεται το Κράτος ως φορέας εξουσίας. Ωστόσο με τα βασικά κριτήρια μπορούμε σε γενικές γραμμές να χαρακτηρίσουμε ως «εργασιακές», τις απεργίες που επιδιώκουν τη διασφάλιση ή την προαγωγή των επαγγελματικών, οικονομικών και εργασιακών γενικά συμφερόντων των εργαζομένων και έχουν αποδέκτη των αιτημάτων τον εργοδότη κατά του οποίου στρέφονται, ανεξάρτητα από το αν αυτός είναι ιδιώτης, δημόσιο ή Ν.Π.Δ.Δ.

Η άποψη αυτή δεν επικράτησε, γιατί ο χαρακτήρας της απεργίας δεν κρίνεται από την ιδιότητα του εργοδότη, αλλά από το ποιος και για ποιο σκοπό την ασκεί.

#### Εργασιακή-Πολιτική απεργία<sup>29</sup>

Αμφιβολίες προκύπτουν, όταν η απεργία διεκδικεί αιτήματα που αναφέρονται μεν στα εργασιακά, συνδικαλιστικά, ασφαλιστικά συμφέροντα των εργαζομένων, η ικανοποίηση τους όμως ανήκει στην αποκλειστική ρυθμιστική εξουσία του κράτους και μπορεί να γίνει μόνο με την έκδοση, ανάκληση ή τροποποίηση ισχυόντων κανόνων δικαίου. Η απεργία αυτή είναι σύμφωνα με τα παραπάνω **πολιτική**. Έχει γίνει δεκτό, ότι η απεργία αυτή είναι νόμιμη, έστω αν κατ' ουσίαν στρέφεται κατά της νομοθετικής εξουσίας. Η απεργία που στρέφεται κατά του κράτους και διεκδικεί αιτήματα που μόνο με τη θέσπιση, ανάκληση ή τροποποίηση κανόνων δικαίου μπορούν να ικανοποιηθούν είναι νόμιμη, εφ' όσον έχει το χαρακτήρα απεργίας **διαμαρτυρίας**. ( Ως απεργία διαμαρτυρίας, η απεργία αυτή είναι **περιορισμένης χρονικής διάρκειας** ). Κατά συνέπεια παύει να είναι νόμιμη η παραπάνω απεργία, όταν μεταβάλλεται σε συνηθισμένη διεκδικητική απεργία δηλ. σε απεργία που έχει σκοπό να

<sup>28</sup> Ντάσιος § 112:Είδη και μορφές απεργίας.

<sup>29</sup> Κουκιάδης § 32 :Είδη και μορφές απεργίας.

κάμψει τη νομοθετική ή την εκτελεστική εξουσία, και για το λόγο αυτό παρατείνεται χρονικά μέχρις ότου τα αρμόδια πολιτειακά όργανα υποκύψουν και αποδεχθούν τα αιτήματα των απεργών. Παράνομη είναι επίσης η πολιτική απεργία που στρέφεται κατά της δικαστικής εξουσίας και επιδιώκει να επηρεάσει τη κρίση της έστω και σε θέματα που αφορούν τα εργασιακά, οικονομικά συνδικαλιστικά συμφέροντα των εργαζομένων.

## 2. Πολιτική απεργία<sup>30</sup>

*Πολιτική απεργία* θεωρείται αυτή, που έχει πολιτικούς σκοπούς ή πολιτικά κίνητρα και τα αιτήματα της σχετίζονται με την πολιτική εξέλιξη ή τους πολιτικούς ανταγωνισμούς ή απευθύνονται στο Κράτος, που αυτό μόνο είναι σε θέση να τα ικανοποιήσει ως φορέας της πολιτικής, εκτελεστικής, νομοθετικής και δικαστικής εξουσίας με τα προβλεπόμενα από το Σύνταγμα αρμόδια όργανα (Κυβέρνηση, διοίκηση, νομοθετικό σώμα, Δικαστήρια) και όχι ως εργοδότης.

### Διακρίσεις της πολιτικής απεργίας

Η πολιτική απεργία διακρίνεται σε δύο κατηγορίες: την πολιτική απεργία με την «ευρεία» έννοια και την πολιτική απεργία με τη «στενή» έννοια.

Με την ευρεία έννοια, πολιτική απεργία θεωρείται αυτή που έχει στόχο την Κρατική εξουσία, επιδιώκοντας την άσκηση πίεσης στα Κρατικά όργανα για να εξαναγκασθούν στην ενέργεια ή παράλειψη πράξεων, που ανάγονται στην αρμοδιότητα τους, ανεξάρτητα από το αν τα αιτήματα της απεργίας αναφέρονται στη διασφάλιση ή προαγωγή των οικονομικών ή εργασιακών συμφερόντων των εργαζομένων ή σε θέματα πολιτικού περιεχομένου.

Με τη στενή έννοια, πολιτική απεργία θεωρείται αυτή που έχει καθαρά πολιτικούς σκοπούς, όπως λ.χ. είναι η στρεφόμενη ενάντια στην εσωτερική ή εξωτερική ή δημοσιονομική πολιτική της κυβέρνησης ή αυτή που έχει σαν σκοπό την καθιέρωση ορισμένου εκλογικού συστήματος για την εκλογή των κοινοβουλευτικών εκπροσώπων ή επιδιώκει την απαλλοτρίωση των ιδιωτικών ή εκκλησιαστικών τσιφλικιών, την κοινωνικοποίηση ή εθνικοποίηση των επιχειρήσεων κ.α παρόμοιους σκοπούς. Και πολύ περισσότερο αυτή που επιδιώκει την ανατροπή ή την αλλαγή της σύνθεσης της κυβέρνησης ή τη μεταβολή του κοινωνικού καθεστώτος, η οποία και χαρακτηρίζεται ως επαναστατική.

---

<sup>30</sup> Ντάσιος § 112

Η πολιτική απεργία με τη στενή έννοια αποδοκιμάζεται, γιατί θεωρείται πως βρίσκεται έξω από τα πλαίσια του αρθρ.23 § 2 του Συντάγματος και του αρθρ.19 § 1 ν.1264 και συνεπώς και παράνομη,

Αντίθετα η πολιτική απεργία με τη στενή έννοια αναγνωρίζεται νόμιμη, αν τα αιτήματα της που έχουν αποδέκτη το Κράτος ,αφορούν τη διασφάλιση ή προαγωγή των οικονομικών ,εργασιακών, συνδικαλιστικών και ασφαλιστικών συμφερόντων των εργαζομένων. Στην περίπτωση αυτή γίνεται δεκτό πως οι μισθωτοί ενεργούν με διπλή ιδιότητα- ως πολίτες και ως εργαζόμενοι- η δε απεργία έχει μικτό χαρακτήρα, δηλαδή πολιτικό και οικονομικό. Η νομιμότητα της απεργίας αυτής αναγνωρίζεται ,ανεξάρτητα από το αν ασκείται πίεση στο Κράτος ως φορέας εξουσίας ,για να ενεργήσει ή παραλείψει κάποια πολιτική ή νομοθετική πράξη, από την οποία εξαρτώνται τα οικονομικά και επαγγελματικά συμφέροντα. Όπως η απειληθείσα απεργία του 1912, που ανάγκασε την Κυβέρνηση Βενιζέλου να φέρει στη Βουλή τα φιλεργατικά νομοσχέδια, η απεργία των καπνεργατών της Καβάλας του 1924.Οι απεργίες του 1976 κατά του αντισυνδικαλιστικού νόμου 330/1976.

Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις στις οποίες τα οικονομικά ή εργασιακά συμφέροντα των εργαζόμενων είναι έμμεσα ή απώτερα. Όπως οι απεργίες που έχουν αιτήματα: Την κοινωνικοποίηση της προβληματικής επιχείρησης για να εξασφαλισθεί μελλοντικά η εργασία των εργαζομένων σ' αυτή. Την ενέργεια των επενδύσεων από το Κράτος για να αυξηθούν οι θέσεις εργασίας και μειωθεί η ανεργία που μαστίζει τους εργαζόμενους .Τ η διαφοροποίηση του φορολογικού συστήματος για να μετατοπισθεί το φορολογικό βάρος στους οικονομικά ισχυρούς προς όφελος των μισθосυντήρητων και άλλα παρόμοια αιτήματα, τα οποία ανάγονται στην οικονομική πολιτική της Κυβέρνησης .

#### Πολιτική απεργία με αποδέκτη των αιτημάτων τον εργοδότη

Κατά κανόνα αποδέκτης των αιτημάτων της πολιτικής απεργίας είναι το κράτος με την ιδιότητα του φορέα της εξουσίας,. Πλην όμως δεν αποκλείεται να είναι αποδέκτης και ο εργοδότης .

Τούτο μπορεί να συμβεί σε δύο περιπτώσεις. Όταν τα οικονομικά και εργασιακά αιτήματα είναι προσχηματικά και υποκρύπτουν πολιτικούς στόχους άσχετους μ' αυτά και όταν από υφιστάμενη απαγορευτική διάταξη ο εργοδότης εμποδίζεται να ικανοποιήσει τα οικονομικά ή εργατικά αιτήματα, οπότε η πίεση ασκείται έμμεσα προς την κατεύθυνση του Κράτους για να άρει την απαγορευτική διάταξη.

Στην πρώτη περίπτωση τα υποκρυπτόμενα πολιτικά κίνητρα δύσκολα αποδεικνύονται, γιατί δεν αρκεί μόνο ο ενδεχόμενος πολιτικός σκοπός ,αλλά χρειάζεται και η εξωτερική του με πράξεις, από τις οποίες να προκύπτει σαφώς η πραγματική βούληση.

Στη δεύτερη περίπτωση τα αιτήματα της απεργίας απευθύνονται μεν κατά του εργοδότη ,πλην όμως για την ικανοποίηση τους είναι αναγκαία η σύμπραξη του Κράτους. Κλασσικό παράδειγμα τέτοιων απεργιών αποτελούν αυτές που κηρύχθηκαν το 1983, για την αύξηση των αποδοχών σε υπέρτερα όρια από τα προβλεπόμενα από την καθορισθείσα με το άρθρ.27 ν.1320/1983 εισοδηματική Κυβερνητική πολιτική.

### Πολιτική απεργία διαμαρτυρίας

Μια άλλη μορφή απεργίας είναι η «πολιτική απεργία διαμαρτυρίας», η οποία αποτελεί σύνηθες φαινόμενο .Με την απεργία αυτή δεν ασκείται πίεση στο Κράτος ή τα όργανα του, να εξαναγκασθούν στην ενέργεια ή παράλειψη κάποιας πράξης ,που ανήκει στην εξουσία τους, αλλ' αποσκοπείται η εκδήλωση της αντίθεσης των εργαζόμενων στην ακολουθούμενη οικονομική, κοινωνική ή εξωτερική πολιτική της κυβέρνησης .Όπως λ.χ. ήταν οι απεργίες του 1976 ενάντια στον υπό ψήφιση αντισυνδικαλιστικό ω.330/1976 και οι απεργίες του 1983 ενάντια στο νομοσχέδιο του ν.1365/1983.Μπορεί ακόμη να ασκείται και σ' ένδειξη διαμαρτυρίας κατά Κυβερνήσεων ξένων χωρών. Όπως λ.χ. ήταν η απεργία του Νοέμβρη 1983, που κήρυξε η ΓΣΕΕ σ' ένδειξη διαμαρτυρίας κατά της ίδρυσης του ψευδοκράτους των τουρκοκυπρίων του Ντενκτάς και της αναγνώρισης του υπό την Τουρκική Κυβέρνηση.

Αλλά και στην ιστορία του δικού μας συνδικαλιστικού κόμματος αναφέρονται πολλές πολιτικές απεργίες διαμαρτυρίας, που βαφτίστηκαν με το αίμα των εργαζομένων, όπως οι απεργίες του Ιούλη 1919 κατά της εκτόπισης τεσσάρων συνδικαλιστικών στελεχών στη Φολέγανδρο, του Φλεβάρη 1921 στο Βόλο κατά της κυβερνητικής πολιτικής ,στην Καβάλα το 1924 κατά της εξαγωγής ανεπεξέργαστων καπνών, στις Σέρρες το 1953 κατά της διάλυσης εργατικών σωματείων ,με παράλληλη συγκέντρωση των απεργών μέσα κι έξω από το Δικαστικό μέγαρο, όπου διεξαγόταν η δίκη της διάλυσης κ.α

Στην πολιτική απεργία διαμαρτυρίας ισχύουν όσα αναφέρθηκαν πιο πάνω. Δηλαδή η νομιμότητα της εξαρτάται από το αν η εκδηλούμενη διαμαρτυρία αναφέρεται σε θέματα, που συνδέονται με τα οικονομικά, εργασιακά, ή συνδικαλιστικά συμφέροντα ή στην προστασία των δημοκρατικών θεσμών, της εθνικής ανεξαρτησίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή της παγκόσμιας ειρήνης , η οποία αποτελεί παράγοντα για την παραγωγή των εθνικών και ιδίως των εργατικών συμφερόντων. Έτσι θεωρούνται νόμιμες οι απεργίες υπέρ της ειρήνης, κατά των πολέμων και των εξοπλισμών, ακόμη και κατά των στρατιωτικών συνασπισμών.

### 3. Απεργία αλληλεγγύης

Απεργία αλληλεγγύης ή συμπάθειας ,χαρακτηρίζεται, σύμφωνα με την κρατούσα διεθνώς ορολογία, η απεργία που δεν έχει αιτήματα σχετιζόμενα με τα άμεσα συμφέροντα των απεργών, αλλ' ασκείται σε συμπαράσταση άλλων εργαζομένων, οι οποίοι αγωνίζονται με οποιοδήποτε τρόπο και ενάντια σ' οποιοδήποτε εργοδότη ή Κράτος ,για την ικανοποίηση δικών τους αιτημάτων , που αναφέρονται στα οικονομικά, εργασιακά, συνδικαλιστικά ή ασφαλιστικά συμφέροντα τους.

Η απεργία αλληλεγγύης είναι αποτέλεσμα της συνειδητοποίησης από τους εργαζόμενους όλων των χωρών των γενικότερων κοινών συμφερόντων, τα οποία τους ενώνουν και της αναγκαιότητας της μεταξύ τους ευρύτερης αλληλεγγύης στη διεξαγωγή των αγώνων τους, για τη βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής τους θέσης , για να γίνεται περισσότερο ισχυρή η δύναμη τους και η ασκούμενη πίεση.

#### ❖ Διακρίσεις της απεργίας αλληλεγγύης

Η απεργία αλληλεγγύης ασκείται συμπαράσταση σε μισθωτούς είτε της ίδιας της επιχείρησης (εσωτερικής αλληλεγγύης ),είτε άλλης επιχείρησης,του ίδιου ή άλλου κλάδου ή επαγγέλματος(εξωτερικής αλληλεγγύης) η ακόμα και σε συμπαράσταση άλλων χωρών(υπερεθνικής αλληλεγγύης).

i) *Απεργία «εσωτερικής αλληλεγγύης».* Αυτή είναι ταυτόσημη με την κοινή εργασιακή ή πολιτικοοικονομική απεργία, εφόσον έχει την υποστήριξη εργαζόμενων, των οποίων τα συμφέροντα εκπροσωπεί η συνδικαλιστική οργάνωση, που την κηρύσσει. Διαφέρει μόνο ως προς το ότι το περιεχόμενο των αιτημάτων της αναφέρεται σε ατομικές διαφορές συγκεκριμένων μισθωτών, τα οποία, λόγω της φύσης τους ή του αριθμού των ενδιαφερόμενων μισθωτών παίρνουν συλλογικό χαρακτήρα. Όπως π.χ. η απεργία που κηρύσσεται για την επαναπρόσληψη απολυθέντων μισθωτών, λόγω της συνδικαλιστικής δράσης τους ή για την εφαρμογή συλλογικής σύμβασης ή την εκπλήρωση νόμιμων ή συμβατικών υποχρεώσεων του εργοδότη, όταν η παραβίαση αφορά σημαντικό αριθμό μισθωτών και οι ατομικές διαφορές παίρνει συλλογικό χαρακτήρα.

ii) *Απεργία «εξωτερικής αλληλεγγύης».* Η απεργία αυτή ασκείται σε συμπαράσταση εργαζόμενων άλλης επιχείρησης, του ίδιου κλάδου ή επαγγέλματος. Ακόμα και για εργαζόμενους της ίδιας επιχείρησης, των οποίων τα οικονομικά και εργασιακά συμφέροντα δεν εκπροσωπεί η συνδικαλιστική οργάνωση που κηρύσσει την απεργία. Όπως π.χ. η απεργία του σωματείου των εργατοτεχνικών, που ασκείται σε συμπαράσταση του

υπαλληλικού προσωπικού της ίδιας της επιχείρησης, όταν αυτό δεν εκπροσωπείται από το σωματείο των εργατοτεχνικών. Η νομιμότητα αυτής απεργίας παρά τους φραγμούς που η θεωρία και η νομολογία προσπάθησαν κατά καιρούς να θέσουν, αναγνωρίζονταν και πριν από το ν.1264/1982.

iii) *Απεργία «διεθνούς αλληλεγγύης».* Σοβαρό πρόβλημα υπάρχει για την απεργία αλληλεγγύης προς τους εργαζόμενους άλλης χώρας για την «εθνική ή υπερεθνική απεργία αλληλεγγύης». Το θέμα δημιουργείται κυρίως από τη διάταξη του αρθρ.19 § 1 του ν.1264/1982, που αναφέρεται στην απεργία σε εκδήλωση αλληλεγγύης των εργαζομένων σε επιχειρήσεις, οι οποίες εξαρτώνται από πολυεθνικές εταιρείες, προς τους εργαζόμενους, σε επιχειρήσεις ή εκμεταλλεύσεις της ίδιας πολυεθνικής εταιρείας, προς τους εργαζόμενους σε επιχειρήσεις ή εκμεταλλεύσεις της ίδιας πολυεθνικής εταιρείας ή στην έδρα της. Η διάταξη αυτή αναγνωρίζει ως νόμιμη την απεργία αυτή με την προϋπόθεση πως η έκβαση της κύριας απεργίας θα έχει άμεσες επιπτώσεις στα οικονομικά ή εργασιακά συμφέροντα των Ελλήνων εργαζομένων και εφόσον η απεργία θα κηρυχθεί από την αντιπροσωπευτική τριτοβάθμια συνδικαλιστική οργάνωση(ΓΣΕΕ).

Όσον αφορά την απεργία αλληλεγγύης την δική του γνώμη παραθέτει και ο κ.Ντάσιος:

Απεργία αλληλεγγύης ή συμπάθειας είναι η απεργία που πραγματοποιείται προς υποστήριξη άλλης απεργίας με σκοπό να την ενισχύσει. Ο νόμος 1264 προστατεύει την απεργία αλληλεγγύης όχι ως μέσο ταξικής αλληλεγγύης αλλά ως αγωνιστικό μέσο που υπηρετεί τους ίδιους με κάθε άλλη απεργία σκοπούς, δηλαδή που υπηρετεί τη διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών, εργασιακών συμφερόντων των εργαζομένων. Τέλος οι άλλοι αυτοί μισθωτοί πρέπει να έχουν κηρύξει και να πραγματοποιούν απεργία για τα αιτήματα που έχουν κηρύξει. Βασική προϋπόθεση οι εργαζόμενοι αυτοί να έχουν ήδη κατέλθει σε απεργία .

#### ❖ Προϋποθέσεις νομιμότητας

Η νομιμότητα της απεργίας αλληλεγγύης εξαρτάται από τη νομιμότητα της κύριας απεργίας, την οποία υποστηρίζει. Ο Ν.1264 προβλέπει την απεργία αλληλεγγύης όχι ως αυτοσκοπό αλλά ως μέσο για την προαγωγή των εργασιακών συμφερόντων των εργαζομένων που πρόκειται να ενισχυθούν. Επίσης με την απεργία αλληλεγγύης πλήττεται κάποιος εργοδότης με σκοπό να υποστηριχθούν οι διεκδικήσεις τρίτων μισθωτών κατά τρίτου εργοδότη. Η απεργία αλληλεγγύης υπηρετεί κατά το Ν. 1264 την

προαγωγή των όρων εργασίας και όχι βέβαια την **άσκοπη διεύρυνση** των εργατικών αγώνων.

❖ Απεργία αλληλεγγύης σε πολυεθνικές επιχειρήσεις

Ο Ν.1264 περιέχει ειδική διάταξη που αναφέρεται σε απεργίες αλληλεγγύης προς υποστήριξη άλλης απεργίας που πραγματοποιούν εργαζόμενοι της ίδιας πολυεθνικής εταιρείας στο εξωτερικό. Ο ίδιος νόμος θέτει τις εξής προϋποθέσεις για τη νομιμότητα της απεργίας αλληλεγγύης στις πολυεθνικές επιχειρήσεις **α)** η απεργία αλληλεγγύης να κηρύσσεται προς ενίσχυση άλλης απεργίας εργαζομένων της ίδιας πολυεθνικής επιχειρήσεως που πραγματοποιείται στο εξωτερικό, **β)** η έκβαση της κύριας απεργίας, που πραγματοποιείται στο εξωτερικό, να έχει άμεσες επιπτώσεις στα οικονομικά και εργασιακά συμφέροντα των απεργών αλληλεγγύης, **γ)** η απεργία αλληλεγγύης να αποφασίζεται από την πιο αντιπροσωπευτική τριτοβάθμια οργάνωση.



ΜΕΡΟΣ Β΄

**ΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΑΠΕΡΓΙΑΣ**



## ΜΕΡΟΣ Β΄

### Κεφάλαιο 1<sup>ο</sup>: Κήρυξη Απεργίας

#### 1.1. Σκοπός Της Απεργίας

Από τη φύση της η απεργία δεν είναι αυτοσκοπός, ούτε αποβλέπει στο να ζημιώσει τον εργοδότη ή το κοινωνικό σύνολο, αντιθέτως αποτελεί αγωνιστικό μέσο των εργαζομένων, που χρησιμοποιείται στην προσπάθειά τους, για την ανατροπή ή την μεταβολή της υπάρχουσας έννομης τάξης στις εργασιακές και κοινωνικές σχέσεις, με σκοπό να δημιουργηθούν νέες σχέσεις, ευνοϊκότερες γι' αυτούς.

Η δραστηριότητά της οφείλεται στο ότι προκαλεί στον εργοδότη και την εθνική οικονομία ζημιές, ανάλογες με την έκταση και την διάρκειά της, που εξαναγκάζουν τον εργοδότη ή και το Κράτος (αν αυτό είναι αποδέκτης των αιτημάτων) να ικανοποιήσουν ολικά ή μερικά τις εργατικές διεκδικήσεις. Έτσι δημιουργεί μια «εμπόλεμη» κατάσταση ανάμεσα στους δύο παραγωγικούς φορείς (εργοδότες – εργαζόμενους) και γι' αυτόν τον λόγο, στην Αγγλία, η απεργία πήρε την ονομασία «strike» που σημαίνει «κτύπημα». Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις που ο εργοδότης, κατά του οποίου στρέφεται, μπορεί να ωφελείται από την απεργία. Αυτό συμβαίνει σε περιόδους οικονομικής κρίσης, όταν η υπερσυσσώρευση αγαθών αναγκάζει τον εργοδότη να μειώσει την παραγωγή ή και να την αναστείλει, πράγμα που επιτυγχάνει αζημία με την απεργία, ενώ διαφορετικά θα έπρεπε να καταβάλλει αποζημιώσεις για τον περιορισμό του προσωπικού του ή να το θέσει σε διαθεσιμότητα, πληρώνοντας τον μισθό.

Ανάλογα με το περιεχόμενο των αιτημάτων γίνεται και η διάκριση του αγωνιστικού σκοπού, σε αμυντικό και επιθετικό.

**Αμυντικός** είναι όταν τα αιτήματα αποσκοπούν στην διατήρηση και την προστασία κεκτημένων δικαιωμάτων των εργαζομένων, τα οποία ο εργοδότης ή και το Κράτος επιδιώκουν να καταργήσουν ή να μεταρρυθμίσουν στο δυσμενέστερο γι' αυτούς.

**Επιθετικός** είναι όταν ο αγωνιστικός σκοπός τείνει στην απόκτηση νέων δικαιωμάτων ή στην βελτίωση των υπαρχόντων.

Κατά την κύρια όμως άποψη λέγεται, ότι ο σκοπός της απεργίας έχει πάντοτε αμυντικό χαρακτήρα, γιατί οι εργαζόμενοι είναι αυτοί που δέχονται την επίθεση των εργοδοτών, οι οποίοι σαν οικονομικά ισχυρότεροι διαμορφώνουν τους όρους εργασίας σύμφωνα με τα δικά

τους συμφέροντα, επιδιώκοντας να έχουν περισσότερα κέρδη από την εργασία των μισθωτών τους.

Μια άλλη διάκριση του αγωνιστικού σκοπού υπάρχει στην περίπτωση, που η απεργία δεν αποβλέπει άμεσα στην υπεράσπιση ή την προαγωγή των συμφερόντων των απεργών, αλλά στην ενίσχυση του αγώνα άλλων εργαζομένων της ίδιας ή άλλης επιχείρησης, του ίδιου ή άλλου κλάδου ή και γενικότερα της εργατικής τάξης σε διεθνές επίπεδο (απεργία αλληλεγγύης).

## **1.2. Το όργανο που αποφασίζει την απεργία.**

Με βάση την διάκριση των οργανώσεων, σε πρωτοβάθμιες, δευτεροβάθμιες και τριτοβάθμιες, ο νόμος ορίζει ανάλογα το όργανο που αποφασίζει κάθε φορά την κήρυξη της απεργίας.

Στις πρωτοβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις, επειδή η κήρυξη της απεργίας ανήκει στις κρίσιμες αποφάσεις του εργατικού σωματείου, η απεργία κηρύσσεται με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης, η οποία και αποτελεί το ανώτατο όργανο της συνδικαλιστικής οργάνωσης. Η αναφορά του άρθρου 20 § 1 Ν. 1264/82 στο ότι η απεργία αποφασίζεται από την Γενική Συνέλευση, έχει σκοπό να διασφαλίσει την υπεύθυνη άσκηση του δικαιώματος απεργίας, αφού η Γενική Συνέλευση παρέχει περισσότερες εγγυήσεις από το Διοικητικό Συμβούλιο για ορθή εκτίμηση της καταστάσεως και ορθή λήψη της αποφάσεως για απεργία. Παράλληλα η Γενική Συνέλευση, σε σύγκριση με το Διοικητικό Συμβούλιο, εκφράζει πληρέστερα την βούληση της συνδικαλιστικής οργάνωσης<sup>26</sup>. Δεν επιτρέπεται, επομένως, με αντίθετη ρύθμιση του καταστατικού να μετατίθεται η αρμοδιότητα για κήρυξη της απεργίας από την Γενική Συνέλευση στο Διοικητικό Συμβούλιο, ενώ το αντίθετο είναι δυνατό. Η παραχώρηση της αποφασιστικής αρμοδιότητας, όπως προαναφέραμε, διασφαλίζει την υπεύθυνη άσκηση του δικαιώματος της απεργίας, χωρίς να επιβάλλει αυθαίρετους ή μη ανεκτούς περιορισμούς στην εσωτερική λειτουργία και δράση των συνδικαλιστικών οργανώσεων.

Η Γενική Συνέλευση, που αποφασίζει την απεργία, μπορεί να εξουσιοδοτήσει το Διοικητικό Συμβούλιο να εκτελέσει την απόφαση και να καθορίσει λεπτομέρειες όπως την ημερομηνία έναρξης και την διάρκεια της απεργίας, την μορφή της απεργίας, την αναστολή ή διακοπή της απεργίας κ.ο.κ., για την διεξαγωγή της απεργίας. Δεν επιτρέπεται, όπως προαναφέραμε, η Γενική Συνέλευση να παρέχει στο Διοικητικό Συμβούλιο εξουσιοδότηση εν λευκώ. Απαγορευμένη εξουσιοδότηση εν

<sup>26</sup> Βλ. και Πρακτικά Βουλής, Συνεδρ. 10.06.1982, Αθήνα 1982, σελ. 4582.

λευκώ υπάρχει, ιδιαίτερα, όταν η Γενική Συνέλευση αναθέτει στο Διοικητικό Συμβούλιο την κήρυξη απεργίας για μελλοντικά αιτήματα, δηλαδή αιτήματα που θα προκύψουν στο μέλλον, ή όταν η Γενική Συνέλευση αφήνει απόλυτη πρωτοβουλία στο Διοικητικό Συμβούλιο να κηρύξει ή όχι την απεργία κατά την κρίση του.

Για να μην καταστρατηγείται λοιπόν η διάταξη του άρθρου 20 § 1 Ν.1264/82 θα πρέπει: α) η απόφαση για την απεργία να λαμβάνεται από την Γενική Συνέλευση και β) η απόφαση αυτή να λαμβάνεται σε συσχετισμό με συγκεκριμένα αιτήματα που διεκδικεί η συνδικαλιστική οργάνωση κατά τον χρόνο της αποφάσεως και όχι για το μέλλον.

Ειδική ρύθμιση ισχύει για τις συνδικαλιστικές οργανώσεις των δημοσίων υπαλλήλων. Με βάση το άρθρο 30 § 8 εδ. Β του Ν. 1264/82 η απεργία των δημοσίων υπαλλήλων κηρύσσεται από δευτεροβάθμιας ή τριτοβάθμιας οργανώσεις μετά από απόφαση της Γενικής Συνέλευσης. Επομένως για να πραγματοποιηθεί ακόμη και μια ολιγόωρη στάση εργασίας απαιτείται απόφαση Γενικής Συνελεύσεως δευτεροβάθμιας ή τριτοβάθμιας οργάνωσης, απαιτείται δηλαδή να συγκληθεί η βραδυκίνητη Γενική Συνέλευση προς λήψη αποφάσεως.

Αν, τώρα, λάβει κανείς υπόψη ότι τα μέλη της Γενικής Συνέλευσης διαμένουν συχνά στην περιφέρεια και θα πρέπει να μετακινούνται στην έδρα της δευτεροβάθμιας ή τριτοβάθμιας οργάνωσης για να λάβουν μέρος στην Γενική Συνέλευση, μπορεί να διατυπώσει αμφιβολίες για την συνταγματικότητα του άρθρου 30 § 8 εδ. Β, το οποίο μάλιστα δεσμεύει υπέρμετρα την εσωτερική αυτονομία των δευτεροβάθμιων και τριτοβάθμιων οργανώσεων και περιορίζει την άσκηση του δικαιώματος της απεργίας<sup>27</sup>. Επίσης η διάταξη 30 § 8 εδ. Β συνάγεται ότι οι πρωτοβάθμιες οργανώσεις των δημοσίων υπαλλήλων δεν έχουν δικαίωμα να κηρύσσουν και να αποφασίζουν απεργία<sup>28</sup>.

Η απόφαση της Γενικής Συνέλευσης για κήρυξη απεργίας πρέπει να προηγείται της απεργίας και να λαμβάνεται με **μυστική ψηφοφορία**. Μυστική ψηφοφορία σημαίνει μεταξύ άλλων ότι αποκλείεται κάθε είδους διακριτικό γνώρισμα επί του ψηφοδελτίου που μπορεί να αποκαλύψει την ταυτότητα του ψηφοφόρου. Η μυστική ψηφοφορία αποτελεί θεμελιώδη διαδικαστική πράξη για την έγκυρη λήψη αποφάσεως για την κήρυξη της απεργίας, επειδή διασφαλίζει περισσότερο από κάθε άλλη μορφή ψηφοφορίας την ελευθερία γνώμης και ψήφου των μελών.

Η απόφαση για κήρυξη της απεργίας λαμβάνεται με σχετική πλειοψηφία των παρόντων. Το καταστατικό της συνδικαλιστικής οργάνωσης μπορεί να προβλέπει απόλυτη ή άλλη ειδική πλειοψηφία, οπότε επικρατεί η ρύθμιση του καταστατικού. Ειδική πλειοψηφία των 3/4

<sup>27</sup> Βλ. Λεβέντη, Εργατική Νομοθεσία, τομ. Α σελ.488.Παρά ταύτα η διάταξη του άρθρου 30 § 8 εδ. Β έχει κριθεί από την νομολογία ως σύμφωνη με το Σύνταγμα

<sup>28</sup> Βλ. Παπασταύρου, Απεργία, σελ. 186 (αριθμ. 186), 189 (αριθμ.195).

των παρόντων απαιτείται κατά τον νόμο όταν ο αριθμός των μελών που συγκροτεί την απαρτία είναι τι 1/4 και είναι παρόντα τόσα μόνο μέλη, ώστε να καλύπτεται ο ελάχιστος αυτός αριθμός των μελών απαρτίας.

Η απόφαση για κήρυξη της απεργίας που αντίκειται στον νόμο ή στο καταστατικό της συνδικαλιστικής οργάνωσης είναι κατά κανόνα ακυρώσιμη. Επίσης είναι δυνατό η απόφαση να είναι απόλυτα άκυρη. Αυτό γίνεται όταν η απόφαση της Γενικής Συνέλευσης, αντίκειται σε διάταξη δημόσιας τάξεως και κατά συνέπεια το ελάττωμα που περιέχει είναι τέτοιας βαρύτητας, ώστε δεν θεραπεύεται με την πάροδο άπρακτης της αποκλειστικής προθεσμίας για την ακύρωσή της.

Κατά την νομολογία είναι άκυρη και όχι ακυρώσιμη η απόφαση για απεργία από προσωρινή διοίκηση με περιορισμένη εξουσία. Επίσης άκυρη και όχι ακυρώσιμη θεωρείται η απόφαση για απεργία της Γενικής Συνέλευσης που έχει συγκληθεί από μη νόμιμα συγκροτημένο διοικητικό συμβούλιο, ή που έχει συγκληθεί κατά παράβαση των διατάξεων του καταστατικού σχετικά με την σύνταξη και διανομή των προσκλήσεων, την διατύπωση των θεμάτων της ημερήσιας διάταξης κ.λ.π.

**Στις δευτεροβάθμιες και τριτοβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις** καθώς και στις συνδικαλιστικές οργανώσεις ευρύτερης περιφέρειας ή πανελλαδικής έκτασης, η απεργία κηρύσσεται με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου. Αυτό γίνεται διότι στις οργανώσεις αυτές, η Γενική Συνέλευση αποτελείται από τις επί μέρους συνελεύσεις των τοπικών παραρτημάτων που συνθέτουν την συνδικαλιστική οργάνωση της ευρύτερης περιφέρειας, καθώς και από αντιπροσώπους των σωματείων που συμμετέχουν στην δευτεροβάθμια ή τριτοβάθμια οργάνωση. Οπότε όπως είναι φανερό, στις οργανώσεις αυτές, η Γενική Συνέλευση συνιστά δυσκίνητο όργανο, διότι τα μέλη της κατοικούν συνήθως μακριά από την έδρα της οργάνωσης.

Με απόφαση επίσης του διοικητικού συμβουλίου κηρύσσονται ολιγόωρες στάσεις εργασίας, εφ' όσον δεν πραγματοποιούνται την ίδια μέρα ή μέσα στην ίδια βδομάδα, εφ' όσον δηλαδή πραγματοποιούνται μια φορά ανά βδομάδα. Εάν όμως επαναλαμβάνονται μέσα στην ίδια μέρα ή στην ίδια βδομάδα, τότε απαιτείται, λόγω της σοβαρότητας της μορφής αυτής εργατικού αγώνα, απόφαση της Γενικής Συνέλευσης<sup>29</sup>.

Στην περίπτωση, λοιπόν, που το όργανο που αποφασίζει την απεργία είναι το Διοικητικό Συμβούλιο, η ψηφοφορία για την απόφαση δεν είναι μυστική, όπως στην περίπτωση της Γενικής Συνέλευσης, και αυτό διότι, το Διοικητικό Συμβούλιο είναι ένα ολιγομελές όργανο που αποφασίζει για την απεργία μετά από διεξοδική συζήτηση, με

---

<sup>29</sup> Βλ. Εφ. Αθην. 5817/85, ΔΕΝ 1985, 895, αδημ. Καταχωρημένη από τον Παπασταύρου. Απεργία, σελ. 396 επ.

αποτέλεσμα ήδη από την συζήτηση αυτή να είναι γνωστή η θέση και η ψήφος κάθε μέλους.

Άρα για την λήψη της απόφασης, το διοικητικό συμβούλιο συγκαλείται, βρίσκεται σε απαρτία, συνεδριάζει και αποφασίζει κατά τον τρόπο που ορίζει το καταστατικό. Οι αποφάσεις λαμβάνονται με την πλειοψηφία που ορίζει το καταστατικό. Αν στο καταστατικό δεν αναφέρεται κάποια σχετική ρύθμιση, τότε οι αποφάσεις λαμβάνονται με την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων. Το διοικητικό συμβούλιο δεν συνεδριάζει και δεν αποφασίζει νόμιμα, αν δεν έχει συγκροτηθεί νόμιμα και δεν έχουν προσκληθεί όλα τα μέλη του. Η απόφαση του διοικητικού συμβουλίου για απεργία που αντίκεινται στον νόμο ή στο καταστατικό είναι κατά κανόνα ακυρώσιμη. Δεν αποκλείεται όμως να είναι και απόλυτα άκυρη, αν προσκρούει σε κάποιο κανόνα δημόσιας τάξης, από τον οποίο δεν επιτρέπεται παρέκκλιση.

Μια άλλη μορφή οργάνωσης είναι οι **ενώσεις προσώπων**. Οι ενώσεις προσώπων ιδρύονται κατά τον νόμο από **10** τουλάχιστον εργαζόμενους σε μικρές εκμεταλλεύσεις, επιχειρήσεις, κ.ο.κ. που απασχολούν μέχρι **40** μισθωτούς και εφ' όσον δεν υπάρχει στην συγκεκριμένη εκμετάλλευση, επιχείρηση κ.λ.π. άλλη συνδικαλιστική οργάνωση με μέλη τους μισθωτούς τουλάχιστον μισθωτούς. Από τις ρυθμίσεις αυτές προκύπτει ότι η ένωση προσώπων είναι μία επικουρική μορφή συνδικαλιστικής οργάνωσης, που έχει σκοπό να διευκολύνει την συνδικαλιστική δράση των εργαζομένων σε μικρές επιχειρήσεις και σε περιπτώσεις που είναι δυσχερής ή αδύνατη η σύσταση συνδικαλιστικών οργανώσεων<sup>30</sup>.

Στις ενώσεις προσώπων η απόφαση για απεργία λαμβάνεται με μυστική ψηφοφορία και κηρύσσεται όχι από τα μέλη της ενώσεως αλλά από την πλειοψηφία των εργαζομένων στην εκμετάλλευση, επιχείρηση, δημόσια υπηρεσία κ.ο.κ., όπου λειτουργεί η ένωση.

Τέλος υπάρχουν τα **τοπικά παραρτήματα** συνδικαλιστικών οργανώσεων ευρύτερης περιφέρειας ή πανελλαδικής έκτασης, τα οποία δεν αποτελούν αυτοτελείς συνδικαλιστικές οργανώσεις και κατά συνέπεια **δεν** μπορούν να αποφασίζουν και να κηρύσσουν απεργία. Η απεργία για τα τοπικά παραρτήματα πρέπει να αποφασίζεται από το διοικητικό συμβούλιο ή από άλλο όργανο του σωματείου ευρύτερης περιφέρειας που τυχόν ορίζεται από το καταστατικό. Να σημειώσουμε στο σημείο αυτό ότι το καταστατικό του πανελλαδικού σωματείου ή της ευρύτερης περιφέρειας δεν επιτρέπεται να αναθέτει την λήψη της απόφασης για απεργία στην συνέλευση του τοπικού παραρτήματος, έστω

<sup>30</sup> Βλ. **Κουκιάδη**, Εργατικό Δίκαιο, Συλλογικές Εργασιακές Σχέσεις, 1981 σελ. 96 επ., 104 επ.

και αν πρόκειται για τοπική απεργία, γιατί μια τέτοια ρύθμιση παραβιάζει την βασική αρχή του Ν. 1264 ότι τα τοπικά παραρτήματα δεν αναγνωρίζονται ως αυτοτελείς συνδικαλιστικές οργανώσεις.

### **1.3. Αρμοδιότητα για κήρυξη της απεργίας.**

Κατά το άρθρο 20 § 1 Ν.1264/82 για τους εργαζόμενους σε εκμετάλλευση, επιχείρηση, κ.ο.κ. , εάν δεν υπάρχει ένωση προσώπων ή επιχειρησιακό σωματείο ή κλαδικό σωματείο με μέλη τους περισσότερους από αυτούς, την απόφαση για απεργία μπορεί να την πάρει το πιο αντιπροσωπευτικό Εργατικό Κέντρο της περιοχής που εργάζονται.

Η αρμοδιότητα για κήρυξη της απεργίας προσδιορίζεται κατά κύριο λόγο από το καταστατικό και την μορφή της συγκεκριμένης συνδικαλιστικής οργάνωσης<sup>31</sup>. Ειδικότερα:

**1. Η Πρωτοβάθμια Επιχειρησιακή Οργάνωση** δηλαδή η οργάνωση η οποία οργανώνεται με βάση την επιχείρηση που απασχολείται ο μισθωτός, ανεξάρτητα από την επαγγελματική του ειδικότητα, πραγματοποιεί επιχειρησιακή απεργία, στην οποία μπορεί να λάβει μέρος κάθε εργαζόμενος της επιχείρησης.

Αν στην συγκεκριμένη επιχείρηση δρουν δύο ή περισσότερα επιχειρησιακά σωματεία, τότε αρμόδιο για να κηρύξει την απεργία στην συγκεκριμένη επιχείρηση είναι κάθε σωματείο ανεξάρτητα από τον αριθμό των μελών του.

**2. Η Πρωτοβάθμια Ομοιοεπαγγελματική Οργάνωση** δηλαδή η οργάνωση η οποία οργανώνεται με βάση το επάγγελμα του μισθωτού ανεξάρτητα από τον εργοδότη που ασχολείται, πραγματοποιεί απεργία ομοιοεπαγγελματική, δηλαδή απεργία στην οποία δικαιούται να λάβει μέρος κάθε μισθωτός του ίδιου μόνο επαγγέλματος. Η οργάνωση αυτή δεν μπορεί να κηρύξει επιχειρησιακή απεργία, εκτός αν πρόκειται για απεργία αλληλεγγύης.

Κάθε ομοιοεπαγγελματική οργάνωση έχει δικαίωμα να πραγματοποιεί απεργία ανεξάρτητα από τον αριθμό των μελών της.

**3. Τα κλαδικά Σωματεία** τα οποία αποτελούνται από μισθωτούς πολλών ομοειδών επιχειρήσεων<sup>32</sup> και τα οποία συχνά έχουν την μορφή συνδικαλιστικής οργάνωσης ευρύτερης περιφέρειας, μπορούν να κηρύσσουν απεργία που καταλαμβάνει όλες τις ομοειδείς επιχειρήσεις ή

<sup>31</sup> Πρβλ. Καρακατσάνη, Συλλογικό εργατικό, σελ. 233, Λεβέντη, ΔΕΝ 1984, σελ. 130, Ντάσιο, Εργατικό δικονομικό δίκαιο, Β/II, σελ. 927 επ.

<sup>32</sup> Βλ. Κουκιάδη, Εργατικό Δίκαιο, Συλλογικές Εργασιακές Σχέσεις, 1981, σελ. 92

απεργία που είναι εντοπισμένη σε μια συγκεκριμένη επιχείρηση. Κατά την 4084/82 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης το κλαδικό σωματείο δεν επιτρέπεται να κηρύξει απεργία σε συγκεκριμένη επιχείρηση, αν για την συγκεκριμένη επιχείρηση υπάρχει επιχειρησιακό σωματείο με μέλη την πλειοψηφία των εργαζομένων της. Η απόφαση αυτή όμως περιορίζει κατά τρόπο ανεπίτρεπτο την άσκηση του δικαιώματος της απεργίας. Εξάλλου η παραχώρηση του δικαιώματος της απεργίας σε ορισμένα μόνο σωματεία παραβιάζει την αρχή της πολλαπλότητας των σωματείων.

Κατά συνέπεια ένα κλαδικό σωματείο μπορεί να κηρύξει απεργία εντοπισμένη σε μία συγκεκριμένη επιχείρηση, ανεξάρτητα αν υπάρχει άλλο επιχειρησιακό σωματείο, εφ' όσον το κλαδικό σωματείο έχει ως μέλη τους εργαζόμενους στη συγκεκριμένη επιχείρηση.

Η μόνη περίπτωση, που μπορεί να απαγορεύεται η κήρυξη απεργίας σε συγκεκριμένη επιχείρηση από κλαδικό σωματείο, είναι όταν με τον τρόπο αυτό επιδιώκεται να καταστρατηγηθούν οι διατάξεις που επιβάλλουν την κήρυξη της απεργίας από την Γενική Συνέλευση.

**4. Η Ομοσπονδία** έχει αρμοδιότητα να κηρύσσει απεργία για την επαγγελματική ειδικότητα ή τον κλάδο και την τοπική περιφέρεια που εκπροσωπεί. Στην απεργία αυτή έχουν δικαίωμα να λάβουν μέρος και οι μη συνδικαλισμένοι εργαζόμενοι που ανήκουν στο ίδιο επάγγελμα ή στον άλλο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας. Συνήθως οι ομοσπονδίες έχουν πανελλήνια έκταση ή εκτείνονται σε ευρύτερη περιφέρεια.

Η ομοσπονδία δεν επιτρέπεται να εντοπίζει την απεργία σε μια συγκεκριμένη επιχείρηση, γιατί τότε θα υπάρχει υποκατάσταση του σωματείου βάσεως με προφανή σκοπό την καταστράτηγηση των διατάξεων που επιβάλλουν τη λήψη της αποφάσεως για την απεργία από την Γενική Συνέλευση του σωματείου βάσεως.

**5. Το Εργατικό Κέντρο** είναι αρμόδιο να κηρύσσει απεργία για την τοπική περιφέρεια και τα επαγγέλματα ή τους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας που καλύπτει.

Το Εργατικό Κέντρο δεν επιτρέπεται να εντοπίζει την απεργία σε συγκεκριμένη επιχείρηση και να υποκαθιστά τα σωματεία βάσεως, που συμμετέχουν στο Εργατικό Κέντρο. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται το πιο αντιπροσωπευτικό Εργατικό Κέντρο της περιοχής να αναλάβει την ευθύνη απεργίας σε συγκεκριμένη εκμετάλλευση, επιχείρηση κ. ο. κ, εφ' όσον για τους εργαζόμενους της επιχείρησης, εκμετάλλευσης αυτής δεν υπάρχει ένωση προσώπων ή επιχειρησιακό ή κλαδικό σωματείο με μέλη τους περισσότερους από τους εργαζόμενους αυτούς.

Κατά συνέπεια η αρμοδιότητα του Εργατικού Κέντρου να κηρύσσει απεργία σε συγκεκριμένη επιχείρηση είναι επικουρική και έχει



εξαιρετικό χαρακτήρα. Ο εξαιρετικός της χαρακτήρας επιβεβαιώνει την άποψη, ότι το Εργατικό Κέντρο δεν έχει κατά κανόνα εξουσία να κηρύσσει απεργία σε συγκεκριμένη επιχείρηση.

**6. Η Τριτοβάθμια οργάνωση** έχει αρμοδιότητα να κηρύσσει απεργία για την περιοχή και τους εργαζόμενους που εκπροσωπεί μέσω των δευτεροβάθμιων οργανώσεων / μελών της. Στην απεργία αυτή μπορούν να λάβουν μέρος όλοι οι εργαζόμενοι, και οι μη συνδικαλισμένοι, εφ' όσον ανήκουν σε επάγγελμα ή οικονομική δραστηριότητα που καλύπτεται από την συνομοσπονδία, χωρίς να απαιτείται απόφαση των υποκείμενων οργανώσεων.

**7. Τέλος οι Διεθνείς συνδικαλιστικές οργανώσεις**, στις οποίες συμμετέχουν ελληνικές δευτεροβάθμιες ή τριτοβάθμιες οργανώσεις δεν μπορούν να κηρύσσουν απεργία που εντοπίζεται και διεκδικεί αιτήματα στην Ελλάδα, γιατί με τον τρόπο αυτό γίνεται ανεπίτρεπτη υποκατάσταση των ελληνικών συνδικαλιστικών οργανώσεων<sup>33</sup>.

## Κεφάλαιο 2<sup>ο</sup>: Προειδοποίηση της απεργίας.

### **2.1. Υποχρέωση για προειδοποίηση.**

Πριν από την έναρξη κάθε απεργίας θα πρέπει το σωματείο των εργαζομένων να γνωστοποιεί στην εργοδοτική πλευρά τα αιτήματα που διεκδικεί, ώστε να καταβάλλεται προσπάθεια να λυθεί η συλλογική διαφορά με ειρηνικά μέσα (διαπραγματεύσεις). Η παραπάνω υποχρέωση των εργαζομένων προκύπτει τόσο από την καλή πίστη<sup>34</sup> όσο και από το γεγονός ότι η απεργία αποτελεί το έσχατο μέσο<sup>35</sup> για την ικανοποίηση των αιτημάτων.

Επίσης η συνδικαλιστική οργάνωση των εργαζομένων πρέπει να προειδοποιεί τον εργοδότη ή την συνδικαλιστική οργάνωση για την άσκηση του δικαιώματος της απεργίας **24** τουλάχιστον ώρες πριν από την πραγματοποίηση της απεργίας.

Ο υπολογισμός του **24ώρου** γίνεται από στιγμή σε στιγμή, επειδή πρόκειται για προθεσμία προσδιορισμένη σε ώρες. Επομένως κατά την προσμέτρηση του 24ώρου δεν συνυπολογίζονται οι Κυριακές και οι άλλες κατά τον νόμο αργίες.

<sup>33</sup> Βλ. Ντάσιο, Εργατικό Δικονομικό Δίκαιο, Β/ΙΙ, 929.

<sup>34</sup> Βλ. Καρακατσάνη, Συλλογικό Εργατικό, 1992, σελ. 249.

<sup>35</sup> Βλ. Κουκιάδη, Εργατικό Δίκαιο, Συλλογικές Εργασιακές Συμβάσεις, 1981, σελ. 582.

## **2.2. Σκοπός της προειδοποίησης.**

Ο σκοπός της 24ωρης προειδοποίησης είναι, κατά κύριο λόγο, να δώσει την δυνατότητα στον εργοδότη να λάβει στοιχειώδη μέτρα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν για την επιχείρηση από την απεργία<sup>36</sup>. Δηλαδή σκοπός της 24ωρης προειδοποίησης είναι να αποτρέψει τον πλήρη αιφνιδιασμό του εργοδότη και παράλληλα να διαφυλάξει τους ίδιους τους μισθωτούς από μια στιγμιαία και πρόχειρη απόφαση. Αν επομένως, οι εργαζόμενοι είχαν την δυνατότητα να αιφνιδιάζουν με απεργία τον εργοδότη ανά πάσα στιγμή, τότε θα ανατρέπονταν η ισορροπία στο σύστημα των εργατικών αγώνων και θα προέκυπτε κίνδυνος για την λειτουργία των επιχειρήσεων. Με αφετηρία τη σκέψη ότι η διάταξη του άρθρου 19 § 1 εδ. Γ είναι αντισυνταγματική, γιατί η 24ωρη προειδοποίηση περιορίζει την δυνατότητα των αιφνιδιαστικών απεργιών, ο Ντάσιος επιχειρεί να μην εφαρμόζεται η προειδοποίηση, όταν οι συγκεκριμένες περιστάσεις δικαιολογούν αιφνιδιαστική απεργία. Όμως οι άποψη αυτή δεν ευσταθεί διότι ο αιφνιδιαστικός χαρακτήρας της απεργίας δεν αναιρείται από την 24ωρη προειδοποίηση, αφού κατά την διάρκεια του 24ώρου ο εργοδότης δεν έχει την δυνατότητα να περιορίσει την αποτελεσματικότητα της απεργίας, εκτός αν λάβει τα στοιχειώδη μέτρα για να περιορίσει την έκταση των ζημιών.

## **2.3. Παράλειψη της προειδοποίησης – Συνέπειες.**

Απεργία που πραγματοποιείται χωρίς 24ωρη προειδοποίηση είναι παράνομη, έστω και αν για την συνέχιση αυτής έχει γίνει 24ωρη προειδοποίηση.

Από την άλλη πλευρά αν η αρχική απεργία έληξε ή διεκόπη, για τυχόν επανάληψή ή συνέχισή της θα πρέπει να γίνει νέα προειδοποίηση στον εργοδότη γιατί διαφορετικά ο σκοπός της θα έμενε απραγματοποίητος.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, δεν απαιτείται νέα προειδοποίηση αν η αρχική απεργία ήταν νόμιμη και ανεστάλη ή διεκόπη για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και το γεγονός αυτό ήταν γνωστό στον εργοδότη.

## **2.4. Τρόπος και περιεχόμενο της προειδοποίησης.**

Η προειδοποίηση της απεργίας μπορεί να γίνει με οποιονδήποτε τρόπο: με έγγραφο, τηλεγράφημα, τέλεξ ή και προφορικά, αρκεί να

---

<sup>36</sup> Βλ. Λεβέντη, Νο Β 1984, σ.242., τον ίδιο, ΔΕΝ 1984, σ. 1057.

προαναγγέλλει αόριστα την πραγματοποίηση της απεργίας ή να περιέχει συγκεκριμένο προσδιορισμό του χρόνου έναρξης της απεργίας.

Συναντάμε δύο απόψεις για το πιο θα είναι το περιεχόμενο της προειδοποίησης. Σύμφωνα με την πρώτη άποψη η προειδοποίηση θα πρέπει να είναι συγκεκριμένη και να προσδιορίζει την ημέρα και ώρα έναρξης της απεργίας<sup>37</sup>.

Κατά την δεύτερη άποψη, η προειδοποίηση αρκεί να είναι γενική και να προαναγγέλλει, χωρίς ειδικότερο χρονικό προσδιορισμό, την απεργία<sup>38</sup>. Η δεύτερη αυτή άποψη στηρίζεται στο ότι η απεργία θα πρέπει να περιέχει το στοιχείο του αιφνιδιασμού που σημαίνει η επιλογή του κατάλληλου χρόνου για την έναρξη της απεργίας ανήκει στην στρατηγική του εργατικού αγώνα.

Κατά κανόνα αρκεί η γενική προειδοποίηση. Η προειδοποίηση γίνεται συνήθως μετά την αποτυχία των διαπραγματεύσεων διότι ήδη ο εργοδότης έχει μια γνώση του κινδύνου να καταλήξει η συλλογική διαφορά σε απεργία.

Με την γενική, λοιπόν, προειδοποίηση ο εργοδότης έχει μια πρόσθετη και σαφή ένδειξη ότι επίκειται εργατικός αγώνας. Επομένως στις περιπτώσεις αυτές δεν είναι αναγκαίο να γίνει και συγκεκριμένη προειδοποίηση, αλλά αρκεί η γενική προειδοποίηση, η οποία εκπληρώνει το σκοπό του νόμου.

Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις που η γενική προειδοποίηση δεν αρκεί. Αυτό συμβαίνει όταν μετά την αποτυχία των διαπραγματεύσεων έχει μεσολαβήσει αρκετό χρονικό διάστημα δημιουργώντας την εντύπωση ότι οι εργαζόμενοι δεν θα διεκδικήσουν τα αιτήματα της συλλογικής διαφοράς ή όταν η γενική προειδοποίηση έχει περισσότερο τον χαρακτήρα απειλής παρά συγκεκριμένης απόφασης για πραγματοποίηση απεργίας. Επίσης συγκεκριμένη πρέπει να είναι η προειδοποίηση όταν αφορά απεργία στις κοινωφελείς επιχειρήσεις.

Τέλος συγκεκριμένη πρέπει να είναι η προειδοποίηση στις στάσεις εργασίας και στην διαλείπουσα απεργία, ώστε να εκπληρώνει τον σκοπό της και να αναφέρει είτε την έναρξη και την λήξη κάθε επιμέρους αποχής, είτε την έναρξη και την περιοδικότητα των επί μέρους αποχών.

Αν τυχόν πρόκειται να μεταβληθεί ο προκαθορισμένος και γνωστοποιημένος στον εργοδότη, χρόνος έναρξεως ή η περιοδικότητα ή η λήξη των στάσεων εργασίας, τότε πρέπει να γίνει νέα προειδοποίηση.

Όσον αφορά την απεργία των δημοσίων υπαλλήλων, των εργαζομένων σε επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας καθώς και των εργαζομένων με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου στο δημόσιο, υποβάλλεται από το Σύνταγμα και από τον νόμο σε ευρύτερους

<sup>37</sup> Βλ. Παπασταύρου, Απεργία, σελ. 96.

<sup>38</sup> Βλ. Καρακατσάνη, Συλλογικό Εργατικό, σελ. 240, Ντάσιο, Εργατικό Δικονομικό Δίκαιο, Β.Η, δελ. 959.

περιορισμούς. Οι συνηθέστεροι περιορισμοί που οι διάφορες έννομες τάξεις προβλέπουν για την απεργία των μισθωτών αυτών είναι: α) υποχρέωση για **ειδική προειδοποίηση ορισμένες ημέρες** πριν από την έναρξη της απεργίας, β) υποχρέωση για **στοιχειώδη λειτουργία** των επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας κατά την διάρκεια της απεργίας, ώστε να ικανοποιούνται κατά τρόπο στοιχειώδη βασικές ανάγκες του κοινωνικού συνόλου και γ) **απαγόρευση** ορισμένων μορφών απεργίας (π.χ. της κυκλικής απεργίας) σε επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας.

Ο Ν. 1264 προβλέπει ότι η απεργία των εργαζομένων σε επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί πριν περάσουν **4 πλήρεις μέρες** από την γνωστοποίηση των αιτημάτων και των λόγων που τα θεμελιώνουν στον εργοδότη, το Υπουργείο Εργασίας καθώς και στο Υπουργείο που ασκεί την εποπτεία. Σκοπός της γνωστοποίησης είναι: α) κατά πρώτο λόγο να δοθεί μία τελευταία δυνατότητα στα μέρη να επιλύσουν με ειρηνικά μέσα την συλλογική διαφορά, ώστε να αποφευχθούν για το κοινωνικό σύνολο οι επιπτώσεις του επικείμενου εργατικού αγώνα, β) παράλληλα όμως να γίνει έγκαιρη προειδοποίηση της επιχειρήσεως για την επικείμενη απεργία, ώστε να ληφθούν μέτρα για την πρόληψη κοινωνικής ανάγκης από την πραγματοποίηση της απεργίας.

Η γνωστοποίηση των αιτημάτων εκπληρώνει και τον σκοπό της προειδοποίησης, εφ' όσον αναφέρει την **ημέρα** και την **ώρα** έναρξης της απεργίας. Αν η γνωστοποίηση δεν αναφέρει τα στοιχεία αυτά, τότε πρέπει τουλάχιστον 24 ώρες πριν από την πραγματοποίηση της απεργίας να γίνει προειδοποίηση του εργοδότη η οποία να αναφέρει την ημέρα και την ώρα έναρξης της απεργίας. Η προειδοποίηση της απεργίας έχει ιδιαίτερη σημασία όταν η απεργία αφορά επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας και αυτό γιατί πλήττεται βαρύτερα το κοινωνικό σύνολο. Εξάλλου η χωρίς έγκαιρη προειδοποίηση του εργοδότη πρόκληση καταστάσεως κοινής ανάγκης με την παύση εργασίας σε επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας αποτελεί ποινικό αδίκημα.

Η γνωστοποίηση των αιτημάτων πρέπει κατά τον νόμο να γίνεται με έγγραφο που κοινοποιείται με δικαστικό επιμελητή. Γνωστοποίηση που γίνεται με άλλο τρόπο δεν ισχύει και κατά συνέπεια η απεργία που ακολουθεί είναι παράνομη. Η προθεσμία αρχίζει από την επόμενη ημέρα μετά την επίδοση και λήγει στις 7μ .μ. της 4<sup>ης</sup> ημέρας, εκτός αν η 4<sup>η</sup> ημέρα είναι κατά τον νόμο εξαιρετέα, οπότε λήγει την ίδια ώρα της επόμενης μη εξαιρετέας ημέρας.

Η απεργία των εργαζομένων σε επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας υποβάλλεται από τον νόμο στην υποχρέωση για πρόσκληση του εργοδότη σε δημόσιο διάλογο. Ο διάλογος ονομάζεται δημόσιος διότι στην διεξαγωγή του μπορούν να κληθούν να συμμετέχουν εκπρόσωποι των εργατικών και εργοδοτικών οργανώσεων, των αρμοδίων δημόσιων

υπηρεσιών, των κοινωνικών φορέων και των μέσων μαζικής ενημέρωσης καθώς και γιατί η έκθεση του μεσολαβητή σχετικά με τα αιτήματα και τις θέσεις των μερών μπορεί να δημοσιεύεται στον ημερήσιο τύπο από τον μεσολαβητή ή από οποιοδήποτε μέρος χωρίς προηγούμενη συμφωνία.

Η πρόσκληση του εργοδότη σε δημόσιο διάλογο είναι κατά τον νόμο προϋπόθεση για την νομιμότητα της απεργίας στις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας. Απεργία που πραγματοποιείται χωρίς προηγούμενη πρόσκληση είναι παράνομη.

Ο δημόσιος διάλογος διεξάγεται εντός 48 ωρών από την κοινοποίηση στον εργοδότη της γραπτής προσκλήσεως, στην οποία ορίζεται ο τόπος και ο χρόνος της συναντήσεως. Αν δεν υπάρξει συμφωνία για το πρόσωπο του μεσολαβητή, η πλευρά που προκάλεσε την διεξαγωγή του δημόσιου διαλόγου ζητεί εντός 48 ωρών με αίτησή της προς τον ΟΜΕΔ την επιλογή του μεσολαβητή με κλήρωση, ο οποίος αναλαμβάνει καθήκοντα εντός 24 ωρών από την ανάδειξή του. Ο μεσολαβητής προσπαθεί να επιτύχει την προσέγγιση των μερών το συντομότερο δυνατό. Αν εντός 48 ωρών δεν επιτευχθεί προσέγγιση των μερών, ο μεσολαβητής έχει δικαίωμα να υποβάλλει στα μέρη έκθεση για τα αιτήματα της απεργίας, που περιέχει τις απόψεις των μερών και τη σχετική τεκμηρίωση. Η έκθεση του μεσολαβητή κοινοποιείται στα μέρη με δικαστικό επιμελητή εντός 24 ωρών από την λήξη της μεσολάβησης.

Τέλος να αναφέρουμε ότι η διεξαγωγή του δημόσιου διαλόγου δεν αναστέλλει την άσκηση του δικαιώματος απεργίας. Κατά συνέπεια είναι δυνατό να διεξάγεται η απεργία και παράλληλα να διεξάγεται και ο δημόσιος διάλογος.

## **2.5. Προσωπικό ασφαλείας.**

Η άσκηση του δικαιώματος απεργίας δεν επιτρέπεται να θέτει σε κίνδυνο τις εγκαταστάσεις της επιχειρήσεως ούτε να προκαλεί καταστροφές ή ατυχήματα. Η καταστροφή της επιχειρήσεως υπερβαίνει το σκοπό του δικαιώματος της απεργίας και αντίκεινται στην καλή πίστη, στα χρηστά ήθη, καθώς και στα συμφέροντα των απεργών. Για τους λόγους αυτούς η διάθεση προσωπικού ασφαλείας για την πρόληψη καταστροφών ή ατυχημάτων δεν περιορίζει την άσκηση του δικαιώματος της απεργίας, αλλά είναι σύμφωνη με το περιεχόμενο και την φύση του. Ο αριθμός, η σύνθεση και τα καθήκοντα του προσωπικού ασφαλείας καθώς και η άσκηση του διευθυντικού δικαιώματος επ' αυτού ρυθμίζονται όλα με συλλογική σύμβαση εργασίας. Αν αποτύχουν οι διαπραγματεύσεις για προς σύναψη συλλογικής σύμβασης εργασίας, μπορεί να γίνει προσφυγή στην μεσολάβηση / διαιτησία για την επίλυση της σχετικής διαφοράς και τον καθορισμού του προσωπικού ασφαλείας. Τέλος αν δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις για σύναψη συλλογικής

σύμβασης εργασίας, ο καθορισμός του προσωπικού ασφαλείας μπορεί να γίνει με συμφωνία μεταξύ εργοδότη και συνδικαλιστικής οργάνωσης, πράγμα που ορίζεται ρητά και από το νόμο.

Η υποχρέωση να διαθέτει προσωπικό ασφαλείας βαρύνει κάθε συνδικαλιστική οργάνωση και όχι μόνο τις συνδικαλιστικές οργανώσεις των εργαζομένων σε επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας.

Τα ειδικότερα καθήκοντα του προσωπικού ασφαλείας κατά την διάρκεια της απεργίας προκύπτουν από τον σκοπό του προσωπικού ασφαλείας που καθορίζει ο νόμος. Στα καθήκοντα του προσωπικού ασφαλείας ανήκει ακόμη και η προστασία περιουσιακών στοιχείων τρίτων, τα οποία εμπλέκονται στον τεχνικο-οικονομικό σκοπό που επιδιώκει η πληττόμενη με απεργία εκμετάλλευση. Ειδικότερα έχει υποχρέωση να προλαβαίνει καταστροφές ή ατυχήματα καθώς και να προφυλάσσει τις εγκαταστάσεις της επιχείρησης από κινδύνους που προέρχονται κυρίως από την απεργία. Πέρα όμως από τους κινδύνους που προέρχονται από την παύση της εργασίας, στα καθήκοντα του προσωπικού ασφαλείας ανήκει και η πρόληψη καταστροφών και ατυχημάτων καθώς και η προστασία των εγκαταστάσεων της επιχείρησης από κινδύνους που προέρχονται από τυχαία περιστατικά ή από την συνήθη λειτουργία της επιχείρησης, εφ' όσον η επιχείρηση είναι εκτεθειμένη σε τέτοιους κινδύνους, οι εργαζόμενοι έχουν αναγκαία επαγγελματικά προσόντα για να αντιμετωπίσουν τους κινδύνους αυτούς και κατά καλή πίστη η πρόληψη τέτοιων περιστατικών ανήκει στα εργασιακά καθήκοντα του μισθωτού.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η υποχρέωση για διάθεση προσωπικού ασφαλείας υπάρχει ανεξάρτητα από το είδος της επιχείρησης.

Κατ' εξαίρεση μόνο κατά την διάρκεια της λευκής απεργίας δεν είναι αναγκαία η διάθεση προσωπικού ασφαλείας, εφ' όσον όλο το προσωπικό που έχει επιβραδύνει το ρυθμό παραγωγής είναι στη διάθεση του εργοδότη για την ασφάλεια των εγκαταστάσεων και την πρόληψη καταστροφών ή ατυχημάτων.

Κατά την διάρκεια της απεργίας το προσωπικό ασφαλείας υπάγεται στο διευθυντικό δικαίωμα, το οποίο ορίζει ότι διατιθέμενο προσωπικό παρέχει τις υπηρεσίες του κάτω από τις οδηγίες του εργοδότη, για την εκπλήρωση των σκοπών για τους οποίους διατίθεται, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι επιτρέπεται στον εργοδότη να ασκεί καταχρηστικά το διευθυντικό του δικαίωμα και να υποδεικνύει στο προσωπικό ασφαλείας εργασίες που δεν αποβλέπουν στην πρόληψη καταστροφών ή στην προστασία των εγκαταστάσεων, αλλά επιδιώκουν την κανονική λειτουργία της επιχείρησης κατά τη διάρκεια της απεργίας.

Η μη συμμόρφωση του προσωπικού ασφαλείας στις οδηγίες του εργοδότη αποτελεί κατ' ουσία μη διάθεση προσωπικού ασφαλείας και καθιστά την απεργία παράνομη.

Η γνωστοποίηση του προσωπικού ασφαλείας στον εργοδότη πρέπει να γίνεται πριν από τον χρόνο έναρξης της απεργίας και έγκαιρα, ώστε να μπορεί ο τελευταίος να εκφράσει την ενδεχόμενη διαφωνία του σχετικά με την σύνθεση του προσωπικού.

Τέλος η γνωστοποίηση του προσωπικού ασφαλείας δεν είναι τυπική αλλά ουσιαστική πράξη, πρέπει δηλαδή να συνοδεύεται από πραγματική προσφορά του προσωπικού ασφαλείας. Η επιλογή των συγκεκριμένων προσώπων που συνθέτουν το προσωπικό ασφαλείας ανήκει στην συνδικαλιστική οργάνωση. Αν η συνδικαλιστική οργάνωση που πραγματοποιεί την απεργία δεν είναι σε θέση να διαθέσει προσωπικό ασφαλείας ή να αντικαταστήσει μέλη του προσωπικού ασφαλείας που αδιαφορούν ή κωλύονται, τότε πρέπει να αποφασίσει την λύση της απεργίας.

## ΜΕΡΟΣ Γ΄

### **ΝΟΜΙΜΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΑΠΕΡΓΙΑ**





## ΜΕΡΟΣ Γ΄

### Κεφάλαιο 1<sup>ο</sup>: Νόμιμη και παράνομη απεργία.

#### 1.1 Εισαγωγή

Νόμιμη είναι η απεργία, εφ' όσον το δικαίωμα απεργίας ασκείται σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που θέτει το Σύνταγμα και το κοινό δίκαιο. Όπως αναφέραμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο οι προϋποθέσεις που πρέπει να τηρούνται, σχετίζονται με το αν το δικαίωμα της απεργίας ασκείται από τις νόμιμα συνεστημένες συνδικαλιστικές οργανώσεις, αν η απόφαση για απεργία λαμβάνεται από το αρμόδιο όργανο της συνδικαλιστικής οργάνωσης και σύμφωνα με την διαδικασία που προβλέπει ο νόμος και το καταστατικό, αν υπάρχει γνωστοποίηση των αιτημάτων και προειδοποίηση του εργοδότη πριν από την έναρξη της απεργίας, αν υπάρχει διαθέσιμο προσωπικό ασφαλείας κ. ο. κ.

Στο σημείο αυτό θα αναφερθούμε σε κάποιες άλλες κρίσιμες προϋποθέσεις για την άσκηση του δικαιώματος της απεργίας, που επιβάλλονται από τον νόμο, ώστε να είναι νόμιμη μια απεργία. Οποιαδήποτε παράβαση των προϋποθέσεων αυτών καθιστά την απεργία παράνομη.

#### 1.2 Υποχρέωση Ειρήνης – Έννοια.

Η υποχρέωση ειρήνης απαγορεύει στα μέρη της Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας να χρησιμοποιούν κατά την διάρκεια της ισχύος της συλλογικά αγωνιστικά μέσα (απεργία – ανταπεργία) για να ανατρέψουν ή να τροποποιήσουν όσα με την συλλογική σύμβαση εργασίας συμφωνήθηκαν.

Η υποχρέωση ειρήνης προκύπτει από το ενοχικό μέρος της συλλογικής συμβάσεως, είναι όμως υποχρέωση σύμφυτη με την συλλογική σύμβαση, γιατί η συλλογική σύμβαση χωρίς την υποχρέωση ειρήνης δεν δημιουργεί δέσμευση ούτε ρύθμιση των όρων εργασίας. Επομένως υπάρχει υποχρέωση ειρήνης έστω και αν δεν έχει συνομολογηθεί ρητά στο ενοχικό μέρος<sup>39</sup>. Όμως μετά τον Ν.1876/90 η ύπαρξη αλλά και η έκταση της υποχρεώσεως ειρήνης αμφισβητούνται. Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 2 § 9 του Ν. 1876/90 η Συλλογική Σύμβαση Εργασίας μπορεί να περιέχει ρήτρα ειρήνης σχετικά με τα ζητήματα που στηρίζει. Από την διάταξη αυτή βγαίνει το συμπέρασμα ότι η υποχρέωση ειρήνης δεν είναι αυτονόητη και σύμφυτη με το περιεχόμενο της ΣΣΕ και ότι υπάρχει μόνο εφ' όσον έχει συνομολογηθεί

<sup>39</sup> Βλ. Καρακατσάνη, Η Συλλογική Σύμβασις Εργασίας, 1974, σελ. 141 επ.

με ενοχικό όρο της ΣΣΕ (Συλλογική Σύμβαση Εργασίας) και κατά το μέτρο που έχει συνομολογηθεί.

Η διάταξη αυτή έχει μεγάλη σημασία για τους εργαζόμενους, γιατί ένας μεγάλος αριθμός απεργιών κηρύσσονται παράνομες εξαιτίας της εξυπακουόμενης ρήτρας ειρήνης.

Η υποχρέωση ειρήνης δεν είναι απόλυτη, αλλά σχετική, δεν απαγορεύει δηλαδή κάθε εργατικό αγώνα που επιδιώκει να ανατρέψει ή να τροποποιήσει τους κανονιστικούς όρους της ΣΣΕ ή ΔΑ (Διαιτητική Απόφαση). Είναι επομένως δυνατή η απεργία για θέματα που δεν ρυθμίζει η συλλογική σύμβαση ή η διαιτητική απόφαση. Τι ρυθμίζει και τι δεν ρυθμίζει η συλλογική σύμβαση ή η διαιτητική απόφαση προκύπτει από την ερμηνεία του περιεχομένου της. Η ΣΣΕ/ΔΑ ρυθμίζει αρχικά, τα θέματα που αναφέρονται στο κανονιστικό μέρος καθώς και θέματα τα οποία συζητήθηκαν στην περίοδο των διαπραγματεύσεων και που τελικά δεν ικανοποιήθηκαν και αποσύρθηκαν με αμοιβαίες υποχωρήσεις των μερών. Δεν ρυθμίζει η ΣΣΕ/ΔΑ όσα θέματα δεν έχουν σχέση με τα αιτήματα των μερών ή αιτήματα της μιας πλευράς που ποτέ όμως δεν υπήρξαν θέμα διαπραγματεύσεων ούτε αντικείμενο αμοιβαίων συμβιβασμών ή υποχωρήσεων.

Η υποχρέωση ειρήνης είναι δυνατό, όπως προαναφέραμε, να επεκταθεί και πέρα από τα θέματα που ρυθμίζει η ΣΣΕ με ρήτρα ειρήνης. Δεν είναι όμως δυνατό να συμφωνηθεί απόλυτη υποχρέωση ειρήνης (απαγόρευση δηλαδή της απεργίας) με οποιαδήποτε αιτήματα και για απροσδιόριστο ή για ορισμένο χρονικό διάστημα. Μια τέτοια συμφωνία ισοδυναμεί με εκ των προτέρων παραίτηση από την άσκηση του δικαιώματος της απεργίας, η οποία δεν συμβιβάζεται με την προστασία του δικαιώματος απεργίας από το Σύνταγμα και το κοινό δίκαιο.

Η απεργία που παραβιάζει την υποχρέωση ειρήνης κρίνεται **παράνομη**.

Η υποχρέωση ειρήνης διαρκεί όσο χρόνο ισχύει η Συλλογική Σύμβαση Εργασίας. Με ρητή όμως συμφωνία είναι δυνατό να παραταθεί η ισχύς της υποχρεώσεως ειρήνης και μετά την λήξη της συλλογικής σύμβασης.

Από την άλλη πλευρά οι συνδικαλιστικές οργανώσεις μπορούν κατ' εξαίρεση να αποδεσμευτούν από την υποχρέωση ειρήνης **πριν** από την λήξη της συλλογικής σύμβασης εργασίας ή πριν από την πάροδο έτους από την έναρξη της ισχύος της ΣΣΕ, αν καταγγείλουν την ΣΣΕ λόγω σημαντικής μεταβολής των συνθηκών που υπήρχαν κατά την υπογραφή της.

### **1.3 Η Αρχή του Εσχάτου Μέσου.**

Η απεργία είναι το έσχατο μέσο για την προαγωγή των οικονομικών και εργασιακών συμφερόντων των εργαζομένων. Πριν από την έναρξη της απεργίας πρέπει να καταβάλλεται προσπάθεια να λυθεί η συλλογική διαφορά με διαπραγματεύσεις.

Απεργία που πραγματοποιείται κατά παράβαση της αρχής του εσχάτου μέσου, δηλαδή χωρίς να έχουν εξαντληθεί οι συλλογικές διαπραγματεύσεις και τα ειρηνικά μέσα επίλυσης της διαφοράς, είναι παράνομη. Από την αρχή του εσχάτου μέσου προκύπτει ειδικότερα ότι η συνδικαλιστική οργάνωση πρέπει να γνωστοποιεί στον εργοδότη πριν από την απεργία τα αιτήματα που διεκδικεί, να προσφέρεται για την διεξαγωγή διαπραγματεύσεων και βέβαια να αφήνει εύλογα, κατά τις περιστάσεις, χρονικά περιθώρια για τις διαπραγματεύσεις.

Η αρχή του εσχάτου μέσου δεν απαγορεύει στην συνδικαλιστική οργάνωση να προετοιμάζεται κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων, ή και πριν από αυτές, για την διεξαγωγή του εργατικού αγώνα. Επίσης δεν αποκλείει την πραγματοποίηση μιας σύντομης προειδοποιητικής απεργίας κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων, όταν η εργοδοτική πλευρά δεν δείχνει σοβαρή πρόθεση να διαπραγματευτεί.

Μετά τον Ν. 1876/90, ο οποίος καθιέρωσε ρητά για πρώτη φορά την υποχρέωση των συνδικαλιστικών οργανώσεων να διαπραγματεύονται για την κατάρτιση ΣΣΕ, υποστηρίζεται ότι η αρχή του εσχάτου μέσου δεν ισχύει στην ελληνική έννομη τάξη, επειδή το δικαίωμα της απεργίας υποβάλλεται στην χώρα μας σε πολλούς περιορισμούς και επιπλέον ο θεσμός των ελευθέρων διαπραγματεύσεων δεν έχει ακόμα αναπτυχθεί<sup>40</sup>.

Από τα παραπάνω λοιπόν συνάγεται ότι σκοπός του Ν. 1876/90 είναι η ενίσχυση των συλλογικών διαπραγματεύσεων, η επίλυση των διαφορών με καλόπιστη διαπραγμάτευση και με σύναψη ΣΣΕ και η χρησιμοποίηση της απεργίας ως εσχάτου μέσου για την επίλυση των διαφορών. Στον σκοπό του Ν. 1876/90, αντίκεινται η προσφυγή στην απεργία πριν ακόμη κινηθεί η διαδικασία των διαπραγματεύσεων ή ταυτόχρονα με την έναρξη και εξέλιξη της διαδικασίας αυτής και ενώ δεν έχει διευκρινισθεί ποια θα είναι η τύχη των διαπραγματεύσεων. Καλόπιστη διαπραγμάτευση σημαίνει μεταξύ άλλων ότι θα αναμείνει κανείς την έκβαση των διαπραγματεύσεων πριν προσφύγει στην απεργία.

Υπάρχουν, βέβαια και περιπτώσεις, κατά τις οποίες η εργοδοτική πλευρά αρνείται την διαπραγμάτευση μετά από άσκηση πίεσης με απεργία. Στις περιπτώσεις αυτές η πραγματοποίηση απεργίας κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων είναι νόμιμη.

<sup>40</sup> Βλ. Κουκιάδη, Συλλογικές Εργασιακές Σχέσεις, σελ. 150, επ. Ντάσιο, Εργατικό Δικονομικό Δίκαιο, Β/Η σελ. 970.

#### **1.4 Η Αρχή της Ουδετερότητας του Κράτους.**

Το κράτος κατά την διάρκεια της απεργίας πρέπει να απέχει από κάθε ενέργεια που ενισχύει την μια ή την άλλη πλευρά και μπορεί να επηρεάσει την έκβαση της απεργίας. Δηλαδή το κράτος, κατά τη διάρκεια μιας απεργίας θα πρέπει να μένει **ουδέτερο**.

Η αρχή της ουδετερότητας του κράτους προκύπτει από το γεγονός ότι το κράτος ανέθεσε τη ρύθμιση των όρων εργασίας στην αυτόνομη απόφαση των συνδικαλιστικών φορέων, οι οποίοι με ελεύθερες διαπραγματεύσεις και με την άσκηση πίεσεως με απεργία καταλήγουν στην από κοινού αποδεκτή ρύθμιση.

Το κράτος δεν εμποδίζεται να επέμβει για να περιορίσει τις δυσμενείς επιπτώσεις της απεργίας στο κοινωνικό σύνολο ή να αντιμετωπίσει τις παράνομες πράξεις των απεργών, στην περίπτωση που η απεργία έχει κριθεί παράνομη.

#### **1.5 Αντιαπεργιακά Επιδόματα.**

Ως ειδικά ή αντιαπεργιακά επιδόματα χαρακτηρίζονται, μεταξύ άλλων, τα επιδόματα «παρουσίας» ή «ανελλιπούς» εργασίας, τα επιδόματα δηλαδή που καταβάλλονται εφ' όσον για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα δεν απουσιάζει από την εργασία του. Τα επιδόματα αυτά έχουν σκοπό να δημιουργήσουν κίνητρο στον εργαζόμενο να τακτοποιεί τις προσωπικές του υποθέσεις κατά τέτοιο τρόπο ώστε να μην προκύπτει ανάγκη να μην απουσιάζει από την εργασία.

Εδώ όμως προκύπτει το ερώτημα αν ο εργοδότης δικαιούται να αρνηθεί την καταβολή του επιδόματος αυτού στην περίπτωση που ο μισθωτός απουσιάζει από την εργασία λόγω συμμετοχής σε απεργία.

Η συμμετοχή σε νόμιμη απεργία αναστέλλει την εργασιακή σχέση και τις κύριες υποχρεώσεις των μερών, η αποχή λοιπόν από την εργασία λόγω συμμετοχής σε νόμιμη απεργία δεν συνιστά μη εκπλήρωση της υποχρεώσεως προς εργασία και επομένως δεν συνιστά αθέμιτη απουσία. Αν γινόταν δεκτή η άποψη ότι ο εργοδότης δικαιούται να αρνηθεί την καταβολή του επιδόματος παρουσίας στους μισθωτούς που έλαβαν μέρος σε νόμιμη απεργία, τότε θα προέκυπτε άνιση μεταχείριση των εργαζομένων από πλευράς μισθού, ανάλογα με το αν συμμετείχαν στην απεργία ή όχι. Η διαφοροποίηση αυτή δεν επιτρέπεται, αφού η συμμετοχή σε απεργία αποτελεί δικαίωμα των εργαζομένων. Άρα η συμφωνία μεταξύ του εργοδότη και του μισθωτού, ότι ο τελευταίος δεν θα συμμετάσχει για ορισμένο ή αόριστο χρονικό διάστημα σε απεργίες, έναντι καταβολής ειδικού επιδόματος (**αντιαπεργιακού επιδόματος**) ή άλλων παροχών, είναι άκυρη, διότι η συμφωνία αυτή αντίκειται στα

χρηστά ήθη, γιατί δεσμεύει υπέρμετρα την προσωπική ελευθερία και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας καθώς και την αξιοπρέπεια του ανθρώπου.

Όμως η συμμετοχή σε παράνομη απεργία συνιστά αυθαίρετη απουσία και παρέχει δικαίωμα στον εργοδότη να αρνηθεί την καταβολή του αντιαπεργιακού επιδόματος.

### **1.6 Πολιτική Επιστράτευση των Απεργών.**

Σύμφωνα με το άρθρο 22 § 3 του Συντάγματος «οποιαδήποτε μορφή αναγκαστικής εργασίας απαγορεύεται». Η απαγόρευση του άρθρου αναφέρεται τόσο στην εξαρτημένη εργασία όσο και στην μη εξαρτημένη.

Κατ' εξαίρεση το Σύνταγμα επιτρέπει την αναγκαστική εργασία υπό την μορφή επιτάξεως προσωπικών υπηρεσιών. Κατά το άρθρο 22 § 3 του Συντάγματος υπάρχουν ειδικοί νόμοι που ρυθμίζουν τα της επιτάξεως προσωπικών υπηρεσιών σε περίπτωση πολέμου ή επιστρατεύσεως ή για την αντιμετώπιση αναγκών της άμυνας της χώρας ή σε επείγουσα κοινωνική ανάγκη σε περίπτωση θεομηνίας κ.λ.π. Η απαρίθμηση των περιπτώσεων όπου επιτρέπεται η επίταξη προσωπικών υπηρεσιών, είναι περιοριστική. Κατά την διάρκεια επομένως της επιτάξεως των προσωπικών υπηρεσιών δεν επιτρέπεται η έναρξη ή η συνέχιση απεργίας.

Η επίταξη των προσωπικών υπηρεσιών ρυθμίζεται από το Νομικό Διάταγμα 17/1974 «περί πολιτικής σχεδιάσεως εκτάκτου ανάγκης», κατά το οποίο επιτρέπεται η πολιτική επιστράτευση των εργαζομένων, που εκτελείται στα πλαίσια της γενικής ή μερικής πολιτικής κινητοποιήσεως, προς αντιμετώπιση **καταστάσεως εκτάκτου ανάγκης**.

Κατάσταση ανάγκης σύμφωνα με το άρθρο 2 § 5 ΝΔ 17/1974 θεωρείται κάθε αιφνίδια κατάσταση η οποία προκαλείται είτε από φυσικά, πολεμικά ή μη γεγονότα, είτε από ανωμαλίες πάσης φύσεως τα οποία έχουν ως αποτέλεσμα την δημιουργία ή την απειλή δημιουργίας εκτεταμένων απωλειών, ζημιών και καταστροφών σε έμψυχο ή άψυχο δυναμικό της χώρας, καθώς και την παρακώλυση και διατάραξη της οικονομικής και κοινωνικής ζωής της χώρας.

Κατά συνέπεια πολιτική επιστράτευση των εργαζομένων επιτρέπεται μόνο σε περίπτωση πολέμου ή επιστρατεύσεως ή για την αντιμετώπιση αναγκών άμυνας της χώρας, καθώς επίσης για την αντιμετώπιση κοινωνικής ανάγκης που προέρχεται από θεομηνία. Τέλος επιτρέπεται η πολιτική επιστράτευση για την αντιμετώπιση τοπικών αναγκών των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης.

Σύμφωνα με τα παραπάνω η κοινωνική ανάγκη που δικαιολογεί την πολιτική επιστράτευση δεν μπορεί να προέρχεται από απεργία.

Τέλος η πολιτική επιστράτευση δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιείται ως μέσο για την καταστολή των απεργιών.

### **1.7 Κήρυξη της Χώρας σε Κατάσταση Πολιορκίας.**

Η άσκηση του δικαιώματος της απεργίας μπορεί να αναστέλλεται, όταν η χώρα κηρύσσεται σε κατάσταση πολιορκίας. Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 48 § 1 του Συντάγματος, «σε περίπτωση πολέμου, επιστρατεύσεως λόγω εξωτερικών κινδύνων ή αμέσου απειλής της εθνικής ασφαλείας», καθώς και σε περίπτωση εκδηλώσεως ενόπλου κινήματος προς ανατροπή του δημοκρατικού πολιτεύματος, η Βουλή με απόφασή της, θέτει σε εφαρμογή σε ολόκληρη την επικράτεια ή σε τμήμα αυτής τον νόμο περί καταστάσεως πολιορκίας, συνιστά εξαιρετικά δικαστήρια και αναστέλλει την ισχύ του συνόλου ή μέρους των διατάξεων των άρθρων 5 § 4, 6, 8, 9, 11, 12 §§ 1-4, 14, 19, 22 § 3, 23, 96 § 4 και 97.

Η εφαρμογή του άρθρου 48 του Συντάγματος περιέχει κινδύνους για τις ατομικές ελευθερίες. Ειδικότερα για το δικαίωμα της απεργίας προκύπτει το ερώτημα, αν η απεργία μπορεί να θεωρηθεί ως «άμεση απειλή της εθνικής ασφάλειας», η οποία δικαιολογεί την εφαρμογή του νόμου περί καταστάσεως πολιορκίας. Η απεργία καθ' εαυτή, ακόμη και η παράνομη, δεν αποτελεί ασφαλώς απειλή κατά της εθνικής ασφάλειας. Για να υπάρξει τέτοια περίπτωση πρέπει να συντρέξουν πέρα από την απεργία και άλλα εξαιρετικά περιστατικά όπως παράνομες πράξεις των απεργών σε τέτοια έκταση ώστε να κλονίζεται η ισχύς της έννομης τάξης κ.ο.κ.

Τέλος να αναφέρουμε ότι με τη θέση σε εφαρμογή του νόμου περί καταστάσεως πολιορκίας, η στρατιωτική αρχή, εφ' όσον έχει ανασταλεί η ισχύς του άρθρου 23 του Συντάγματος, έχει δικαίωμα να απαγορεύει την άσκηση του δικαιώματος απεργίας.

## **Κεφάλαιο 2<sup>ο</sup>: Καταχρηστική και Παράνομη Απεργία.**

**2.1 Η Κατάχρηση δικαιώματος κατά το Σύνταγμα:** Το άρθρο 25 § 3 του Συντάγματος προβλέπει ότι η καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος δεν επιτρέπεται. Επομένως, δεν επιτρέπεται και η καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος της απεργίας.

Αρχικά, σκοπός της εισαγωγής του άρθρου 25 § 3 ήταν η προστασία της κρατικής εξουσίας από την άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων, διότι έκανε λόγο για κατάχρηση των ατομικών δικαιωμάτων «... αποβλέπουσα εις βλάβην ή εξυπηρετούσα επιδιώξεις εναντίων των ελεύθερων θεσμών ή των ατομικών ελευθεριών ή δυνάμενη να απειλήσει την εθνική

ανεξαρτησία και εδαφικήν ακεραιότητα ...». Η αρχική αυτή διατύπωση του άρθρου 25 § 3 του Συντάγματος προέβλεπε και ποινικές κυρώσεις κατά του παραβάτη, τις οποίες θα καθόριζε ο κοινός νομοθέτης.

Μετά την διαγραφή των ποινικών κυρώσεων και την ριζική αναδιατύπωση του άρθρου 25 § 3, η διάταξη που απέμεινε δεν μπορεί να έχει άλλη ισχύ, παρά να συμπληρώσει το νόημα και την ερμηνεία της διατάξεως του άρθρου 5 § 1 του Συντάγματος η οποία, μεταξύ άλλων, αναφέρει «η άσκηση του δικαιώματος επιτρέπεται εφ' όσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη...».

Λόγω λοιπόν της αρχικής ερμηνείας του άρθρου 25 § 3 του Συντάγματος, υποστηρίζεται ότι η διάταξη είναι ατελής και δεν συνεπάγεται κυρώσεις. Επίσης προβάλλεται ως επιχείρημα και ο **αμυντικός** χαρακτήρας των ατομικών δικαιωμάτων.

Τα ατομικά δικαιώματα έχουν κατά κύριο λόγο αμυντικό χαρακτήρα, στρέφονται δηλαδή κατά του Κράτους και αξιώνουν από αυτό αποχή, ώστε να προκύψει ένας χώρος ελευθερίας για το άτομο. Με άλλα λόγια η αναγνώριση και η προστασία από το Σύνταγμα, των ατομικών δικαιωμάτων υπηρετεί κατά κύριο λόγο την **ελευθερία** του ατόμου, η άσκηση της οποίας αποβλέπει στην επιδίωξη κάθε νοητού ιδιωτικού συμφέροντος. Ωστόσο από τις περισσότερες διατάξεις, προκύπτει ότι το Σύνταγμα του 1975 δεν υιοθετεί τον άκρατο ατομικισμό, αλλά αντίθετα υπογραμμίζει ότι η άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων πρέπει να σέβεται τα δικαιώματα των άλλων, τη Συνταγματική τάξη και τα χρηστά ήθη καθώς επίσης πρέπει να συμβάλλει στην κοινωνική πρόοδο. Όλα αυτά εκφράζει λοιπόν και το άρθρο 25 § 3 του Συντάγματος το οποίο δεν επιτρέπει την καταχρηστική άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων, γιατί η κατάχρηση δικαιωμάτων προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων, την συνταγματική τάξη ή τα χρηστά ήθη και οπωσδήποτε δεν συμβάλλει στην κοινωνική πρόοδο.

**2.2 Τα κριτήρια της καταχρηστικής άσκησης κατά το Σύνταγμα :** Τα ατομικά δικαιώματα κατοχυρώνουν έναν συγκεκριμένο χώρο ελευθερίας. Ο χώρος αυτός διαπιστώνεται με την ερμηνεία της σχετικής συνταγματικής διάταξης και προκύπτει : **α)** από τις γενικές εκφράσεις που χρησιμοποιεί το Σύνταγμα, **β)** από τον σκοπό του ατομικού δικαιώματος και **γ)** από την φύση του δικαιώματος.

Όταν το ατομικό δικαίωμα ασκείται έξω από τον προστατευτικό του χώρο, τότε δεν υπάρχει χρήση αλλά **κατάχρηση** του δικαιώματος.

Η άσκηση κάθε ατομικού δικαιώματος πέρα από τον χώρο που του αναγνωρίζει και του κατοχυρώνει το Σύνταγμα, δεν επιτρέπεται<sup>41</sup>.

<sup>41</sup> Βλ. Λεβέντη, ΝοB 1984, δελ. 237.

Ο προστατευτικός χώρος του δικαιώματος της απεργίας προκύπτει από το άρθρο 23 § 2 του Συντάγματος. Το περιεχόμενο του όρου «απεργία» πρέπει να προσδιορισθεί σύμφωνα με την έννοια που έχει αυτός στο χώρο των εργασιακών σχέσεων. Άρα βάσει αυτού μπορούμε να πούμε ότι απεργία σημαίνει η ομαδική παύση της εργασίας<sup>42</sup>.

Τέλος ο σκοπός του δικαιώματος της απεργίας προσδιορίζεται από το Σύνταγμα με την έκφραση « προς διαφύλαξιν και παραγωγήν των οικονομικών και εργασιακών εν γένει συμφερόντων των εργαζομένων » .

Ο σκοπός της απεργίας είναι βέβαια γενικά διατυπωμένος, το περιεχόμενο όμως των « οικονομικών και εργασιακών εν γένει συμφερόντων » προκύπτει από την φύση του δικαιώματος απεργίας καθώς και από την ερμηνεία του άρθρου 23 § 2 που αναφέρει ότι εφόσον η άσκηση του δικαιώματος της απεργίας πραγματοποιείται στη σχέση μεταξύ εργοδότη και μισθωτών, η προαγωγή των οικονομικών και εργασιακών συμφερόντων εννοείται απέναντι στον εργοδότη. Επομένως τα οικονομικά συμφέροντα του άρθρου 23 είναι εκείνα που προκύπτουν από την σχέση εξαρτημένης εργασίας μεταξύ εργοδότη και μισθωτού.

Οικονομικά συμφέροντα που δεν συνδέονται κατά κάποιο τρόπο, έστω έμμεσο, με την σχέση εξαρτημένης εργασίας, δεν αποτελούν αντικείμενο δικαιώματος απεργίας.

Από την φύση λοιπόν του δικαιώματος της απεργίας (ως ενός δικαιώματος που αποβλέπει στην πραγματοποίηση συγκεκριμένου σκοπού), προκύπτουν όρια για την άσκησή του. Όταν η άσκηση του δικαιώματος απεργίας, υπερβαίνει τα όρια αυτά, τότε δεν υπάρχει κατά το Σύνταγμα χρήση του δικαιώματος αλλά **κατάχρηση**.

Επίσης δεν γίνεται κατά το Σύνταγμα χρήση του δικαιώματος της απεργίας, όταν η άσκηση του δικαιώματος κινείται μεν στον προστατευτικό χώρο του δικαιώματος, αλλά γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να προσβάλλονται τα χρηστά ήθη. Χρηστά ήθη είναι οι κανόνες της κοινωνικής ηθικής και το περιεχόμενό τους προσδιορίζεται με βάση τα διδάγματα της κοινής πείρας.

Δεν γίνεται τέλος, χρήση του δικαιώματος όταν η άσκηση του δικαιώματος προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων. Τα δικαιώματα των άλλων προβλέπονται από το Σύνταγμα ως περιορισμός, μόνο στην περίπτωση του δικαιώματος ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας. Ωστόσο πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο περιορισμός αυτός ισχύει και για τα άλλα ατομικά δικαιώματα.

Τα ατομικά δικαιώματα είναι ισότιμα μεταξύ τους και υποβάλλονται σε εκείνους μόνο τους περιορισμούς που θεσπίζει το Σύνταγμα.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, η άσκηση του δικαιώματος της απεργίας δεν επιτρέπεται να προσβάλλει τα δικαιώματα άλλων μισθωτών που δεν

---

<sup>42</sup> Βλ. Κουκιάδη, Εργατικό Δίκαιο, σελ. 66



συμμετέχουν στην απεργία. Παρ' όλα αυτά όμως, πολλές φορές η απεργία προκαλεί κατ' ανάγκη περιορισμούς στην άσκηση των ατομικών ελευθεριών τρίτων οι οποίοι, είναι μέχρι ενός σημείου αυτονόητοι και αναγκαίοι, γιατί διαφορετικά θα ήταν αδύνατη η άσκηση του δικαιώματος της απεργίας. Οι περιορισμοί αυτοί **θα πρέπει** να είναι αποτέλεσμα της απεργίας.

Τέλος δεν επιτρέπονται περιορισμοί των δικαιωμάτων του εργοδότη, που δεν προκύπτουν από τη άσκηση του δικαιώματος απεργίας, καθώς επίσης δεν επιτρέπεται να προσβάλλει άλλα ατομικά δικαιώματα του εργοδότη, η άσκηση των οποίων δεν συμπλέκεται με την άσκηση του δικαιώματος της απεργίας.

### **2.3 Τα κριτήρια της καταχρηστικής άσκησης κατά τον Αστικό**

**Κώδικα :** Η κατάχρηση δικαιώματος απαγορεύεται και κατά τον κοινό δίκαιο (άρθρο 281 ΑΚ). Η διάταξη του άρθρου 281 του ΑΚ εκφράζει τις σύγχρονες κοινωνικές αντιλήψεις, σύμφωνα με τις οποίες δεν είναι ανεκτός ο άκρατος ατομικιστικός χαρακτήρας του δικαιώματος. Τα κριτήρια που θέτει το άρθρο 281 Α. Κ είναι : **α)** η συναλλακτική (ή αντικειμενική) καλή πίστη, **β)** τα χρηστά ήθη και ο κοινωνικός ή οικονομικός σκοπός του δικαιώματος.

Όταν η άσκηση ενός ατομικού δικαιώματος προσβάλλει τα χρηστά ήθη, τότε κατά το Σύνταγμα γίνεται κατάχρηση του δικαιώματος.

Άμεση εφαρμογή του άρθρου 281 Α. Κ στα συνταγματικά δικαιώματα δεν είναι δυνατή, διότι η διάταξη έχει σκοπό να προστατεύει ιδιωτικά συμφέροντα από την καταχρηστική άσκηση άλλων, με αποτέλεσμα να προστατεύεται το πιο δυνατό μέρος από την εκμετάλλευση του ισχυρότερου. **Αντίθετα** τα ατομικά δικαιώματα που κατοχυρώνει το Σύνταγμα στρέφονται κατά κύριο λόγο κατά του κράτους.

Αναμφισβήτητα η καταχρηστική άσκηση των συνταγματικών δικαιωμάτων παρουσιάζει μια ιδιομορφία σε σύγκριση με την κατάχρηση των δικαιωμάτων του ιδιωτικού δικαίου.

Η άσκηση του δικαιώματος της απεργίας αναπτύσσεται κατά κανόνα στη σχέση μεταξύ ιδιωτών. Στην εργασιακή σχέση ισχυρότερο μέρος είναι κατά τεκμήριο ο εργοδότης. Δεν αποκλείεται όμως οι συνθήκες του συγκεκριμένου εργατικού αγώνα να καθιστούν ισχυρότερη την εργασιακή πλευρά και να προκύπτει, έτσι, ανάγκη προστασίας του εργοδότη ( εφ' όσον γίνεται καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος).

## 2.4 Περιπτώσεις καταχρηστικής απεργίας:

Η απεργία μπορεί να είναι καταχρηστική : α) λόγω του **τρόπου** που ασκείται το δικαίωμα της απεργίας ή των μέσων που χρησιμοποιούν οι απεργοί ή λόγω της συμπεριφοράς των απεργών κατά την διάρκεια της απεργίας, β) λόγω των **αιτημάτων** που διεκδικεί και γ) λόγω των **συνεπειών** της για τον εργοδότη ή το κοινωνικό σύνολο.

Στην συνέχεια θα παραθέσουμε και θα εξετάσουμε τις σπουδαιότερες και συνηθέστερες περιπτώσεις καταχρηστικής απεργίας.

### 1. Καταχρηστική απεργία λόγω του τρόπου που ασκείται το δικαίωμα της απεργίας.

Καταχρηστική καθίσταται η απεργία όταν οι εργαζόμενοι εξαναγκάζονται με βίαια ή άλλα παράνομα μέσα να λάβουν μέρος σε αυτήν.

Το δικαίωμα της απεργίας ασκείται καταχρηστικά όταν με παράνομες πράξεις που αντίκεινται στα χρηστά ήθη παραβιάζονται τα δικαιώματα των εργαζομένων που επιθυμούν να εργασθούν.

Όταν το δικαίωμα της απεργίας ασκείται με την χρήση τέτοιων μέσων που αντίκεινται στα χρηστά ήθη, τότε θεωρείται ολόκληρη η απεργία καταχρηστική.

Πρέπει όμως τα παράνομα και ανήθικα μέσα να έχουν ως αφετηρία την συλλογική πρόθεση των εμπνευστών ή εκτελεστών της απεργίας. Αν **αντίθετα** οι βίαιες ή παράνομες πράξεις γίνονται από μεμονωμένους απεργούς που εκτρέπονται σε αδικοπραγίες, τότε προκύπτει εξατομικευμένη ευθύνη των απεργών αυτών, αλλά **δεν** επηρεάζεται η νομιμότητα της απεργίας<sup>43</sup>.

Η άσκηση του δικαιώματος της απεργίας αντίκειται αναμφισβήτητα στην καλή πίστη και στα χρηστά ήθη όταν οι απεργοί, με την χρήση σωματικής ή ψυχολογικής βίας, χυδαίων ύβρεων ή άλλων προσβολών προσπαθούν να εξαναγκάσουν τους εργαζόμενους, που επιθυμούν να εργασθούν, να λάβουν μέρος στην απεργία.

Τέλος το δικαίωμα της απεργίας ασκείται μέσα στον προστατευτικό χώρο, εφ' όσον οι εργαζόμενοι παύουν ομαδικά την παροχή εργασίας.

### 2 Χρησιμοποίηση ψευδών πληροφοριών ή γενικότερα κακόπιστης συμπεριφοράς για να προκύψει η απεργιακή κινητοποίηση.

Η άσκηση του δικαιώματος απεργίας αντίκειται στην καλή πίστη και στα χρηστά ήθη, όταν οι εμπνευστές ή οργανωτές της απεργίας,

<sup>43</sup> Βλ. Κουκιάδη, ΔΕΝ 1993, σελ. 1225, βλ. Παπασταύρου, Απεργία, σελ. 119.

χρησιμοποιούν ψευδείς πληροφορίες, με σκοπό να προκαλέσουν ή να ενισχύσουν την αγωνιστική διάθεση των εργαζομένων.

Απλές υπερβολές ή ανακρίβειες που συνήθως δεν λείπουν από τις αγωνιστικές ακινητοποιήσεις, δεν επηρεάζουν βέβαια την νομιμότητα της απεργίας.

### **3 Κατάληψη των χώρων εργασίας.**

Κατά πάγια νομολογία είναι καταχρηστική η απεργία, αν συνδυάζεται με ταυτόχρονη κατάληψη των χώρων εργασίας από τους απεργούς. Η κατάληψη των χώρων εργασίας εμποδίζει τους μη απεργούς να εργασθούν και για τον λόγο αυτό προσβάλλει το δικαίωμα εργασίας των εργαζομένων που επιθυμούν να εργασθούν. Εξ' άλλου το δικαίωμα της απεργίας διασφαλίζει την συλλογική παύση εργασίας και όχι την κατάληψη των χώρων εργασίας ή άλλες πράξεις των απεργών. Εννοείται πως η κατάληψη των χώρων εργασίας επηρεάζει την νομιμότητα της απεργίας μόνο όταν προέρχεται από τους εμπνευστές και οργανωτές της.

Επί πλέον η κατάληψη των χώρων εργασίας προσβάλλει την ιδιοκτησία και το άσυλο κατοικίας του εργοδότη.

Η κατάληψη δεν επηρεάζει το κύρος της απεργίας αν οφείλεται στη δράση μεμονωμένων απεργών, οπότε προκύπτει ευθύνη των μεμονωμένων αυτών ατόμων.

Τέλος η σύμβαση εργασίας επιτρέπει στον εργαζόμενο να εισέρχεται στην εκμετάλλευση για να προσφέρει την εργασία του και όχι για να καταλάβει τον χώρο εργασίας και να εμποδίσει την εργασία των μη απεργών ή την λειτουργία της επιχείρησης. Άλλωστε κατά την διάρκεια της απεργίας αναστέλλεται η εργασιακή σχέση και ο εργαζόμενος αποδεσμεύεται προσωρινά από την υποχρέωση παροχής εργασίας και επομένως από το δικαίωμα εισόδου από την επιχείρηση.

### **4. Ανεπαρκής προειδοποίηση του εργοδότη.**

Η απεργία που πραγματοποιείται μέσα από ανεπαρκή προειδοποίηση του εργοδότη είναι καταχρηστική, γιατί προσκρούει στην καλή πίστη αλλά και στον σκοπό της προειδοποιήσεως.

### **5 Μερική – Περιστροφική απεργία.**

Η τεχνική της μερικής και περιστροφικής απεργίας καθ' εαυτή, δεν προσκρούει στα κριτήρια του άρθρου 281 Α. Κ ή του άρθρου 25 § 3 του Συντάγματος. Αντίθετα στην συνταγματική προστασία της απεργίας ανήκει αναμφισβήτητα και η επιλογή εκείνης της τεχνικής στην άσκηση

του δικαιώματος, που διασφαλίζει μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα. Για τον λόγο αυτό η μερική απεργία καθ' εαυτή δεν είναι καταχρηστική.

Δεν αποκλείεται όμως η απεργία ή η περιστροφική απεργία να έχει από την αρχή ή να αποκτήσει κατά την πορεία της, καταχρηστικό χαρακτήρα.

Αυτό εξαρτάται από τις συνθήκες υπό τις οποίες πραγματοποιείται η απεργία ή από τα αποτελέσματα που αυτή προκαλεί στην επιχείρηση, σε τρίτους, ή στο κοινωνικό σύνολο.

## **6 Καταχρηστική απεργία λόγω των αιτημάτων της.**

Η απεργία μπορεί να είναι καταχρηστική και λόγω των αιτημάτων που διεκδικεί. Παραδείγματος χάρη όταν μια απεργία διεκδικεί αιτήματα, η ρύθμιση των οποίων ανήκει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της πολιτείας και μπορεί να γίνει μόνο με τροποποίηση ισχυόντων κανόνων δικαίου, τότε η απεργία αυτή είναι μια απεργία διαμαρτυρίας.

Η απεργία διαμαρτυρίας δεν έχει και ούτε μπορεί να έχει σκοπό να υποχρεώσει τα αρμόδια όργανα του κράτους να υποκύψουν, ούτε μπορεί να παραταθεί χρονικά μέχρις όταν η πολιτεία υποκύψει και αποδεχτεί τα αιτήματα των απεργών. Γι' αυτόν το λόγο όταν η απεργία διαμαρτυρίας παρατείνεται πέρα από τα χρονικά όρια, τότε γίνεται καταχρηστική.

Η απεργία είναι παράνομη και καταχρηστική, γιατί υπερβαίνει το σκοπό της, όταν διεκδικεί αιτήματα που προσκρούουν σε κανόνες δημόσιας τάξης και κυρίως σε κανόνες που αποβλέπουν στην προστασία του γενικότερου συμφέροντος<sup>44</sup>.

Όταν τα αιτήματα της απεργίας προσκρούουν σε πολιτειακούς κανόνες που αποβλέπουν στην προστασία του γενικότερου συμφέροντος, τότε η απεργία δεν είναι κατά κανόνα νόμιμη και μόνο μια απεργία περιορισμένης χρονικής διάρκειας μπορεί να θεωρηθεί νόμιμη ως απεργία διαμαρτυρίας.

Η μόνη περίπτωση, που η απεργία μπορεί να διεκδικεί αιτήματα αντίθετα με κανόνες δημόσιας τάξεως, είναι όταν οι εργατικοί αυτοί νόμοι είναι αντισυνταγματικοί.

Η επίκληση του γενικού συμφέροντος δεν επιτρέπεται να αποτελεί πρόσχημα για να επιβάλλονται από την πολιτεία αυθαίρετοι περιορισμοί στην άσκηση του δικαιώματος της απεργίας. Επομένως, ο έλεγχος της συνταγματικότητας των περιορισμών που επιβάλλονται στα ατομικά δικαιώματα και στο δικαίωμα της απεργίας, ανήκει τελικά στην δικαστική εξουσία. Τα δικαστήρια εξετάζουν κατά κύριο λόγο: α) αν συντρέχουν συγκεκριμένοι και σοβαροί λόγοι γενικότερου συμφέροντος, οι οποίοι δικαιολογούν την επιβολή του περιορισμού, β) αν τυχόν οι

<sup>44</sup> Βλ. Παπασταύρου, Απεργία, σελ. 410, βλ. Λεβέντη, ΕΕΔ 1983, σελ. 245.

προβαλλόμενοι από τον νομοθέτη λόγοι γενικότερου συμφέροντος είναι αληθείς ή προσχηματικοί, και γ) μήπως τυχόν ο συγκεκριμένος σκοπός που επιδιώκει η πολιτεία με την επιβολή του περιορισμού, δηλαδή η διαφύλαξη του γενικότερου συμφέροντος, ήταν δυνατόν να πραγματοποιηθεί με άλλα μέσα λιγότερο επαχθή για τον ιδιώτη (αρχή της αναλογικότητας ή του ηπιότερου μέσου).

Η απεργία δεν μπορεί να αφορά αιτήματα διάφορα από εκείνα που γνωστοποιήθηκαν.

Είναι επομένως καταχρηστική αλλά και παράνομη η απεργία που διεκδικεί αιτήματα διαφορετικά από εκείνα που, κατά πρόσχημα μόνο, έχουν γνωστοποιηθεί στον εργοδότη. Επίσης είναι καταχρηστική η απεργία που αποφασίστηκε χωρίς οι οργανωτές της να προβάλλουν συγκεκριμένα αιτήματα ή αποφασίστηκε καίτοι ο εργοδότης αποδέχθηκε τα νόμιμα αιτήματα των απεργών ή διατύπωσε τη σοβαρή και ειλικρινή πρόθεση να διαπραγματευτεί με το σωματείο μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα.

## **7. Καταχρηστική Απεργία Αλληλεγγύης.**

Η απεργία αλληλεγγύης πρέπει να συμβάλλει στην προαγωγή των εργασιακών συμφερόντων των απεργών αλληλεγγύης. Η προϋπόθεση αυτή υπάρχει, όταν συντρέχουν οι εξής δύο προϋποθέσεις: α) όταν η έκβαση της κύριας απεργίας έχει επιπτώσεις στα οικονομικά ή εργασιακά συμφέροντα των απεργών αλληλεγγύης και β) όταν η απεργία αλληλεγγύης είναι σε θέση να πιέσει τον αντίπαλο της κύριας απεργίας.

Το αν η έκβαση της κύριας απεργίας έχει επιπτώσεις στα εργασιακά συμφέροντα των απεργών αλληλεγγύης εξαρτάται βασικά από τα αιτήματα της κύριας απεργίας αλλά και από τον επαγγελματικό κλάδο, μέσα στον οποίο πραγματοποιείται η κύρια απεργία.

Καταχρηστική είναι η απεργία αλληλεγγύης, όταν πραγματοποιείται προς υποστήριξη άλλης κύριας απεργίας που είναι επίσης παράνομη ή καταχρηστική. Καταχρηστική, γιατί υπερβαίνει το σκοπό της και αντίκειται στην καλή πίστη, είναι επίσης η απεργία αλληλεγγύης, όταν οι εργαζόμενοι, που πρόκειται να ενισχυθούν από την απεργία αλληλεγγύης, αδιαφορούν και δεν κατέρχονται σε απεργία ή όταν η απεργία αλληλεγγύης συνεχίζεται παρά το γεγονός ότι οι μισθωτοί της κύριας απεργίας ήδη εγκατέλειψαν τον εργατικό αγώνα ή συμβιβάστηκαν με τον εργοδότη.

Καταχρηστική τέλος, γιατί υπερβαίνει το σκοπό της, είναι η απεργία αλληλεγγύης, όταν είναι αδύνατο να ασκήσει κάποια πίεση στον αντίπαλο της κύριας απεργίας ή όταν η κύρια απεργία διεκδικεί αιτήματα

διάφορα ή άσχετα με τα εργασιακά, οικονομικά, συνδικαλιστικά κ. ο. κ. συμφέροντα των απεργών αλληλεγγύης.

#### **8. Ανάμιξη νομίμων και μη νομίμων αιτημάτων.**

Αν μια απεργία διεκδικεί περισσότερα αιτήματα, από τα οποία ορισμένα είναι νόμιμα και ορισμένα μη νόμιμα, τότε η νομιμότητα της απεργίας εξαρτάται, κατά πάγια νομολογία, όχι από τον αριθμό των νομίμων και των μη νομίμων αιτημάτων αλλά από την βαρύτητα των αιτημάτων. Αν λοιπόν τα μη νόμιμα αιτήματα έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα από τα νόμιμα, υπό την έννοια ότι σε περίπτωση ικανοποίησης των πρώτων οι απεργοί είναι διατεθειμένοι να διακόψουν τον εργατικό αγώνα, τότε η απεργία είναι παράνομη. Αν, αντίθετα, τα μη νόμιμα αιτήματα έχουν δευτερεύουσα σημασία σε σύγκριση με τα νόμιμα, τότε η απεργία είναι νόμιμη.

Η λύση αυτής της νομολογίας είναι ορθή, γιατί συναρτά την νομιμότητα της απεργίας με τα αιτήματα εκείνα που αποτελούν τον κύριο στόχο των απεργών και αποφεύγει έτσι τα ανεπιεική αποτελέσματα της αντίθετης γνώμης, κατά την οποία η προβολή έστω και ενός μη νόμιμου αιτήματος, μεταξύ άλλων περισσοτέρων νομίμων, καθιστά όλη την απεργία παράνομη.

#### **9. Καταχρηστική απεργία λόγω των συνεπειών της – Οικονομική καταστροφή της επιχείρησης.**

Η απεργία είναι καταχρηστική, όταν επιδιώκει ή προκαλεί την **οικονομική καταστροφή** της επιχείρησης. Η οικονομική καταστροφή αντίκειται άλλωστε και στα συμφέροντα των ίδιων των απεργών, αφού η διατήρηση της θέσης εργασίας συνδέεται με την υπόσταση της επιχείρησης. Οικονομική καταστροφή υπάρχει, όταν η ζημιά της επιχείρησης λόγω της απεργίας είναι τόσο μεγάλη, ώστε να κλονίζεται ανεπανόρθωτα η ανταγωνιστικότητά της και η επιχείρηση να πρέπει να κλείσει. Η απεργία λοιπόν που έχει ως σκοπό την οικονομική καταστροφή της επιχείρησης υπερβαίνει το περιεχόμενο και το σκοπό του δικαιώματος απεργίας, αλλά επί πλέον αντίκειται στην καλή πίστη και στα χρηστά ήθη. Αλλά και όταν η οικονομική καταστροφή της επιχείρησης δεν είναι μεν ο άμεσος σκοπός της απεργίας, είναι όμως μια αναπόφευκτη συνέπεια εξαιτίας των συνθηκών της συγκεκριμένης απεργίας, πάλι γίνεται δεκτό στην γερμανική θεωρία και νομολογία ότι η απεργία είναι καταχρηστική, ιδιαίτερα μάλιστα όταν οι απεργοί γνωρίζουν την κρίσιμη οικονομική κατάσταση της επιχείρησης και την ανεπανόρθωτη ζημιά που προκαλεί η απεργία.

## ΜΕΡΟΣ Δ΄

### **ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΠΕΡΓΙΑΣ**



**Κεφάλαιο 1<sup>ο</sup> :Συνέπειες Νόμιμης απεργίας**

**1.1 Αναστολή της σχέσης εργασίας**

Η συμμετοχή σε νόμιμη απεργία αναστέλλει τη λειτουργία της συμβάσεως εργασίας στις κύριες υποχρεώσεις της, δηλ. την υποχρέωση παροχής εργασίας και την υποχρέωση καταβολής μισθού. Η συμμετοχή σε νόμιμη απεργία αποτελεί άσκηση δικαιώματος. Για το λόγο αυτό γίνεται σήμερα ομόφωνα δεκτό ότι η συμμετοχή σε νόμιμη απεργία δεν αποτελεί αυθαίρετα ή αδικαιολόγητη αποχή από την εργασία, αλλά αντίθετα η συμμετοχή σε νόμιμη απεργία αναστέλλει τη σχέση εργασίας, με αποτέλεσμα να αποδεσμεύεται ο μισθωτός από την υποχρέωση παροχής εργασίας.

Η συμμετοχή σε νόμιμη απεργία αναστέλλει μαζί με τις κύριες υποχρεώσεις των μερών και όσες άλλες παρεπόμενες υποχρεώσεις συνδέονται με την παροχή της εργασίας π.χ. αναστέλλει την υποχρέωση συμμορφώσεως του μισθωτού στις εντολές και οδηγίες του εργοδότη καθώς και το αντίστοιχο διευθυντικό δικαίωμα του εργοδότη κατά τη διάρκεια της απεργίας. Κατά συνέπεια ο μισθωτός κατά τη διάρκεια της απεργίας δεν επιτρέπεται να δυσφημεί την επιχείρηση, να παραβιάζει το καθήκον εχεμύθειας, να προβαίνει σε πράξεις ανταγωνισμού του εργοδότη.

Η συμμετοχή σε νόμιμη απεργία δεν αναστέλλει επίσης τις σχέσεις εργασίας του προσωπικού ασφαλείας, το οποίο κατά τη διάρκεια της απεργίας εξακολουθεί να υπόκειται στο διευθυντικό δικαίωμα του εργοδότη.

***1. Ο χρόνος νόμιμης απεργίας ως χρόνος απεργίας για τη θεμελίωση δικαιωμάτων***

Επειδή η συμμετοχή σε νόμιμη απεργία αναστέλλει τη σχέση εργασίας δεν αποτελεί αδικαιολόγητη ή αυθαίρετη απουσία, για το λόγο αυτό ο χρόνος αποχής λόγω απεργίας θεωρείται χρόνος εργασίας για τη θεμελίωση των δικαιωμάτων εκείνων που εξαρτώνται από την προϋπηρεσία του μισθωτού. Επομένως ο χρόνος νόμιμης απεργίας συνυπολογίζεται στην προϋπηρεσία του μισθωτού, όταν πρόκειται να υπολογισθεί η αποζημίωση λόγω καταγγελίας της συμβάσεως εργασίας,

---

<sup>45</sup>Κουκιάδης : § 47.Συνέπειες νόμιμης απεργίας



όταν πρόκειται να υπολογισθεί το επίδομα αρχαιότητας ή προϋπηρεσίας, όταν πρόκειται να θεμελιωθεί το δικαίωμα προαγωγής του μισθωτού.

#### α) Θεμελίωση δικαιώματος αδείας

Ο χρόνος αποχής από την εργασία λόγω συμμετοχής σε νόμιμη απεργία θεωρείται από το νόμο ως χρόνος εργασίας για τη θεμελίωση και άλλων δικαιωμάτων. Κατά το άρθρο 2 § 6 ΑΝ539/1945 ο χρόνος αποχής από την εργασία λόγω απεργίας θεωρείται ως χρόνος απασχολήσεως για τη θεμελίωση του δικαιώματος αδείας. Επίσης, σύμφωνα με την ίδια διάταξη, οι ημέρες αποχής λόγω απεργίας δεν συμψηφίζεται με τις ημέρες αδείας που δικαιούνται οι μισθωτοί.

#### β) Επίδομα εορτών

Αμφιβολίες προκύπτουν, αν ο χρόνος αποχής από την εργασία λόγω νόμιμης απεργίας υπολογίζεται ως χρόνος εργασίας για τον καθορισμό του ύψους των **επιδομάτων (δώρων)** εορτών **Χριστουγέννων και Πάσχα**. Κατά το άρθρο 1 § 1 Ν.1082/80 τα επιδόματα των εορτών Χριστουγέννων και Πάσχα καταβάλλονται στο ακέραιο στους μισθωτούς εφόσον η εργασιακή σχέση αυτών διήρκεσε καθ' όλη τη χρονική περίοδο, στην περίπτωση του επιδόματος εορτών Πάσχα από 1<sup>ης</sup> Ιανουαρίου μέχρι και 30<sup>ης</sup> Απριλίου και για το επίδομα εορτών των Χριστουγέννων από 1<sup>ης</sup> Μαΐου έως και 31<sup>ης</sup> Δεκεμβρίου εκάστου έτους.

Εξαίρεση: στην περίπτωση που η εργασιακή σχέση του μισθωτού δε διήρκεσε όλο το χρονικό διάστημα, καταβάλλεται τμήμα του επιδόματος ανάλογο με το χρονικό διάστημα που κράτησε η εργασιακή σχέση. Σύμφωνα λοιπόν με το γράμμα του Ν.1082 ο προσδιορισμός του ύψους των επιδομάτων Χριστουγέννων και Πάσχα δεν συνδέεται με την πραγματική απασχόληση των μισθωτών κατά τα παραπάνω ενδιάμεσα χρονικά διαστήματα, αλλά με τη χρονική διάρκεια της σχέσης εργασίας. Οι αποφάσεις όμως του Υπουργείου Εργασίας 19430/80 και 19040/81 προβλέπουν ότι «στο χρόνο διάρκειας της εργασιακής σχέσεως δεν υπολογίζονται οι ημέρες, κατά τις οποίες ο μισθωτός, αν και δε λύθηκε η εργασιακή του σχέση, απείχε από την εργασία του αδικαιολόγητα λόγω άδειας χωρίς αποδοχές».

## 2. Ατύχημα κατά τη διάρκεια απεργίας

Το βίαιο συμβάν που συμβαίνει στον εργαζόμενο κατά τη διάρκεια της αποχής από την εργασία λόγω απεργίας ασφαλώς δεν αποτελεί εργατικό ατύχημα, αφού δεν επέρχεται κατά την εκτέλεση της εργασίας

ή εξ' αφορμής αυτής. **Μόνο** εφόσον το ατύχημα έλαβε χώρα κατά την εκτέλεση συγκεκριμένων συνδικαλιστικών καθηκόντων εξ' αφορμής της απεργίας, μπορεί ίσως να θεωρηθεί ως εργατικό. Κατά την απόφασης της Ολομέλειας του ΣΕ 3280/92 είναι εργατικό ατύχημα το βίαιο γεγονός που λαμβάνει χώρα κατά τη διάρκεια της νόμιμης απεργίας. Και αυτό γιατί κατά τη διάρκεια της νόμιμης απεργίας η εργασιακή σχέση μεταξύ εργοδότη κι εργαζόμενου εξακολουθεί να υφίσταται. Όπως όμως εκθέσαμε , τόσο η εργατική όσο και η ασφαλιστική νομοθεσία θεμελιώνουν την έννοια του εργατικού ατυχήματος στην **προϋπόθεση** ότι το βίαιο συμβάν επέρχεται **κατά την εκτέλεση της εργασίας ή εξ' αφορμής αυτής.**

### *3. Απεργία και άδεια με αποδοχές*

Αν ο εργοδότης βρίσκεται σε υπερημερία ως προς την αποδοχή της εργασίας του μισθωτού , η μεταγενέστερη συμμετοχή του μισθωτού αυτού σε απεργία (νόμιμη ή παράνομη) αίρει την υπερημερία του εργοδότη, γιατί ο μισθωτός δεν είναι σε θέση να προσφέρει την εργασία του. Η μεταγενέστερη κήρυξη της απεργίας δεν επηρεάζει τη θέση των μισθωτών εκείνων που βρίσκονται ήδη σε άδεια. Αν όμως ο μισθωτός που βρίσκεται σε άδεια επιθυμεί να λάβει μέρος στην απεργία πρέπει να δηλώσει στον εργοδότη ότι διακόπτει την άδεια και συμμετέχει στην απεργία. Παράλληλα όμως πρέπει να επιστρέψει στον εργοδότη τις αποδοχές αδειας και το επίδομα αδειας που αντιστοιχούν στις μη χρησιμοποιηθείσες ημέρες αδειας.

Κατά τη διάρκεια της απεργίας δεν είναι δυνατή η χορήγηση της ετήσιας αδειας σε απεργούς, των οποίων οι εργασιακές σχέσεις βρίσκονται ήδη σε αναστολή λόγω της απεργίας. Την άδεια όμως που είχε προγραμματισθεί πριν από την έναρξη της απεργίας πρέπει κατ' αρχήν να χορηγήσει ο εργοδότης εφ' όσον βέβαια ο μισθωτός δεν ανήκει στο προσωπικό ασφαλείας.

### *4. Αναστολή της ασφαλιστικής σχέσης*

Κατά τη διάρκεια της απεργίας αναστέλλεται και η ασφαλιστική σχέση του μισθωτού με τον ασφαλιστικό του φορέα, αφού κατά τη διάρκεια της απεργίας δεν παρέχεται εργασία ούτε καταβάλλονται αποδοχές στον απεργό, επομένως δεν καταβάλλονται και ασφαλιστικές εισφορές στον ασφαλιστικό οργανισμό. Η ασφαλιστική σχέση προϋποθέτει, ως γνωστό, **ενεργό σχέση εργασίας**, δηλ. παροχή εξαρτημένης εργασίας και καταβολή αποδοχών. Επίσης πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο μισθωτός που συμμετέχει σε απεργία δικαιούται να καταβάλλει στον ασφαλιστικό φορέα το σύνολο των ασφαλιστικών

εισφορών του χρόνου απεργίας και να συνυπολογίσει το χρόνο απεργίας ως χρόνο προαιρετικής ασφαλίσεως υποβάλλοντας σχετική αίτηση στον ασφαλιστικό οργανισμό. Από την άλλη πλευρά η συμμετοχή σε απεργία δεν αναστέλλει τη χορήγηση ασφαλιστικών παροχών, για τη λήψη των οποίων ο απεργός έχει ήδη συμπληρώσει όλες τις προϋποθέσεις. Π.χ. η συμμετοχή σε απεργία δεν αναστέλλει την καταβολή του οικογενειακού επιδόματος από το Διανεμητικό Λογαριασμό Οικογενειακών Επιδομάτων Μισθωτών.

Για τους δημόσιους υπαλλήλους και τους υπαλλήλους των ΟΤΑ και των άλλων Ν.Π.Δ.Δ. ο χρόνος νόμιμης απεργίας υπολογίζεται από τον νόμο ως συντάξιμος «εφόσον θεωρείται ως χρόνος πραγματικής δημόσιας υπηρεσίας».

## **1.2 Απώλεια μισθού**

Η συμμετοχή σε νόμιμη απεργία αναστέλλει και την υποχρέωση του εργοδότη καταβολής μισθού. Η μη καταβολή του μισθού κατά τη διάρκεια της απεργίας εξηγείται από τη στενή **ανταλλακτική** σχέση μεταξύ μισθού κι εργασίας (άρθρ 648 ΑΚ). Εφόσον ο μισθωτός με δική του πρωτοβουλία απέχει από την εργασία, δεν είναι δυνατό να λαμβάνει αποδοχές. Η απώλεια του μισθού είναι η θυσία που υφίσταται ο εργαζόμενος για την άσκηση του δικαιώματος. Αν οι μισθωτοί διατηρούσαν κατά τη διάρκεια της απεργίας και την αξίωση για μισθό, τότε ο εργασιακός αγώνας θα ήταν ένας αγώνας χωρίς δαπάνη, χωρίς κίνδυνο, πράγμα βέβαιο που δεν συμβιβάζεται με τη φυσιογνωμία της απεργίας. Για τους παραπάνω λόγους είναι **καταχρηστική** η απεργία που προβάλλει ως αίτημα την καταβολή των αποδοχών του χρόνου απεργίας.

Ο εργοδότης έχει δικαίωμα να παρακρατήσει τις αποδοχές που αναλογούν στις ημέρες απεργίας. Αν ο μισθωτός αμείβεται σε μηνιαίο μισθό, τότε ο εργοδότης θα παρακρατήσει για κάθε μέρα απεργίας το 1/25 του μηνιαίου μισθού που θεωρείται ότι αντιστοιχεί στις αποδοχές κάθε εργάσιμης ημέρας. Αν όμως ο μισθωτός απασχολείται πέντε (5) ημέρες την εβδομάδα, τότε για κάθε ημέρα απεργίας θα παρακρατούνται τόσα ωρομίσθια όσες και οι ώρες εργασίας κάθε συγκεκριμένης ημέρας της απεργίας. Αν τέλος η απεργία καταλαμβάνει ορισμένες μόνο ώρες του ημερήσιου ωραρίου(πρόκειται για **στάσεις εργασίας**), τότε ο εργοδότης θα παρακρατήσει τόσα ωρομίσθια όσες οι ώρες της απεργίας.

Το ωρομίσθιο προκύπτει , ως γνωστό, από τη διαίρεση των 6/25 του μηνιαίου μισθού με το εβδομαδιαίο ωράριο εργασίας. Για όσους αμείβονται με ημερομίσθιο, το ωρομίσθιο προκύπτει από τη διαίρεση του ποσού των 6 ημερομισθίων με το εβδομαδιαίο ωράριο εργασίας. Αναφορικά για τους δημόσιους υπαλλήλους , για κάθε εργάσιμη ημέρα

απεργίας περικόπτεται το 1/30 του μηνιαίου μισθού, ενώ για τις στάσεις εργασίας περικόπτονται τόσα ωρομίσθια όσα και οι ώρες των στάσεων εργασίας .

Σε περίπτωση λευκής απεργίας αφαιρείται από το ημερομίσθιο ή τον ημερήσιο μισθό του μισθωτού ποσό που αναλογεί στη μείωση της παραγωγής. Για παράδειγμα η λευκή απεργία συνίσταται σε μείωση της ημερήσιας παραγωγής κατά 25%, τότε ο εργοδότης θα παρακρατήσει το 25% του ημερήσιου μισθού ή ημερομισθίου.

### **1.3 Ημέρες αργίας κατά τη διάρκεια της απεργίας**

Αν κατά τη διάρκεια της απεργίας παρεμβάλλεται ημέρα αργίας αμειβόμενη κατά το νόμο( π.χ. 25 Δεκεμβρίου,25 Μαρτίου, 15 Αυγούστου,28 Οκτωβρίου.. αρθρ.2 § 2 Ν.Δ. 3755/57), ο εργοδότης έχει δικαίωμα να αφαιρέσει και το ημερομίσθιο της ημέρας αυτής. Σύμφωνα με το παραπάνω Ν.Δ. ο εργοδότης καταβάλλει το ημερομίσθιο των ημερών αυτών αργίας, εφόσον ο μισθωτός δεν απασχολήθηκε τις ημέρες αυτές από λόγους που δεν οφείλονται σ' αυτόν. Αντίθετα δεν καταβάλλει ο εργοδότης το ημερομίσθιο των ημερών αργίας, αν ο μισθωτός δεν απασχολήθηκε τις ημέρες αυτές από λόγους που οφείλονται στον μισθωτό. Επειδή λοιπόν είναι βέβαιο πως ο απεργός δεν θα εργαζόταν την ημέρα αργίας που παρεμβάλλεται κατά τη διάρκεια απεργίας, έστω και αν λειτουργούσε η επιχείρηση κατά την ημέρα αυτή, γιατί ο εργοδότης δεν έχει υποχρέωση να του καταβάλλει το ημερομίσθιο της αργίας αυτής. Αν βέβαια η απεργία έληξε την παραμονή της αργίας, τότε καταβάλλεται το ημερομίσθιο της αργίας. Δεν καταβάλλεται, τέλος, το ημερομίσθιο της αμειβόμενης αργίας, αν η συνδ. οργάνωση έχει εξαγγείλει και πραγματοποιεί την απεργία κατά τέτοιο τρόπο, ώστε φαινομενικά να διακόπτεται η απεργία κατά τις ημέρες της αργίας. Π.χ. οι ημέρες της απεργίας, αν και είναι συνεχείς, έχουν προσδιορισθεί ημερολογιακά κι έχουν εξαιρεθεί οι ημέρες της αργίας, που παρεμβάλλονται στην απεργία. Η συμπεριφορά αυτή της συνδ. οργάνωσης είναι καταχρηστική(281 ΑΚ), γιατί επιδιώκει την καταβολή του ημερομισθίου της αργίας παρά το γεγονός ότι οι μισθωτοί απεργούν κι επομένως δεν το δικαιούνται.

#### **1.4 Καταβολή δεδουλευμένων αποδοχών**

Κατά τη διάρκεια νόμιμης απεργίας ο εργοδότης δεν έχει δικαίωμα να αρνηθεί την καταβολή των δεδουλευμένων ήδη αποδοχών. Δεν είναι δυνατή στην περίπτωση αυτή η άσκηση του δικαιώματος επισχέσεως από τον εργοδότη, γιατί ο εργοδότης δεν έχει κατά των απεργών ληξιπρόθεσμη αξίωση για παροχή εργασίας, αφού κατά τη διάρκεια της νόμιμης απεργίας αναστέλλεται η υποχρέωση των απεργών για παροχή εργασίας.

#### **1.5 Ασθένεια του μισθωτού κατά τη διάρκεια της απεργίας**

Ο εργοδότης και σ' αυτό το σημείο δεν έχει δικαίωμα να αρνηθεί την καταβολή των αποδοχών στους μισθωτούς που ήδη πριν από την έναρξη της απεργίας απέχουν από την εργασία λόγω σπουδαίου και ανυπαίτιου λόγου, π.χ. ασθένεια ή βρίσκονται σε άδεια. Αμφιβολίες προκύπτουν αν ισχύει το ίδιο και στην περίπτωση που ο σπουδαίος και ανυπαίτιος λόγος αποχής εμφανισθεί στο μισθωτό **μετά** την έναρξη της απεργίας. Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη δεν δικαιούται ο μισθωτός να λάβει τις αποδοχές του αλλά ούτε και επίδομα ασθενοείας από τον ασφαλιστικό οργανισμό, αν η ασθένεια εμφανισθεί **μετά** την έναρξη της απεργίας. Και αυτό γιατί η εργασιακή σχέση του μισθωτού βρίσκεται λαδή σε αναστολή λόγω της απεργίας κατά την εμφάνιση της ασθένειας ή άλλου σπουδαίου και χωρίς αιτία κωλύματος .

#### **1.6 Λήξη της αναστολής εργασιακής σχέσης**

Με τη λήξη της νόμιμης απεργίας λήγει και η αναστολή της εργασιακής σχέσης. Ο εργοδότης έχει την υποχρέωση να αποδεχθεί την εργασία των μισθωτών και οι μισθωτοί έχουν δικαίωμα να επανέλθουν στις θέσεις εργασίας που κατείχαν πριν από την απεργία. Κατ' εξαίρεση γίνεται δεκτό ότι ο εργοδότης μπορεί να αξιώσει μικρή αναβολή στην επανένταξη των απεργών, όταν βρίσκεται σε αντικειμενική αδυναμία-λόγω της απεργίας που προηγήθηκε- να επαναλειτουργήσει αμέσως την επιχείρηση. Στην περίπτωση αυτή παρατείνεται η αναστολή των εργασιακών σχέσεων μέχρι την επανένταξη των μισθωτών.

## **1.7 Απαγόρευση απολύσεων λόγω συμμετοχής σε νόμιμη απεργία-περιπτώσεις επιτρεπόμενων απολύσεων**

Επειδή η συμμετοχή του μισθωτού σε νόμιμη απεργία όχι μόνο δεν αποτελεί αδικαιολόγητη αποχή από την εργασία, αλλά επί πλέον συνιστά άσκηση δικαιώματος κατοχυρωμένου από το Σύνταγμα, για το λόγο αυτό δεν επιτρέπεται κατά τη διάρκεια της απεργίας ή μετά τη λήξη της η καταγγελία της σχέσης εργασίας (απόλυση) του μισθωτού που έχει ως αιτία τη συμμετοχή στην απεργία. Για τον ίδιο λόγο η συμμετοχή σε νόμιμη απεργία δεν αποτελεί σπουδαίο λόγο καταγγελίας της σχέσης εργασίας στις συμβάσεις ορισμένου χρόνου. Επίσης δεν είναι δυνατόν να ερμηνευθεί η συμμετοχή σε νόμιμη απεργία ως οικειοθελής αποχώρηση του μισθωτού από την εργασία.

Γίνεται όμως δεκτό ότι κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η καταγγελία της εργασιακής σχέσης απεργών, εφόσον δικαιολογείται από ανάγκες της επιχειρήσεως που προέκυψαν από την απεργία. Για παράδειγμα κατά τη διάρκεια της απεργίας ο εργοδότης, για να περιορίσει τη ζημιά της επιχειρήσεως, επιχειρεί οργανωτικές και άλλες οικονομοτεχνικές μεταβολές, με αποτέλεσμα να καταργηθούν συγκεκριμένες θέσεις εργασίας. Στις περιπτώσεις αυτές θεωρείται νόμιμη η απόλυση μισθωτών, γιατί δεν είναι δυνατό να αξιωθεί από τον εργοδότη να διατηρεί μισθωτούς, των οποίων οι θέσεις εργασίας έχουν καταργηθεί. Χωρίς αμφιβολία ο εργοδότης έχει δικαίωμα να επιχειρεί κατά τη διάρκεια της απεργίας οικονομοτεχνικές μεταβολές (π.χ. εισαγωγή νέας τεχνολογίας) για να λειτουργήσει την επιχείρηση ή να περιορίσει τη ζημιά λόγω της απεργίας. Δεν επιτρέπονται όμως προσλήψεις απεργοσπαστών κατά τη διάρκεια νόμιμης απεργίας

## **Κεφάλαιο 2<sup>ο</sup>: Συνέπειες Παράνομης Απεργίας.**

### **2.1. Αυθαίρετη αποχή από την εργασία.**

Η συμμετοχή του μισθωτού σε παράνομη απεργία δεν αναστέλλει τη λειτουργία της συμβάσεως εργασίας, αλλά συνιστά αυθαίρετη ή αδικαιολόγητη αποχή από την εργασία, δηλ. παράβαση της συμβάσεως

εργασίας<sup>46</sup>. Κατά συνέπεια ο εργοδότης δεν οφείλει τις αποδοχές του χρόνου της αδικαιολόγητης αποχής.

#### 1. Μερική εκπλήρωση της παροχής.

Αν η παράνομη απεργία διαρκεί ορισμένες μόνο ώρες του ωραρίου, έχει δηλ. τη μορφή των στάσεων εργασίας, τότε συνιστά απαγορευμένη μερική εκπλήρωση της παροχής εργασίας. Στην περίπτωση αυτή ο εργοδότης μπορεί να αποκρούσει την εργασία των απεργών για το υπόλοιπο του ωραρίου χρονικό διάστημα χωρίς να καθίσταται υπερέμερος, αφού η παροχή της εργασίας δεν είναι η προσήκουσα και ο εργοδότης δεν έχει συμφέρον στην παροχή της εργασίας αυτής<sup>47</sup>. Επομένως η απόκρουση της εργασίας αυτής των απεργών δεν προϋποθέτει αντικειμενική αδυναμία του εργοδότη να αποδεχθεί την εργασία των απεργών, αλλά αρκεί ότι η αποδοχή της εργασίας των απεργών είναι επιζήμια για τον εργοδότη. Αν οι στάσεις εργασίας είναι νόμιμες, τότε ο εργοδότης δεν δικαιούται να αποκρούσει την εργασία των απεργών κατά το υπόλοιπο του ωραρίου και οφείλει να καταβάλλει τις αποδοχές του χρόνου αυτού, εκτός αν συντρέχει περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 656 Α.Κ<sup>48</sup>.

#### 2. Υπολογισμός των επιδομάτων εορτών, άδειας, αποζημιώσεως κ.λ.π.

Ο χρόνος της συμμετοχής σε παράνομη απεργία, ως χρόνος αδικαιολόγητης απουσίας, δεν συνυπολογίζεται στο χρόνο εργασίας για τη θεμελίωση πολλών δικαιωμάτων των μισθωτών, ειδικότερα δεν συνυπολογίζεται για τον προσδιορισμό του ύψους των επιδομάτων Χριστουγέννων και Πάσχα.

Επίσης ο χρόνος της παράνομης απεργίας δεν συνυπολογίζεται για τη συμπλήρωση του βασικού χρόνου και τη θεμελίωση του δικαιώματος αδειάς ούτε απαγορεύεται ο συμψηφισμός των ημερών παράνομης απεργίας με τις ημέρες αδειάς που δικαιούται ο μισθωτός.

Για τον προσδιορισμό του ύψους της αποζημιώσεως λόγω καταγγελίας της συμβάσεως εργασίας πρέπει να συνυπολογίζεται και ο χρόνος παράνομης απεργίας, όπως και κάθε άλλης αδικαιολόγητης απουσίας, αφού ο νόμος συναρτά το ύψος της αποζημιώσεως με τη συνολική διάρκεια της εργασιακής σχέσης.

Τέλος, ο συνυπολογισμός των ημερών παράνομης απεργίας για την θεμελίωση δικαιώματος προαγωγής, για τη χορήγηση δικαιώματος

<sup>46</sup> Βλ. Κρακατσάνη, Συλλογικό Εργατικό, σελ. 277, Παπασταύρου, Απεργία, σελ. 128.

<sup>47</sup> Βλ. Παπασταύρου, ΔΕΝ 1985, σελ. 274, Απεργία, σελ. 312.

<sup>48</sup> Βλ. Λεβέντη, ΔΕΝ 1985, σελ. 373/374, Παπασταύρου, Απεργία, σελ. 313

προαγωγής, για την χορήγηση επιδόματος προϋπηρεσίας ή για την θεμελίωση άλλων δικαιωμάτων εξαρτάται από το κατά πόσο οι διατάξεις που προβλέπουν τα δικαιώματα αυτά θέτουν ως προϋπόθεση την συνολική διάρκεια της εργασιακής σχέσης ή την πραγματική προϋπηρεσία του μισθωτού.

## **2.2. Καταγγελία λόγω συμμετοχής σε παράνομη απεργία.**

Η συμμετοχή σε παράνομη απεργία ως αδικαιολόγητη αποχή από την εργασία παρέχει στον εργοδότη το δικαίωμα να καταγγείλει την σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου ή συνιστά σπουδαίο λόγο καταγγελίας της συμβάσεως εργασίας ορισμένου χρόνου.

Εξ' άλλου η απόλυση του μισθωτού λόγω συμμετοχής του σε παράνομη απεργία δεν είναι κατ' αρχήν καταχρηστική, γιατί δεν αντίκεινται στην καλή πίστη ούτε υπερβαίνει το σκοπό του δικαιώματος καταγγελίας.

Δεν αποκλείεται όμως οι συνθήκες της συγκεκριμένης περιπτώσεως να καθιστούν την καταγγελία καταχρηστική. Κρίσιμα περιστατικά, τα οποία πρέπει να ληφθούν υπ' όψη για την εκτίμηση του καταχρηστικού ή μη της καταγγελίας είναι προ παντός: η διάρκεια και οι άλλες συνθήκες της απεργίας, η συμπεριφορά του μισθωτού κατά την απεργία, το συγγνωστό ή μη της πλάνης του μισθωτού σχετικά με τον παράνομο χαρακτήρα της απεργίας τα κίνητρα της καταγγελίας και βέβαια οι ανάγκες της επιχειρήσεως όπως διαμορφώθηκαν μετά την απεργία.

Αν οι μισθωτοί της επιχειρήσεως που έλαβαν μέρος στην παράνομη απεργία είναι περισσότεροι, τότε ο εργοδότης δεν είναι υποχρεωμένος να απολύσει όλους τους μισθωτούς αυτούς, αλλά δικαιούται να απολύσει ορισμένους κατ' επιλογή, όπως δέχεται πάγια και η νομολογία του Γερμανικού Εργατικού Ακυρωτικού. Πάντως η επιλογή των μισθωτών που πρόκειται να απολυθούν δεν μπορεί να είναι αυθαίρετη και ελέγχεται από πλευρά κατάχρησης του δικαιώματος. Τα κριτήρια για την επιλογή πρέπει να συνδέονται προ παντός με το συγκεκριμένο εργατικό αγώνα και τη συμπεριφορά του μισθωτού κατά την διεξαγωγή του.

Το δικαίωμα καταγγελίας του εργοδότη μπορεί να αποσβεσθεί με ρητή ή σιωπηρή συμφωνία μεταξύ εργοδότη και μισθωτού ή και με παραίτηση εκ μέρους του εργοδότη. Η παραίτηση μπορεί να είναι σιωπηρή και να συνάγεται από το γεγονός ότι ο εργοδότης μετά την λήξη της απεργίας αποδέχθηκε για αρκετό χρόνο χωρίς επιφύλαξη την εργασία του μισθωτού. Επίσης δυνατόν να είναι καταχρηστική η άσκηση του δικαιώματος καταγγελίας, αν από τη γένεση του δικαιώματος μέχρι την άσκησή του μεσολάβησε σημαντικό χρονικό διάστημα και από τη συμπεριφορά του εργοδότη στο διάστημα αυτό καθώς και από τις λοιπές συνθήκες δημιουργήθηκε η δικαιολογημένη κατά την καλή πίστη



πεποίθηση στον εργαζόμενο ότι δεν πρόκειται να καταγγελθεί η εργασιακή του σχέση. Ολιγοήμερη πάντως αδράνεια στην άσκηση του δικαιώματος δεν καθιστά την καταγγελία καταχρηστική.

### 2.3. Η Συμμετοχή σε παράνομη απεργία ως οικειοθελής αποχώρηση από την εργασία.

Η συμμετοχή σε παράνομη απεργία είναι δυνατό να θεωρηθεί ως οικειοθελής αποχώρηση του μισθωτού από την εργασία.

Το άρθρο 5 § 3 Ν. 21112/20 ορίζει ότι «αποχή μισθωτού από την εργασία, οφειλόμενης εις βραχείας σχετικώς διάρκειας ασθένειαν, προσηκόντως αποδεδειγμένην ή προκειμένου περί γυναικός εις λοχείαν, δεν θεωρείται ως λύσις της συμβάσεως εκ μέρους αυτού». Ο νόμος προσδιορίζει την έννοια της «βραχείας διάρκειας ασθένειας» καθορίζοντας ακριβώς, ανάλογα με την προϋπηρεσία του μισθωτού, τα χρονικά όρια αποχής που θεωρούνται ως «βραχείας διάρκειας ασθένεια». Με εφαρμογή των παραπάνω δέχεται η νομολογία, ότι κάθε αποχή του μισθωτού από την εργασία που υπερβαίνει τις προθεσμίες του νόμου δεν εξομοιώνεται κατ' ανάγκη με οικειοθελή αποχώρηση από την εργασία. Το αν η αποχή του μισθωτού από την εργασία μπορεί να ερμηνευτεί ως σιωπηρή εκ μέρους του καταγγελία της συμβάσεως θα κρίνεται από το Δικαστή με βάση τα πραγματικά περιστατικά της συγκεκριμένης περιπτώσεως, την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη<sup>49</sup>.

Με νεότερες αποφάσεις έχει προσδιορισθεί ειδικότερα η νομολογία τα κρίσιμα περιστατικά, τα οποία πρέπει να εξετάζει ο Δικαστής για να διαπιστώνει αν η αποχή συνιστά οικειοθελή αποχώρηση από την εργασία. Τα περιστατικά αυτά είναι: η **διάρκεια** της αποχής από την εργασία, η **αιτία** της αποχής, η **υπαιτιότητα** που τυχόν βαρύνει το μισθωτό, η **προοπτική** για σύντομη επάνοδο στην εργασία. Το σημαντικότερο όμως είναι ότι η εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης πρέπει, κατά την πάγια και νεότερη αυτή νομολογία, να γίνεται κατ' αντικειμενική κρίση. Επομένως κατά την εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών δεν εξετάζεται μόνο η πρόθεση του μισθωτού να διακόψει ή όχι την εργασιακή σχέση, αλλά πολύ περισσότερο αναζητείται η εύλογη εντύπωση που κατ' αντικειμενική κρίση σύμφωνα με την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη δημιουργείται στους τρίτους αναφορικά με την έννοια της αποχής. Κατά την αντικειμενική εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών της αποχής πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψη και οι ανάγκες της επιχειρήσεως<sup>50</sup>.

<sup>49</sup> Βλ. Λεβέντη, ΔΕΝ 1985, σελ. 1049.

<sup>50</sup> Βλ. Κουκιάδη, Εργατικό Δίκαιο-Ατομικές Εργασιακές Σχέσεις, 1984, σελ. 745, Παπασταύρου, Απεργία, σελ. 130.

Με οικειοθελή αποχώρηση εξομοιώνεται συνήθως από την νομολογία η αδικαιολόγητη ή αυθαίρετη αποχή από την εργασία<sup>51</sup>. Έστω λοιπόν ότι ο λόγος απόχης δεν μπορεί να αποδοθεί σε υπαιτιότητα του μισθωτού, είναι δυνατόν να χαρακτηριστεί η αποχή ως παραίτηση, όταν η διάρκεια και η αιτία της αποχής καθώς, και η προοπτική επανόδου στην εργασία σε συνδυασμό με τις ανάγκες της επιχειρήσεως και τις υπόλοιπες συνθήκες της αποχής καθιστούν εύλογη μια τέτοια λύση. Πρέπει να σημειωθεί ότι η αυθαίρετη αποχή από την εργασία μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως οικειοθελής αποχώρηση, έστω και αν είναι μικρότερης διάρκειας από τις προθεσμίες.

Η συμμετοχή σε παράνομη απεργία αποτελεί αυθαίρετη αποχή από την εργασία. Τίθεται επομένως το ερώτημα, πότε η συμμετοχή σε παράνομη απεργία μπορεί να ερμηνευθεί ως οικειοθελής αποχώρηση από την εργασία. Η αυθαίρετη απόχή λόγω συμμετοχής σε παράνομη απεργία δεν υποδηλώνει χωρίς άλλο, πρόθεση για καταγγελία της συμβάσεως εργασίας, αλλά πρέπει να θεωρείται ως οικειοθελής αποχώρηση του μισθωτού υπό τις ίδιες προϋποθέσεις και με την ίδια αντικειμενική κρίση όπως και κάθε άλλη αυθαίρετη αποχή. Στην περίπτωση μάλιστα της συμμετοχής σε παράνομη απεργία πρέπει να έχει κανείς υπ' όψη του ότι η συμμετοχή σε απεργία δεν εκφράζει κατ' αρχήν πρόθεση παραιτήσεως αλλά πρόθεση εμμονής στη σύμβαση εργασίας.

Ενώ παλαιότερα η νομολογία εξομοίωνε χωρίς πολλούς ενδοιασμούς τη συμμετοχή σε παράνομη απεργία με σιωπηρή παραίτηση, σήμερα γίνεται δεκτό ότι η συμμετοχή σε παράνομη απεργία καθ' εαυτήν δεν σημαίνει πρόθεση παραιτήσεως ούτε αποτελεί σιωπηρή καταγγελία της συμβάσεως εργασίας. Δεν αποκλείεται όμως από τις ειδικές συνθήκες, κάτω από τις οποίες λαμβάνει χώρα η αποχή, από τη διάρκεια και τα κίνητρά της και από τη μη συγγνωστή πλάνη των απεργών σχετικά με τον παράνομο χαρακτήρα της απεργίας προκύπτει κατ' αντικειμενική κρίση, σύμφωνα με την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη ότι η συμμετοχή σε παράνομη απεργία ισοδυναμεί με οικειοθελή αποχώρηση.

Ως οικειοθελής αποχώρηση του μισθωτού πρέπει να θεωρηθεί προ παντός η συμμετοχή σε παράνομη απεργία, όταν συνεχίζεται και μετά την δικαστική αναγνώριση του παράνομου χαρακτήρα της και αφού προηγουμένως ο εργοδότης ενημέρωσε τους απεργούς για τον παράνομο χαρακτήρα της απεργίας και έταξε σε αυτούς εύλογη προθεσμία για να επανέλθουν στην εργασία. Στην περίπτωση αυτή δεν συντρέχει συγγνωστή πλάνη των απεργών σχετικά με τον παράνομο χαρακτήρα της απεργίας, αλλά οι απεργοί εν γνώσει τους εμμένουν σε μια αυθαίρετη αποχή, η οποία σε συνδυασμό με τη διάρκεια και τις λοιπές συνθήκες της

<sup>51</sup> Βλ. Κουκιάδη, Εργατικό Δίκαιο-Ατομικές Εργασιακές Σχέσεις, 1995, σελ. 812.

αποχής καθώς και τις ανάγκες της επιχείρησης μπορεί να ερμηνευτεί, κατά την καλή πίστη, ως παραίτηση του μισθωτού από τη θέση του.

#### **2.4. Επιπτώσεις στην ειδική προστασία των συνδικαλιστικών στελεχών.**

Η συμμετοχή σε παράνομη απεργία δεν αίρει την ειδική προστασία των συνδικαλιστικών στελεχών, όπως συνέβαινε υπό την ισχύ του Ν. 330/76 (άρθρο 38 § 1). Επίσης η συμμετοχή σε παράνομη απεργία δεν αποτελεί καθ' εαυτήν λόγο άρσεως της προστασίας των συνδικαλιστικών στελεχών, εκτός αν ο προστατευόμενος συνδικαλιστής εξακολουθεί να συμμετέχει σε απεργία που κρίθηκε με δικαστική απόφαση μη νόμιμη ή καταχρηστική. Τέλος η συμμετοχή σε αδέσποτη απεργία δεν προκαλεί την αυτοδίκαιη λύση της εργασιακής σχέσης του απεργού, όπως συνέβαινε υπό την ισχύ του Ν. 330/79 (άρθρο 38 § 2). Κατά συνέπεια η αδέσποτη απεργία προκαλεί τις ίδιες επιπτώσεις στις εργασιακές σχέσεις των απεργών όπως και κάθε άλλη παράνομη απεργία.

#### **2.5. Ευθύνη του απεργού για αποζημίωση.**

Η συμμετοχή σε παράνομη απεργία αποτελεί αθέτηση της συμβάσεως η οποία προκαλεί ζημιά στον εργοδότη. Εφ' όσον η αθέτηση της συμβάσεως οφείλεται σε υπαιτιότητα του μισθωτού, τότε προκύπτει υποχρέωση αποκαταστάσεως της ζημιάς. Κατά κανόνα το στοιχείο της υπαιτιότητας υπάρχει, όταν ο μισθωτός συμμετέχει σε αδέσποτη απεργία. Επίσης υπαιτιότητα υπάρχει συνήθως, όταν ο εργοδότης ενημέρωσε τον απεργό για τον παράνομο χαρακτήρα της απεργίας. Από την άλλη, δεν υπάρχει, κατά κανόνα, υπαιτιότητα, όταν ο μισθωτός συμμετέχει σε σωματειακή απεργία, απεργία δηλαδή η οποία διεξάγεται από κάποια συνδικαλιστική οργάνωση. Ο μισθωτός κατά τεκμήριο εμπιστεύεται τις αποφάσεις της συνδικαλιστικής του οργάνωσης. Τυχόν παραβάσεις νόμων κατά την διεξαγωγή της απεργίας βαρύνουν μόνο τη συνδικαλιστική οργάνωση και δεν μπορούν να αποδοθούν ούτε σε ελαφρά αμέλεια των απεργών. Για τον λόγο αυτό κατ' αρχήν μόνο από την συμμετοχή σε αδέσποτη απεργία προκύπτει υποχρέωση αποζημιώσεως.

Το ποσό της αποζημιώσεως μειώνεται από το δικαστήριο, εφ' όσον υπάρχει συντρέχον πταίσμα του εργοδότη.

Επίσης είναι δυνατόν να προκύψει υποχρέωση αποζημιώσεως από αδικοπραξία, αν κατά την διάρκεια της παράνομης απεργίας αλλά και της νόμιμης, συγκεκριμένος μισθωτός ή μισθωτοί, διαπράξουν πράξεις που προσβάλλουν δικαιώματα του εργοδότη ή τρίτων και συντρέχουν οι προϋποθέσεις των άρθρων 914 επ. ΑΚ. Από τη συμμετοχή πάντως σε

παράνομη απεργία δεν προκύπτει κατά κανόνα για τον μεμονωμένο μισθωτό υποχρέωση αποζημίωσης λόγω αδικοπραξίας, γιατί εκτός των άλλων δεν συντρέχει το στοιχείο της υπαιτιότητας. Η υποχρέωση προς αποζημίωση βαρύνει την συνδικαλιστική οργάνωση. Μόνο στην περίπτωση της συμμετοχής σε αδέσποτη απεργία ή καταλήψεως των χώρων εργασίας προκύπτει υποχρέωση για αποζημίωση λόγω αδικοπραξίας και για τον μεμονωμένο μισθωτό.

Οι απεργοί που οφείλουν αποζημίωση λόγω υπαιτίας παραβάσεως της συμβάσεως εργασίας δεν ευθύνονται εις ολόκληρον, αλλά καθένας υποχρεούται να αποκαταστήσει τη ζημιά του εργοδότη που προκύπτει από δική του αυθαίρετη αποχή. Οι μισθωτοί που συμμετέχουν στην απεργία δεν συνδέονται μεταξύ τους με μια ενιαία εργασιακή σχέση ούτε οφείλουν μια ενιαία παροχή. Κάθε μισθωτός οφείλει μόνο την δική του παροχή εργασίας και ευθύνεται μόνο γι' αυτή.

## **2.6. Ευθύνη της συνδικαλιστικής οργάνωσης για αποζημίωση.**

Η συνδικαλιστική οργάνωση που πραγματοποιεί απεργία κατά παράβαση της υποχρέωσης ειρήνης υποχρεούται να αποκαταστήσει τη ζημιά τόσο της αντισυμβαλλόμενης στη ΣΣΕ οργάνωσης όσο και του πληττόμενου από την απεργία εργοδότη. Η ευθύνη για αποζημίωση λόγω παραβάσεως της υποχρέωσης ειρήνης προϋποθέτει και υπαιτιότητα<sup>52</sup>. Η υπαιτιότητα της συνδικαλιστικής οργάνωσης που πραγματοποιεί απεργία κατά παράβαση της υποχρέωσης ειρήνης πρέπει να θεωρείται στις περισσότερες περιπτώσεις δεδομένη, αφού η συνδικαλιστική οργάνωση διεκδικεί με την απεργία την ανατροπή της ισχύουσας ΣΣΕ.

Η απεργία που πραγματοποιείται κατά παράβαση νόμου αποτελεί κατά κανόνα αδικοπραξία. Κατά συνέπεια από την παράνομη απεργία προκύπτει και υποχρέωση αποζημίωσης λόγω αδικοπραξίας<sup>53</sup>. Η ευθύνη από αδικοπραξία προϋποθέτει πράξη παράνομη. Το στοιχείο του παράνομου υπάρχει, όταν η απεργία πραγματοποιείται κατά παράβαση κάποιου συγκεκριμένου νόμου που αποβλέπει στην προστασία των συμφερόντων του εργοδότη.

Η ευθύνη από αδικοπραξία που βαρύνει την συνδικαλιστική οργάνωση προϋποθέτει υπαιτιότητα και αιτιώδη συνάφεια μεταξύ παράνομης απεργίας και ζημιάς. Η αγωγή στρέφεται κατά της συνδικαλιστικής οργάνωσης και εκδικάζεται κατά την ειδική διαδικασία των εργατικών διαφορών από το Μονομελές Πρωτοδικείο της έδρας της συνδικαλιστικής οργάνωσης.

<sup>52</sup> Βλ. Ντάσιο, Εργατικό Δικονομικό Δίκαιο, Β/II, σελ. 1144.

<sup>53</sup> Βλ. Παπασταύρου, Απεργία, σελ. 136.

## **2.7. Ποινικές Κυρώσεις.**

### **1. Ποινικές κυρώσεις του προισχύσαντος Ν. 330/1976.**

Ο Ν. 330/1976 προέβλεπε ποινικές κυρώσεις για την συμμετοχή σε παράνομη απεργία. Η γενική διάταξη του άρθρου 40 § 3 απειλούσε ποινικές κυρώσεις για την παράβαση των περισσοτέρων διατάξεων του Ν. 330/1976 που ρύθμιζαν την άσκηση του δικαιώματος απεργίας. Αξιόποινη π. χ. ήταν η παράβαση του άρθρου 32 που ρύθμιζε μεταξύ άλλων τα αιτήματα της απεργίας. Η παράβαση του άρθρου 34 που καθόριζε το όργανο και τη διαδικασία για τη λήψη της αποφάσεως περί απεργίας. Η παράβαση του άρθρου 36 που ρύθμιζε την απεργία στις κοινωφελείς επιχειρήσεις. Επίσης αυστηρότερες ποινικές κυρώσεις απειλούσε το άρθρο 40 § 4 Ν 330/1976 για την κατάληψη των χώρων εργασίας και για την προσβολή της ελευθερίας της εργασίας τρίτων με τη χρήση βίας, απειλής κ.ο.κ.

### **2. Συσχέτιση ποινικών κυρώσεων του Ν 330/1976 και ποινικών κυρώσεων του Ποινικού Κώδικα.**

Ποινικές κυρώσεις κατά συγκεκριμένων μορφών παράνομης απεργίας προβλέπει και ο Ποινικός Κώδικας, όπως το άρθρο 294 που τιμωρεί την εκ προθέσεως και χωρίς προειδοποίηση παρακώλυση της λειτουργίας κοινωφελών εγκαταστάσεων, το άρθρο 332 που τιμωρεί τον εξαναγκασμό τρίτων με χρήση βίας ή απειλής να συμμετάσχουν σε ένωση για την κήρυξη απεργίας, το άρθρο 334 που τιμωρεί την διατάραξη της οικιακής ειρήνης και κατά συνέπεια την κατάληψη των χώρων εργασίας.

Η ευρύτατη ποινικοποίηση της απεργίας από το Ν.330/1976 είχε καταστήσει μέχρι ένα βαθμό ανεφάρμοστες τις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα κατά την διάρκεια της ισχύος του Ν. 330.

Όμως μετά την κατάργηση του Ν.330/1976 η παράνομη απεργία και οι πράξεις που συνδέονται με αυτή παραμένουν χωρίς ποινικό κολασμό, γιατί οι σχετικές διατάξεις του Ποινικού Κώδικα είχαν καταργηθεί από τον Ν. 330/1976 και δεν μπορούν να αναβιώσουν μετά την αντικατάσταση του Ν. 330/1976 από τον Ν. 1264. Η γνώμη αυτή παραβλέπει τη σαφή βούληση του νομοθέτη να μην μένει ατιμώρητη η παράνομη απεργία, αλλά να τιμωρούνται ορισμένες εξιδιασμένες μορφές της ή άδικες πράξεις που διαπράττονται κατά την διάρκειά της σύμφωνα με τις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα. Με άλλα λόγια ο νομοθέτης απέκρουσε την ευρύτατη ποινικοποίηση της παράνομης απεργίας του Ν.

330/1976, θέλησε όμως να έχουν εφαρμογή οι διατάξεις του Ποινικού Κώδικα για την τιμωρία των παράνομων εκείνων πράξεων που μπορούν να υπάρξουν σ' αυτές.

### 3. Ποινικές κυρώσεις του Ποινικού Κώδικα

Οι διατάξεις του Ποινικού Κώδικα που ενδέχεται να τύχουν εφαρμογής σε περίπτωση παράνομης απεργίας είναι οι εξής :

**α) Παύση εργασίας.** Το άρθρο αυτό απειλεί με ποινή φυλακίσεως 3 τουλάχιστον μηνών τους μισθωτούς, οι οποίοι χωρίς έγκαιρη προειδοποίηση του εργοδότη και της αστυνομικής αρχής παρακωλύουν εκ προθέσεως με την παύση της εργασίας την λειτουργία των κοινωφελών εγκαταστάσεων που προβλέπει περιοριστικά ο νόμος, δηλ. των μέσων συγκοινωνίας και των επιχειρήσεων που καλύπτουν βασικές ανάγκες του κοινωνικού συνόλου, με αποτέλεσμα να προκληθεί κατάσταση κοινής ανάγκης.

Ο ποινικός κολασμός του μισθωτού σύμφωνα με το άρθρο 294 Ποινικού Κώδικα προϋποθέτει ότι η απεργία στην οποία συμμετέχει, είναι παράνομη. Δεν είναι νοητό να θεωρείται αξιόποινη πράξη η συμμετοχή σε απεργία που τηρεί όλες τις προϋποθέσεις του νόμου. Από την άλλη πλευρά το γεγονός ότι η απεργία είναι παράνομη δεν αρκεί για την εφαρμογή του άρθρου 294. Απαιτείται επί πλέον η παύση ή η μείωση εργασίας να γίνεται χωρίς έγκαιρη προειδοποίηση του εργοδότη και της αστυνομικής αρχής. Η «έγκαιρη προειδοποίηση» του άρθρου 294 δεν ταυτίζεται με την 4ήμερη γνωστοποίηση των αιτημάτων του άρθρου 20 § 2 Ν 1264. Είναι δυνατόν και 48ωρη ή και 24ωρη προειδοποίηση πριν από την έναρξη της απεργίας να θεωρηθεί ως έγκαιρη. Υπάρχει πάντως έγκαιρη προειδοποίηση, αν οι μισθωτοί γνωστοποίησαν στον εργοδότη τα αιτήματα και την ημέρα έναρξης της απεργίας 4 ημέρες πριν από την πραγματοποίησή της.

Για την εφαρμογή του άρθρου 294 Ποινικού Κώδικα, απαιτείται επί πλέον, από την παρακώλυση της λειτουργίας των συγκοινωνιών και των άλλων κοινωφελών εγκαταστάσεων να προκλήθηκε κατάσταση κοινής ανάγκης. Η ποινική ευθύνη του άρθρου 294 Ποινικού Κώδικα βαρύνει κατά κανόνα τους υπεύθυνους για την διεξαγωγή της απεργίας. Η ποινική ευθύνη του άρθρου 294 Ποινικού Κώδικα βαρύνει επίσης τους μισθωτούς που ανήκουν στο προσωπικό ασφαλείας και απέχουν από την εργασία χωρίς προειδοποίηση του εργοδότη.

**β) Το άρθρο 296 Ποινικού Κώδικα.** Η διάταξη αυτή απειλεί με ποινή φυλακίσεως τουλάχιστον 6 μηνών το μισθωτό, ο οποίος με τον τρόπο που ορίζει το άρθρο 294 Ποινικού Κώδικα, παρακωλύει τη λειτουργία καταστήματος ή εγκαταστάσεως για την προμήθεια άρτου με

αποτέλεσμα να προκληθεί κατάσταση κοινής ανάγκης. Και σε αυτήν την περίπτωση ισχύουν όσα αναφέραμε παραπάνω.

γ) **Εξαναγκασμός σε παύση εργασίας – Παράνομη βία (332, 330 Ποινικός Κώδικας).** Το άρθρο 332 απειλεί με ποινή φυλακίσεως μέχρι ένα χρόνο ή χρηματική ποινή όποιον με χρήση βίας ή απειλής εξαναγκάζει εργαζόμενο να συμμετάσχει σε ένωση που αποβλέπει την πραγματοποίηση απεργίας. Κατά την έννοια του άρθρου 332 η χρήση βίας ή απειλής προς εξαναγκασμό του μισθωτού πρέπει να ασκείται πριν από την έναρξη της απεργίας. Αν η χρήση βίας ή απειλής ασκείται κατά την διάρκεια της απεργίας και αποβλέπει στον εξαναγκασμό του μισθωτού να λάβει μέρος στην απεργία, τότε υπάρχει το αδίκημα της παράνομης βίας που τιμωρείται από το άρθρο 330 Ποινικού Κώδικα με αυστηρότερη ποινή από την ποινή του άρθρου 332 Ποινικού Κώδικα.

δ) **Διατάραξη οικιακής ειρήνης (334 Ποινικού Κώδικα).** Όταν η απεργία συνδυάζεται με κατάληψη των χώρων εργασίας από τους απεργούς, διαπράττεται κατά κανόνα το αδίκημα του άρθρου 334 Ποινικού Κώδικα, εφ' όσον οι απεργοί εισδύουν ή παραμένουν στον χώρο εργασίας παρά την θέληση του εργοδότη. Το αδίκημα αυτό συνδέεται με την προσβολή του ασύλου της κατοικίας (άρθρο 9 § 1 του Συντάγματος).

Αν οι απεργοί κατά την διάρκεια της απεργίας προκαλούν εκ προθέσεως καταστροφές ή ζημιές στις εγκαταστάσεις, μηχανήματα, εργαλεία, πρώτες ύλες ή έτοιμα προϊόντα της επιχειρήσεως, τότε διαπράττουν το αδίκημα της φθοράς ξένης ιδιοκτησίας.

Επίσης η ποινική ευθύνη του άρθρου 381 Ποινικού Κώδικα (για φθορά ξένης περιουσίας) βαρύνει και τα μέλη του προσωπικού ασφαλείας που παραλείπουν να αποτρέψουν ή να περιορίσουν καταστροφές ή ζημιές που προκύπτουν από την διακοπή της εργασίας ή από άλλα τυχαία περιστατικά.

ε) **Παράβαση καθήκοντος.** Κατά το άρθρο 259 Ποινικού Κώδικα τιμωρείται με ποινή φυλάκισης μέχρι δύο ετών ο δημόσιος υπάλληλος που παραβαίνει τα καθήκοντα της υπηρεσίας του με σκοπό «όπως περιποίηση εις εαυτόν ή εις άλλον παράνομον όφελος ή όπως βλάβη το κράτος ή άλλον τινά».

## Κεφάλαιο 3<sup>ο</sup>: Συνέπειες απεργίας ως προς τους μη απεργούς.

### **3.1. Απεργία και σχέσεις εργασίας των μη απεργών (άρθρο 656 ΑΚ).**

Η απεργία δεν επηρεάζει κατ' αρχήν τις σχέσεις εργασίας των μη απεργών. Επομένως ο εργοδότης δεν δικαιούται να αποκρούει την εργασία των μισθωτών που δεν συμμετέχουν στην απεργία. Κατ' εξαίρεση όμως είναι δυνατό η απεργία να επηρεάσει τις σχέσεις εργασίας των μη απεργών. Αυτό συμβαίνει, όταν η απεργία καθιστά αδύνατη τη λειτουργία της επιχειρήσεως ή την αποδοχή της εργασίας των μη απεργών.

Η διάταξη του άρθρου 656 ΑΚ επιχειρεί μια κατανομή του επαγγελματικού κινδύνου μεταξύ εργοδότη – μισθωτή που προσιδιάζει στην ιδιορρυθμία της εργασιακής σχέσης. Το άρθρο 656 ΑΚ, επαναλαμβάνει ότι ο εργοδότης κατά την διάρκεια της υπερημερίας του οφείλει να καταβάλλει στον εργαζόμενο το μισθό. Και είναι γνωστό ότι ο εργοδότης γίνεται υπερήμερος δανειστής, όταν αδυνατεί να αποδεχτεί την εργασία του μισθωτού από πταίσμα του ή από άλλο ανυπαίτιο λόγο.

Στην συνέχεια όμως το άρθρο 656 εισάγει μια μικρή απόκλιση σύμφωνα με την οποία ο εργοδότης οφείλει να καταβάλει στον εργαζόμενο το μισθό, όταν ο λόγος που καθιστά αδύνατη την αποδοχή της εργασίας αφορά αυτόν και δεν οφείλεται σε ανώτερη βία. Επομένως, όταν ο λόγος που καθιστά αδύνατη την αποδοχή της εργασίας αφορά τον εργαζόμενο, ο εργοδότης δεν οφείλει μισθό. Η ρύθμιση αυτή έχει επηρεασθεί από την γνωστή γερμανική θεωρία των **σφαιρών**, σύμφωνα με την οποία ο κίνδυνος του μισθού πρέπει να βαρύνει εκείνο τον συμβαλλόμενο, στη σφαίρα δράσεως του οποίου προέκυψε.

### **3.2. Δήλωση του Υπουργού Εργασίας κατά την συζήτηση του άρθρου 22 § 2 Ν. 1264/82.**

Κατά τη συζήτηση του άρθρου 22 § 2 Ν. 1264 στην Ολομέλεια της Βουλής ο Υπουργός Εργασίας είπε τα εξής σχετικά με την απαγόρευση της ανταπεργίας και την εφαρμογή του άρθρου 656 ΑΚ: «Η νομοθετική απαγόρευση της ανταπεργίας δεν σημαίνει ότι ο εργοδότης θα πρέπει να υποστεί τις επιζήμιες συνέπειες της υπερημερίας του να δεχτεί τις προαναφερόμενες υπηρεσίες των εργαζομένων του, ακόμη και στις περιπτώσεις που η υπερημερία του είναι ανυπαίτια. Ο ΑΚ στο άρθρο 656 ορίζει ότι ο εργοδότης που είναι υπερήμερος ως προς την αποδοχή των προσφερόμενων υπηρεσιών των εργαζομένων του, δεν έχει υποχρέωση να τους καταβάλλει τις αποδοχές τους, αν η υπερημερία του οφείλεται σε ανώτερη βία. Η ρύθμιση αυτή δεν παύει να ισχύει με την εισαγόμενη



νομοθετική απαγόρευση της ανταπεργίας και αυτό γιατί δεν πρόκειται για δύο διαφορετικούς θεσμούς που στηρίζονται σε διαφορετικούς νομοθετικούς στόχους. Η ανταπεργία όπως και η απεργία, είναι μέσο πίεσης στο πλαίσιο των ελεύθερων διαπραγματεύσεων της εργοδοσίας με τις συνδικαλιστικές οργανώσεις των εργαζομένων. Αντίθετα η ρύθμιση του άρθρου 656 ΑΚ έχει άλλο στόχο. Δεν είναι μέσο πίεσης στο πλαίσιο των ελεύθερων διαπραγματεύσεων που κάνουν οι εργοδότες με τις συνδικαλιστικές οργανώσεις των εργαζομένων. Στόχος του άρθρου 656 ΑΚ είναι να απαλλάξει τον εργοδότη από τις βαρύτερες συνέπειες της υπερημερίας του, στην περίπτωση που η υπερημερία του δεν οφείλεται σε υπαιτιότητά του. Πρόκειται δηλαδή για μια δίκαιη κατανομή του κινδύνου της ανυπαίτιας υπερημερίας. Ήθελα να κάνω την εξής ερμηνευτική δήλωση σε σχέση με τη διάταξη της § 2 με την οποία απαγορεύεται πλέον η άσκηση της ανταπεργίας, λοιπόν. Η δήλωσή μου είναι η εξής: Αν η απεργία συνοδεύεται με κατάληψη ή αν ως αποτέλεσμα της μορφής της απεργίας, όπως στην περίπτωση της λευκής ή κυκλικής, ο εργοδότης βρίσκεται σε αντικειμενική αδυναμία να χρησιμοποιήσει παραγωγικά τις υπηρεσίες αυτών που δεν απεργούν και αυτό συνεπάγεται υπέρμετρη ζημιά και προβλέπεται με βεβαιότητα η οικονομική καταστροφή της επιχείρησης από την παράταση της απεργίας, συντρέχει περίπτωση ανώτερης βίας και ο εργοδότης δεν είναι υπεrhήμερος να αρνηθεί τις προσφερόμενες από τους μη απεργούς υπηρεσίες. Είναι αυτές πιστεύουμε οι μοναδικές περιπτώσεις, που ο εργοδότης δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεrhήμερος σύμφωνα με το άρθρο 656 ΑΚ.».

Η παραπάνω παρέμβαση του Υπουργού Εργασίας αποτελεί χρήσιμο στοιχείο για την ερμηνεία του άρθρου 22 § 2 Ν. 1264. Η απαγόρευση της ανταπεργίας με το άρθρο 22 § 2 Ν. 1264 πράγματι δεν έθιξε ούτε είχε σκοπό να θίξει την ισχύ του άρθρου 656 ΑΚ. Από την άλλη πλευρά η υπουργική δήλωση δεν δεσμεύει το δικαστή σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 656 ΑΚ. Όπως προκύπτει από το περιεχόμενο της υπουργικής παρεμβάσεως, ο Υπουργός Εργασίας δεν εκφράζει δεσμευτικές θέσεις αλλά προσωπικές του απόψεις αναφορικά με την ερμηνεία και την εφαρμογή του άρθρου 656 ΑΚ.

ΜΕΡΟΣ Ε΄

**ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ**



## ΜΕΡΟΣ Ε΄

### ➤ Έννοια απεργίας

1. Όπως συνάγεται από τις διατάξεις των άρθρων 200,288 και 669 παρ.2 του Αστικού κώδικα,5 παρ.3 του νόμου 2112/20, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 3 του νόμου 4558/30, και 14 παρ.4 του νόμου 1264/82 , η αποχή του μισθωτού από την εργασία λόγω συμμετοχής σε απεργία, η οποία αναγνωρίστηκε δικαστικώς ως παράνομη, αποβάλλει το χαρακτήρα της νόμιμης συνδικαλιστικής δράσεως και αν εξακολουθήσει μετά τη γνωστοποίηση της δικαστικής αποφάσεως από την πρόσκληση του εργοδότη για επανάληψη της εργασίας, συνιστά σιωπηρή καταγγελία εργασιακής συμβάσεως από μέρους του μισθωτού, από την οποία και παύει η αξίωση του για τη λήψη του μισθού που αρμόζει στη σύμβαση αυτή. Η μετά την καταγγελία αυτή παροχή της εργασίας του ίδιου μισθωτού προς τον εργοδότη , άρα και η αξίωση του οικείου μισθού, αποτελούν αντικείμενο νέας συμβάσεως, οι όροι της οποίας μπορεί να διαφέρουν και να είναι δυσμενέστεροι για τον εργαζόμενο σε σχέση με εκείνους της προηγούμενης συμβάσεως. ΑΠ 530/98 ΕΕΝ 1999,608.

2. Από τη διάταξη του άρθρου 23 παρ.2 του Συντάγματος σε συνδυασμό με την εναρμονισμένη προς αυτή διάταξη του άρθρου 19 παρ.1 εδαφ.α΄ του ν.1264/82, συνάγεται ότι η απεργία, η οποία αποτελεί το δικαίωμα των εργαζόμενων, είναι η συλλογική αποχή αυτών από την εργασία, που αποφασίζεται και κηρύσσεται από τις νόμιμα συνεστημένες συνδικαλιστικές οργανώσεις τους με σκοπό της τη διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών ,εργασιακών, συνδικαλιστικών και ασφαλιστικών συμφερόντων των εργαζομένων και ως εκδήλωση αλληλεγγύης για τους ίδιους σκοπούς. Ενόψει τούτων, κάθε συλλογική αγωνιστική αποχή εργαζομένων από την εργασία τους , που συγκεντρώνει τα παραπάνω στοιχεία αποτελεί απεργία, η δε μεγάλη ή μικρή διάρκεια αυτής δεν περιλαμβάνεται μεταξύ των ουσιαστικών στοιχείων της έννοιας της, αφού για την διεξαγωγή της δεν προβλέπονται χρονικοί περιορισμοί από την κείμενη νομοθεσία. ΕφΑθ 1471/91 ΕλΔ 34,140, ΜΠρ Αθ 2722/87 ΕλΔ 29,575, ΔΕΝ 44,181.

### ➤ Άσκηση απεργίας

3. Από τη διάταξη του άρθρου 20 του ν.1264/82, όπως αυτό ισχύει μετά από τροποποιήσεις , προσθήκες και αντικαταστάσεις , με τους νόμους 1915/90 και 2224/94, το οποίο ρυθμίζει τον τρόπο νόμιμης άσκησης του δικαιώματος της απεργίας , προβλέπονται εκτός των άλλων και τα ακόλουθα: Η απεργία στις πρωτοβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις κηρύσσεται με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης και αν οι οργανώσεις αυτές είναι ευρύτερης περιφέρειας ή πανελλαδικής έκτασης , η απεργία κηρύσσεται με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου ,εκτός αν το καταστατικό ορίζεται διαφορετικά. Πάντως η Γενική Συνέλευση μπορεί να εξουσιοδοτεί το Διοικητικό Συμβούλιο για τη διεξαγωγή και τις λεπτομέρειες του απεργιακού αγώνα για τον καθορισμό δηλαδή του χρόνου έναρξης, διάρκειας, διακοπής, αναστολής, λήξεως της απεργίας. ΕφΑθ 9477/83 ΕΕργ Δ 43, 330. ΜΠρΘεσ 19594/99 ΕΕργΔ 58, 942.

4. Κατά τη διάταξη του άρθρου 19 παρ.1 του ν.1264/82, ορίζεται ότι για άσκηση του δικαιώματος απεργίας απαιτείται έστω και προφορικά , προειδοποίησης του εργοδότη ή της συνδικαλιστικής οργανώσεως , 24 ώρες πριν από την πραγματοποίηση της . Από τη διάταξη αυτή , σε συνδυασμό προς τις αρχές που πηγάζουν από την καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη, συνάγεται ότι η απεργία είναι καταχρηστική, εάν ο εργοδότης δεν γνώριζε τις επιδιώξεις των απεργών και συνεπώς η προηγούμενη γνωστοποίηση των αιτημάτων της απεργίας στον εργοδότη επιβάλλεται σε κάθε περίπτωση και όχι μόνο αναφορικά με τις επιχειρήσεις του αρθρ.19 παρ.2 ν1264/82. Η προειδοποίηση μπορεί αν γίνει με οποιοδήποτε τρόπο, ακόμη και προφορικά θα πρέπει δε να αναφέρονται σ' αυτήν η ημέρα και η ώρα έναρξης της απεργίας. ΜΠρΓιαν 456/96 Αρμ 50, 1486.

5. Από τα άρθρα 19 παρ.2 και 20 παρ.2 του ν 1264/82 προκύπτει ότι η κήρυξη απεργίας των εργαζομένων με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου στο δημόσιο, τα ΝΠΔΔ, τους ΟΤΑ, τις επιχειρήσεις δημοσίου χαρακτήρα, δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί πριν περάσουν 4 πλήρεις ημέρες από τη γνωστοποίηση των αιτημάτων και των λόγων που τα θεμελιώνουν, με έγγραφο το οποίο επιδίδεται με δικαστικό επιμελητή στον εργοδότη, στο υπουργείο εργασίας και στο υπουργείο που ασκεί τη συγκεκριμένη εποπτεία. ΜΠρΑθ 2975/83 ΔΕΝ 40, 175.

#### ➤ Συνταγματικές ρυθμίσεις

6. Από το άρθρ.25παρ.3 του Συντάγματος και281 ΑΚ συνάγεται ότι ο Συνταγματικός νομοθέτης αναγνώρισε ευθέως κατ'αρχήν το δικαίωμα της συνδικαλιστικής ελευθερίας των εργαζομένων και το δικαίωμα προσφυγής αυτών σε απεργία ως εσχάτου μέσου διεκδίκησης των

αιτημάτων τους, πλην όμως υπήγαγε αυτό στον περιορισμό της καταχρηστικής ασκήσεως του. Για το αν η προσφυγή στην απεργία αποτελεί καταχρηστική άσκηση, αυτό εξαρτάται από τα κίνητρα της απεργίας, τον τρόπο και το χρόνο ασκήσεως της, το ανεδαιφικό ή παράνομο των αιτημάτων, τη μορφή, τη διάρκεια της, καθώς και το μέγεθος της ζημίας ή τις συνέπειες που προκαλεί στον εργοδότη και το κοινωνικό σύνολο σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό. ΑΠ 1292/83 ΔΕΝ 40, 429. ΜΠρΘεσ 19594/99 ΕΕργ Δ 58, 942.

7. Από τη διάταξη του άρθρ.23 παρ.2α Συντ. 1975 σε συνδυασμό προς τη διάταξη του αρθρ.19 παρ 1α του ν.1264/82, συνάγεται ότι η απεργία διαμορφώνεται ως ατομικό και κοινωνικό δικαίωμα συλλογικής δράσεως, αναγνωρίζεται και κατοχυρώνεται ως αγωνιστικό μέσο πίεσεως για τη διαφύλαξη και προαγωγή των συλλογικών συμφερόντων των εργαζομένων, ανεξάρτητα από το αν τα συμφέροντα αυτά μπορούν να ικανοποιηθούν όχι εκ μέρους του κράτους ή άλλου φορέα εξουσίας από κοινού ή αυτοτελώς. ΜΠρΑθ 920/83 ΕλΔ 24, 861.

#### ➤ Νόμιμη απεργία

8. Κατά το άρθρο 22 παρ.4 του ν1264/82 για να είναι νόμιμη η απεργία πρέπει να συντρέχουν κατά το χρόνο κήρυξης της απεργίας, σωρευτικά οι παρακάτω προϋποθέσεις: α) προειδοποίηση του εργοδότη προ 24 ωρών, β) διάθεση προσωπικού ασφαλείας για τη διασφάλιση των εγκαταστάσεων του εργοδότη και την πρόληψη καταστροφή ή ατυχημάτων , το οποίο πρέπει να γνωστοποιείται, στις αρμόδιες αρχές, το 1<sup>ο</sup> δεκαπενθήμερο του Ιανουαρίου και γ) απόφαση, που λαμβάνεται με μυστική ψηφοφορία, της πλειοψηφίας των εργαζομένων στην επιχείρηση, δημόσια υπηρεσία, ΝΠΔΔ ή ΟΤΑ. ΜπρΘεσ 1091/86 ΕΕργΔ 45, 404.

#### ➤ Παράνομη απεργία

9. (Ισχύει η ίδια νομολογία με αυτή της έννοιας της απεργίας 11).

10. Από τον συνδυασμό των άρθρων 14 παρ.4 και 16 παρ.1 του ν.1264/82, προκύπτει ότι κατά τη διάρκεια της απεργίας εκ μέρους συμμετοχόντος σ' αυτή παράνομη δια βίας ή απειλής παρεμπόδιση των επιθυμούντων να εργασθούν συναδέλφων του, δεν αποτελεί νόμιμη συνδικαλιστική δράση και η εκ μέρους του εργοδότη του καταγγελία της συμβάσεως εργασίας του δεν είναι άκυρη. ΑΠ 1505/90 ΕΕΝ 1991, 649, ΔΕΝ 48, 14.

### ➤ Καταχρηστική απεργία

11. Από τις διατάξεις για την απαγόρευση της καταχρηστικής ασκήσεως του δικαιώματος συνάγεται ότι στον περιορισμό αυτόν περιορισμό υπόκειται και το δικαίωμα της απεργίας η άσκηση του οποίου δεν επιτρέπεται όταν υπερβαίνει προφανώς τα όρια που επιβάλλονται από την καλή πίστη, τα χρηστά ήθη και τον κοινωνικό και οικονομικό σκοπό του δικαιώματος. ΕφΚρ 385/88 ΔΕΝ 44, 959.

### ➤ Απεργία Αλληλεγγύης.

12. Από τις διατάξεις των άρθρων 23 παρ.2 του συντάγματος και 19 παρ.1 του νόμου 1264/82 προκύπτει ότι η απεργία, δηλαδή η συμφωνημένη συλλογική διακοπή της εργασίας των μισθωτών, είτε ορισμένου επαγγελματικού κλάδου, είτε ορισμένης επιχειρήσεως ή τμήματος αυτή, είναι δικαίωμα όταν αποσκοπεί στην προστασία των επαγγελματικών των μισθωτών συμφερόντων, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται όχι μόνο η διατήρηση του επιπέδου των αποδοχών ή η βελτίωση αυτών και γενικώς των όρων παροχής της εργασίας, αλλά και η προστασία των μισθωτών και ειδικότερα η μη απόλυση, ή η επαναπρόσληψη απολυθέντων ή απολυθέντος μισθωτού, για λόγο που θίγει την επαγγελματική του θέση και, συνακολούθως το συλλογικό συμφέρον, πράγμα που έγκειται στη φύση του συνδικαλισμού και στην εργατική αλληλεγγύη, ΑΠ 1579/90 ΕλΔ 33, 148, ΕΕΝ 1991, 693, ΔΕΝ 48, 791.

13. Με τη διάταξη του άρθρου 19 παρ.1 του ν. 1264/82 , ρητώς αναγνωρίσθηκε η δυνατότητα ασκήσεως απεργίας για λόγους «εσωτερικής» αλληλεγγύης, δηλαδή αυτής που έχει σ' αυτό την υποστήριξη εργαζομένων της ίδιας επιχειρήσεως. Η απεργία όμως αυτή πρέπει να αποσκοπεί στην προστασία του συλλογικού συμφέροντος των μισθωτών. ΜΠρΘεσ 233/89 Αρμ 43, 778, ΕΕργΔ 49, 176.

### ➤ Λευκή Απεργία

14. Σύμφωνα τόσο με την κρατούσα νομολογία, όσο και με την άποψη μέρους της νομικής επιστήμης, που το δικαστήριο τούτο θεωρεί και ως ορθή, απεργία αποτελεί και η λεγόμενη «λευκή απεργία», κατά την οποία οι απεργοί δεν απέχουν από την εργασία τους, παρέχουν όμως εργασία μειωμένης ποσότητας (βλέπε ΕφΑθ 8092/83 ΔΕΝ 1984, 667, ΕφΑθ 8272/80 ΔΕΝ 1981, 354). Για να είναι δε νόμιμη η λευκή απεργία πρέπει

να τηρηθούν όλες οι διατυπώσεις για τη νόμιμη άσκηση του δικαιώματος της απεργίας. ΜΠρΘεσ 344Ν/89 ΔΕΝ 46, 136.

15. Η νομιμότητα της λευκής απεργίας προκύπτει έμμεσα από το άρθρο 18 παρ.2 του νόμου 3239/55 που ορίζει ότι κατά τη διάρκεια της διαιτητικής διαδικασίας και για χρονικό διάστημα 45 ή 60 ημερών απαγορεύεται κάθε προσπάθεια των ενδιαφερομένων να εκβιάσουν ευνοική γι' αυτούς λύση της συλλογικής διαφοράς «δια διακοπής της εργασίας ή καταφανούς μειώσεως της αποδόσεως της εργασίας. ΜΠρΘεσ 344Ν/89 ΔΕΝ 46, 136.

➤ Προσωπικό Ασφαλείας.

16. Από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 21 παρ.1 του νόμου 1264/82, 374, 380, 382, 648, 653 και 656 του ΑΚ προκύπτει, ότι το αναγκαίο προσωπικό, το οποίο διατίθεται από τη συνδικαλιστική οργάνωση, η οποία κηρύσσει την απεργία, για την ασφάλεια των εγκαταστάσεων της επιχείρησης και την πρόληψη καταστροφών ή ατυχημάτων, έχει την υποχρέωση να συμμορφώνεται με τις εντολές και τις οδηγίες του εργοδότη, ο οποίος διατηρεί το διευθυντικό του δικαίωμα κατά την διάρκεια της απεργίας. Το προσωπικό αυτό, που εξαιρείται της απεργίας, αν μεταβαίνει στην εργασία του και βρίσκεται απλώς σε ετοιμότητα να εκτελέσει όχι κάθε εργασία, που επιβάλλεται από τη σύμβαση, σύμφωνα με τις οδηγίες του εργοδότη ή τις οδηγίες της συνδικαλιστικής οργάνωσης, δε δικαιούται να απιτήσει το μισθό του, κατά το χρόνο που δεν παρείχε την εργασία του, γιατί προϋπόθεση καταβολής του μισθού είναι η παροχή της εργασίας του. ΕφΠατρ 277/96 ΑχΝομ 1997, 184, ΕΕργΔ 57, 349.

17. Όπως προκύπτει από το άρθρο 21 του νόμου 1264/1982, ο από μέρους της επιτροπής καθορισμός του αναγκαίου, για την περίπτωση της απεργίας προσωπικού, αφορά ένα ημερολογιακό έτος, δηλαδή το διάστημα από τον Ιανουάριο μέχρι το τέλος Δεκεμβρίου κάθε χρόνου. Αν η απεργία κηρυχθεί στο διάστημα που μεσολαβεί από 31 Δεκεμβρίου μέχρι να εκδοθεί απόφαση της επιτροπής για το νέο ημερολογιακό έτος ή αν η συνδικαλιστική οργάνωση των εργαζομένων δεν τηρήσει τις υποχρεώσεις της για την γνωστοποίηση του αριθμού και των ειδικοτήτων του προσωπικού που θα διαθέσει σε περίπτωση απεργίας στο νέο ημερολογιακό έτος και ο εργοδότης δεν ασκήσει, στην περίπτωση αυτή, το δικαίωμά του να προσφύγει στην επιτροπή για να αποφασίσει αυτή μέσα στο δεύτερο δεκαπενθήμερο του Ιανουαρίου, δεν μπορεί πάντως να ισχύσει το επόμενο ή ενδεχομένως τα επόμενα έτη, η απόφαση που εκδόθηκε για το προηγούμενο ημερολογιακό έτος γιατί, κατά την έννοια

του νόμου, η αρμοδιότητα της επιτροπής πρέπει να ασκείται επικαίρως σύμφωνα με το νόμο, αν η απόφαση εκδίδεται ενόψει των συνθηκών που προβλέπονται για ένα μόνο ημερολογιακό έτος. Αν η απεργία κηρυχθεί πριν να εκδοθεί για το αντίστοιχο ημερολογιακό έτος απόφαση της επιτροπής, η συνδικαλιστική οργάνωση που κηρύσσει την απεργία έχει την υποχρέωση, πριν από την έναρξη της απεργίας να διαθέσει στον εργοδότη το αναγκαίο προσωπικό ασφαλείας, ή κατά περίπτωση ( αν πρόκειται για τους εργαζόμενους που αναφέρονται στο άρθρο 19 παρ.2 του ν. 1264/1982) και το αναγκαίο προσωπικό για την αντιμετώπιση στοιχειωδών αναγκών του κοινωνικού συνόλου. Αν η συνδικαλιστική οργάνωση των εργαζομένων παραλείψει να εκπληρώσει την υποχρέωσή της αυτή, η απεργία είναι παράνομη. ΣτΕ 3164/86 ΕλΔ 28, 215 ΕΕργΔ 46, 117 ΔΕΝ 43, 240.

18. Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 21 του ν.1264/1982, για την άσκηση του δικαιώματος της απεργίας, τίθεται σαν απαραίτητη προϋπόθεση ο καθορισμός προσωπικού ασφαλείας το οποίο φροντίζει για την ασφάλεια των εγκαταστάσεων της επιχείρησης και την πρόληψη καταστροφών ή ατυχημάτων. Εκτός από το προσωπικό ασφαλείας οι οργανώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 19 παρ.2 πρέπει να διαθέτουν και το αναγκαίο προσωπικό για την αντιμετώπιση στοιχειωδών αναγκών του κοινωνικού συνόλου. ΕγγρΥπΕργ 50607/87 ΔΕΝ 43, 1038.

➤ Προσωπικό για ανάγκες κοινωνικού συνόλου.

19. Όπως σαφώς προκύπτει από τις διατάξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 21 του ν. 1264/1982, ουσιαστική υποχρέωση της συνδικαλιστικής οργάνωσης είναι η διάθεση του αναγκαίου προσωπικού ασφαλείας. Αν η συνδικαλιστική οργάνωση διαθέσει το αναγκαίο προσωπικό δίχως προηγούμενη γνωστοποίηση δεν δημιουργείται θέμα χαρακτηρισμού της απεργίας ως παράνομης. ΕφΑθ 7807/91 ΕλΔ 34,110.

20. από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 19, 21 και 22 του νόμου 1264/82 προκύπτει ότι ο καθορισμός από την Επιτροπή του άρθρου 15 του ίδιου νόμου του αναγκαίου για την περίπτωση της απεργίας προσωπικού αφορά ένα ημερολογιακό έτος δηλαδή το διάστημα από τον Ιανουάριο μέχρι και το τέλος Δεκεμβρίου κάθε χρόνου. Η σχετική απόφαση της Επιτροπής που εκδόθηκε για ορισμένο ημερολογιακό έτος δεν μπορεί να ισχύσει για το επόμενο ή τα επόμενα έτη, γιατί κατά την έννοια του νόμου η αρμοδιότητα της Επιτροπής πρέπει να ασκείται επικαίρως και πάντως ενόψει των συνθηκών που προβλέπονται για ένα μόνο ημερολογιακό έτος. (ΣτΕ 1123/87). ΣτΕ



2928/89 ΕΕργΔ 49, 407, ΔΕΝ 46, 533, ΣτΕ 3246/89 ΕΕργΔ 49, 413, ΣτΕ 3249/89 ΕΕργΔ 49, 418.

➤ Απεργία δημοσίων υπαλλήλων και προσωπικό ασφαλείας.

21. Από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 19 και 20 του ν.1264/82, προκύπτει ότι το συνταγματικά κατοχυρωμένο (άρθρο 23 παρ.2 του Συντάγματος) δικαίωμα της απεργίας των εργαζομένων ασκείται από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, οι οποίες έχουν συσταθεί νόμιμα, προς διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών και εργασιακών γενικά συμφερόντων των εργαζομένων. Το δικαίωμα όμως προσφυγής σε αυτήν τελεί υπό συγκεκριμένους περιορισμούς του νόμου που ρυθμίζει το δικαίωμα αυτό, και, προκειμένου περί υπαλλήλων ορισμένων κατηγοριών, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και το προσωπικό των κάθε μορφής επιχειρήσεων δημοσίου χαρακτήρα ή κοινής ωφέλειας (όπως της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης κατ' άρθρο 19 παρ.2 του ν.1264/82), η λειτουργία των οποίων έχει ζωτική σημασία για την εξυπηρέτηση βασικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου, το δικαίωμα αυτό επιτρέπεται να ασκηθεί μετά από την τήρηση της διαδικασίας των άρθρων 20 και 21 του ν.1264/82. σύμφωνα με την πρώτη των εν λόγω διατάξεων, προκειμένου για εργαζομένους του άρθρου 19 παρ.2, κήρυξη απεργίας δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί πριν περάσουν τέσσερις (4) πλήρεις μέρες από τη γνωστοποίηση των αιτημάτων και των λόγων που τα θεμελιώνουν, με έγγραφο που κοινοποιείται με δικαστικό επιμελητή στον εργοδότη, στο Υπουργείο το οποίο ασκεί τη σχετική εποπτεία και στο Υπουργείο Εργασίας. Η απεργία δεν μπορεί να αφορά αιτήματα διάφορα από εκείνα που γνωστοποιήθηκαν, κατά δε τη δεύτερη διάταξη, η συνδικαλιστική οργάνωση η οποία κηρύσσει απεργία φροντίζει κατά τη διάρκεια αυτής να υπάρχει το αναγκαίο προσωπικό για την ασφάλεια των εγκαταστάσεων της επιχείρησης και την πρόληψη καταστροφών ή ατυχημάτων. Κατά τη διάρκεια της απεργίας, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις των εργαζομένων, που αναφέρονται στο άρθρο 19 παρ.2, πρέπει να διαθέτουν εκτός από το προσωπικό της παρ.1 και το αναγκαίο προσωπικό για την αντιμετώπιση στοιχειωδών αναγκών του κοινωνικού συνόλου. ΜΠρΑθ 3250/91 ΕΕργΔ 51, 847.

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- **Λεβέντη Γεώργιου Α.** Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, Δελτίο Εργατικής Νομοθεσίας, Αθήνα 1996
- **Καρακατσάνη Αλέξανδρου.** Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας Αθήνα – Κομοτηνή 1988,1990,1992.
- **Κουκιάδη Ιωάννη Δ.** Εργατικό Δίκαιο : Συλλογικές εργασιακές σχέσεις, εκδ. Παρατηρητής Θεσσαλονίκη 1981, εκδ. Σάκκουλας Θεσσαλονίκη 1997 .
- **Ντάσιο Λεωνίδα Δ.** Απεργία και Δικαστική επίλυση διαφορών τ. Β/II, Αθήνα 1984.
- **Παπασταύρου Δημήτριου.** Απεργία: Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, εκδ. Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2002.